

ISSN: 3027-8589 (Online)

วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Governance Journal Kalasin University

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)
VOLUME 13 NO.2 (JULY-DECEMBER 2024)

**Public Administration,
Political Science and Law**

Host : Department of Public
Administration,
Faculty of Liberal Arts,
Kalasin University
Address: 13 Moo 14, Songpluaei, Namon,
Kalasin province, Thailand, 46230
e-mail :governance_journal@ksu.ac.th

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Governance Journal, Kalasin University

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2567)

Volume 13 No. 2 (July - December 2024)

ISSN: 3027-8589 (Online)

.....

เจ้าของวารสาร	Published by
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เลขที่ 13 หมู่ 14 ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ รหัสไปรษณีย์ 46230 โทรศัพท์ : 043 – 602056 โทรสาร : 043 – 602056 E-mail : governance_journal@ksu.ac.th Submit paper: https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/about/submissions	Program of Public Administration, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University 13 Moo 14, Song Pluae Sub-district, Namon District, Kalasin Province Postal Code 46230 Office Telephone : 043 - 602056 Office Fax : 043 - 602056
ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ	Editorial Advisors
รศ. จิระพันธ์ ห้วยแสน รศ. ดร. สุพรรณ สุดsoon ผศ. ดร.วิษุทธ จันทะวี ผศ. ศศิกร สุรมณี ผศ. พัฒนา พึ่งพันธุ์ นายอรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ	Assoc. Prof. Jirapun Huaisan Assoc. Prof. Dr. Suphan Sodsoon Assist. Prof. Dr. Vichayut Juntaree Assist.Prof. Sasikorn Suramane Assist.Prof. Pattana Pongpun Mr. Atthapong Sirisuwan

กองบรรณาธิการ

Editorial Board

ศ.ดร. ศุภชัย ยาวะประภาส	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Prof. Dr. Supachai Yavaprabhas	Chulalongkorn University
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Prof. Dr. Boontun Dokthaisong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
ศ.ดร. อัญชณา ณ ระนอง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Prof. Dr. Anchana NaRanong	National Institute of Development Administration
ศ.ดร.สมเกียรติ วันทะนะ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Prof. Dr. Somkiat Wantana	Kasetsart University
ศ.พรชัย สุนทรพันธุ์	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
Prof. Pornchai Sunthornpun	Kasem Bundit University
รศ.ดร.วัลลภ รัษฎัตรานนท์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Assoc.Prof. Dr. Wanlop Rathachatranon	Kasetsart University
รศ.ดร.โกวิท วงศ์สุรวัฒน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Assoc. Prof. Dr. Kovit Wongsurawat	Kasetsart University
รศ.ดร.ประภาส ปันตบแต่ง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Assoc. Prof. Dr. Prapart Pintobtang	Chulalongkorn University
รศ.ดร. สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ	มหาวิทยาลัยมหิดล
Assoc. Prof. Dr. Somboon Sirisunhirun	Mahidol University
รศ.ดร. สุกัญญา เอมอัมรรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Assoc. Prof. Dr. Sukanya Aimimtham	Khonkaen University
รศ.ดร. ปิยากร หวังมหภาพร	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Assoc. Prof. Dr. Piyakorn Whangmahaporn	Sripatum University
รศ.ดร.ปาริชา มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Assoc. Prof. Dr. Paricha Mari Chain	Kalasin University
ผศ. ดร.พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Assist. Prof. Dr. Phimlikit Kaewhanam	Kalasin University
ผศ. สิริ ندا กมลเขต	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Assist. Prof. Sirinada Kamolkhet	Kalasin University
ผศ. ดร. จริยา อินทนิล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Assist. Prof. Dr. Jariya Intanil	Kalasin University
ผศ. ดร. อาริยา ป้องศิริ	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Assist. Prof. Dr. Ariya Pongsiri	Kalasin University

ผศ. ดร. นพพล อัครฮาต

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Assist. Prof. Dr. Noppon Akahat

Sukhothai Thammathirat Open University

บรรณาธิการบริหาร**Editor Chief**

รศ. ดร. กตัญญู แก้วหานาม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Assoc. Prof. Dr.Kathanyoo Kaewhanam

Kalasin University

กำหนดการเผยแพร่**Published Date**

ปีละ 2 ฉบับ

2 volumes in a year

ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน)

Volume 1 (January – June)

ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม)

Volume 2 (July – December)

ข้อตกลงทั่วไป**General Agreement**

วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เป็นวารสารวิชาการที่ครอบคลุมสาขารัฐประศาสนศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องด้านการบริหารภาครัฐ โดยยินดีรับบทความจาก นักวิชาการและนักวิจัยทั้งชาวไทยและต่างประเทศเพื่อนำเสนอในรูปแบบบทความวิชาการ และบทความวิจัย โดยเป็นสิ่งพิมพ์เผยแพร่ผลงานที่มีกำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ในเดือนมิถุนายน และเดือนธันวาคม ซึ่งบทความที่ลงตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจทางวิชาการโดยผู้ประเมินอิสระ (Peer review) จำนวน 3 ท่าน และขอคิดเห็นใด ๆ ของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารการบริหารปกครองเล่มนี้เป็นของผู้เขียนบทความ คณะผู้จัดทำวารสารไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือรับผิดชอบต่อความคิดเห็นของผู้เขียนบทความดังกล่าวแต่ประการใด และกองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง ไม่สงวนสิทธิ์คัดลอกเนื้อหาหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของเนื้อหาในบทความต่างๆ แต่ให้อ้างอิงที่มาของข้อความที่นำไปกล่าวอ้างในที่ต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

Governance Journal, Kalasin University is an academic journal covering public administration, law, political science, and social sciences related to public administration. as well as other social sciences and humanities related to public administration are welcomed to receive articles from both Thai and foreign scholars and researchers to be presented in the form of academic articles and research articles, which are published twice a year in June and December, in which all published articles are academically reviewed by three independent peer reviewers, and any comments of articles published in this journal of administrative administration belong to the authors of the articles. The journal's editorial board is not required to agree with or take responsibility for the opinions of the authors of such articles, and the editorial board of the administrative journal governs. It does not reserve the right to copy or any part of the content in articles, but to cite the origins of the statements cited in various places in a scholarly and appropriate manner.

บทบรรณาธิการ

Editorial

วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (Governance Journal, Kalasin University)

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2567 วารสารได้ขอยกเลิก ISSN 2697-4029 (Print) และ ISSN 2773-9791 (Online) เพื่อให้วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มีเลขตามมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) โดยได้เปลี่ยนชื่อวารสารเป็น วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ Governance Journal, Kalasin University ได้รับอนุมัติ ISSN 3027-8589 (Online) จากสำนักหอสมุดแห่งชาติ และแจ้งไปยังศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยเรียบร้อยแล้ว เพื่อเตรียมพร้อมในการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 5 พ.ศ.2568-2572 นี้

สำหรับเนื้อหาวารสารฉบับนี้ทางกองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้ดำเนินการตามมาตรฐานศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย ตลอดจนพยายามคัดสรรบทความจากหลากหลายสถาบัน ที่สะท้อนองค์ความรู้ทางวิชาการครอบคลุมตามขอบเขตของวารสาร เพื่อรักษาความมาตรฐานทางวิชาการทั้งเชิงเนื้อหาและคุณภาพ ที่ได้นำมาประกอบเป็นวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ.2567) จำนวน 18 บทความดังต่อไปนี้ **บทความแรก** เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ ของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้แต่ง ชรินทร์ ทริเพ็ง, ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร, สายัญ พันธสมบุรณ์ **บทความที่ 2** เรื่อง การบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตำบลดงพุง อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้แต่ง ดนัย สิทธิสำนวน, ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร, สายัญ พันธสมบุรณ์ **บทความที่ 3** เรื่อง การครองอำนาจของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคอีสาน : กรณีศึกษา สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้แต่ง ธรณ์ธร สิทา, ปฐวี โชติอนันต์ **บทความที่ 4** เรื่อง กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุขจากภาวะโรคระบาดใหญ่ของพญาบาลวิชาวชิพ จังหวัดมหาสารคาม ผู้แต่ง เนตรนภา ชัยชนะ, ชินวัตร เชื้อสระคู **บทความที่ 5** เรื่อง ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง ผู้แต่ง ศรสวรรค์ ทับทิมศรี, ชินวัตร เชื้อสระคู **บทความที่ 6** เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาและเปรียบเทียบข้อกวดขันการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ผู้แต่ง วิษระ ภูกันดาร , สุธิตา วิมลคุณารักษ์ **บทความที่ 7** เรื่อง กระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย ผู้แต่ง ปิยากร หวังมหาพร **บทความที่ 8** เรื่อง ปัญหาความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อการรับฝากทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้แต่ง ชไมพร ไทยดำรงเดช **บทความที่ 9** เรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพ ภายในอำเภอเมือง และอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้แต่ง รวิกานต์ จิตจักร, ภิรดา ชัยรัตน์ **บทความที่ 10** เรื่อง การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายไทย ผู้แต่ง สุรศักดิ์ มีบัว, บรรเจิด สิงคะเนติ, วิจิตรา (พุงลัดดา) วิเชียรชม **บทความที่ 11** เรื่อง การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษายุทธศาสตร์การหาเสียงของนายสมศักดิ์ บุญประชม (เสี่ยเซียง) พรรคเพื่อไทรวมพลัง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 ผู้แต่ง พงศธร กันทวงศ์, กิตติภพ แก้วสุวรรณ, ศศิประภา หวานอารมณ์, สุรพงษ์ ช่างทำ, อสิริยาภรณ์ คำมะลักษ์, ปฐวี โชติอนันต์

บทความที่ 12 เรื่อง การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ในช่วง พ.ศ.2563-2564 ผู้แต่ง ปฐวี โชติอนันต์ **บทความที่ 13** เรื่อง ปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางปกครองของประชาชน ผู้แต่ง ณัฐวัฒน์ บัวทอง **บทความที่ 14** เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อกระแสนิยมของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ผู้แต่ง ศราวุฒิ วรรณโสภา, จิตติมาพร อินทร์โสม , ชลธิชา มณีรัตน์, สุธิดา จุมครอง , ประเทือง ม่วงอ่อน **บทความที่ 15** เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้แต่ง พระชลญาณมุนี, เสาร์คำ ใสแก้ว **บทความที่ 16** เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของข้าวอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง เปรียบเทียบผลการเลือกตั้ง ปี 2566 และ 2562 ผู้แต่ง ประเทือง ม่วงอ่อน **บทความที่ 17** เรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผู้แต่ง พิษณุศ ศรีแจ้ง, จุฑาทิพ คล้ายทับทิม **บทความที่ 18** บทความส่งท้าย ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ผู้แต่ง จิตติกรณัฏฐ์ ภัททสิริภูวดล

บทความทั้ง 18 บทความในฉบับนี้ มาจากนักวิจัยและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความหลากหลายจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและภูมิภาค ซึ่งบทความทั้งหมดล้วนผ่านการกลั่นกรองและพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) บทความละ 3 คน ด้วยความตั้งใจและอุทิศสละของกองบรรณาธิการทุกท่านที่ได้ทุ่มเทเอาใจใส่กับการทำงานจนสามารถจัดทำวารสารฉบับนี้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ในนามกองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดทำวารสารการบริหารการปกครองอย่างต่อเนื่องด้วยดีเสมอ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาในการกลั่นกรองและพิจารณาบทความ รวมทั้งผู้สนับสนุนบทความทุกท่านที่ส่งบทความเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในวารสารฉบับนี้

ขอขอบคุณ

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม

บรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

สารบัญ

Contents

หน้า

บทบรรณาธิการ

กตัญญู แก้วหานาม

การวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ ของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์	1 - 14

ชรินทร์ ทริเพ้ง, ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร, สายัญ พันธสมบัติ

การบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตำบลดงพุง อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์	15 - 29

दनัย สิทธิสำนวน, ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร, สายัญ พันธสมบัติ

การครองอำนาจของพรรคประชาธิปไตยในภาคอีสาน : กรณีศึกษา สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จังหวัดอุบลราชธานี	30 - 55

ธรรพ์ณธร สีทา, ปฐวี โชติอนันต์

กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และนโยบายภาครัฐ ด้านสาธารณสุขจากภาวะโรคระบาดใหญ่ของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม	56 - 72

เนตรนภา ชัยชนะ, ชินวัตร เชื้อสระคู

ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ	73 - 90

การปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง	

ศรสวรรค์ ทับทิมศรี, ชินวัตร เชื้อสระคู

การวิเคราะห์ปัญหาและเปรียบเทียบข้อกวดขันการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560	91 - 106

วัชร ภูกันดาร , สาธิตา วิมลคุณารักษ์

กระบวนการค้นนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย	107 - 124

ปิยากร หวังมหาพร

ปัญหาความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อการรับฝากทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์	125 - 140

ชไมพร ไทยดำรงเดช

ความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพ ภายในอำเภอเมือง และอำเภอบางแก้ว จังหวัดนนทบุรี	141 - 158

รวิกันต์ จิตจักร, ภริดา ชัยรัตน์

การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายไทย	159 - 191

สุศักดิ์ มีบัว, บรรเจิด สิงคะเนติ, วิจิตรา (พุงลัดดา) วิเชียรชม

สารบัญ	
Contents	หน้า
การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษายุทธศาสตร์การหาเสียงของ นายสมศักดิ์ บุญประชม (เลี้ยวซ้าย) พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566	192 - 215
พงศธร กันทวงศ์, กิตติภพ แก้วสุวรรณ, ศศิประภา หวานอารมณ์, สุรพงษ์ ช่างทำ, อิสริยาภรณ์ คำมะลักซ์, ปฐวี โชติอนันต์	
การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ในช่วง พ.ศ.2563-2564	216 - 247
ปฐวี โชติอนันต์	
ปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการ พิจารณาทางปกครอง ของประชาชน	248 - 268
ณัฐวัฒน์ บัวทอง	
ปัจจัยที่มีผลต่อกระแสมโนมของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4	269 - 291
ศราวุฒิ วรรณโสภะ, ฐิติมาพร อินทร์โสม , ชลธิชา มณีรัตน์, สุธิดา จูมครอง , ประเทือง ม่วงอ่อน	
รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี	292 - 313
พระชลญาณมุนี, เสาร์คำ ใส่แก้ว	
การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง เปรียบเทียบผลการเลือกตั้ง ปี 2566 และ 2562	314 - 344
ประเทือง ม่วงอ่อน	
ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	345 - 369
พิชญะศ ศรีแจ้ง, จุฑาทิพ คล้ายทับทิม	
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565	370 - 391
ฐิติกรณัฏฐ์ ภัททสิริภูวดล	
คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ	392

**การวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่
ของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์**
**Problem analysis to extension needs of large agricultural land plot
cassava farmers in Don Chan Kalasin province**

[Received: December 23, 2023; Revised: March 13, 2024; Accepted: March 14, 2024]

ชรินทร์ ทริเพ็ง

หลักสูตรเทคโนโลยีการเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Charin Tharipeng

Program in Agricultural Technology,

Faculty of Agricultural Technology,

Kalasin University

স্যายু พันธ์สมบุรณ์

สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Sayun Phansomboon

Department of Plant Production

Technology,

Faculty of Agricultural Technology,

Kalasin University

ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร

สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Nattapong Srisamoot

Department of Biotechnology,

Faculty of Agricultural Technology,

Kalasin University

CORRESPONDING AUTHOR

Sayun Phansomboon. Department of Plant Production Technology, Faculty of Agricultural Technology, Kalasin University, Kalasin, Thailand; E-mail: sayun.ph@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษารั้วนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมการเกษตร แปลงใหญ่เพื่อผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสัดส่วนที่ผลิตผลได้ในปีที่กำหนดไว้ (0.05) จำนวน 400 ราย โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 62.50 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 37.75 ปี ปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 70.60 ร้อยละ 56.00 เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มผลผลิตเฉลี่ย 4,265 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 63.5 ต้องการเทคโนโลยี ใน แนนอน ร้อยละ 49.75 ต้องการผลิตมันสำปะหลังแบบมีส่วนร่วม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ ด้านการตลาดที่แนนอน เทคโนโลยีที่ทันสมัย และ การลดต้นทุนการผลิต ปัญหาการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ คือ เงินไขที่เยอะเกินไป ทำให้เกษตรกรเกิดปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ของอำเภอดอนจาน

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงนโยบาย; ดอนจาน; กาฬสินธุ์; มันสำปะหลัง; ส่งเสริมการเกษตร

Abstract

A study of Extension needs of large agricultural land plot cassava farmers in Don Chan Kalasin Province. The purpose of this study was to study the need for of large agricultural land plot cassava growers in Don Chan District Kalasin Province. The study population consisted of 400 farmers registered with the department of agricultural extension with cassava planting areas in Don Chan district Kalasin province. The proportion of errors here is set at 0.05 for 400 cases using questionnaire. The results showed that 62.50 percentage of the farmers were male, with an average age of 37.75 years, 70.60 Percentage of them were cassava farmers and 56.00 percentage farmers did not form a group. The average yield were 4,265 kilograms per rai, 63.50 percentage needed technology to produce cassava. 83.50 percentage did not want to diversify cassava processing, 97.50 percentage want a certain market and 49.75 percent want to participate in cassava production. This shows that farmers need to promote large agricultural land plot agriculture, definite marketing, modern technology and reduce production cost. The problem of participating in the large agricultural land plot. The agricultural system promotion project is that there are too many conditions.

Keywords: Proposed Policy; Donchan; Kalasin; Cassava; Extension agricultural

บทนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road map) ซึ่งมีโครงการที่สำคัญคือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้า โดยมีหลักการ คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด มีการผลิตร่วมกันเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงกับตลาดเพื่อบริหารจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของสินค้า แก้ปัญหาเรื่องสินค้าล้นตลาดและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดทำปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพเพื่อลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดโดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) การผลิตมันสำปะหลังในประเทศไทยพบว่า เกษตรกรที่เพาะปลูกมันสำปะหลังมานานจะมีประสิทธิภาพในการเพาะปลูกมันสำปะหลังค่อนข้างดี แต่ปัญหา คือ บางรายก็ยังมีขาดทุนทรัพย์ในการลงทุนเพาะปลูก ทำให้ไม่สามารถเตรียมการเพาะปลูกและดูแลพืชได้เต็มที่ ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนการผลิตของตน ส่งผลให้มีปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกโดยใช้ประสบการณ์เป็นหลัก และนิยมปรึกษาปัญหาการเพาะปลูกกับญาติและเพื่อนบ้านซึ่งเป็นเกษตรกรด้วยกัน จึงมักพบว่าเกษตรกรในพื้นที่เดียวกันมักจะดำเนินการเพาะปลูกในลักษณะคล้ายคลึงกัน และเป็นไปในรูปแบบเดิม ๆ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) จังหวัดกาฬสินธุ์มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 253,485 ไร่ ผลผลิต 904,922 ตัน อำเภอดอนจานมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังอันดับ 5 ของจังหวัดกาฬสินธุ์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) ระบบส่งเสริมการเกษตรที่ใช้ในพื้นที่เป็นเครื่องมือที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลังได้ แต่ยังมีโครงการที่เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนาด้านการผลิต มันสำปะหลังให้มีคุณภาพ เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต การจัดการแปลงปลูกที่ดี ได้คือการเกษตรแบบแปลงใหญ่ที่รัฐบาลได้มีนโยบายเข้ามาช่วยเกษตรกรในการทำเกษตรกรรม เนื่องด้วยปัจจัยหลายด้านที่มีผลต่อการเข้าร่วมแปลงใหญ่ จึงทำให้เกิดการสำรวจเพื่อเกิดการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรแบบกลุ่มใหญ่ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการส่งเสริมการเกษตรเกษตรกรผู้ปลูก มันสำปะหลังให้มีการพัฒนาที่เพิ่มมากขึ้นในอำเภอดอนจานหรือพื้นที่ใกล้เคียงได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่เพื่อผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์

แนวคิดและทฤษฎี

1. ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

1.1 นิยามระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่

เกษตรแปลงใหญ่ คือ วิธีการหนึ่งในการเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของหน่วยผลิตด้วยการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ปริมาณการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การบริหารความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างต้นทุนการผลิตกับปริมาณการผลิต/ขนาดการผลิต เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ซึ่งจะเกิดขึ้นได้โดยการผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มการผลิตการจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี (พันธุ์พืช ปุ๋ย เครื่องจักรกลทางการเกษตร และเทคโนโลยีสมัยใหม่) การจัดการด้านการตลาดและห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งมีการบริหารจัดการฟาร์มที่ดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธุรกิจ การเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างกำไร (ประสิทธิภาพ และผลผลิตภาพที่เพิ่มขึ้น/ผลประโยชน์) ความมั่นคงของกิจการและการเติบโต (การขยายกิจการ (ปริมาณและมูลค่า) การพัฒนาผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างไม่สิ้นสุด) ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (การรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและคุณภาพทางโภชนาการ)

1.2 องค์ประกอบของนโยบายเกษตรแปลงใหญ่

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลกแต่ที่ผ่านมามีภาคเกษตรของประเทศไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาทางการผลิตสินค้าเกษตร ทั้งในด้านของความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ปัญหาภัยแล้ง และอุทกภัย ปัญหาด้านราคาสินค้าที่มีความผันผวน รวมไปถึงปัญหาด้านการผลิตที่ยังมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ส่งผลให้ภาครัฐมีความพยายามที่จะเข้ามาแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนในภาคเกษตรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสามารถทำการผลิตได้อย่างยั่งยืน โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาที่สำคัญ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road Map) โดยมีโครงการที่สำคัญคือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และสินค้าประมง โดยมีการดำเนินการมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2558 และในการปรับโครงสร้างการผลิตนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อยเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพิ่มศักยภาพในการโดยการรวมแปลงเป็นแปลงใหญ่ก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตรในการส่งเสริมการทำเกษตรแปลงใหญ่นั้น เป็นการส่งเสริมโดยยึดพื้นที่ทำการเกษตรเป็นหลักในการดำเนินงาน ทำการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ และมีการดำเนินการในลักษณะบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการวางแผนเพื่อจัดการ

บริหารที่ดินให้เกิดประโยชน์และสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่นั้น ๆ โดยองค์ประกอบของการส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ประกอบไปด้วย 4 ส่วน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) ได้แก่

1) ผู้จัดการพื้นที่ (Field Manager) ในช่วงแรกของการส่งเสริมนั้นจะมอบหน้าที่ให้กับนักส่งเสริมการเกษตรหรือเกษตรอำเภอในแต่ละพื้นที่เป็นผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานและเมื่อการส่งเสริมเข้าสู่ระยะที่สอง จะมีการถ่ายทอดความรู้และฝึกอบรมเกษตรกร เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแปลงต่อไป

2) พื้นที่แปลงใหญ่ (Land Plot) เป็นการรวมแปลงเกษตรของเกษตรกร โดยรวมกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน มีการเพาะปลูกพืชชนิดเดียวกันมีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการแปลง

3) เกษตรกร (Farmer) เป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรเจ้าของแปลงในพื้นที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้มีการร่วมกันศึกษาวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายการผลิตและการตลาด มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวมไปถึงร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินการตามแผน

4) การบริหารจัดการแปลง (Management) โดยผู้จัดการพื้นที่จะต้องเป็นบริหารจัดการแปลงทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน เริ่มตั้งแต่การบริหารจัดการในเรื่องของปัจจัยการผลิตการดูแลในระหว่างทำการผลิต การใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีเพื่อมาช่วยในการผลิตเกิดประสิทธิภาพรวมถึงการบริหารจัดการด้านการตลาดเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้กับสมาชิกโดยการบริหารจัดการแปลงนั้นจะมีการทำอย่างเป็นระบบเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งในการดำเนินการส่งเสริมนโยบายเกษตรแปลงใหญ่นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการผลิตของเกษตรกรที่เป็นรายย่อย เพื่อให้เกิดการผลิตที่ประหยัดต่อขนาด และเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับเกษตรกร รวมไปถึงเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานภาคเอกชน และเกษตรกรเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 แนวทางการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่

1.3.1 แนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ

ประการที่หนึ่ง เป็นที่ปรึกษาและร่วมดำเนินการกับเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา เช่น วิเคราะห์ปริมาณการผลิต/ขนาดการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) เพื่อวางแผนการผลิตและแผนการตลาด โดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งส่งเสริม/สร้างความเข้มแข็งในกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น

ประการที่สอง ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้เกษตรกร เช่น การแนะนำการบำรุงดินเพื่อการเพาะปลูก จัดหาพันธุ์พืช/สัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การพัฒนาแหล่งน้ำระบบส่งน้ำเพื่อการทำการเกษตรในพื้นที่แปลงใหญ่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดการปัจจัยการผลิต การเตรียมดิน การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว ตลอดจนการจัดการขนส่งผลผลิต เป็นต้น

ประการที่สาม จัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนเกษตรกรที่เข้าร่วมทำการเกษตรในระบบแปลงใหญ่
ประการที่สี่สนับสนุนเทคโนโลยี/เครื่องจักรกล/วิทยาการการเกษตรสมัยใหม่เพื่อใช้บริหารจัดการในพื้นที่แปลงใหญ่

ประการที่ห้า ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแปลง บริหารจัดการ และบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ เพื่อสนับสนุนเกษตรกรรณณะนา และส่งเสริม รวมทั้งติดตาม/ประเมินผลสำเร็จของระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่

1.3.2 แนวปฏิบัติของเกษตรกรแปลงใหญ่

ประเด็นที่หนึ่ง เกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่ พร้อมที่จะพัฒนาการผลิตและการตลาดร่วมกันโดยเขามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนา เช่น วิเคราะห์ปริมาณการผลิต/ขนาดการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) เพื่อวางแผนการผลิตและแผนการตลาด การวิเคราะห์กำหนด

เป้าหมายการผลิตและการตลาด การกำหนดการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีต่าง ๆ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้า และการกำหนดแผนปฏิบัติการและดำเนินการตามแผน เป็นต้น

ประเด็นที่สอง เกษตรกรรวมตัวในรูปแบบกลุ่ม องค์กร วิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ

ประเด็นที่สาม มีพื้นที่การทำเกษตรกรรมรายสินค้าชนิดเดียวกันเป็นสินค้าที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและสอดคล้องกับข้อมูล Agri-Map โดยแปลงของเกษตรกรไม่จำเป็นต้องติดต่อกันแต่ควรตั้งอยู่ภายในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน

ประเด็นที่สี่ เกษตรกรที่เข้าร่วมแปลงใหญ่ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านการจัดการดินและน้ำ และสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิตและสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่ม/องค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการแปลงใหญ่ พร้อมทั้งได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และการบริการต่าง ๆ ตามความต้องการของเกษตรกรจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรเพื่อให้ได้ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ข้อมูลการวิจัยสมบูรณ์ กำหนดจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ของแต่ละตำบล คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2562/63 ที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการกำหนดสัดส่วน (proportional sampling) จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 400 ราย ให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนด โดยใช้สูตร

$$n_1 = \frac{n}{N} \times N_1$$

เมื่อ n_1 = ตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการในแต่ละตำบล

N = กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด

N_1 = ประชากรของแต่ละตำบล

N = ประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่มีคำถามแบบปิดและแบบเปิด ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางจัดทำแบบสอบถาม โดยมีเนื้อหาแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ข้อมูลการปลูกมันสำปะหลัง

ตอนที่ 3 ปัญหาและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมันสำปะหลัง

ตอนที่ 4 ความต้องการเข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่

ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคจาก โครงการส่งเสริมระบบเกษตรแปลงใหญ่

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกันโดยตรง (face to face interview) ระหว่างผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการเก็บข้อมูลแบบรายบุคคลกับเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล และผู้วิจัยได้มีการชี้แจงวิธีการเก็บข้อมูลให้ก่อนทำการเก็บข้อมูลจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์น่าเชื่อถือ และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกในบางประเด็นควบคู่กับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสรุปผล รายละเอียดดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแปลงปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแปลงปลูกมันสำปะหลัง การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแปลงปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับมันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลผลตอบแทนในแปลงปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์การฝึกอบรมและความต้องการเทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า เพศชายมีมากที่สุดหญิงที่ทำอาชีพเกษตรกรรมโดยมีอายุเฉลี่ยของประชากร คือ 52.5 ปี วุฒิก่อนศึกษาสูงสุดคือปริญญาตรี และระดับประถมศึกษาเป็นมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ร้อยละ 47.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยที่ 2.7 คน โดยมีสมาชิกไม่เกิน 4 คน ร้อยละ 63.3 เกษตรกรส่วนมากไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร รองลงมาคือมีการรวมกลุ่มแบบ สหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 19 และรวมกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 13.5 น้อยที่สุดของการรวมกลุ่ม เกษตรกรส่วนมาประกอบอาชีพการปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพรอง ร้อยละ 72

ข้อมูลการปลูกมันสำปะหลัง

ผลการศึกษาข้อมูลการปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 39 เป็นพื้นที่มีโฉนดในการปลูก มันสำปะหลังและน้อยที่สุดคือพื้นที่ สปก.ร้อยละ 14 ประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 9 ปี โดยมีเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากที่สุดคือ 35 ปี น้อยสุด 1 ปี ร้อยละ 32.5 มีประสบการณ์มากที่สุดคือ 6-10 ปีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 33.75 มีพื้นที่ 11-15 ไร่ ต่อคน โดยในอำเภอดอนจานมีพื้นที่เฉลี่ยของพื้นที่ที่ครอบครองและปลูกมันสำปะหลังคือ 15.2 ไร่ พันธุ์มันสำปะหลังที่นิยมปลูกมากที่สุด คือ พันธุ์ เกษตรศาสตร์ 50 รองลงมาคือ ห้วยบง 80 เกษตรกรนิยมใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรเป็นหลักคือ ร้อยละ 88.5 มีการใช้สารเคมี ร้อยละ

83.75 แหล่งเงินทุนที่ใช้ลงทุนปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 66.25 คือ ทุนของตนเองและ การกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรเป็นอันดับ 2 ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังของอำเภอ ร้อยละ 56.25 ต่ำกว่า 5,000 บาท ผลผลิตต่อไร่ ร้อยละ 76.25 อยู่ที่ 2,000-5,000 กิโลกรัมต่อไร่ และแหล่งการขายผลผลิต ร้อยละ 56.25 ขายที่ลานมันในพื้นที่ และ ร้อยละ 33.75 ขายให้กับโรงแปงมันสำปะหลัง

ข้อมูลปัญหาและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมันสำปะหลัง

ข้อมูลปัญหาและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมันสำปะหลัง พบว่า ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังส่วนมากมี ปัญหา โดยปัญหาสำคัญที่พบคือ โรคระบาดภัยแล้ง และ อุทกภัย ในพื้นที่แหล่งที่ปรึกษาเมื่อพบปัญหาการผลิตมันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนใหญ่ ปรึกษาร้านค้าการเกษตรหน่วยงานของรัฐบาล เพื่อนเกษตรกร และหาความรู้ด้วยตนเอง

ข้อมูลความต้องการเข้าร่วมแปลงใหญ่

ข้อมูลความต้องการเข้าร่วมแปลงใหญ่ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอดอนจานเกษตรกรให้ ความสนใจและต้องการนำเทคโนโลยีในการผลิตมันสำปะหลัง ร้อยละ 63.5 ร้อยละการลดต้นทุน และ ด้านขนส่ง ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 49.5 เกษตรกรไม่สนใจในการแปรรูปสินค้ามันสำปะหลังและการรับรองมาตรฐานการเกษตร เนื่องจากไม่สามารถเพิ่มราคาในการขายได้ ร้อยละ 97.5 ต้องการการตลาดที่แน่นอนในการขายผลผลิต โดยเกษตรกรยังคงต้องการการรวมกลุ่มของ

ตนเองในระดับ ปานกลาง ซึ่งเทียบจากการรวมกลุ่มโดยการส่งเสริมจากรัฐบาลก็มีค่าความต้องการกลาง ในระดับปานกลางเท่ากัน และเกษตรกรยังคงต้องการจักรกลทางเกษตรเข้ามาช่วยในการผลิตในระดับมาก ถึงร้อยละ 36.5 ซึ่งเป็นความต้องการหลักในการผลิตมันสำปะหลังเนื่องจากจะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ และยังทำให้เพิ่มผลผลิตให้กับมันสำปะหลังได้

ปัญหาและอุปสรรคจาก โครงการส่งเสริมระบบเกษตรแปลงใหญ่ ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคจากโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแปลงใหญ่ เจ้าหน้าที่ไม่มี ความชัดเจนในการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบของโครงการแปลงใหญ่ ในระดับน้อยเมื่อเทียบกับ ปัญหาสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้โครงการที่ไม่ชัดเจน ทั้งถึงในพื้นที่อำเภอ ดอนจาน เนื่องการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าว และผู้นำชุมชนทำให้เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ได้รับข่าวสารจึงทำให้เกิดปัญหาด้านนี้้อย ข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ที่เข้าโครงการ เกษตรกรส่วนมาให้ความสำคัญอยู่ในระดับ ปานกลาง เนื่องจากพื้นที่ในบางพื้นที่ยังมีเอกสารสิทธิ์ที่สามารถทำการเกษตรได้งบประมาณที่แปลงใหญ่ให้การสนับสนุนน้อยเกินไปไม่เป็นปัญหาในการเข้าร่วมโครงการ แต่ที่เป็นปัญหาในระดับ ปานกลาง เป็นเงื่อนไขของการเข้าร่วมเป็นใหญ่ในรูปแบบการจัดตั้งซึ่งต้องใช้ สมาชิก 30 รายขึ้นไป และต้องมีที่ดินทำการเกษตรปลูกมันสำปะหลัง 300 ไร่ขึ้นไปเป็นผลทำให้เกษตรกรส่วนมาก ถือเป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่

ในการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ยังคงมีปัญหาในด้านการรวมกลุ่มและจัดตั้งที่ต้องมีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งกลุ่มแปลงใหญ่ทำให้เกษตรกรไม่อยากจะเข้าร่วม เกษตรกรได้รับข่าวสารอย่างสม่ำเสมอและมีกลุ่มแปลงใหญ่ในพื้นที่ที่ดำเนินกิจการให้เห็นจึงได้เกิดการรับรู้ใน การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้าน

การเกษตร การบริหารจัดการกลุ่มในพื้นที่เป็นต้นแบบ ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรในพื้นที่ ยังไม่มีความต้องการมากพอที่จะรวมกลุ่ม อีกกลุ่มในชุมชนของตนเอง เพราะยังได้ใช้ประโยชน์อย่างเช่น เครื่องจักรการเกษตร ที่กลุ่มอื่นได้รับการสนับสนุน มาใช้ประโยชน์ในแปลงของตนเองได้อยู่

จากการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์และการเมือง การสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและภาคประชาชน การบริหารจัดการตามแนวนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ พบว่ามีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้านที่สำคัญคือ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพวางแผนการตลาดและเนนการ บริหารจัดการ เตรียมขยายผลไปสู่ความสำเร็จของแปลงใหญ่แห่งอื่น ๆ ต่อไป ปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้าน คือ

1) ด้านการลดต้นทุน เน้นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ลดลดกระบวนการผลิต ตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว การใช้อยู่ตามคำวิเคราะห์ดินในทุกแปลงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ ฮอร์โมนต่าง ๆ เพื่อทดแทนสารเคมีให้มากขึ้น การทำบัญชีครัวเรือนบัญชีฟาร์มและบัญชีต้นทุนอาชีพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ทางบัญชีเพื่อนำมาปรับปรุงการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา วิจัย คิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการลดต้นทุนการผลิต และผลักดันให้มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง

2) ด้านการเพิ่มผลผลิต เน้นการนำองค์ความรู้ ผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิตลดลดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่องลดลดกระบวนการผลิต ตั้งแต่เพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวภาคเอกชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าสู่สากล

4) ด้านการตลาด มีการวางแผนการตลาดร่วมกันในทุกภาคส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิต การประเมินผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ด้วยการศึกษาศาสนาการผลิตและการตลาดสินค้าทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสินค้าและรักษาคุณภาพสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งส่งเสริมให้ผลิตสินค้าในรูปแบบตลาดพันธสัญญา (Contract Farming) เพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคา

5) ด้านการบริหารจัดการ เน้นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ Zero Waste ผลักดันเกษตรกรที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ Young Smart Farmer เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อสืบทอดการบริหารจัดการให้มีความยั่งยืน รวมทั้งเชื่อมโยง ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ภายในพื้นที่แปลงใหญ่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการ แนวความคิดพื้นฐานว่าด้วยการประเมินผลนโยบายในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะขอเสนอเพียง แนวความคิดว่าด้วยการประเมินผลนโยบาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบายสาธารณะ และเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรนโยบายสาธารณะ(Public Policy Cycle) หรือกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Process)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกร ผู้ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง จำนวน 400 ราย ข้อมูลพื้นฐานในการปลูกมันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุช่วง 51-60 ปี มีประสบการณ์ปลูก มันสำปะหลัง 6-10 ปี ปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพรอง เนื่องจากมีพื้นที่ปลูกทำนามากกว่าทำไร่ ต้นทุนการผลิต และ ผลผลิตเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย ของประเทศไทย แต่เกษตรกรส่วนมากยังคงใช้สารเคมี ในการป้องกันและกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชเป็นหลัก โดยปรึกษาร้านค้าการเกษตรในพื้นที่ เป็นส่วนมาก โดยความต้องการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง นั้น เกษตรกรได้รับข่าวสารจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร รองลงมาคือ ผู้นำชุมชน ในการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวและการประชุมระดับตำบล เกษตรกรต้องการช่องทางการตลาดที่มากขึ้นและการรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน รองลงมาคือต้องการลดต้นทุนการผลิต โดยเกษตรกรยังไม่ต้องการการรับรองมาตรฐานการผลิตมันสำปะหลัง และการแปรรูปมันสำปะหลังให้มีความหลากหลายเนื่องจากไม่สอดคล้องกับการตลาดในพื้นที่ ในด้านการขนส่งและราคาผลผลิตที่แปรรูปและการรับรองมาตรฐาน ซึ่งข้อมูลได้ตรงกับเป้าหมายเกษตรแปลงใหญ่ที่ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต และช่องทางการตลาดให้กับเกษตรกรที่สนใจรวมกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรคของโครงการที่เกษตรกรให้ความสำคัญคือการ มีข้อจำกัดในเรื่องของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากพื้นที่ยังคงเป็นพื้นที่ ไม่เป็นเอกสารสิทธิ์ รองลงมาคือ เงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการที่เยอะเกินไป เช่น องค์ประกอบในการจัดตั้งกลุ่ม ด้านสถานที่ ผู้นำ คณะบริหารทำงานในกลุ่ม และการขอยื่นพิจารณาจัดตั้งแปลงใหญ่ ต้องผ่านคณะทำงานระดับอำเภอ และ จังหวัด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรดำเนินการบูรณาการข้อมูลการปลูก การเฝ้าระวังการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง และแจ้งเตือนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังอย่างต่อเนื่อง รณรงค์ให้เกษตรกรไม่มีการเคลื่อนย้ายท่อนพันธุ์มันสำปะหลังจากพื้นที่เสี่ยงแยกพื้นที่ และวิธีการแก้ปัญหาตามระดับของการระบาดของโรค กำจัดพันธุ์ที่อ่อนแอต่อโรค (พันธุ์ซีเอ็มอาร์ 89 และพันธุ์ระยอง 11) และทำลายต้นที่มีโรคไม่ให้เป็นแหล่งแพร่เชื้อ ให้ข้อมูลเกษตรกรต้องใช้พันธุ์ทนทาน ปลอดโรค ในการปลูกอย่างเคร่งครัด รวมทั้งสร้างแหล่งพันธุ์ทนทานปลอดโรคในท้องถิ่น
2. การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการกระบวนการผลิตของเกษตรกร มีต้นทุนสูงในระยะเริ่มต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาความคุ้มค่าทั้งด้านเวลา การลดต้นทุน รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และผลผลิตในระยะยาวมีความคุ้มค่า ควรเร่งให้ความรู้กับเกษตรกร และจัดเก็บข้อมูลของเกษตรกรที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการกระบวนการผลิต เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนา และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมการเกษตร. ระบบฐานข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังปี 2561/2562 อำเภอตอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563. จาก <http://farmer.doe.go.th>.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. ระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563. จาก <https://www.doe.go.th>.
- จิรวุฒ มงคล. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนกร กลิ่นนาค. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการนาแปลงใหญ่:กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ จังหวัดชัยนาท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช/นนทบุรี.
- พงศ์ศิริภพ ทองดีวิสูตรเกตุ. (2562). ปัจจัยการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 107-119.
- สายชล พุ่มเกาะ. (2559) การดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยะธิดา อ่อนพันธ์. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี. ปริญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย. ปริญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรัตน์ ดิษฐ์เชาวลิต. (2556). การวิเคราะห์การจัดการการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอ เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ปริญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

- Yamane, T. (1967). Elementary Sampling Theory. New Jersey: Prentice-Hall.

Translate References

- Department of Agricultural Extension. Cassava farmer database system for 2018/2019, Don Chan District, Kalasin Province. Search on 20 October 2020. from <http://farmer.doe.go.th>. (in Thai)

- Department of Agricultural Extension. Large-scale agricultural promotion system. Search on 24 April 2020. from <https://www.doae.go.th>. (in Thai)
- Jirawut Mongkol. (2014). The need for large-scale agricultural promotion of farmers in Sakon Nakhon Province. Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Thanakorn Klinnak. (2016). Factors influencing participation in the management of a large rice field project: a group case study. Farmers, large plots Chainat Province Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Phongsirapop Thongdeerawisuraket. (2019). Factors for participating in the project to promote the large-scale farming system of farmers in Kanchanaburi Province. Kanchanaburi Rajabhat University Academic Journal, 107-119. (in Thai)
- Saichon Phumko. (2016) Operation of large rice fields of farmers in Phimai District. Nakhon Ratchasima Province Sukhothai Thammathirat Open University/Nonthaburi. (in Thai)
- Piyathida Onphan. (2014). Needs for promoting cassava production by farmers in Sa Bot District, Lopburi Province. Master of Agriculture degree. Field of study: Agricultural Extension Department of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Chanida Ketkaewkliang. (2014). Needs for promoting cassava production by farmers in Erawan District. Loei Province. Master of Agriculture degree. Field of study: Agricultural Extension Field of study: Agriculture and Sukhothai Thammathirat Open University Cooperative. (in Thai)
- Surat Ditchaowalit. (2013). Analysis of cassava production management of farmers in Thep Sathit District. Chaiyaphum Province. Master of Agriculture Degree Field of Study: Agricultural Management Department of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)

การบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
ตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์

Large-scale agricultural Managment for cassava
in Dong Phayung Subdistrict, Donchan District, Kalasin Province

[Received: March 13, 2024; Revised: March 26, 2024; Accepted: March 26, 2024]

दनई ललतुसलनन

หลักสูตรเทคโนโลยีการเกษตร,
คณะเทคโนโลยีการเกษตร
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Danai Sitsamnuan

Program in Agricultural Technology,
Faculty of Agricultural Technology,
Kalasin University

สलयัน พันธสมบูรณ์

สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช,
คณะเทคโนโลยีการเกษตร
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Sayun Phansomboon

Department of Plant Production
Technology, Faculty of Agricultural
Technology, Kalasin University

ณัฐพงษ์ ศรีสมุทร

สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ,
คณะเทคโนโลยีการเกษตร
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Nattapong Srisamoot

Department of BioTechnology,
Faculty of Agricultural Technology,
Kalasin University

CORRESPONDING AUTHOR

Sayun Phansomboon. Department of Plant Production Technology, Faculty of Agricultural Technology, Kalasin University, Kalasin, Thailand. Email: sayun.ph@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการบริหารจัดการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลังในตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังตำบลดงพญา จำนวน 54 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการพรรณนาการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.11) อายุเฉลี่ย 55.51 ปี และมีประสบการณ์ในการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 27.7 ปี เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยในภาคการเกษตรและนอกภาค การเกษตร 120,796.29 และ 9,102.49 บาทต่อปี ตามลำดับ การไม่มีสถานที่แปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังเป็นของตนเองถือเป็นปัญหาสูงสุดของเกษตรกร นอกจากนี้ช่องทางการรับซื้อมันสำปะหลังมีน้อยไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ อีกทั้งการขาดความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตมันสำปะหลังก็เป็นปัญหาสำคัญ

คำสำคัญ : เกษตรแปลงใหญ่; การบริหารจัดการ; มันสำปะหลัง; ส่งเสริมการเกษตร

Abstract

The objective of this research is to evaluate the large-scale management of cassava plots in Dong Phayuang Subdistrict, Don Chan District, Kalasin Province. Study from all total of 54 farmers of large-scale farm in Dong Phayuang Subdistrict. The data were collected by interviewing the farmers. The statistical methodology used to analyze the data including frequency, percentage, maximum value, minimum value, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results found that the majority of farmers were female (61.11 percent), with an average age of 55.51 years, and with an average of 27.7 years of experience in cassava production. Farmers have an average income in the agricultural and non-agricultural sectors is 120,796.29 and 9,102.49 baht per year, respectively. The biggest problem for farmers is not having their own cassava processing facilities. In addition, there are few channels for purchasing cassava, unable to set the price yourself, and the lack of knowledge and technology to increase the value of cassava products are important problems.

Keywords: Large-scale agricultural; Management; Cassava; Extension Agricultural

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีปริมาณการส่งออก 40.63 ล้านตัน ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 8,918,92 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3.54 ตันต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมากที่สุด มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 4,807,207 ไร่ ผลผลิต 16,835,078 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3.50 ตันต่อไร่ ประเทศไทยผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเพื่อเป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมต่าง ๆ สร้างรายได้ให้ประเทศมีมูลค่ามากกว่า 6 หมื่นล้านบาท ได้แก่มันเส้น มันอัดเม็ด แป้งมันสำปะหลัง และเอทานอล ปัจจุบันมันสำปะหลังมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านของแหล่งพลังงานเชื้อเพลิง โดยเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตเอทานอล มันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่าย การดูแลรักษาน้อย ทนทานต่อสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี อายุเก็บเกี่ยว 8-12 เดือน เหตุผลดังกล่าวทำให้เกษตรกรนิยมปลูกกันอย่างแพร่หลาย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 253,485 ไร่ ผลผลิตรวม 904,922 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3.56 ตันต่อไร่ โดยมีครัวเรือนทั้งหมด 177,165 ครัวเรือน ปลูกมันสำปะหลังทั้งหมด 25,586 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.44 ของครัวเรือนทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) จังหวัดกาฬสินธุ์ได้มีการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มันสำปะหลังจำนวนทั้งสิ้น 127 แปลง รวมพื้นที่ทั้งหมด 79,645 ไร่ เกษตรกรจำนวน 7,050 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road map) ซึ่งมีโครงการที่สำคัญ คือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมงประกอบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ) ได้มอบนโยบาย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2558 เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลด ต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหลักการ คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มภายใต้การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ รวมถึงศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำแปลงใหญ่มันสำปะหลัง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา กลุ่ม เกิดการจัดการผลิตสินค้า เกษตรในชุมชนและสามารถจัดการพื้นที่การเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งผู้ที่สนใจและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้กำหนดแนวทางในการจัดการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่แปลงอื่นได้ อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม และการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน แปลงใหญ่มันสำปะหลังตำบลคงพูน

แนวคิดและทฤษฎี

ระบบส่งเสริมการเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นระบบการส่งเสริมการเกษตรที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก (Area – based) ในการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีผู้จัดการแปลงเป็นผู้บริหารจัดการ พื้นที่ทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน การจัดการ หมายถึง การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มแปลงใหญ่เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ในการผลิตมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ เริ่มตั้งแต่การจัดการด้านการวางแผนการผลิตไปจนถึงการจัดการด้านผลผลิตและการตลาด ห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง การเชื่อมต่อขององค์กรหรือส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร โดยเริ่มต้นตั้งแต่การจัดหาปัจจัยการผลิต (ต้นน้ำ) ไปยังจุดสุดท้ายคือการตลาดและผู้บริโภค (ปลายน้ำ) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้านที่สำคัญคือ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพวางแผนการตลาด และเน้นการบริหารจัดการเตรียมขยายผลไปสู่ความสำเร็จของแปลงใหญ่แห่งอื่น ๆ ต่อไป ปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้าน คือ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560 : ออนไลน์) 1) ด้านการลดต้นทุน เน้นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินในทุกแปลงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ ฮอร์โมนต่าง ๆ เพื่อทดแทนสารเคมีให้มากขึ้น การทำบัญชีครัวเรือนบัญชีฟาร์มและบัญชีต้นทุนอาชีพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ทางบัญชีเพื่อนำมาปรับปรุงการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา วิจัย คิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการลดต้นทุนการผลิต และผลักดันให้มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง 2) ด้านการเพิ่มผลผลิต เน้นการนำองค์ความรู้ ผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิตตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการผลิต ตั้งแต่เพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวภาคเอกชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าสู่สากล 4) ด้านการตลาด มีการวางแผนการตลาดร่วมกันในทุกภาคส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิต การประเมินผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ด้วยการศึกษาสถานการณ์การผลิตและการตลาดสินค้าทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสินค้าและรักษาคุณภาพสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งส่งเสริมให้ผลิตสินค้าในรูปแบบตลาดพันธะสัญญา (Contract Farming) เพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคา 5) ด้านการบริหารจัดการ เน้นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ Zero Waste ผลักดันเกษตรกรที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ Young Smart Farmer เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อสืบทอดการบริหารจัดการให้มีความยั่งยืน รวมทั้งเชื่อมโยง ศูนย์เรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ภายในพื้นที่แปลงใหญ่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของ

โครงการ แนวความคิดพื้นฐานว่าด้วยการประเมินผลนโยบายในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเพียง แนวความคิดว่าด้วยการประเมินผลนโยบาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบายสาธารณะ และเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรนโยบายสาธารณะ(Public Policy Cycle) หรือกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Process)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังสามารถจำแนกออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ประกอบด้วย ความหมายของห่วงโซ่อุปทาน ความแตกต่างของโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน การจัดการห่วงโซ่อุปทาน การบูรณาการแนวคิดการจัดการห่วงโซ่อุปทานกับโลจิสติกส์ โครงสร้างห่วงโซ่อุปทาน รูปแบบพื้นฐานของห่วงโซ่อุปทาน และแนวทางในการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ว่าหมายถึง การเชื่อมโยงของทั้งหมดต่อกันทั้งในด้านของวัตถุดิบ สินค้า ข้อมูล และกิจกรรม เพื่อต้องการที่จะทำการผลิตสินค้า จัดส่งสินค้า และให้บริการแก่ลูกค้า รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าและการไหลของเงินสด (Cash Flow) ศิริกร กลิ่นกล้า (ม.ป.ป.) ห่วงโซ่อุปทานว่าเป็นเครือข่ายของธุรกิจที่มีแหล่งที่ตั้งกระจายและเป็นเอกเทศต่อกัน ซึ่งมีการร่วมกันวางแผนและการดำเนินการจัดหาสินค้าหรือบริการให้แก่ลูกค้า โดยการดำเนินงานในห่วงโซ่อุปทานหนึ่งๆ จะครอบคลุมตั้งแต่การคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ การจัดหาแหล่งวัตถุดิบ การผลิตสินค้าและบริการ การจัดเก็บสินค้า รวมถึงการจัดส่งสินค้า หรือบริการให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่จะขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทานให้ดำเนินการได้นั้นจะต้องอาศัยความสามารถของสมาชิกในห่วงโซ่อุปทานในการดำเนินงานต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา สมพงษ์ ศิริ โสภณศิลป์ และคณะ (2549) การจัดการห่วงโซ่อุปทานไว้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการจัดซื้อกับการตลาดในลักษณะที่เป็น บูรณาการ การค้าในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นการค้าแบบไร้พรมแดนทั้ง Logistics และ Supply Chain ต่างก็จะมีภาระหน้าที่แตกต่างกันในอาณาบริเวณของตลาด โดยต่างก็เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม การตลาด และการผลิตโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน ศูนย์วิจัยโลจิสติกส์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (ออนไลน์, 2554)

จากความหมายหรือคำนิยามของห่วงโซ่อุปทานต่าง ๆ จึงพอสรุปได้ว่า ห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง การบูรณาการขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันหรือติดต่อประสานงานกันไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการจัดการ การจัดส่ง การผลิต การบรรจุภัณฑ์ การจัดเก็บ รวมถึงการรับคืนสินค้าและบริการให้ตามความต้องการของลูกค้า สร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้าและผู้รับบริการภายใต้เงื่อนไขของการควบคุมต้นทุนให้ต่ำที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังดงพุงที่ขึ้นทะเบียน พ.ศ. 2560 จำนวน 54 ราย โดยทำการศึกษาจากเกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลังตำบลดงพุง อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ราย โดยทำการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อเข้าร่วมตอบแบบบันทึกคำถามปลายเปิดโดยการสอบถามเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประกอบด้วย เกษตรจังหวัดจำนวน 1 ราย ผู้ช่วยผู้จัดการแปลงใหญ่ (เกษตรตำบล) จำนวน 1 ราย เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับอำเภอจำนวน 1 ราย และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับจังหวัด จำนวน 1 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (Closed - Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open - Ended Question) ประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ส่วนที่ 3 การจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ส่วนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการการผลิตมันสำปะหลังรูปแบบแปลงใหญ่โดยใช้แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างแบบสัมภาษณ์ นำผลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ตามข้อข้างต้นมา กำหนดประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์ การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ให้คณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้แบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์ครบถ้วนก่อนที่จะนำไปทดสอบความถูกต้องกับเกษตรกร การทดสอบแบบสัมภาษณ์ ทดสอบแบบสัมภาษณ์โดยนำไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ชุด เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ความเที่ยงตรงและความเข้าใจที่ตรงกันแล้วนำกลับมาปรับปรุงใหม่ การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือแบบมาตรฐาน ประเมินค่าโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient alpha : α) สูตรของ Cronbach โดยผลการทดสอบแบบสัมภาษณ์ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาที่ระดับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสรุปผล มีรายละเอียดดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่

(Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระดับปัญหาของเกษตรกร ตามข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ โดยได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย และ 1 = น้อยที่สุด) ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{5}$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = 0.80$$

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการนำข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) แบบบันทึกการสอบถาม และการสังเกตการณ์ มาทำการวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่การจำแนกชนิดข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล

ตารางที่ 1 แสดงการแปลความหมายของข้อมูลได้ คือ

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	หมายถึง
1.00 - 1.80	มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.81 - 2.60	มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย
2.61 - 3.40	มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
3.41 - 4.20	มีปัญหาอยู่ในระดับมาก
4.21 - 5.00	มีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 1 ที่ตั้งขนาดพื้นที่ตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน

A map of Cambodia showing its administrative divisions into provinces. The provinces are labeled in Khmer: Battambang (Banteay Meanchey), Siem Reap, Pursat, Kampong Cham, Kampong Thom, Mondul Kiri, Ratanak Kiri, Kampong Speu, Kampong Som, Kampong Cham, Kampong Thom, Mondul Kiri, Ratanak Kiri, Kampong Speu, Kampong Som, Kampong Cham, Kampong Thom, Mondul Kiri, Ratanak Kiri, Kampong Speu, Kampong Som. The province of Battambang is highlighted in yellow.

ภาพที่ 2.1 ภาพแสดงที่ตั้งของอำเภอคอนจัน ในจังหวัดกาฬสินธุ์

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอดอนจาน (2562)

พื้นที่ของตำบลดงพญาส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ส่วนใหญ่เป็นดินทรายปนดินร่วน เกษตรกรจะปลูกมันสำปะหลังควบคู่กับการทำนา โดยจะปลูกมันสำปะหลัง 2 ช่วง คือช่วงต้นฝนราวเดือนเมษายน – พฤษภาคม และช่วงที่ 2 ปลูกช่วงปลายฝน (ตุลาคม – พฤศจิกายน) และมีเกษตรกรบางส่วนที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ทำนา (มันปรัง) ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้พันธุ์เกษตรกรศาสตร์ 50 หัวยาง 60 เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังช่วงอายุ 6 – 8 เดือน ผลผลิตเฉลี่ย 3.5 ตัน/ไร่ และจะจำหน่ายในรูปหัวมันสด ณ โรงงานแปรรูปมันกาฬสินธุ์ในเขตอำเภอเมือง

ส่วนที่ 2 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

ช่วงรายได้ในภาคการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 79,999 บาท ร้อยละ 24.07 รองลงมา รายได้ 80,000 - 99,999 บาท ร้อยละ 22.22 รายได้ตั้งแต่ 180,000 บาท ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 18.52 รายได้

100,000 - 119,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.67 รายได้ 140,000 - 159,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.26 รายได้ 120,000 - 139,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.56 และรายได้ 160,000 - 179,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับโดยเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 120,796.3 บาท ต่ำสุด 20,000 บาทและสูงสุด 304,000 บาท ช่วงรายได้นอกภาคการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.00 ไม่มีรายได้ รองลงมารายได้ 4,000-5,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.81 และ 6,000 - 7,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.26 รายได้ 10,000 - 11,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.41 และตั้งแต่ 12000 บาท ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 9,018.51 บาท ต่ำสุด 3,500 บาทและสูงสุด 50,000 บาท จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มี 3-5 คน ร้อยละ 57.41 รองลงมาไม่เกิน 2 คน ร้อยละ 38.89 และ 6 ขึ้นไป ร้อยละ 3.70 มี ตามลำดับโดยมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.88 คน ต่ำสุด 1 คนและสูงสุด 7 คน ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ 11-20 ไร่ ร้อยละ 37.04 รองลงมาพื้นที่ 21-30 ไร่ ร้อยละ 24.07 มีพื้นที่ 41 ไร่ขึ้นไป ร้อยละ 18.52 มีพื้นที่ 31-40 ไร่ ร้อยละ 11.11 และมีพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ร้อยละ 9.26 ตามลำดับ โดยมีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เฉลี่ย 13.973 ไร่ ต่ำสุด 5 ไร่และสูงสุด 63 ไร่ ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ร้อยละ 98.15 รองลงมาพื้นที่ทำปรีร้อยละ 33.33 และเป็นพื้นที่เช่า ร้อยละ 24.07 ตามลำดับ เครื่องจักรกลการเกษตรที่เป็นของครัวเรือน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.33 ไม่มีเครื่องจักรกล รองลงมาร้อยละ 12.96 มีรถไถเดินตาม และร้อยละ 3.70 มีรถแทรกเตอร์ตามลำดับ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของครัวเรือน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 100.00 ใช้ทุนตนเอง รองลงมาร้อยละ 57.41 จาก ธกส. ร้อยละ 9.26 จากธนาคารพาณิชย์ และร้อยละ 3.70 จากญาติ/เพื่อนบ้านตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

เกษตรกรทั้งหมดของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังได้มีการปฏิบัติตามการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังทั้งหมด ยกเว้น ด้านความก้าวหน้าตามขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งมีการทำข้อมูลแผนที่รายละเอียดข้อมูลรายแปลงและเกษตรกรตาม หมายเลขประจำตัว 13 หลัก โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 94.44 และร้อยละ 5.56 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านความสามารถในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่มีการติดตามความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 92.59 และร้อยละ 7.41 ไม่มีการปฏิบัติ มีการปฏิบัติงานนิเทศร่วมกันทั้ง 4 ทีม โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 88.89 และร้อยละ 11.11 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านแผนการดำเนินงานแปลงใหญ่ มีแผนการดำเนินงานและกิจกรรมประกอบด้วย 4 แผนย่อย คือ แผนลดต้นทุนการผลิต แผนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แผนการตลาด และแผนการบริหารจัดการ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 87.04 และร้อยละ 12.96 ไม่มีการปฏิบัติ มีลักษณะแผนการดำเนินงานและกิจกรรมที่มีเหตุผลสอดคล้อง และเหมาะสมกับเงื่อนไขของแปลงใหญ่/สมาชิก โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 90.74 และร้อยละ 9.26 ไม่มีการปฏิบัติ มีการประสานแผนกับหน่วยงานภาคีให้บรรลุเป้าหมายและทิศทางที่วางไว้ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 85.19 และร้อยละ 14.81 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านทรัพยากรและเงินทุน มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

สูงสุด เช่น การจัดการขยะ การจัดการของเสีย (Zero waste) โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 90.74 และร้อยละ 9.26 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน ได้แก่ มีการจัดทำบัญชีต้นทุนอาชีพรายแปลง โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 90.74 และร้อยละ 9.26 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบให้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 98.85 และร้อยละ 1.85 ไม่มีการปฏิบัติ มีผู้รับผิดชอบปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 96.30 และร้อยละ 3.70 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านการจัดการข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลรายแปลงและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สะดวกในการใช้งาน โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 94.44 และร้อยละ 5.56 ไม่มีการปฏิบัติ ด้านการสื่อสาร มีระบบ / วิธีการสื่อสาร เช่น การประชาสัมพันธ์ โดยมีการปฏิบัติร้อยละ 94.44 และร้อยละ 5.56 ไม่มีการปฏิบัติ

ส่วนที่ 4 การจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

จำนวน และร้อยละของเกษตรกรในการปฏิบัติจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่ พบว่าในด้านการเตรียมดิน การปรับปรุงบำรุงดินก่อนการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 85.19 โกลบวัชพืชเศษวัสดุที่เหลือ ร้อยละ 62.96 มีการไถระเบิดดินดาน ร้อยละ 29.63 ใช้สารปรับปรุงบำรุงดินร้อยละ 22.22 มีการไถผาน 7 จำนวน 1 ครั้ง และการปลูกพืชปุ๋ยสดพบว่าเกษตรกรไม่ปฏิบัติร้อยละ 100.00 การยกร่องก่อนการเพาะปลูกมันสำปะหลังปฏิบัติ ร้อยละ 100.00 ระยะห่างการปลูกมันสำปะหลัง พบว่าร้อยละ 40.74 ปลูกระยะ 1.20 เมตร*80 เซนติเมตร ร้อยละ 35.19 ปลูกระยะ 1.0 เมตร*60 เซนติเมตร ร้อยละ 12.96 ปลูกระยะ 1.0 เมตร*40 เซนติเมตร และร้อยละ 11.11 ปลูกระยะ 1.0 เมตร*80 เซนติเมตร ด้านการเตรียมท่อนพันธุ์พบว่า พันธุ์มันสำปะหลัง ร้อยละ 77.78 ใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 ร้อยละ 11.11 ใช้พันธุ์ระยอง 90 ร้อยละ 9.26 ใช้พันธุ์ห้วยบง 60 และร้อยละ 1.85 ใช้พันธุ์ห้วยบง 80 สำหรับการแช่ท่อนพันธุ์พบว่าเกษตรกรแช่ท่อนพันธุ์ 15-20 นาที โดยร้อยละ 88.89 แช่โทรมีโทแซม และร้อยละ 11.11 แช่อิมิดาโคลพริด ด้านการปลูก การดูแลรักษา และป้องกันกำจัดศัตรูพืช พบว่าช่วงความลึกในการปลูกร้อยละ 87.04 ปลูกลึก 10 เซนติเมตร และร้อยละ 12.96 ปลูกลึกอื่น ๆ วิธีการกำจัดวัชพืชมันสำปะหลังร้อยละ 75.93 ใช้สารเคมี จำนวนครั้งที่กำจัดวัชพืชมันสำปะหลังต่อรอบการผลิต ร้อยละ 66.67 กำจัด 2 ครั้งและร้อยละ 33.33 กำจัด 1 ครั้ง การใช้สารป้องกันกำจัดโรคพืช ร้อยละ 37.04 ใช้สารชีวภัณฑ์ จำนวน 1 ครั้ง และร้อยละ 62.96 ไม่ปฏิบัติ การใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช ร้อยละ 96.30 ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช และร้อยละ 3.70 ใช้สารเคมี 1 จำนวนครั้ง ด้านการเก็บเกี่ยว พบว่าลักษณะการเก็บผลผลิตร้อยละ 83.33 ใช้เครื่องจักรกลในการเก็บเกี่ยว และร้อยละ 16.67 ใช้แรงงานคน จำนวนผลผลิตต่อไร่ ร้อยละ 72.22 ผลผลิต 3,001-4,000 กิโลกรัม/ไร่ รองลงมาร้อยละ 12.96 น้อยกว่า 3,000 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 9.26 ผลผลิต 4,001-5,000 กิโลกรัม/ไร่ และร้อยละ 5.56 ผลผลิต 5,000 กิโลกรัม/ไร่ ขึ้นไป ค่าเฉลี่ยผลผลิต 3,781.48 กิโลกรัม/ไร่ ต่ำสุด 2,800 กิโลกรัม/ไร่ สูงสุด 5,800 กิโลกรัม/ไร่ สำหรับการจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลัง ร้อยละ 64.81 ขายให้โรงแป่งมัน และร้อยละ 35.19 ขายลานรับซื้อ รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลัง ร้อยละ 100.00 จำหน่ายหัวมันสดและร้อยละ 22.22 จำหน่ายท่อนพันธุ์

ส่วนที่ 5 ปัญหา และแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

ปัญหาของเกษตรกรในการจัดการห้วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการจัดการห้วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่เฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.77) เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาทั้งหมด พบว่า เกษตรกรไม่มีสถานที่แปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังของตนเอง เป็นประเด็นที่เกษตรกรมีระดับของปัญหาสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.91) สามารถแยกผลการศึกษาปัญหาของ เกษตรกรออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ ประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ช่องทางการตลาดที่รับซื้อมันสำปะหลังมีน้อยและเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ เกษตรกรไม่มีสถานที่แปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังของตนเอง เกษตรกรขาดความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตมันสำปะหลัง ต้นทุนการผลิตและการขนส่งผลผลิตมันสำปะหลังมีแนวโน้ม สูงขึ้นเรื่อย ๆ รูปแบบของการแปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรไม่มีความหลากหลาย และช่องทางการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างมูลค่าผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรยังมีน้อย มีค่าเฉลี่ย 4.91 4.89 4.87 4.85 4.83 และ 4.67 ตามลำดับ ส่วนประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับมากที่สุดไม่มี สำหรับประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรขาดความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการและการดูแลรักษาหลังการปลูกมันสำปะหลัง มีค่าเฉลี่ย 2.61 ประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อยได้แก่ การประชาสัมพันธ์โครงการผลิตมันสำปะหลังรูปแบบแปลงใหญ่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง เกษตรกรขาดความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการระหว่างการปลูกมันสำปะหลัง ขาดการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการของผู้จัดการพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 2.44 2.15 และ 1.83 และประเด็นปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดได้แก่ เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังรูปแบบแปลงใหญ่ การวางแผนการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรไม่สอดคล้องกับปริมาณและความต้องการของตลาด กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร เช่น การไม่เข้าร่วมประชุม บทบาทการบริหารจัดการด้านการเชื่อมโยงตลาดของผู้จัดการพื้นที่มีน้อย การบริหารจัดการแปลงใหญ่ทำได้ยากเนื่องจากบริบทของพื้นที่ เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพผลผลิต เช่น การคัดแยกผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร เช่น มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices) และ เกษตรอินทรีย์ (*Organic Thailand*) มีค่าเฉลี่ย 1.59 1.48 1.37 1.23 1.13 1.19 และ 1.09 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

การจัดการห้วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในรูปแบบแปลงใหญ่ ตำบลงิ้ว อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยการจัดการระดับต้นน้ำ ได้แก่ การวางแผนการผลิต เกษตรกรมีการกำหนดและวางแผนการปลูกร่วมกัน เพื่อใช้เครื่องมือและเครื่องจักร ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐร่วมกัน การจัดการขณะปลูก เกษตรกรมีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการปลูก เกษตรกรส่วนมากใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 และมีการยกร่องก่อนปลูก การจัดการระหว่างการปลูก เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการผลิตสารชีว

ภัณฑ์เพื่อใช้ในการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืช มีการใช้สารเคมีวิธีการกำจัดวัชพืชมันสำปะหลัง และกำจัดวัชพืชมันสำปะหลังต่อรอบการผลิต 1 หรือ 2 ครั้ง การจัดการหลังการปลูก เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้การจัดการการผลิตของเกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดฤดูผลิตตั้งแต่การปลูกถึงการเก็บเกี่ยว โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอตอนงานและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง การจัดการระดับกลางน้ำ ประกอบด้วยประเด็นย่อยต่าง ๆ ดังนี้ การแปรรูปผลผลิต เกษตรกรมีปริมาณผลผลิตจำนวนมากแต่ยังไม่มีมีการแปรรูปผลผลิต เนื่องจากขาดสถานที่สำหรับแปรรูปและแหล่งรับซื้อ การเพิ่มมูลค่าผลผลิต เกษตรกรบางรายนอกจากจะขายหัวมันสดแล้วยังมีการขายท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง คือพันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 ที่ปลูกมากในบริเวณพื้นที่ตำบลคงพุง การจัดการระดับปลายน้ำ ประกอบด้วยประเด็นย่อยต่าง ๆ ดังนี้ ช่องทางการตลาด เกษตรกรยังแยกกันขายผลผลิตตามโรงงานหรือลานรับซื้อ เนื่องจากไม่มีช่องทางการตลาดที่แน่นอนเพื่อรองรับผลผลิตของกลุ่ม ราคา เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตกิโลกรัมละ 2.00-2.50 บาท เนื่องจากแยกกันขายจึงทำให้ราคาไม่แตกต่างจากเกษตรกรทั่วไป การบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง เกษตรกรมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานดังนี้ กลุ่มต้องมีการวางแผนการใช้เครื่องจักรกลที่มีในกลุ่ม เพื่อลดต้นทุนการผลิตของสมาชิก ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการตรวจวิเคราะห์ดินทุกแปลงเพื่อแนะนำการใช้ปุ๋ยสั่งตัด ควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้สารไตรโคโรเดอร์มาและชีวเวอร์เรียในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ควรมีแปลงทดลองพันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมกับพื้นที่ ควรมีสถานที่และอุปกรณ์สำหรับแปรรูปมันสำปะหลังเป็นมันเส้นในช่วงราคาต่ำ ควรมีการส่งเสริมการขายท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง ควรมีการทำข้อตกลงการรับซื้อกับกลุ่มเพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้น มีการรวบรวมผลผลิตในกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาเพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้น และควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการขนาดพื้นที่และจำนวนสมาชิก มีการบริหารจัดการขนาดพื้นที่และจำนวนสมาชิกอย่างเหมาะสม บทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา ร่วมกันคิดและกำหนดทิศทาง เป้าหมายการพัฒนา วิเคราะห์ วางแผน การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของสมาชิก การร่วมตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน ร่วมรับผิดชอบต่อผลการกระทำ รับประโยชน์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมาชิก โดยร่วมกันคิดเสนอความเห็นในการกำหนด ประเด็นและ วางแผนการเรียนรู้ของสมาชิก มีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกต่อเนื่อง ตลอดฤดูกาล เช่นการจัดทำแปลงเรียนรู้ ผลลัพธ์การติดตามประเมินผลของสมาชิกและ รายงานผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบทุกครั้งที่มีการประชุม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมการเกษตร. ระบบฐานข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังปี 2561/2562 อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563. จาก <http://farmer.doae.go.th>.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. ระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563. จาก <https://www.doae.go.th>.
- สายชล พุ่มเกาะ. (2559) การดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยะธิดา อ่อนพันธ์. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัด ลพบุรี. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรัตน์ ดิษฐ์เขาวลิต. (2556). การวิเคราะห์การจัดการการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอ เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Translate References

- Department of Agricultural Extension. Cassava farmer database system for 2018/2019, Don Chan District, Kalasin Province. Search on 20 October 2020. from <http://farmer.doae.go.th>. (in Thai)
- Department of Agricultural Extension. Large-scale agricultural promotion system. Search on 24 April 2020. from <https://www.doae.go.th>. (in Thai)
- Saichon Phumko. (2016) Operation of large rice fields of farmers in Phimai District. Nakhon Ratchasima Province Sukhothai Thammathirat Open University/Nonthaburi. (in Thai)
- Piyathida Onphan. (2014). Needs for promoting cassava production by farmers in Sa Bot District, Lopburi Province. Master of Agriculture degree. Field of study: Agricultural Extension Department of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)

- Chanida Ketkaewkliang. (2014). Needs for promoting cassava production by farmers in Erawan District. Loei Province. Master of Agriculture degree. Field of study: Agricultural Extension Field of study: Agriculture and Sukhothai Thammathirat Open University Cooperative. (in Thai)
- Surat Ditchaowalit. (2013). Analysis of cassava production management of farmers in Thep Sathit District. Chaiyaphum Province. Master of Agriculture Degree Field of Study: Agricultural Management Department of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)

การครองอำนาจของพรรคประชาธิปไตยในภาคอีสาน :

กรณีศึกษา สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จังหวัดอุบลราชธานี

**The Domination of the Democratic Party in the Northeast:
A Case Study of MP Wutthipong Nambut, Ubon Ratchathani Province**

[Received: December 27, 2023; Revised: February 24, 2024; Accepted: February 27, 2024]

ธรรพ์ณธร สีทา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Thannathon Seetha

Faculty of Political Science,

Ubonratchatani University

ปฐวี โชตินันต์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Patawee Chotanan

Faculty of Political Science,

Ubonratchatani University

CORRESPONDING AUTHOR

Patawee Chotanan, Faculty of Political Science, Ubonratchatani University, Thailand.

Email: c.patawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การแพ้ชนะในการเลือกตั้งเป็นเรื่องธรรมดาในทางการเมือง อย่างไรก็ตาม นักการเมืองที่สามารถชนะการเลือกตั้งติดต่อกันได้หลายครั้งในภูมิภาค หรือ จังหวัดที่กระแสปรรคการเมืองตกต่ำเป็นที่น่าสนใจอย่างมากในการศึกษาในทางการเมือง นายวุฒิพงษ์ นามบุตร สส. พรรคประชาธิปัตย์ เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี ชนะการเลือกตั้งติดต่อกันถึง 5 สมัย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2566 ถึงแม้ว่าพื้นที่เขตเลือกตั้งของเขาจะตั้งอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีและภูมิภาคอีสานซึ่งเป็นฐานคะแนนของพรรคเพื่อไทยก็ตาม บทความนี้มีวัตถุประสงค์ต้องการศึกษา คือ การใช้วาทกรรมทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของนายวุฒิพงษ์ นามบุตร ในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในเขตพื้นที่เลือกตั้งของตน, ปัจจัยที่ส่งผลให้วาทกรรมทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองประสบความสำเร็จ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความคิดและอุดมการณ์ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า นายวุฒิพงษ์ นามบุตร ได้มีการสร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมผ่านตนเอง สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์และประชาชนที่เชื่อมั่นในตัวเขา วาทกรรมที่พบในพื้นที่ได้แก่ “วุฒิพงษ์ผู้แทนติดดิน” “ผู้แทนนักพัฒนา” และ “สมาชิกของตระกูลนามบุตร” ซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่และทำประโยชน์ในคนในพื้นที่มานาน มากกว่านั้นเขาได้มีการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชนในเขตเลือกตั้งอยู่เสมอ เขาสามารถดึงทรัพยากรโดยเฉพาะเรื่องงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ได้มาก ปัจจัยทั้งสองทำให้เกิดความสำเร็จในการใช้วาทกรรมซึ่งส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เชื่อมั่นในตัวเขาในฐานะและผู้แทนให้มีความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าอุดมการณ์หรือพรรคการเมือง

คำสำคัญ : ครองอำนาจ; วาทกรรม; อำนาจ; การเมืองไทย; การเลือกตั้ง

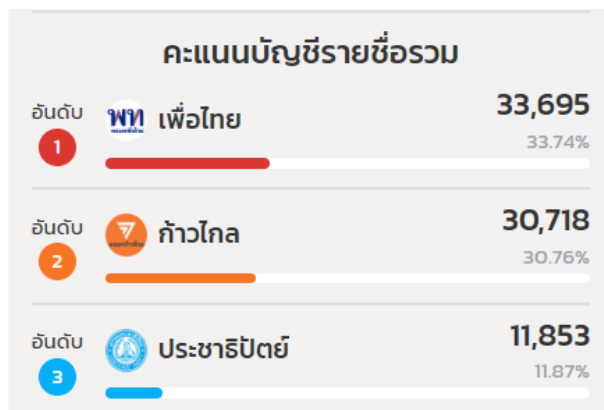
Abstract

Winning or losing elections are common in politics. However, a politician who can win elections many times in a region or a province where his political party favorability is in decline is very interesting to study in politics. Although his constituency is located in Ubon Ratchathani province and the Isaan region, all of which are the Pheu Thai Party's strongholds, Wuttipong Nambut, Democrat, Ubon Ratchathani 2, won the election for 5 consecutive terms from 2007 to 2023. This study aims to study Wuttipong Nambut's use of political discourses or political ideology in building confidence in local people in his electoral area, the factors making his political discourses or political ideology successful and the impact on the thoughts and ideology of local people in his constituency. The results of the study revealed that Wuttipong created and reproduced his discourses through himself, members of the Democrat Party and the local people who believe in him. The discourses mostly found in the area were “Wuttipong, a Down-to-Earth Representative”, “a Developer Representative” and a member of the Nambut family, which is an old family that has been beneficial to the people in the area for a long time. Moreover, he often went to the area to help people in the constituency. He was able to draw on resources, especially the budget, to develop the area a lot. Both of the factors contributed to the success of the use of the discourses, which resulted in the people in the area having confidence in him as their representative. Consequently, they valued an individual more than ideology or political parties.

Keywords: Domination; Discourse; Power; Thai Politics; Elections

บทนำ

พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองที่มีความเก่าแก่มากที่สุดในสังคมการเมืองไทย การเข้ามาของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคอีสานโดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานีนั้นหากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 (คมชัดลึก, 2566) ตระกูลนามบุตร ถือเป็นตระกูลแรกที่เข้ามาสร้างพื้นที่ให้กับพรรคประชาธิปัตย์ในอุบลราชธานีซึ่งนำโดยคุณวิฑูรย์ นามบุตร อดีต สส. อีสาน 6 สมัยของพรรคประชาธิปัตย์ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้พรรคประชาธิปัตย์สามารถเข้ามาสร้างฐานเสียงในจังหวัดอุบลราชธานีได้ ซึ่งตัวของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มีความสัมพันธ์เป็นหลานของคุณวิฑูรย์ นามบุตร ทั้ง คุณวิฑูรย์และ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ต่างเป็น สส. ที่ได้รับเลือกจากคนอุบลราชธานีหลายสมัย การชนะการเลือกตั้ง 5 สมัย ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2566 ในนามพรรคประชาธิปัตย์ เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ต้องตั้งคำถามสำคัญต่อว่าทำไมพรรคประชาธิปัตย์ที่มีความนิยมในภาคใต้ถึงสามารถชนะการเลือกตั้งในภาคอีสานที่มีความนิยมของพรรคน้อยได้ การชนะเลือกตั้งหลายสมัยย่อมนำมาสู่การมีอำนาจตัดสินใจในพื้นที่และมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างมาก เมื่อใดที่ผู้ปกครองหรือนักการเมืองสามารถอยู่ในตำแหน่งและมีอำนาจในการตัดสินใจในพื้นที่เป็นเวลาหลายปีกล่าวได้ว่านักการเมืองคนนั้นกำลังอยู่ในสภาวะการณ์ “การครองอำนาจนำ” ตามทฤษฎีการครองอำนาจนำของอันโตนิโอ กรัมสกี ทฤษฎีการครองอำนาจนำของ กรัมสกี จะสามารถอธิบายวิธีการสร้างอิทธิพลต่อความคิดของประชาชนในอำเภอเชียงในเพื่อให้ สส. วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถครองอำนาจในพื้นที่ได้ โดยเฉพาะการสร้างวาทกรรมเพื่อให้ประชาชนศรัทธาในตัวผู้ปกครองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจผ่านกระบวนการการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

ภาพที่ 1: ผลการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ จังหวัดอุบลราชธานี เขตที่ 2 พ.ศ.2566

ที่มา: <https://www2.ectreport.com/overview>

สิ่งที่น่าสนใจคือ สส.วุฒิพงษ์สามารถสร้างวาทกรรมหรือความเชื่อให้กับประชาชนอย่างไรที่ทำให้ตัวสส.วุฒิพงษ์สามารถชนะการเลือกตั้งในพื้นที่ของพรรคเพื่อไทยในนามพรรคประชาธิปัตย์ได้และยังสามารถรักษาสถานเสียงเอาไว้ได้ถึง 5 สมัย จนถึงปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสของพรรคก้าวไกลและพรรคเพื่อไทย

จังหวัด	เขตเลือกตั้งที่	ผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง	สังกัดพรรคการเมือง	ผลคะแนน
อุบลราชธานี	1	นายวรสิทธิ์ กัลป์ดินันท์	พลังประชาชน	96,245
		นายวุฒิพงษ์ นามบุตร	ประชาธิปัตย์	88,988
		นายศุภชัย ศรีหาล้า	ประชาธิปัตย์	85,131
	2	นายสุทธิชัย จรูญเนตร	พลังประชาชน	87,554
		นายรัฐกิตติ์ ภาลิพัฒน์	ชาติไทย	86,744
		นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ	พลังประชาชน	85,307
	3	นายต๋น จินตะเวช	ชาติไทย	94,976
		นายศักดิ์ชัย จินตะเวช	ชาติไทย	90,162
		นายสุชาติ ตันติวิชานนท์	เพื่อแผ่นดิน	65,955
	4	นายสุพล ฟองงาม	พลังประชาชน	60,068
		นายอิสสระ สมชัย	ประชาธิปัตย์	58,672

ตารางที่ 1: ผลการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานีแบบสัดส่วน พ.ศ.2550

ที่มา: <https://web.senate.go.th/w3c/senate/alpd/data/committi/legal05/05/03/314/02.pdf>

จังหวัด	เขต เลือกตั้งที่	ผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง	สังกัด พรรคการเมือง	ผลคะแนน
อุบลราชธานี	3	นายวุฒิพงษ์ นามบุตร	ประชาธิปัตย์	45,678
		นายณรงค์ชัย วีระกุล	เพื่อไทย	37,651
		นายวิชัย ครองยุทธ	ภูมิใจไทย	1,315

ตารางที่ 2: ผลการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานีแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พ.ศ.2554

ที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/183691>

จังหวัด	เขต เลือกตั้งที่	ผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง	สังกัด พรรคการเมือง	ผลคะแนน
อุบลราชธานี	2	นายวุฒิพงษ์ นามบุตร	ประชาธิปัตย์	41,777
		นายณรงค์ชัย วีระกุล	เพื่อไทย	30,198
		นายโกวิทย์ ธรรมานุชิต	พลังประชารัฐ	16,107

ตารางที่ 3: ผลการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานีแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พ.ศ.2562

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จังหวัด	เขต เลือกตั้งที่	ผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง	สังกัด พรรคการเมือง	ผลคะแนน
อุบลราชธานี	2	นายวุฒิพงษ์ นามบุตร	ประชาธิปัตย์	38,164
		นายณรงค์ชัย วีระกุล	เพื่อไทย	31,953
		นายสมภพ จันทรวงศ์	ก้าวไกล	17,520

ตารางที่ 4: ผลการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานีแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พ.ศ.2566

ที่มา: <https://www2.ectreport.com/overview>

จากปรากฏการณ์การชนะเลือกตั้งตลอดระยะเวลา 5 สมัยที่ผ่านมาของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สามารถพบได้ทั่วไปในสังคมการเมืองไทย แต่สิ่งสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ ทำไม สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในนามพรรคประชาธิปัตย์ถึงสามารถชนะการเลือกตั้งและครองพื้นที่ได้ถึง 5 สมัย เมื่อมองไปดูผลการเลือกตั้งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ความนิยมในภาคอีสานของพรรคประชาธิปัตย์เริ่มลดลง ไม่ว่าจะเป็นด้วยจำนวนสส.หรือคะแนนเสียงจากบัญชีรายชื่อที่ลดลง แต่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ก็ยังสามารถรักษาตำแหน่งสส.เอาไว้ได้ด้วยคะแนนที่ห่างจากคู่แข่งเป็นอย่างมาก

การศึกษาการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในจังหวัดอุบลราชธานีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นถึงมิติทางการเมืองในรูปแบบใหม่ การตัดสินใจของพรรคการเมืองในรูปแบบเก่าที่ใช้ภูมิภาคนิยมตัดสินพรรคที่มีนโยบายประชานิยมจะมีแนวโน้มชนะในชนบทและพรรคที่มีอุดมการณ์มั่นคงมีแนวโน้มจะชนะในพื้นที่เป็นเมืองนั้นไม่สามารถใช้ได้ พรรคการเมืองที่จะสามารถชนะการเลือกตั้งในชนบทไม่จำเป็นต้องเป็นพรรคที่มีนโยบายประชานิยมเช่นเดียวกับกรณีของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เขตการเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชนบทพรรคประชาธิปัตย์ก็สามารถชนะการเลือกตั้งได้ หรือการตัดสินใจในรูปแบบเก่าที่มองว่า พรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์มั่นคงจะสามารถชนะในพื้นที่ที่เป็นเมืองได้ แต่ในการเลือกตั้งในเขตที่ 1 จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมาพรรคที่ชนะในเขต 1 กลับเป็นพรรคเพื่อไทยที่มีนโยบายแบบประชานิยมสูง ซึ่งขัดกลับมติการเมืองแบบเก่าที่มองว่า พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูงประชาชนจะมีความตื่นตัวทางการเมืองพรรคที่ชนะจะมีแนวโน้มเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์มั่นคง การศึกษาครั้งนี้จะสามารถอธิบายมิติทางการเมืองในรูปแบบใหม่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งของประชาชนที่การเมืองรูปแบบเก่าไม่สามารถอธิบายได้ และสามารถอธิบายถึงหลักการครองอำนาจผ่านกระบวนการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการเข้าร่วมทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองในการสร้างความเชื่อให้กับประชาชนของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เข้าร่วมทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถนำมาใช้ครองอำนาจ
3. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความคิดและอุดมการณ์ประชาชนในเขตการเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากการเข้ามาครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการสร้างฐานเสียงและวาทกรรมทางการเมือง

พรรคประชาธิปัตย์ยังได้นำเอาหลักการสร้างฐานเสียงที่ใช้ในภาคใต้มาใช้ในภาคอีสาน จากการศึกษางานเขียนของวราวุธ ดีเลิศพันธ์ (2560) ได้อธิบายถึงหลักการในการสร้างฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ใน

ภาคใต้ โดยหลักการนั้นเรียกว่า “หลักขายตรง” ซึ่งหลักการขายตรงจะเน้นไปที่ตัวบุคคลโดยจะอาศัยผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นหรือன்றการเมืองท้องถิ่นมาเป็นผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอาศัยภาวะผู้นำของชนวน หลักภัยในการหาเสียง เพื่อดึงความนิยมจากมวลชน (วารุณี ลิเลศพันธ์, 2560) กรณีของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในจังหวัดอุบลราชธานีถือเป็นตัวอย่างที่มีความชัดเจนในเรื่องของหลักการขายตรง สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ก่อนที่จะเข้ามาลงเลือกตั้ง ส.ส. ในปี พ.ศ. 2550 ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีมาก่อนจึงทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มีความนิยมในตัวอยู่แล้วและสามารถชนะการเลือกตั้งในปีนั้นได้โดย สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ถือเป็นหนึ่งในห้าของ ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ที่สามารถชนะการเลือกตั้งในภาคอีสานได้ อย่างไรก็ตามหลักการขายตรงนั้นสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในการสร้างฐานเสียงของหลายพรรคการเมืองและหลักการขายตรงของพรรคประชาธิปัตย์นั้นได้ถูกอธิบายและศึกษาบริบทของภาคใต้เป็นส่วนใหญ่แต่ในภาคอีสานยังมีน้อย เพื่อสร้างข้อค้นพบใหม่ของการขายตรงที่พรรคประชาธิปัตย์ใช้ในภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดนี้จากงานเขียนของ วารุณี ลิเลศพันธ์ มาประกอบการศึกษาในภาคอีสาน

นอกจากหลักแนวคิดในการขายตรงของพรรคประชาธิปัตย์แล้ว ยังมีงานเขียนที่เกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่กับการเลือกตั้งโดยผู้วิจัยได้เลือกงานเขียน เรื่อง ความเป็นเมืองและภูมิภาคนิยมกับพฤติกรรมเลือกตั้งในประเทศไทยแบบจำลองเชิงพื้นที่ ของสุทธาสินี ลำภาษี (สุทธาสินี ลำภาษี, 2561) ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมเลือกตั้งโดยใช้ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย โดยสรุปว่า การศึกษานี้สนับสนุนทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยในเชิงปริมาณ โดยพบว่าคนชนบทหรือพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองต่ำมีแนวโน้มเลือกพรรคเพื่อไทย อาจมาจากนโยบายประชานิยมซึ่งเป็นจุดเด่นของพรรคเพื่อไทยซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยที่ว่า คนชนบทซึ่งเป็นฐานเสียงของประเทศ มองประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ โดยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของพรรคการเมืองหรือหัวคะแนน จากข้อค้นพบนี้ ผู้วิจัยมองว่าปัจจุบันเป็นเรื่องยากที่จะนำข้อค้นพบนี้มาใช้ในการศึกษาการเมืองไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงจะนำข้อค้นพบนี้มาเปรียบกับข้อค้นพบของผู้วิจัยว่าสอดคล้องกันหรือไม่เนื่องจากเหตุการณ์เลือกตั้งของ สส.วุฒิพงษ์ เป็นเขตกิ่งเมืองกิ่งชนบทไม่ได้เป็นเขตในเมืองแต่พรรคประชาธิปัตย์ยังสามารถชนะการเลือกตั้งได้ ซึ่งมีความขัดแย้งกับงานเขียนของคุณสุทธาสินี ลำภาษี

วิชญ์จำเริญ มณีแสง ได้ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ โดยได้อธิบายผ่านงานเขียนเรื่องวาทกรรมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ (วิชญ์จำเริญ มณีแสง, 2559) พรรคประชาธิปัตย์ได้ใช้ความเป็นสถาบันการเมืองที่ยึดมั่นในความเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีวิธีการแยบยลในการชักชวนให้ประชาชนมีความคิดคล้อยตามผ่านวาทกรรมที่หลากหลายและยังได้ผลิตซ้ำวาทกรรมนั้นอยู่ตลอดเวลา งานศึกษานี้ของ วิชญ์จำเริญ มณีแสง จะให้คำตอบในการศึกษาการใช้วาทกรรมของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อนำมาศึกษา กรณีของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ว่าการใช้วาทกรรมในพื้นที่ที่เป็นของพรรคหรือเป็นการใช้วาทกรรมของบุคคล

จากงานเขียนที่ยกมา จะเห็นว่า หลักการสร้างฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์เป็นการใช้แนวคิดการตลาดการเมืองโดยให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอิทธิพลในพื้นที่อยู่แล้วเพื่อให้ง่ายต่อการได้รับความนิยมซึ่งหลักการนี้ไม่ได้ใช้แค่พรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียว เราสามารถเห็นได้ทั่วไปในสังคมการเมืองไทย งานเขียนเกี่ยวกับพรรคประชาธิปัตย์โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในบริบทของภาคใต้ ผู้วิจัยจึงต้องการนำบริบทการศึกษาการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้ มาอธิบายร่วมกับบริบทการศึกษาการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคอีสานเพื่อหาข้อค้นพบว่า แนวทางที่ใช้ในภาคใต้นั้นสามารถนำมาใช้ในภาคอีสานได้ไหม ทำไมภาคอีสานจึงไม่ได้รับความนิยมเท่าภาคใต้ ในเมื่อหลักกาขายตรงเป็นแนวทางของพรรคประชาธิปัตย์ งานเขียนที่เกี่ยวกับวาทกรรมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ได้เน้นไปที่วาทกรรมของพรรคเป็นส่วนใหญ่ เช่น ความเป็นสถาบัน ความซื่อสัตย์ไม่โกง แต่ยังขาดการศึกษาการสร้างวาทกรรมส่วนบุคคลของสมาชิกพรรคที่มีวาทกรรมต่างจากพรรค จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อค้นพบใหม่ที่ยังไม่ได้มีการอธิบายในส่วนนี้

การศึกษาเกี่ยวกับการครองอำนาจทางการเมือง

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองผ่านการสร้างวาทกรรมแล้ว ยังมีงานวิจัยที่อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองผ่านการใช้แนวคิดการครองอำนาจนำของ อันโตนิโอ กรัมสกี เช่น งานวิจัยเรื่อง รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างวาทกรรมการครองอำนาจนำของ วัชรพล พุทธิรักษา (2549) ได้อธิบายถึงการพยายามครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณผ่านการใช้นโยบายประชานิยม การศึกษาการครองอำนาจผ่านงานเขียนนี้เป็นการศึกษาการครองอำนาจในมุมมองของรัฐบาลซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงอยากจะสะท้อนภาพของการครองอำนาจในระดับพื้นที่ เช่น กรณีของสส.วุฒิพงษ์ เพื่ออธิบายการครองอำนาจในระดับพื้นที่โดยใช้งานเขียนที่อธิบายการพยายามสร้างวาทกรรมการครองอำนาจนำในระดับรัฐบาลประกอบการศึกษาในครั้งนี้ และตั้งคำถามต่อไปว่า สุดท้ายแล้วการสร้างวาทกรรมหรือการสร้างนโยบายประชานิยมสิ่งเหล่านี้คือเครื่องมือในการใช้ครองอำนาจจริงหรือไม่

แนวคิดเรื่องอำนาจ

"อำนาจ" เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดและมีส่วนร่วมทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี เนื่องจากอำนาจสามารถเป็นได้ทั้งเป้าหมายและวิธีการในตัวเองเพื่อที่จะทำได้มาซึ่งผลในการตัดสินใจ และบังคับใช้ให้เป็นไปตามนั้น อำนาจจึงเป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้อยู่ตลอดเวลา การศึกษาความสำคัญของ "อำนาจ" ในที่นี้จึงถูกนำมาศึกษาในรายละเอียดสี่ประการด้วยกันคือ ความหมายของอำนาจ ที่มาของอำนาจ ลักษณะและรูปแบบของการใช้อำนาจ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการผลิตกำลังของกลุ่มผลประโยชน์กับรัฐแนวคิดเรื่องวาทกรรมทางการเมือง (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2547)

Steven Lukes ได้ให้คำจำกัดความอำนาจคือ ความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะบังคับให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนต้องการ ซึ่งการกระทำนี้เกิดผลกระทบ (จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม) ต่อพฤติกรรมและความรู้สึกของผู้อื่น กล่าวคือ การกระทำของบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือ (power over) จะส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่มอื่นๆ (ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจ) โดยมีผลให้เกิดการปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้มีอำนาจเหนือต้องการ ในขณะที่ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจอาจไม่ต้องการทำเช่นนั้นเลย ซึ่งบ่อยครั้งอำนาจเหล่านี้ก็อาจนำมาซึ่งการผูกขาดทางอำนาจได้ Lukes แบ่งอำนาจออกเป็น 3 มิติ ดังต่อไปนี้

1) การมองอำนาจในมิติที่หนึ่ง คือ การมองอำนาจที่ให้ความสำคัญกับการแสดงออกซึ่งอำนาจอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน(ให้ความสำคัญกับการกระทำ/พฤติกรรม) เช่น การสั่งการให้ผู้ที่อยู่หนึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แม้ว่าผู้ที่ได้รับคำสั่งจะไม่เต็มใจที่จะกระทำก็ตามเท่ากับว่าเป็นสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกันเมื่อฝ่ายหนึ่งสามารถสยบความขัดแย้งนั้นได้ ย่อมเห็นได้ว่าฝ่ายนั้นมีและได้ใช้อำนาจ

2) การมองอำนาจมิติที่สอง คือ อำนาจไม่จำเป็นที่จะต้องมีการแสดงพฤติกรรม/การกระทำเสมอไป แต่อาจพิจารณาได้ว่ามีแม้ไม่ได้มีการแสดงพฤติกรรม/การกระทำใดๆ เลยก็ได้ การใช้อำนาจในมิติที่ 2 นั้นก็คือ "อำนาจในการไม่ตัดสินใจ" (non-decision making) ซึ่งนับได้ว่าเป็นการตัดสินใจ (decision) อย่างหนึ่งเพราะมีผลเกิดขึ้น อย่างเช่น กลุ่มผลประโยชน์ได้เรียกร้องข้อเสนอของกลุ่มตนผ่านผู้แทนราษฎร แต่ผู้แทนราษฎรไม่ดำเนินการนำเรื่องเข้าสู่สภาเพื่อผลักดันให้เกิดนโยบาย กลับนิ่งเสียเก็บเรื่องไว้นิ่งเฉย เป็นต้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) การมองอำนาจมิติที่สาม ถือว่าเป็นสุดยอดของการใช้อำนาจ เพราะเป็นการทำให้คนอื่นต้องทำในสิ่งที่เราต้องการ ด้วยการที่เราสามารถควบคุมความคิดและความต้องการของคนอื่นได้ แต่ปัญหาของอำนาจในมิติที่สาม ก็คือ การพิสูจน์ให้เห็นการใช้อำนาจมิตินี้ในเชิงประจักษ์ไม่สามารถทำได้ อย่างเช่น การใช้อำนาจของชนชั้นนำในเรื่องการกำหนดนโยบายของรัฐที่ส่วนใหญ่มักจะทำการควบคุมคนในสังคมให้มองผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกับผลประโยชน์ของตนซึ่งอาจคลาดเคลื่อนไปจากผลประโยชน์ที่แท้จริง (real interest) ของเขาหรืออีกนัยหนึ่งลักษณะโครงสร้างที่ดำรงอยู่เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ผู้กำหนดนโยบายต้องให้ประโยชน์แก่ผู้มีอำนาจนั้นอยู่แล้ว (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา: 2547)

กรณีการครองอำนาจของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตรตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 5 สมัย แนวคิดเรื่องอำนาจของลุดส์โดยเฉพาะอำนาจในมิติที่ 3 สามารถนำมาอธิบายการครองอำนาจของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร ได้เช่นเดียวกัน อำนาจในมิติที่ 3 ของลุดส์ได้อธิบายถึงการควบคุมความคิดและความต้องการของคนอื่นได้โดยที่บุคคลหรือกลุ่มคนเหล่านั้นไม่สามารถรับรู้ได้ว่ากำลังถูกใช้อำนาจในการควบคุมความคิด จากการลงพื้นที่สอบถามประชาชนในเขตของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร ข้อมูลที่ได้โดยส่วนใหญ่คือความเชื่อว่าคุณวุฒิพงษ์ นามบุตรสามารถนำงบประมาณลงมาในพื้นที่ได้พิสูจน์จากเส้นทางคมนาคมในเขตของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร การลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยได้สำรวจเส้นทางในเขตของคุณวุฒิพงษ์พบว่าถนนทุกเส้นที่ทำการสำรวจเป็นถนนแอสฟัลต์และ

ถนนคอนกรีต แม้แต่ถนนที่ใช้ในการทำเกษตรก็เป็นถนนคอนกรีตแบบมาตรฐาน จากที่กล่าวมาทั้งหมดได้แสดงถึงการใช้อำนาจในมิติที่ 3 ของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร ที่สามารถสร้างความเชื่อให้กับประชาชนว่าคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถนำงบประมาณมาลงในพื้นที่ได้และเป็นผลให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจและเลือก สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ให้เป็นส.ส.ตลอด 5 สมัยที่ผ่านมา

แนวคิดเรื่องการครองอำนาจ

จากความหมายของคำว่าครองอำนาจนำ หรือ Hegemony ที่กล่าวถึงการใช้อำนาจโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง หรือการบังคับเชิงกายภาพ เพื่อครอบครองความคิด โน้มน้าว และทำให้เกิดการยอมรับ เพื่อก่อให้เกิดขึ้นซึ่งความยินยอมพร้อมใจ และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มพลังทางสังคมและชนชั้นต่างๆ โดยที่ผู้คนในสังคมนั้นไม่ทราบว่าคุณควบคุม ซึ่งการชนะเลือกตั้งของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในเขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี ตลอดเวลา 5 สมัยที่ผ่านมาได้สะท้อนแนวคิดการครองอำนาจนำของ อันโตนิโอ กรัมสซี โดยใช้กลไกการเลือกตั้งในการครองอำนาจซึ่งประชาชนในพื้นที่ไม่รู้ว่ากำลังถูกครอบงำทางความคิด สิ่งที่คณะผู้จัดทำมีความสนใจศึกษาในครั้งนี้คือ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตรมีการสร้างอุดมการณ์หรือวาทกรรมทางการเมืองในลักษณะใดจึงสามารถโน้มน้าวให้ประชาชนในพื้นที่ยังให้ความนิยมกับพรรคประชาธิปไตยและตัว สส.วุฒิพงษ์ นามบุตรได้

แนวคิดของกรัมสซีนั้น เป็นการอธิบายอำนาจครอบงำของอุดมการณ์ของชนชั้นนำทางสังคมที่มีต่อส่วนต่างๆ ของสังคม โดยเขาใช้แนวคิดนี้อธิบายว่า เหตุใดชนชั้นนายทุนจึงสามารถมีอำนาจในสังคมได้ เพราะอำนาจที่แท้จริงของระบบทุนนิยมนั้นมีใจอยู่ที่การใช้ความรุนแรงหรือกำลังบังคับที่กลไกของรัฐเป็นฝ่ายกระทำ หากอยู่ที่การยอมรับของฝ่ายที่ถูกปกครองในแนวคิดหรือจิตสำนึกในการอธิบายความเป็นไปของสังคม เป็นปรัชญาของมวลชน ผู้ซึ่งยอมรับระบบศีลธรรมขนบธรรมเนียมและพฤติกรรมในสังคม ประเด็นที่กรัมสซีต้องการศึกษาทำความเข้าใจก็คือ ชนชั้นปกครองทำอะไรจึงสามารถทำให้ชนชั้นผู้ถูกปกครองต่างเห็นพ้องยอมรับในอุดมการณ์และวิถีชีวิตเช่นนี้ได้ ทั้งนี้ เพื่อจะหาทางพลิกสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อให้ชนชั้นผู้ถูกปกครองทั้งหลายได้โค่นล้มระบอบเก่าและสถาปนาระบอบใหม่ที่มีอิสระอย่างเต็มที่

การสร้างภาวะการครองอำนาจนำนี้จะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์แบบไม่ได้ ถ้ากลุ่มผู้ปกครองหรือชนชั้นปกครองจะมุ่งหวัดยึดครองแต่เพียงอำนาจรัฐแต่เพียงอย่างเดียว โดยปราศจากการครองอำนาจเหนือระบบความคิด หรืออุดมการณ์ เหนือสังคมส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ "กลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำ" นั้นจะต้องพยายามที่จะสร้างแนวร่วมและแปรสภาพอุดมการณ์ของพันธมิตรจากกลุ่ม หรือชนชั้นต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มที่เป็นอริให้เป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้

การดำเนินการเพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นในทางปฏิบัตินั้นต้องอาศัยกลไกต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ เช่น การใช้สื่อ และสถาบันต่างๆ หรือสิ่งใดๆ ก็ตามที่สามารถนำมาใช้เพื่อโน้มน้าว ชักจูง และครอบงำทางความคิดได้ ทั้งนี้กลไกต่างๆ นี้จะถูกกลุ่ม/ชนชั้นที่ต้องการครองอำนาจนำ นำมาใช้ในพื้นที่ทางสังคม

ที่เรียกว่า ประชาสังคม ควบคู่ไปกับการใช้อำนาจบังคับในสังคมการเมือง เพื่อให้สามารถสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจได้อย่างเบ็ดเสร็จ (วัชรพล พุทธิรักษา: 2549)

ในการดำเนินการเพื่อสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจให้เกิดขึ้นนั้น กรัสม์ซีได้เปรียบดั่งเช่น การทำสงคราม โดยการดำเนินการเพื่อสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจให้เกิดขึ้นเหนือชนชั้นอื่น ๆ นั้น ชนชั้นผู้พยายามสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจนั้นจะต้องดำเนินการต่อสู้เพื่อยึดกุม "พื้นที่เชิงอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ" ของผู้คนใน "ประชาสังคม" ให้ได้

กรัสม์ซีได้พิจารณาว่า หากพรรคการเมืองพรรคใดกระทำแต่สงครามแห่งการเคลื่อนไหวทางการเมือง (War of Movement) นอกจากจะประสบความสำเร็จได้ยากแล้ว แม้จะได้อำนาจรัฐสภาก็ยังยากที่จะรักษาอำนาจนั้นไว้ได้ยาวนาน ดังนั้น กรัสม์ซีจึงได้เสนอว่า ก่อนที่จะมีการทำ War of Movement นั้น จำเป็นต้องการทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคม (War of Position) อันหมายความว่า กลุ่มที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นต้องเอาชนะความคิดและจิตใจของคนทุก ๆ กลุ่มในสังคม

การดำเนินการช่วงชิง หรือยึดกุมความคิด ความเชื่อของคนในพื้นที่ประชาสังคมนี้ กรัสม์ซีเรียกว่าเป็น "การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด" ถ้าสามารถเอาชนะสงครามนี้เหนือพื้นที่ประชาสังคมได้สำเร็จ การสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจนั้นก็สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืนสืบไป (วัชรพล พุทธิรักษา: 2549)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการสร้างวาทกรรมความเชื่อและอุดมการณ์ทางการเมืองของวุฒิสภานามบุตร ผ่านทฤษฎีการครองอำนาจของ อันโตนิโอ กรัสม์ซี ที่สามารถอธิบายและทำให้เห็นภาพในการสร้างอำนาจได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดในการครองอำนาจมาอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและพรรคการเมืองในฐานะสถาบันที่มีอำนาจในการเข้าไปบริหารประเทศกับประชาชนผู้ให้อำนาจ ที่แนวคิดพรรคการเมืองไม่ได้อธิบายความสัมพันธ์ในส่วนนี้ แต่ทฤษฎีการครองอำนาจน่าจะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองในฐานะชนชั้นปกครองและประชาชนในฐานะชนชั้นผู้ถูกปกครองได้

แนวคิดเรื่องวาทกรรม

กาญจนา แก้วเทพ (2544) วาทกรรมเป็นกระบวนการสร้างความหมายโดยภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคม ประกอบกันเป็นความรู้ความเข้าใจในเรื่องหนึ่งๆ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดว่าอะไรคือความจริง เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมทั้งโดยกลุ่มที่ครองอำนาจและกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจ จัดเป็นเทคโนโลยีทางอำนาจที่ถูกใช้ทั้งการเก็บกดปิดกั้นและจัดระเบียบวิถีชีวิตของคนในสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ถูกใช้เพื่อต่อต้านอำนาจต่อต้านระเบียบที่วาทกรรมหลักครอบงำอยู่วาทกรรมในตัวของมันเองนั้น คือการต่อสู้และการครอบงำ ที่มีต่อรูปแบบและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม วาทกรรมพิจารณาถึงโครงสร้างของระบบภาษาในการนิยามความหมายต่างๆ ว่าไม่ได้เกิดขึ้นจากโครงสร้างทางไวยากรณ์เท่านั้น แต่มีอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมที่ดำเนินไปในลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ วาทกรรมกับภาษา จึงหมายถึงระบบภาษาของมนุษย์ที่ถูกใช้เพื่อ

นิยามหรือประกอบสร้างชุดความคิดหนึ่งๆ ให้เป็นเสมือนความจริงความถูกต้อง เพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนในสังคม พูโกต์สนใจถึงวิธีการที่ภาษาถูกใช้พูดในเรื่องหนึ่งๆ ในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งว่าเป็นไปอย่างไรและวิธีการดังกล่าวได้สร้าง "ภาพตัวแทน" ของเรื่องนั้นๆ ผ่านกระบวนการที่เรียกว่าความรู้ได้อย่างไร

แนวคิดวาทกรรมจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญที่จะนำมาอธิบายการครองอำนาจของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร ในจังหวัดอุบลราชธานี การครองอำนาจนั้นจะต้องมีการสร้างความเชื่อหรือวาทกรรมบางอย่างเพื่อให้ประชาชนหรือผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจเชื่อฟังและปฏิบัติตาม การนำเอาแนวคิดวาทกรรมการพัฒนาเชิงวิพากษ์มาศึกษาในครั้งนี้จะสามารถทำให้ทราบถึงวาทกรรมสำคัญที่คุณวุฒิพงษ์ นำมาใช้ในการครองอำนาจในพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) งานวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในเขตการเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่จะนำมาใช้อธิบายปัจจัยสำคัญที่ทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถครองอำนาจในพื้นที่ตลอดระยะเวลา 5 สมัย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้จะมีการเก็บข้อมูลในรูปแบบของการสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับสถานการณ์ในพื้นที่ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร โดยใช้แนวคิดของนักคิดคนสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ในพื้นที่ เช่น แนวคิดการครองอำนาจนำของกรัมซี แนวคิดอำนาจในมิติที่ 3 ของสตีเวน ลูคส์ และแนวคิดในการสร้างวาทกรรม จากแนวคิดเหล่านี้ที่ได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้จะทำให้ผู้วิจัยได้ผลการวิเคราะห์ที่สามารถอธิบายบริบททางการเมืองและการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในเขตการเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานีได้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้และดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสโนว์บอลล์ (snowball sampling) เพื่อให้ผู้ที่มีความรู้สามารถแนะนำบุคคลอื่นที่มีความรู้ในด้านเดียวกันแก่ผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและกว้างขึ้น รวมถึงการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (propulsive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญหรือผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความน่าเชื่อถือ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้รู้เกี่ยวกับบริบททางการเมืองในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการหาเสียงในพื้นที่โดยตรง เช่น สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร รวมไปถึงการสัมภาษณ์ข้อมูลจากนักการเมืองคู่แข่งคนสำคัญจากพรรคเพื่อไทยอย่าง คุณณรงค์ชัย วีระกุล ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 จัดอุบลราชธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลในมุมมองที่แตกต่างออกไปประกอบการวิเคราะห์

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเป็นตัวแทนของประชาชนในเขตการเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้เลือกตัวแทนจากตำแหน่งผู้ปกครองท้องถิ่นหรือผู้ปกครองท้องที่ เช่น คุณดวงใจ ดิณทอง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสีทวน อำเภอเขื่องใน คุณสมศักดิ์ นันโท กำนันตำบลสร้างถ่อ อำเภอเขื่องใน และคุณอรทัย สารกิจ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลสร้างถ่อ อำเภอเขื่องใน ผู้วิจัยมองว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในพื้นที่มาแล้ว ซึ่งถือว่ามีความเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจน รวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับสภาพและบริบททางการเมืองในพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการนำมาประกอบการทำวิจัย

1.3 การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการครองอำนาจโดยเฉพาะทฤษฎีของกรัมสกี จากนั้นได้นำทฤษฎีมาสังเคราะห์และกำหนดขอบเขตของคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมด้าน โดยแบบสอบถามมีการตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อให้เครื่องมือมีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านในการตรวจสอบเครื่องมือ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปฐวี โชติอนันต์ ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล และ ดร.กิงกาญจน์ สำนวนเย็น

2. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ร่วมกับการสังเกต (Observation) เป็นหลักการรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์บุคคลในกลุ่มที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเมืองในพื้นที่ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพของคำถามในการสัมภาษณ์ โดยส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด โดยคำถามในการสัมภาษณ์จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในงานวิจัย

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนหรือกลุ่มตัวแทนประชาชนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยจะอิงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยแต่จะไม่มีการตั้งคำถามที่ตายตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลในหลายด้านที่สามารถนำมาอธิบายการครองอำนาจหรือการครองพื้นที่ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตรได้

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้มีการลงพื้นที่เข้าไปสังเกตลักษณะและบริบทในพื้นที่ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่และความเป็นอยู่ของประชาชนว่ามีความสอดคล้องกับ

นโยบายหรือสิ่งที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ได้หาเสียงเอาไว้หรือไม่เพื่อประกอบกับการวิเคราะหว่าปัจจัยใดที่ทำให้ สส.วุฒิพงษ์ สามารถครองอำนาจในพื้นที่ได้มาจนถึงปัจจุบัน

2.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในระหว่างการลงพื้นที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำบุญที่วัดน้ำชี ตำบลชีทวน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยในการทำบุญครั้งนี้ผู้วิจัยได้เข้าพบผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่น ในระหว่างการร่วมทำบุญนั้นผู้วิจัยได้ร่วมรับประทานอาหารกับพี่น้องประชาชน ซึ่งในระหว่างการรับประทานอาหารนั้นประชาชนและผู้นำชุมชนก็ได้กล่าวถึง สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร โดยเป็นการกล่าวชื่นชมยกย่องสรรเสริญ จากการเข้าร่วมในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญที่จะนำมาใช้อธิบายการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ ในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานีได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้มีการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกภาพในระหว่างการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ มีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ โดยก่อนการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนเพื่อไม่ให้เป็นภาระละเมิดสิทธิ์ ขณะทำการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้มีการใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ สามเส้า (Triangulation) โดยใช้คำถามเดียวกันถามผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกันและถามคำถามเดิมในเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุด

4. ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ โดยแบ่งออกดังนี้

4.1 การวิเคราะห์บริบททางการเมืองในพื้นที่ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ผ่านทฤษฎีการครองอำนาจนำของ กรัสมซี การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์บริบททางการเมืองในพื้นที่ตามแนวคิดการครองอำนาจนำของกรัสมซี ทฤษฎีการครองอำนาจของกรัสมซีได้อธิบายถึงการครองอำนาจที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง โดยการสร้างกลไกบางอย่างให้ผู้ที่ถูกปกครองไม่สามารถรับรู้ได้ว่ากำลังถูกครอบงำ การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาที่ทำให้สามารถรับรู้ได้ว่า สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ใช้กลไกหรือวิธีการใดในการครอบงำความคิดของประชาชนในพื้นที่ให้เลือก สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เข้าสู่อำนาจตลอดระยะเวลา 5 สมัยที่ผ่านมา รวมถึงการศึกษาถึงการต่อสู้ทางความคิด หรือการสร้างวาทกรรมที่สามารถทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ครองพื้นที่ได้จนถึงปัจจุบัน

4.2 การวิเคราะห์บริบททางการเมืองผ่านข้อมูลที่ได้มา โดยใช้ทฤษฎีอำนาจมาใช้ในการวิเคราะห์การได้มาซึ่งอำนาจจะสามารถนำไปสู่การสร้างสภาวะการครองอำนาจนำนั้นได้ โดยเฉพาะในอำนาจมิติที่ 3 ตามทฤษฎีอำนาจของ สตีเวน ลุคส์ ที่พูดถึงการสร้างความสำเร็จหรืออุดมการณ์เพื่อให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจตอบสนองความต้องการของผู้มีอำนาจ ในกรณีของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร หากนำเอาทฤษฎีอำนาจของ สตีเวน ลุคส์ มาวิเคราะห์สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่

สมัยแรกเป็นการเข้าสู่อำนาจในการตัดสินใจแทนประชาชนในพื้นที่ในหลาย ๆ เรื่องในระหว่างการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ก็ถือว่าเป็นการสร้างอำนาจในมิติที่ 3 ไปในตัวซึ่งถือว่าเป็นการสร้างความเชื่อและอุดมการณ์ให้กับประชาชนเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในเลือก สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ที่จะส่งผลต่อการเลือกตั้งในแต่ละครั้งและเป็นการสร้างสภาวะการครองอำนาจนำไปในตัว การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะเห็นการใช้อำนาจในมิติที่ 3 และการสร้างสภาวะการครองอำนาจนำของกรัฒนีไปพร้อมกัน จึงเป็นสาเหตุที่ผู้วิจัยนำเอาสองหลักการที่กล่าวไปมาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 การใช้วาทกรรมในการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร

จากการศึกษาพบว่า การครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในอำเภอเมืองในนั้นมีการใช้วาทกรรมในการครองอำนาจ 3 วาทกรรมดังต่อไปนี้

ก.วาทกรรมผู้แทนติดดิน

การครองอำนาจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือ การครองใจหรือการครองความคิดของประชาชนเพื่อให้ประชาชนตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีอำนาจทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง สิ่งที่สำคัญที่สุดในการสร้างชุดความเชื่อหรือสร้างอุดมการณ์ให้ประชาชนมีความคิดคล้ายตามคือ วาทกรรม การสร้างวาทกรรมในการครองอำนาจไม่จำเป็นต้องมาจากผู้ที่มีอำนาจเท่านั้น อาจจะมาจากผู้สนับสนุนหรือคนรอบข้าง ซึ่งในกรณีการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร นั้น ผู้วิจัยได้ค้นพบวาทกรรมที่มีชื่อว่า “วาทกรรมผู้แทนติดดิน”

วาทกรรมผู้แทนติดดินเป็นวาทกรรมที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากการสัมภาษณ์ประชาชนและผู้นำชุมชนในตำบลชีทวน ตำบลสร้างก่อและตำบลเชียงใน ซึ่งเป็นตำบลที่คะแนนความนิยมของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มีมากที่สุดวัดจากผลการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา ความเป็นผู้แทนติดดินของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เป็นผลมาจากการลงพื้นที่เป็นประจำ ติดต่อเข้าถึงง่าย เมื่อประชาชนมีปัญหาสามารถประสานงาน สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ผ่านผู้นำชุมชนได้ นอกจากเรื่องการประสานงานขอความช่วยเหลือ จากการสัมภาษณ์โดยตรงกับ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สิ่งที่ทำให้ชาวบ้านมีความผูกพันกับตัว สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มากขึ้นคือการเป็นเกียรติเข้าร่วมงานมงคลหรืองานศพในพื้นที่อย่างทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนรับรู้ในเวลาที่ประชาชนเศร้าเสียใจหรือดีใจผู้แทนของประชาชนจะอยู่กับประชาชนในทุกเหตุการณ์ จากข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นที่มาของวาทกรรมที่ประชาชนใช้ในการสร้างอำนาจให้กับตัว สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ที่เรียกว่า วาทกรรมผู้แทนติดดิน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

คุณอรทัย สารกิจ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 ตำบลสร้างถ่อ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุบลราชธานี อายุ 57 ปี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “นายวุฒิพงษ์ นามบุตร เป็นคนในพื้นที่ของเรา เรานิยมที่ตัวบุคคลไม่ได้นิยมที่พรรคแต่อย่างใด และยังเป็น ส.ส.ที่ไม่ถือตัว ติดดินใช้งานง่ายถึงง่ายเป็นกันเอง เวลาติดต่อประสานงานต่าง ๆ แคโทร ก็มาถึงหน้าบ้านหรือให้ผู้นำชุมชนตัวแทนของพรรคเข้ามาหาคุยปัญหา อีกทั้งยังดึงงบประมาณมาทำถนน ทุกเส้นทางมีคุณภาพแม้แต่ถนนไปยังที่นาที่ตัดเข้าไป” แสดงให้เห็นว่าบุคคลคนนี้มีความสามารถในการที่จะดึงงบประมาณเข้ามาสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังไปร่วมงานกิจกรรมทางชุมชนจัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นงานบุญงานมงคล สิ่งที่สำคัญมากกว่านั้นคือ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จำชื่อผู้นำชุมชน ชาวบ้านและประชาชนได้เกือบทุกคนถือเป็นอีกหนึ่งอย่าง que แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประชาชนให้การยอมรับในตัว สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร และผู้ให้สัมภาษณ์ยังให้ข้อความฝากถึง สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ว่า “...สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จะย้ายพรรคไหม ถ้าย้ายพรรคน่าจะได้คะแนนความนิยมมากขึ้นกว่าเดิม”

ข. วาที่กรรมผู้แทนนักพัฒนา

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและการสัมภาษณ์ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร นอกจากวาที่กรรมความเป็นผู้แทนติดดินแล้วผู้วิจัยยังค้นพบวาที่กรรมที่ถูกนำมาใช้ในการครองอำนาจในอำเภอกุฉินารายณ์อีกหนึ่งวาที่กรรมคือ วาที่กรรมผู้แทนนักพัฒนา หลังจากได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ได้เริ่มพัฒนาพื้นที่สานต่อจากคุณวิฑูรย์ นามบุตรผู้เป็นอา โดยการพัฒนานั้นให้ความสำคัญกับการวางโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ เช่น การสร้างถนน การสร้างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพส่วนตำบล การพัฒนาอาชีพทำให้ประชาชนสามารถเข้าการบริการสาธารณะจากภาครัฐได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ยังมีความสามารถในการดึงงบประมาณจากส่วนกลางลงมาสู่พื้นที่ได้เป็นจำนวนมากซึ่งเป็นผลทำให้พื้นที่ได้รับการพัฒนาต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากความสามารถในการดึงทรัพยากรด้านงบประมาณของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร และการพัฒนาที่มีมาตั้งแต่สมัยคุณวิฑูรย์จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ตั้งฉายาให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ว่าผู้แทนนักพัฒนาและเป็นวาที่กรรมที่ถูกนำมาใช้ในการหาเสียงเพื่อการเข้าสู่อำนาจตามกระบวนการประชาธิปไตย

คุณดวงใจ ดินทอง อายุ 54 ปี รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชีทวน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุบลราชธานี ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า การได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งของวุฒิพงษ์ นามบุตรนั้น เป็นผลมาจากการสร้างผลงานตลอดการดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มีความในการทำงานทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น การเข้าหาประชาชนตลอดอย่างสม่ำเสมอไม่ถือตัวและที่สำคัญไม่ได้ทำแค่ช่วงเลือกตั้งหรือในช่วงของการหาเสียงเท่านั้น มีความใกล้ชิดและความคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ทราบถึงปัญหาหรือความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และนำการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เข้ามาสู่พื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ ซึ่งตรงต่อความ

ต้องการของประชาชนในพื้นที่ นอกจากพัฒนาแล้วยังรวมไปถึงการแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความเดือดร้อนต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น การปรับปรุงและซ่อมแซมพื้นผิวถนนในส่วนที่เสียหายหรือสึกหรอจากการใช้งาน การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในพื้นที่บริเวณต่าง ๆ ทั้งนี้การสัมภาษณ์ให้ผลสรุปได้ว่า การได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งตลอดระยะเวลารวมทั้งสิ้น 5 สมัยนั้น เป็นการเลือกที่ตัวบุคคลเพราะผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า แม้คุณวุฒิพงษ์ นามบุตร จะไม่ได้สังกัดอยู่ที่พรรคประชาธิปัตย์ หรือจะไปสังกัดที่พรรคใดก็เชื่อว่าจะยังคงนำงบประมาณและการสนับสนุนจากพรรคต้นสังกัดมาเพื่อพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานีอย่างแน่นอน อีกทั้งการให้การสนับสนุนและการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน ไม่ว่าจะเป็น พิธีกรรมทางศาสนา หรืองานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ตามที่ได้รับเชิญจากประชาชนในพื้นที่ก็ล้วนเป็นการกระทำจากตัวคุณวุฒิพงษ์ นามบุตรเอง

นอกจากคำสัมภาษณ์ของนางดวงใจ ดินทอง ยังมีคำสัมภาษณ์ของนายสมศักดิ์ นันโท อายุ 57 ปี กำนันตำบลสร้างถ่อ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานีผลการสัมภาษณ์พบว่า ปกติทั้งพรรคและตัวบุคคลจะไปด้วยกัน แต่ในพื้นที่ตำบลสร้างถ่อ ผลคือตัวบุคคลได้เพียงเท่านั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่าหากเป็นเรื่องของการร้องเรียน คุณวุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถนำความต้องการหรือข้อร้องเรียนเข้าสู่สภาเพื่อเข้าสู่กระบวนการในการแก้ไขและพัฒนาจนกระทั่งสามารถที่จะนำงบประมาณมาเพื่อพัฒนาพื้นที่ได้ โดยสิ่งที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือการพัฒนาด้านคมนาคม ถนนที่ใช้ในการสัญจรไปมาภายในพื้นที่อำเภอเชียงใน ตั้งแต่ถนนสายใหญ่ ไปจนถึงถนนสายย่อย ที่ทอดเข้าสู่ที่ทางในการทำการเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่ล้วนแล้วแต่เป็นทีุ่ดกันว่าดีไม่มีที่ติ การติดต่อประสานงานที่เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว และเข้าอกเข้าใจคนในพื้นที่ รับรู้ถึงความต้องการและแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี ดีเสมอมาก

ค.วาทกรรมการเป็นครอบครัวนามบุตร

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยได้ค้นพบอีกหนึ่งข้อมูลสำคัญคือ อิทธิพลของนามสกุล “นามบุตร” ที่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่อำเภอเชียงใน ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วว่าก่อนที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองในพื้นที่อำเภอเชียงใน คุณวิฑูรย์ นามบุตร ได้เข้ามาสร้างความนิยมในพื้นที่ก่อนอยู่แล้วจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนพบว่า คุณวิฑูรย์ นามบุตร เป็นนักการเมืองคนแรกที่สามารถทำให้ประชาชนในอำเภอเชียงในได้เข้าถึงการบริการสาธารณะของภาครัฐหลังจากที่คุณวิฑูรย์ประสบปัญหาทางการเมือง สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในฐานะหลานชายและคนในตระกูลนามบุตรจึงเป็นตัวเลือกสำคัญที่คนในพื้นที่มองว่าจะสามารถนำการพัฒนาเข้ามาในพื้นที่ได้เช่นเดียวกันกับที่คุณวิฑูรย์สามารถทำได้ ผู้วิจัยจึงสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในฐานะคนตระกูลนามบุตรมีต้นทุนทางสังคมเดิมอยู่แล้วก่อนที่จะเข้ามามีอำนาจทางการเมือง และความเป็นคนในตระกูลนามบุตรนี้ยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถเข้ามาครองอำนาจในพื้นที่ได้และยังเป็นวาทกรรมที่มีการนำมาใช้ในการหาเสียงเพื่อสร้างความไว้วางใจให้กับประชาชนในพื้นที่มาจนถึงปัจจุบัน

การเป็นตัวแทนของครอบครัวนามบุตรยังได้รับการยืนยันจากการสัมภาษณ์หมอแขกหรือนายณรงค์ชัย วีระกุล ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 อุบลราชธานี พรรคเพื่อไทย คู่แข่งคนสำคัญของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการทำงานตนของและความได้เปรียบในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด แต่ต้องแพ้การเลือกตั้งเพราะฐานเสียงของตระกูลนามบุตร โดยหมอแขกให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้ อดีตตนเคยเป็นข้าราชการ ปศุสัตว์กรมปศุสัตว์และได้ลาออกมาดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีเคยอยู่บ้านใหญ่มาก่อนและคุ้นเคยกับเสี่ยกู่ - ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ จึงชักชวนมาลง สส.ให้พรรคเพื่อไทย และลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นคู่แข่งของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มาทุกสมัยตั้งแต่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ลงเล่นการเมือง ในมุมมองของพรรคเพื่อไทยที่มีต่อ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร มองว่าการชนะการเลือกตั้งเป็นผลอันเนื่องมาจาก การที่มีฐานเสียงจากคุณวิฑูรย์ นามบุตรที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์มาหลายสมัย ตระกูลนามบุตรได้สร้างรากฐานและปลูกฝังแนวคิดทางการเมืองได้อย่างสมบูรณ์แบบ แค่ประชาชนในพื้นที่ได้ยินคำว่า “นามบุตร” ไม่ต้องเข้าคูหาที่รู้ว่าจะกาพรรคไหน แต่พรรคเพื่อไทยและตัวหมอแขกจะสู้ต่อไป สักวันประชาชนจะเห็นการทำงานของพรรคเพื่อไทย

1.2 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วาทกรรมประสบความสำเร็จในการครองอำนาจ

จากการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการใช้วาทกรรมเพื่อการครองอำนาจประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้

ก. ปัจจัยด้านความต่อเนื่อง

ความต่อเนื่องคือสิ่งสำคัญที่ทำให้การครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร และวาทกรรมที่ถูกใช้ในพื้นที่ประสบความสำเร็จ โดยความต่อเนื่องที่ผู้วิจัยวิจัยได้ค้นพบคือ ความต่อเนื่องในการทำงาน กล่าวคือ การทำงานในพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องจากคุณวิฑูรย์ นามบุตร ความต่อเนื่องที่ว่าถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เป็นตัวเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยแรกของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เมื่อได้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ก็ได้ดำเนินการสานต่องานของคุณวิฑูรย์ นามบุตร ในการเดินทางพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในอำเภอเชียงใน

นอกจากความต่อเนื่องในเรื่องการทำงานของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร และคุณวิฑูรย์ นามบุตร แล้วผู้วิจัยยังค้นพบความสำคัญของความต่อเนื่องในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร การได้รับความต่อเนื่องในการทำงานถึง 5 สมัยทำให้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจในการสร้างความพัฒนาในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้วิจัยมองว่า วาทกรรมผู้แทนนักพัฒนาของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ที่สำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้ก็เป็นผลมาจากความต่อเนื่องในการบริหารงานและการมีอำนาจเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างต่อเนื่อง

ข. ปัจจัยด้านการเข้าถึงงบประมาณ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญที่จะสามารถอธิบายถึงความสำเร็จในการครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร โดยใช้ความสามารถในการดึงงบประมาณลงมายังพื้นที่ในอำเภอเชียงในได้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ได้ให้ข้อมูลว่าตลอดการดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ผ่านมา ถึงแม้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จะสังกัดพรรคประชาธิปัตย์แต่ในเรื่องของการทำงานนั้น สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถร่วมทำงานกับพรรคการเมืองได้หลายพรรค ถึงแม้พรรคประชาธิปัตย์จะไม่ได้เป็นรัฐบาลแต่ตัว สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถเข้าไปนั่งในตำแหน่งสำคัญ ๆ ได้ เช่น ตำแหน่งกรรมาธิการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปฏิรูปที่ดิน ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นด้านที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สามารถนำงบประมาณลงมายังเชียงในได้มากที่สุด จากความสามารถในจุดนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่าปัจจัยด้านงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วาทกรรมผู้แทนนักพัฒนาและการทำงานของตระกูลนามบุตรนั้นประสบความสำเร็จ

ค. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ของตระกูลนามบุตรกับพื้นที่

ตระกูลนามบุตรเป็นตระกูลที่ได้วางรากฐานความนิยมของประชาชนในพื้นที่เอาไว้ตั้งแต่สมัยคุณวิฑูรย์ นามบุตร ประชาชนในพื้นที่ต่างอยู่ในความสัมพันธ์เชิงตอบแทนบุญคุณเพราะตระกูลนามบุตรได้นำความเจริญและการพัฒนาเข้ามาสู่พื้นที่ นอกจากความสัมพันธ์ในเชิงของการตอบแทนบุญคุณผ่านการเลือกตั้งยังมีความสัมพันธ์ในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเนื่องจากตระกูลนามบุตรถือเป็นตระกูลใหญ่ในอำเภอเชียงในส่งผลต่อการสร้างคะแนนผ่านหัวคะแนนของคนในครอบครัวนามบุตรเอง เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการใช้สร้างวาทกรรมการเป็นตระกูลนามบุตรในการชนะการเลือกตั้ง

1.3 ผลกระทบต่ออุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชนหลังการครองอำนาจ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนในอำเภอเชียงใน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดและอุดมการณ์ของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนในอำเภอเชียงในโดยส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์มีความเชื่อว่าการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญที่จะวัดได้ว่าผู้แทนหรือผู้นำคนไหนดีพื้นที่ไม่พัฒนาแสดงว่าผู้นำไม่ดี และที่สำคัญประชาชนในอำเภอเชียงในไม่เลือกตั้งตามกระแส ประชาชนเชื่อว่าคนที่ทำหน้าที่ตรงนี้คืออยู่แล้ว ก็ควรเป็นของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ต่อไป ในส่วนของพรรคการเมืองนั้นประชาชนมองว่าสุดท้ายแล้วต้องดูที่ตัวบุคคลก่อนอยู่ดี ชาวบ้านหลายคนให้ข้อมูลว่า ถึงแม้ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จะย้ายไปอยู่พรรคอื่นที่ไม่ใช่พรรคประชาธิปัตย์ ประชาชนในพื้นที่ก็จะเลือก สส.วุฒิพงษ์ เหมือนเดิม กล่าวได้ว่า การครองอำนาจของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร นั้นคือการครองอำนาจส่วนบุคคลไม่ได้เป็นผลมาจากพรรคแต่อย่างใด พรรคประชาธิปัตย์เป็นเพียงสิ่งที่ใช้ยืนยันสถานะนักการเมืองของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เท่านั้นและพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่คุณวิฑูรย์เคยสังกัดจึงเป็นสิ่งที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ไม่คิดย้ายพรรค ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

นายบุญจันทร์ ครองยุทธ อายุ 75 ปี มัคทายกและในฐานะประชาชนในพื้นที่หมู่ 2 ตำบลชีทวน อำเภอ่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งก่อนการสร้างผลงานและมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ในปัจจุบัน การได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เป็นผลพวงมาจากคุณอาหรือคุณวิฑูรย์ นามบุตร ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสมัยก่อนหน้า ต่อมาเมื่อคุณวุฒิพงษ์ นามบุตรได้เข้าสู่การเมืองระดับชาติและได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่ง สส.สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีการสร้างผลงานและนำการพัฒนาเข้ามาสู่พื้นที่อำเภอ่องในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาการคมนาคม เช่น ถนน ไฟส่องสว่างและด้านการปรับปรุงซ่อมแซมทัศนียภาพในพื้นที่อำเภอ่องใน ให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนภายในพื้นที่ในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมทางศาสนา พิธีเปิดการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการให้การช่วยเหลืออื่น ๆ ตามที่ประชาชนในพื้นที่จะร้องขอ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เป็นการพูดถึงในเรื่องของการเข้าถึงง่ายของคุณวุฒิพงษ์ นามบุตร แบบปากต่อปากอีกทั้งยังมีผลงานด้านการพัฒนาที่นำความเจริญ และความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอ่องใน ในขณะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าว แต่ทั้งนี้การให้สัมภาษณ์ของนายบุญจันทร์ ครองยุทธ กล่าวว่าแท้จริงนั้นเป็นการเลือกที่ตัวบุคคล ต่อให้คุณวุฒิพงษ์ นามบุตร จะดำรงตำแหน่งในฐานะสมาชิกสังกัดพรรคใด ก็ยังคงจะเลือกให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างถึงที่สุด

2. การอภิปรายผล

การอภิปรายผล ผู้วิจัยจะอธิบายถึงการเชื่อมโยงการครองอำนาจของสส.วุฒิพงษ์ นามบุตรผ่านการใช้วาทกรรมต่างๆ ที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อส่งผ่านความหมาย การครอบงำความคิด หรือการสร้างเชื่อมั่นให้กับตัวสส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เองเพื่อยึดกุมพื้นที่ทางการเมืองตามหลักแนวคิดการครองอำนาจนำของ Antonio Gramsci รวมถึงการนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของมาอภิปรายร่วมกับผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony)

จากแนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของ Antonio Gramsci เมื่อนำมาอธิบายการครองอำนาจในพื้นที่อ่องใน พบว่า การครองอำนาจนำของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร ในเขตการเลือกตั้งที่ 2 เป็นการใช้วาทกรรมและการสร้างชุดความเชื่อให้กับประชาชน โดยให้ประชาชนเห็นภาพการเป็นผู้แทนที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เป็นผู้แทนที่สามารถดึงงบประมาณจากส่วนกลางลงมาพัฒนาพื้นที่ได้มากกว่าผู้แทนที่เคยมีมา เมื่อประชาชนเห็นภาพเหล่านี้ ส่งผลให้การเลือกตั้งในแต่ละครั้งประชาชนจึงตัดสินใจเลือก สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองในแต่ละสมัยจนปัจจุบันเป็นสมัยที่ 5 โดยที่ประชาชนเองก็มีความเต็มใจในการเลือก สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เข้าซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดการครองอำนาจของกริมซีที่ว่า ผู้มีอำนาจจะต้องสร้างสภาวะครองอำนาจโดยที่ผู้อยู่ใต้อำนาจไม่รู้ตัวหรือไม่ได้คิดว่าสภาวะนั้นคือการครองอำนาจ

2.2 แนวคิดเรื่อง สงครามยึดพื้นที่ทางความคิด (War of Position)

หากนำแนวคิดการชิงพื้นที่ทางความคิดของกรัสม์เข้ามาอธิบายสถานการณ์ในอำเภอเชียงใน จะพบว่าการครองพื้นที่ของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร สอดคล้องกับแนวคิดการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดเพื่อเข้าสู่สภาครองอำนาจ ตามแนวคิดของกรัสม์ที่ว่า หากพรรคการเมืองมุ่งเน้นการทำสงครามความเคลื่อนไหวทางการเมืองเพียงอย่างเดียวถึงแม้จะได้อำเภอนั้นไป อำเภอนั้นก็จะอยู่ได้ไม่นาน จำเป็นต้องมีการทำสงครามทางความคิดเพื่อครอบงำความคิดของประชาชนเอาไว้ จากที่ผู้วิจัยได้เสนอวาทกรรมไปแล้วข้างต้นได้แสดงให้เห็นการทำสงครามทางความคิดของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เพื่อให้ตนสามารถรักษาอำเภอนั้นเอาไว้มาจนถึงปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดการครองอำนาจและการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดเป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งเป็นระบอบที่ผูกขาดอำนาจ ผู้ปกครองจึงสามารถยึดพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ในการปกครองได้โดยง่าย แต่ในปัจจุบันรูปแบบปกครองเปลี่ยนแปลงไป การเข้ามาของระบอบประชาธิปไตยมีการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง การใช้อำนาจบังคับหรือการบังคับให้ประชาชนศรัทธาอาจจะไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้ปกครองต้องสร้างวาทกรรมเพื่ออำนาจเช่นเดียวกับแนวคิดการครองอำนาจนำ และแนวคิดการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดของกรัสม์ แต่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการใช้วาทกรรม เปลี่ยนจากผู้ปกครองเป็นประชาชนสร้างแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการเลือกตั้ง เมื่อใดที่ผู้ปกครองทำให้ประชาชนศรัทธา และสร้างวาทกรรมความดีงามให้กับผู้ปกครอง เมื่อนั้นอำนาจจะเข้ามาหาผู้ปกครองโดยไม่ต้องบีบบังคับใคร

2.3 วาทกรรมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์

งานเขียนเรื่อง วาทกรรมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ ของวิษณุจำเริญ มณีแสง (2559) ได้สรุปเกี่ยวกับวาทกรรมที่พรรคประชาธิปัตย์ใช้ในการสร้างความนิยมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่า พรรคประชาธิปัตย์ได้ใช้ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยึดมั่นในความเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีวิธีการที่แยบยลในการชักชวนให้ประชาชนมีความคิดคล้อยตามผ่านวาทกรรมที่หลากหลายและยังได้ผลิตซ้ำวาทกรรมเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของผู้วิจัยที่ค้นพบเกี่ยวกับการสร้างวาทกรรมหรือการใช้วาทกรรมที่หลากหลายในเชิงใน

จากข้อค้นพบของผู้วิจัย การใช้วาทกรรมของพรรคประชาธิปัตย์สามารถพบได้ในอำเภอเชียงในจังหวัดอุบลฯ แต่วาทกรรมที่พบไม่ใช่วาทกรรมที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์ เป็นวาทกรรมที่เกิดจากทั้งตัวสส.วุฒิพงษ์ และเกิดจากประชาชนผลิตซ้ำต่อ ๆ กัน จนเป็นวาทกรรมที่พบในการวิจัย ไม่ได้เป็นวาทกรรมที่เกิดจากพรรคประชาธิปัตย์แต่อย่างใด

2.4 ความเป็นเมืองและภูมิกาคานิยมกับพฤติกรรมกาเลือกตั่งในประเทศไทยแบบจำลองเชิงพื้นที่

งานเขียนเรื่อง ความเป็นเมืองและภูมิกาคานิยมกับพฤติกรรมกาเลือกตั่งในประเทศไทยแบบจำลองเชิงพื้นที่ ของสุทธาสินี ลำภาษี (2561) ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมกาเลือกตั่งโดยใช้ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย

ได้สรุปว่า การศึกษานี้สนับสนุนทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยในเชิงปริมาณ โดยพบว่าคนชนบทหรือพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองต่ำมีแนวโน้มเลือกพรรคเพื่อไทย อาจมาจากนโยบายประชานิยมซึ่งเป็นจุดเด่นของพรรคเพื่อไทย สอดคล้องกับทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยที่ว่า คนชนบทซึ่งเป็นฐานเสียงสำคัญของประเทศ มองประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ โดยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของพรรคการเมืองหรือหัวหน้าพรรค การลงคะแนนเลือกตั้งจึงมีความโน้มเอียงตามกลุ่มที่ให้ผลประโยชน์ ในขณะที่เมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ หรือ คนที่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1 หรือเขตเทศบาล ของจังหวัดใหญ่ๆมีแนวโน้มเลือกพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับการใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยเลือกผู้สมัครที่มีความสามารถในการบริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้พบว่าพฤติกรรมในการเลือกตั้งมีการแบ่งแยกทางภูมิภาคเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความเชื่อและสภาพความคิดทางการเมืองที่พบว่า สิ่งที่สำคัญในการเลือกพรรคการเมืองคือ ภูมิลำเนาของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ผู้ย้ายถิ่นจากภาคใต้ที่ย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯหรือจังหวัดอื่น มีแนวโน้มเลือกพรรคการเมืองที่มีอิทธิพลในภูมิภาคของตน นั่นคือ พรรคประชาธิปัตย์ หรือพรรคเพื่อไทย

จากข้อค้นพบของผู้วิจัย มองว่าข้อสรุปของงานเขียนเรื่องความเป็นเมืองและภูมิกษานิยมกับพฤติกรรมเลือกตั้งในประเทศไทยแบบจำลองเชิงพื้นที่ ของสุทธาสินี ลำภาษี ไม่สามารถนำมาอธิบายหรือเป็นข้อสรุปในสถานการณ์ปัจจุบันได้ ข้อสรุปของงานเขียนได้สรุปว่า ประชาชนในความบริบทที่มีความเป็นเมืองสูงมีแนวโน้มเลือกพรรคประชาธิปัตย์และประชาชนในบริบทที่เป็นชุมชนมีแนวโน้มที่จะเลือกพรรคเพื่อไทยตามนโยบายแนวประชานิยมที่เคยทำมา แต่จากการค้นพบของผู้วิจัยในจังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทชนบทพรรคประชาธิปัตย์สามารถชนะพรรคเพื่อไทยได้จากกรณีของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร และพื้นที่ในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีความเป็นเมืองสูงไม่ได้เป็นของพรรคประชาธิปัตย์แต่เป็นของพรรคเพื่อไทย ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อสรุปจากงานเขียนข้างต้น

2.5 รัฐบาลทักษิณกับการความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ

งานเขียนเรื่อง รัฐบาลทักษิณกับการความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2549) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสร้างสภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณผ่านการใช้นโยบายประชานิยม ถึงแม้ทักษิณจะสามารถสร้างความนิยมให้กับผู้คนในสังคมได้จำนวนหนึ่งแต่รัฐบาลทักษิณก็ไม่สามารถสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในสังคมได้เพราะไม่สามารถยึดกุมพื้นที่ที่ประชาชนสังคมได้อย่างสมบูรณ์

หากงานเขียนเรื่องการครองอำนาจนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ในงานวิจัยครั้งนี้จะสามารถสรุปได้ว่า การสร้างสภาวะการครองอำนาจนำนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การต่อสู้ทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นการครองอำนาจในระดับพื้นที่หรือในระดับชาติ หากไม่สามารถครองพื้นที่ทางความคิดของประชาชนเอาไว้ได้ การครองอำนาจนั้นก็ไม่สามารถกระทำได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้วาทกรรมหรือนโยบายประชานิยม สุดท้ายแล้วความคิดของประชาชนคือสิ่งสำคัญที่สุดที่จะสามารถใช้ครองอำนาจได้

2.6 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งหรือการศึกษาเกี่ยวกับความนิยมของพรรคการเมืองไม่ควรนำความเป็นภูมิภาคนิยมมาเป็นตัวแปรหลักในการศึกษา จากผลการศึกษาครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ความนิยมของนักการเมืองไม่ได้ขึ้นอยู่กับนโยบายของพรรคหรืออุดมการณ์ของพรรคเสมอไปและไม่สามารถตัดสินได้ว่าพื้นที่ชุมชนจะเลือกตามนโยบายประชานิยมและพื้นที่เมืองจะเลือกตามอุดมการณ์ ความนิยมของตัวบุคคลก็เป็นส่วนสำคัญในการชนะเลือกตั้ง

2. ในการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกและการใช้วาทกรรมควรเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ครบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากฝั่งที่กำลังศึกษาหรือจากฝั่งตรงข้ามเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้อัตถวิสัยมีความเอนเอียงในการทำวิจัย ข้อมูลจากนักการเมืองฝั่งตรงข้ามจะสะท้อนภาพบริบททางการเมืองที่กำลังศึกษาอยู่ได้ชัดเจนที่สุด

3. ในการศึกษาครั้งต่อไป หากมีความจำเป็นที่ต้องลงพื้นที่พบกับประชาชนสิ่งสำคัญอีกอย่างคือ การสร้างความเชื่อใจให้กับประชาชนและตัวนักการเมือง เพื่อที่จะสามารถรับข้อมูลให้ได้มากที่สุดจากความเชื่อใจที่ประชาชนและนักการเมืองมีให้ ควรเตรียมระยะเวลาในการลงพื้นที่อย่างน้อย 5 เดือนขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. (2544). การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory). กรุงเทพมหานคร :

ภาพพิมพ์

คมชัดลึก. (2566). อดีตขุนพล 'อีสาน' พรรค 'ประชาธิปัตย์' คินสู่รัง. เข้าถึงเมื่อ 11 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.komchadluek.net/news/politics/545316>

ณรงค์ชัย วีระกุล. (13 กันยายน 2566). สัมภาษณ์, ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย จังหวัดอุบลราชธานี

ดวงใจ ดินทอง. (13 กันยายน 2566). สัมภาษณ์, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชีทวน องค์การบริหารส่วนตำบลชีทวน

บุญจันทร์ ครองยุทธ. (13 กันยายน 2566). สัมภาษณ์, มัคทายก วัดอัมพวันนาราม ตำบลชีทวน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

วัชรพล พุทธรักษา. (2550). แนวความคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของกรัมสกี (Gramsci). เข้าถึงเมื่อ 11 สิงหาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/WygCV>

วัชรพล พุทธรักษา. (2549). รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างสภาวะการครองอำนาจนำ, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วารุณี ลิเลศพันธ์. (2560). การสร้างฐานคะแนนเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้. เข้าถึงเมื่อ 9 กรกฎาคม 2566, จาก VaruneeLeelerdpan.pdf
- วิษญุ์จำเริญ มณีแสง. (2559). วาทกรรมทางพรรคการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์. เข้าถึงเมื่อ 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/14229?attempt=28&locale-attribute=th>
- วุฒิพงษ์ นามบุตร. (17 กันยายน 2566) สัมภาษณ์, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี พรรคประชาธิปัตย์
- สมศักดิ์ นันโท. (12 กันยายน 2566). สัมภาษณ์, กำนันตำบลสร้างถ่อ ที่ทำการกำนันตำบลสร้างถ่อ จังหวัดอุบลราชธานี
- สุทธาสินี ลำภาสี. (2561). **ความเป็นเมืองและภูมิภาคนิยมกับพฤติกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทย : แบบจำลองเชิงพื้นที่**. เข้าถึงเมื่อ 9 กรกฎาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/xuiVA>
- อรทัย สารกิจ. (13 กันยายน 2566). สัมภาษณ์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านดอนเชียงโท ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านดอนเชียงโท
- เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. (2547). เอกสารคำสอนวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/mql4B>

Translate References

- Buddharaksa, W. (2007). **Gramsci's concept of hegemony**. Retrieved August 11, 2023, from <https://shorturl.asia/WygCV>
- Buddharaksa, W. (2006). **Thaksin's government, as usual, created a state of hegemonic rule**. Master thesis, M.Pol.sc., Chulalongkorn University, Bangkok.
- Kaewthep, K. (2001). **Mass media studies using critical theory**. Bangkok: Parbpim Press
- Komchadluek. (2023). **Former general from 'Isaan' of the 'Democrat Party' returns to his nest**. Retrieved June 11, 2023, from <https://www.komchadluek.net/news/politics/545316>
- Krongyuth, B. (2023). Mak Thayok, Amphawan Naram Temple, Chi Thuan Subdistrict, Khuang District, Ubon Ratchathani. **Interview**. September 13, 2023.
- Lamphasi. S. (2018). **Urbanization and regionalism and electoral behavior in Thailand: a spatial model**. Retrieved July 9, 2023, from <https://shorturl.asia/xuiVA>
- Leelertphan, W. (2017). **Building the Democratic Party's vote base in the South**. Retrieved July 9, 2023,

from [VaruneeLeelardpan.pdf](#)

Maneesaeng, W. (2016). **Political party discourse of the Democrat Party**. Retrieved June 25, 2023, from <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/14229?attempt=28&locale=th>

Nambut, W. (2023). Member of the House of Representatives, District 2, Ubon Ratchathani Province Democrat Party. **Interview**. September 17, 2023

Nanto, S. (2023). Sang Tho Subdistrict Headman, Ubon Ratchathani. **Interview**. September 12, 2023

Sarakit, O. (2023). Village headman, Village No. 7, Ban Don Chiang to. **Interview**. September 13, 2023

Tangsapwattana, A. (2004). **Documents for teaching basic political science knowledge**. Retrieved August 20, 2023, from <https://shorturl.asia/mql4B>

Tinthong, D. (2023). Deputy Mayor of Chi Thuan Subdistrict Administrative Organization Chi Thuan Subdistrict Administrative Organization. **Interview**. September 13, 2023.

Weerakul, N. (2023). Candidates for House of Representatives, Pheu Thai Party. **Interview**. September 13, 2023.

กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
และนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุขจากภาวะโรคระบาดใหญ่
ของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม

The influence of Conflict Management Strategies for Efficiency in
work and Public Health Policy from the pandemic
for professional nurses Maha Sarakham Province

[Received: December 30, 2023; Revised: February 13, 2024; Accepted: February 20, 2024]

เนตรนภา ชัยชนะ

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Netnapha Chaichana

College of Politic and Governance,
Mahasarakham University, Thailand

ชินวัตร เชื้อสระคู

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Chinnawat Chueasraku

College of Politic and Governance,
Mahasarakham University, Thailand

CORRESPONDING AUTHOR

Chinnawat Chueasraku, College of Politic and Governance, Mahasarakham University, Thailand.

Email: chinnawat.c@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุขจากภาวะโรคระบาดใหญ่ของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบของกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้ง 5 มิติที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งกับนโยบายรัฐด้านสาธารณสุข 3. เพื่อให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างคือพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม ทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 255 คน จากประชากรทั้งหมด 707 คน เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการแข่งขัน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D = 0.582) และน้อยที่สุด คือ ด้านการหลีกเลี่ยง ($\bar{X} = 4.43$, S.D = 0.613) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D = 0.618) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเวลา มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D = 0.577) และน้อยที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.34$, S.D = .611) การรับรู้นโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D = 0.717) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D = 0.718) และน้อยที่สุด คือ ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 4.17$, S.D = 0.747) กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งสามารถร่วมพยากรณ์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม 78.5 % (Adj R² = 0.785)

คำสำคัญ : ความขัดแย้ง; ประสิทธิภาพในการทำงาน; นโยบายรัฐบาล; โรคระบาดใหญ่พยาบาลวิชาชีพ

Abstract

There is a need for doing research on conflict management techniques, operational efficiency, and public health policy from the pandemic for professional nurses in Maha Sarakham Province. 1. To investigate the components of conflict resolution techniques in five dimensions, that impact through professional nurses 2. To investigate the relationship between dispute resolution tactics and state public health policy. and 3. To provide recommendations on public health policies. This is quantitative research. Maha Sarakham Jungle, a professional nurse, serves as the sample group. A random sample of 255 persons was selected from a total population of 707. This study's data was collected via an opinion questionnaire. Data were analyses using the SPSS tool to perform the following analyses: frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient, and multiple regression. The study's findings revealed that professional nurses' conflict management tactics Overall, it performs at the greatest level. When separated into each facet, it was discovered that competition Professional nurses had the greatest level of opinion ($\bar{X} = 4.46$, S.D = 0.582) and the lowest level of avoidance ($\bar{X} = 4.43$, S.D = 0.613) on their job efficiency. Overall, it was at the greatest level ($\bar{X} = 4.40$; S.D = 0.618). The time aspect received the most opinions ($\bar{X} = 4.50$, S.D = 0.577), while the expense aspect received the least ($\bar{X} = 4.34$, S.D = 0.611). Public health policy perceptions It was at its peak overall ($\bar{X} = 4.23$, S.D = 0.717). Upon categorizing each element, it was discovered that the workplace's layout personnel element had the lowest level of opinion ($\bar{X} = 4.17$, S.D = 0.747) and the greatest level ($\bar{X} = 4.25$, S.D = 0.718). The effectiveness of professional nurses' work is impacted by conflict management techniques. Professional nurses' performance may be predicted and enhanced by conflict management techniques, which are statistically significant at the 0.05 level. 78.5 percent of Maha Sarakham Province (Adj R2 = 0.785)

Keywords: Conflict; work efficiency; government policy; pandemic; professional nurse

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการความขัดแย้งในระดับประเทศเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและมีความสำคัญสูง เนื่องจากมีการมีส่วนร่วมของหลายกลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลและนโยบายต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับประเทศ ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างและสนับสนุนการพัฒนานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจและการปฏิบัติตามข้อกำหนด และเสริมสร้างความรับผิดชอบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการลดความขัดแย้งและสร้างสถานะที่ดีในการทำงานร่วมกัน

โดยปกติแล้วการทำงานร่วมกันของคนหลากหลายฝ่ายย่อมต้องมีความขัดแย้งเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ องค์กรเอกชนหรือรัฐบาล (นวพร ชินวงศ์, 2558; เสน่ห์ ไชยโพธิ์ ศาล, 2561) แต่ความขัดแย้งไม่ได้ก่อให้เกิดผลในเชิงลบเพียงด้านเดียวในความเป็นจริง ความขัดแย้งก็สามารถก่อให้เกิดผลดีได้ด้วยเช่นกัน แต่ระดับความขัดแย้งที่องค์กรมีควรอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยความขัดแย้งนี้เองจะเป็นเหมือนตัวกระตุ้นให้คนในองค์กรหรือหน่วยงานเติบโตผ่านการเรียนรู้ในการก้าวข้ามความท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีได้ (Eggert & Falzon, 2018)

ความขัดแย้งของพยาบาลเป็นเรื่องที่มีผลต่อการดูแลและการสร้างความเชื่อมั่นในระหว่างพยาบาลและผู้ป่วย พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการให้การดูแลทางการแพทย์และการสนับสนุนผู้ป่วยในกระบวนการรักษา อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความเสี่ยงทางการแพทย์ที่สูง การสื่อสารที่ไม่เพียงพอ หรือปัจจัยทางสังคมและทางอารมณ์ที่มีผลต่อการทำงานของพยาบาล การแก้ไขและการจัดการกับความขัดแย้งในบริบทของพยาบาลมีความสำคัญ เพื่อให้การดูแลและการรักษาทางการแพทย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเสริมสร้างความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพยาบาลและผู้ป่วยเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้มีการสื่อสารที่ชัดเจนและเข้าใจกันดีโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อความขัดแย้ง เช่น ความเสี่ยงทางการแพทย์ที่สูง การสื่อสารที่ไม่เพียงพอ และปัจจัยทางสังคมและทางอารมณ์ นอกจากนี้เรายังจะเสนอแนวทางในการแก้ไขและการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลและสร้างความพึงพอใจในทั้งสองฝ่าย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างพยาบาลและผู้ป่วยเป็นสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในการดูแลทางการแพทย์ การเข้าใจและสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งการสร้างทีมงานที่มีความเข้าใจและสนับสนุนกัน รวมถึงการพัฒนาทักษะการจัดการกับความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการลดปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยและสร้างบทความที่ครอบคลุมและมีความเป็นระเบียบ

ปัญหาการขาดทักษะการจัดการความขัดแย้งของพยาบาลทุกระดับก่อให้เกิดความวุ่นวายในองค์กร มีผลต่อความเครียดและสุขภาพจิตของคนในองค์กร ทำให้ขาดการประสานงานที่ดี และมีผลทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานลดต่ำลง องค์กรขาดเสถียรภาพ เพราะคนในองค์กรจะมุ่งเอาชนะกันมากกว่าการมองประโยชน์ขององค์กร (นิตยา ศรีญาณลักษณ์, 2554)

ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่ขาดไม่ได้ก็คือ พยาบาลซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาข้อขัดแย้ง ในการทำงานอยู่เสมอ และถ้าพยาบาลวิชาชีพใช้วิธีการจัดการกับความขัดแย้งไม่เหมาะสม ก็เกิดผลเสียแก่ผู้รับบริการ เช่น พยาบาลวิชาชีพมีความขัดแย้งกับแพทย์ในการดูแลผู้ป่วย พยาบาลวิชาชีพใช้วิธีการหลีกเลี่ยงที่ไม่สนใจปรึกษาหารือกับแพทย์เพื่อวางแผนการดูแลผู้ป่วยและไม่ร่วมปฏิบัติงานใด ๆ ซึ่งก็จะเกิดผลเสียต่อผู้ป่วยได้ นอกจากนี้ความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพยังมีความสัมพันธ์ ทางลบกับความพึงพอใจในงาน (แสงมณีทรัพย์เมือง, 2546) อีกด้วย ดังนั้นความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งจึงมีความสำคัญต่อองค์การพยาบาลและการบริการพยาบาลอย่างยิ่ง การเลือกวิธีการจัดการความขัดแย้งเพื่อให้เกิดผลดีและมีประโยชน์ต่อการบริการสุขภาพนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง ภูมิหลัง ได้แก่ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ทักษะระยะเวลาในการปฏิบัติงาน (แสงมณี ทรัพย์เมือง, 2546)

อย่างไรก็ดี การจัดการความขัดแย้งในองค์การอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดการความขัดแย้งและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และเปิดใจกว้างที่จะแก้ไขปัญหอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้บุคลากรในองค์การสามารถสร้างผลการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การบริหารงานองค์การได้อย่างสร้างสรรค์ ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุขจากภาวะโรคระบาดใหญ่ของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบของกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งกับนโยบายรัฐด้านสาธารณสุข
3. เพื่อให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข

กรอบแนวคิดการวิจัย

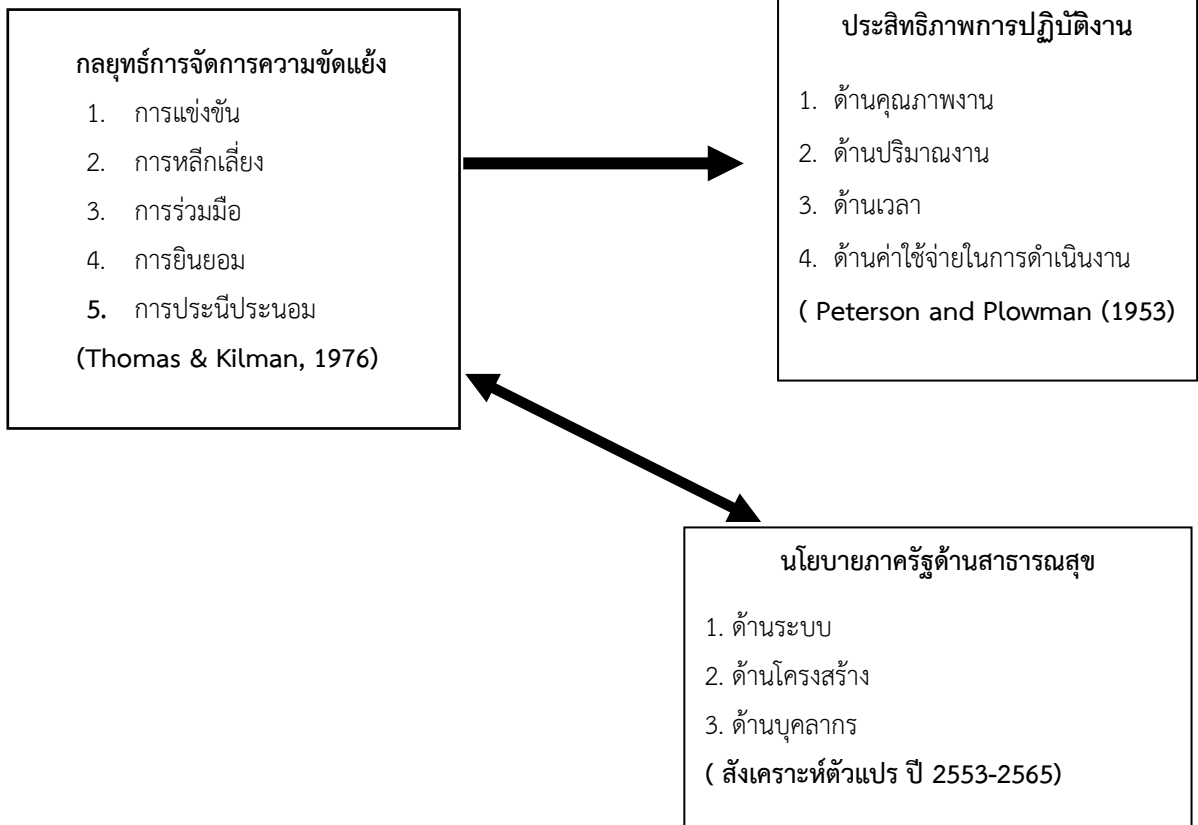
กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดตามทฤษฎี Thomas & Kilman และ Peterson and Plowman รวมถึงทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้นมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัย

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้ง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุขจากภาวะโรคระบาดใหญ่ของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถาม ประชากร คือพยาบาลวิชาชีพ อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ โรงพยาบาลแห่งที่ 1 จำนวน 576 คน โรงพยาบาลแห่งที่ 2 จำนวน 131 คน รวมทั้งหมด 707 คน โดยเลือกเป็นโรงพยาบาลภาครัฐในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มจำนวน 255 คน โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรที่รู้จำนวนประชากรของ ทาโร ยามา

เน่ (Taro Yamane, 1967) ขนาดตัวอย่างจะมีระดับความเชื่อมั่นที่ 0.95 (95%) ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ที่ 0.05 (5%)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น พยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้ง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข จากภาวะโรคระบาดใหญ่ของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 255 ชุดโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำแนกตามหน่วยงานในการเก็บแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพ

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	248	97.3
ชาย	7	2.7
รวม	255	100.0
อายุ		
20 – 30 ปี	120	47.1
30 – 40 ปี	106	41.6
40 – 50 ปี	23	11.4
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	0	0
รวม	255	100.0
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	246	96.5
สูงกว่าปริญญาตรี	9	3.5

รวม	255	100.0
โรงพยาบาลที่ท่านสังกัดอยู่		
โรงพยาบาลแห่งที่ 1	196	76.86
โรงพยาบาลแห่งที่ 2	59	23.14
รวม	255	100.0
สถานภาพ		
โสด	125	49.0
สมรส	130	51.0
หย่าร้าง	0	0
หม้าย	0	0
รวม	255	100.0
ระดับตำแหน่ง		
ระดับปฏิบัติการ	95	37.25
ระดับชำนาญการ	78	30.59
ระดับชำนาญการพิเศษ	82	32.16
รวม	255	100.0

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 97.3 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 47.1 ระดับการศึกษาปริญญาตรีจำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 96.5 สังกัดโรงพยาบาลแห่งที่ 1 จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 76.86 สถานภาพสมรส จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 และมีตำแหน่งระดับปฏิบัติการ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 37.25

ตารางที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพ

กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D	
1. ด้านการแข่งขัน	4.52	.543	มากที่สุด
2. ด้านการหลีกเลี่ยง	4.43	.613	มากที่สุด
3. ด้านการร่วมมือ	4.42	.547	มากที่สุด
4. ด้านการยินยอม	4.50	.613	มากที่สุด

กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาล วิชาชีพ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D	
5. ด้านการประนีประนอม	4.47	.598	มากที่สุด
รวม	4.46	.582	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.46$, S.D = 0.582) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการแข่งขัน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D = 0.543) รองลงมา คือ ด้านการยินยอม ($\bar{x} = 4.50$, S.D = 0.613) และน้อยที่สุด คือ ด้านการหลีกเลี่ยง ($\bar{x} = 4.43$, S.D = 0.613)

ตารางที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

n = 255

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D	
1. ด้านคุณภาพงาน	4.41	.622	มากที่สุด
2. ด้านปริมาณงาน	4.38	.662	มากที่สุด
3. ด้านเวลา	4.50	.577	มากที่สุด
4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	4.34	.611	มากที่สุด
รวม	4.40	.618	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$, S.D = 0.618) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเวลา มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D = 0.577) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพงาน ($\bar{x} = 4.41$, S.D = 0.622) และน้อยที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.34$, S.D = .611)

ตารางที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้นโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข

n = 255

การรับรู้นโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D	
1. ด้านโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน	4.25	.718	มากที่สุด
2. ด้านระบบ	4.27	.688	มากที่สุด

การรับรู้นโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D	
3. ด้านบุคลากร	4.17	.747	มาก
รวม	4.23	.717	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้นโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$, S.D = 0.717) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{x} = 4.25$, S.D = 0.718) รองลงมา คือ ด้านระบบ ($\bar{x} = 4.27$, S.D = 0.688) และน้อยที่สุด คือ ด้านบุคลากร ($\bar{x} = 4.17$, S.D = 0.747)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ตรวจสอบองค์ประกอบของกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

ตารางที่ 5 วิเคราะห์อิทธิพลระหว่างกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2.770	.298	9.308	.000
	ด้านการแข่งขัน	-.010	.052	-.012	.844
	ด้านการหลีกเลี่ยง	.366	.066	.469	.000
	ด้านการร่วมมือ	-.318	.072	-.381	.000
	ด้านการยินยอม	-.017	.067	-.026	.794
	ด้านการประนีประนอม	.349	.066	.415	.000

a. Dependent Variable: ประสิทธิภาพ

R = .474, R² = .789, Adj R² = .785, F = 14.419, Sig = .000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งสามารถรวมพยากรณ์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ จังหวัดมหาสารคาม 78.5 % (Adj R² = 0.785) ที่เหลืออีก 21.5 % คือ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้ศึกษา

จากตารางสามารถสรุปได้ว่าพยาบาลวิชาชีพใช้ด้านการหลีกเลี่ยงมากที่สุดเพื่อทำให้งานมีประสิทธิภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รองลงมาคือด้านการประนีประนอมและการร่วมมือ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งกับนโยบายรัฐด้านสาธารณสุข

ตารางที่ 6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งกับนโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข

กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพ	Pearson Correlation	Sig. 2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านการแข่งขัน	.732*	.000	ระดับปานกลาง
2. ด้านการหลีกเลี่ยง	.863*	.000	ระดับสูง
3. ด้านการร่วมมือ	.817*	.000	ระดับสูง
4. ด้านการยินยอม	.621*	.000	ระดับปานกลาง
5. ด้านการประนีประนอม	.762*	.000	ระดับปานกลาง
รวม	.565*	.000	ระดับปานกลาง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพพบว่า กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับนโยบายรัฐด้านสาธารณสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง (Sig = 0.000, Pearson Correlation = .565)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งของพยาบาลวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการแข่งขัน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการยินยอม และน้อยที่สุด คือ ด้านการหลีกเลี่ยง ตามลำดับ นอกจากนี้พยาบาลวิชาชีพมักจะเลือกใช้การจัดการความขัดแย้งในรูปแบบการหลีกเลี่ยงการร่วมมือกัน และการประนีประนอม ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันก็มีการเลือกใช้วิธีการหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เช่นกัน แต่ไม่พบการใช้วิธีรูปแบบการแข่งขันในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของญาณครณ์ วิจิตรธาดารัตน์ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาความขัดแย้งและการจัดการปัญหาความขัดแย้งของผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ ในบริบทของห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ ผลการศึกษาพบว่าพบว่าบุคลากรมักจะเลือกใช้การจัดการในรูปแบบการร่วมมือกัน การประนีประนอม และการโอนอ่อน/ยอมตาม ตามลำดับ

และมีการเลือกใช้วิธีการหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง แต่ไม่พบการใช้วิธีรูปแบบการแข่งขันในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเวลา มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านคุณภาพงาน และน้อยที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ตามลำดับทั้งนี้พยาบาลวิชาชีพ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า การรับรู้นโยบายภาครัฐด้านสาธารณสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านระบบ และน้อยที่สุด คือ ด้านบุคลากร ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง ผลจากงานวิจัยพบว่า พยาบาลทั้ง 4 งานการพยาบาลส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้รูปแบบการร่วมมือมากที่สุด การร่วมมือ การประนีประนอม การแข่งขัน และการยอมให้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทของวิชาชีพ สถานการณ์ในการปฏิบัติงานพยาบาล อำนาจการเจรจาต่อรอง และผลประโยชน์ที่ได้รับ ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งของพยาบาลให้มีรูปแบบใดแบบหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับช่วงเวลาหรือสถานการณ์ขณะนั้น ดังนั้น ผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลสามารถจัดอบรมและแนะนำพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแก้ไขความขัดแย้ง ตลอดจนผลของพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งในแต่ละรูปแบบที่เกิดขึ้น มีผลดีและผลเสียต่อผู้ป่วย เพื่อนร่วมงานและองค์กรมากน้อยอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการแก้ไขความขัดแย้งของพยาบาลให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ดังนั้นสรุปได้ว่าข้อค้นพบในประเด็นมุมมองต่อความขัดแย้งของบุคลากร จะพบว่าบุคลากร ส่วนใหญ่มีมุมมองและแนวคิดอยู่ระหว่าง แนวคิดแบบดั้งเดิมและแนวคิดแบบมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งทำให้บุคลากรส่วนใหญ่มองไม่เห็นถึงความสำคัญของความขัดแย้งที่มีต่อองค์กรที่จะช่วยในการขับเคลื่อนองค์กร ทำให้เกิดการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน รวมถึงเพื่อความสามารถในการแข่งขันต่างๆ ดังนั้น การอบรม ให้ความรู้ในประเด็นของความขัดแย้ง จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อที่จะให้บุคลากรเกิดความเข้าใจ และให้ความสำคัญในความขัดแย้ง รวมไปถึงกระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพยาบาลจากโรงพยาบาลเพียง 2 โรงพยาบาลเท่านั้น ดังนั้นจึงมีข้อจำกัดทางด้านประชากรและลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการเก็บข้อมูลจากโรงพยาบาลอื่นๆ หรืออาจมีการเปรียบเทียบกับโรงพยาบาลเอกชนหรือโรงพยาบาลรัฐแห่งอื่น

2. ควรมีการศึกษาถึงกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งหรือรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง ตามแนวคิดและทฤษฎีของผู้อื่นด้วย เพื่อความหลากหลายและผลที่ได้ควรมีข้อมูลบางส่วนที่นำมาเปรียบเทียบได้

3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งหรือรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น ภาวะความเป็นผู้นำ ทักษะการคิดหรือเจตคติต่อวิชาชีพว่าส่งผลต่อรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งหรือไม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์การต่อไป

4. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างกันมีรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลงานวิจัยครั้งนี้ อาจเป็นเพราะบรรยากาศของการเปลี่ยนแปลงในระบบการปฏิบัติงาน ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไป จึงควรศึกษาถึงบรรยากาศขององค์การหรือการรับรู้บรรยากาศขององค์การ และวัฒนธรรมขององค์การส่งผลต่อพฤติกรรมในการแก้ไขความขัดแย้งในรูปแบบใดและมากน้อยเพียงไร เพื่อผลที่ได้สามารถนำมาเป็น ข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5. ในส่วนของจัดการความขัดแย้ง จากการศึกษาพบรูปแบบการจัดการแบบ หลบหนี หลีกเลียง ซึ่งมักจะส่งผลเสียต่อหน่วยงานหรือองค์ที่ปฏิบัติงาน นั่นคือเกิดการถอนตัวไปของบุคลากรซึ่งการสูญเสียบุคลากรทางการแพทย์ไปนั้นย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการให้บริการของหน่วยงาน ดังนั้นเมื่อรับรู้ได้แล้วว่าความขัดแย้งนั้นเริ่มก่อตัวและเริ่มจะมีความรุนแรง ควรที่จะต้องรีบให้มีการปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน อาจใช้การเจรจาต่อรองหรือใช้บุคคลที่สาม ในการช่วยการไกล่เกลี่ยหรืออื่นๆระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกัน เพื่อให้ระดับความรุนแรงลดระดับลงมาและเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กชกร เอ็นดูราษฎร์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทโกรเฮ้สยาม จำกัด. วิทยานิพนธ์ ปร.ม. (การบริหารทั่วไป). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิตติ ใจ สมุทร. (2022). การจัดการความขัดแย้งด้านการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของโรงพยาบาลของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์).
- กิตติมา อัครก่าแหงหาญ. (2021). การ บริหารจัดการความขัดแย้งในการทำงานร่วมกันระหว่าง Gen Y (อายุ 24-41 ปี) และ Gen Z (อายุ 9-23 ปี) ของ นัก ศิ ก ษ า CMMU (Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- เกศรา โชคนำชัยสิริ, & อัจฉรา โพชนะโน. (2023).การประเมินผลระบบบริการฉีดวัคซีนป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สถาบันพัฒนาสุขภาพระดับเขตเมือง. วารสารศูนย์อนามัย ที่ 9: วารสารส่งเสริมสุขภาพ และ อนามัยสิ่งแวดล้อม, 17(2), 730-747.
- แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์. (2534). การศึกษาความขัดแย้งการจัดการกับความขัดแย้งของพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/28915>

- ญาณศรณ์ วิจิตรธาดารัตน์. (2020). การศึกษาปัญหาความขัดแย้งและการจัดการปัญหาความขัดแย้งของผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ในบริบทของห้องปฏิบัติการทางการแพทย์.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2543). การบริหารและพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเดช จันทรศร. (2556). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟิก.
- สมบัติ อารัมภ์วงศ์. (2549). การเมืองการปกครองไทย พ.ศ.1762-2500. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- สมพร เพื่องจันทร์. (2552). นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บริษัท ออนอาร์ตครีเอชั่น จำกัด.
- สันติ ทวยมีฤทธิ์. (2020). การพัฒนากระบวนการบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพจังหวัดนครราชสีมา.วารสารศูนย์อนามัยที่ 9: วารสาร ส่งเสริม สุขภาพ และ อนามัย สิ่งแวดล้อม, 14(33), 052-070.
- สุเมธรัตน์ ดอกเขียว. (2010). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนจากงานการสนับสนุนจากครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานบริการโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง (No. 121119). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นัฐวุฒิ, & จันทรเพ็ชร. (2022). การ ศึกษาปัญหาความขัดแย้งและการจัดการปัญหาความขัดแย้งของผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ในบริบทห้องปฏิบัติการเทคนิคการแพทย์ (Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- วิชา ขวุกุล, & จรัสพงศ์ คลังกรณ์. (2023). การนำนโยบายการบริหารงานภาครัฐไปปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. วารสารมจรพุทธปัญญาปริทรรศน์, 8 (2), 237-250.

ภาษาอังกฤษ

- Abiodun, A.R. (2014). Organizational conflicts: Causes, effects and remedies. International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences, 3(6), 118.
- Baker, M. (2018). Translation and conflict: A narrative account: Routledge.
- Best, D. L., Williams, J. E., Cloud, J. M., Davis, S. W., Robertson, L. S., Edwards, J. R., & Fowles, J. (1977). Development of sex-trait stereotypes among young children in the United States, England, and Ireland. Child Development, 1375-1384.
- Broukhim, M., Yuen, F., McDermott, H., Miller, K., Merrill, L., Kennedy, R., & Wilkes, M. (2019). Interprofessional conflict and conflict management in an educational setting. Medical teacher, 41(4), 408-416.
- Bryman, A. (2016). Social Research Methods (5th ed.). Oxford university press.
- Contu, A. (2019). Conflict and Organization Studies. Organization Studies, 40(10),

1445–1462. <https://doi.org/10.1177/0170840617747916>

- Eggert, M., & Falzon, W. (2018). Resolving Conflict: Management Pocketbooks. Elgoibar, P., Euwema, M., & Munduate, L. (2017). Conflict management. In Oxford Research Encyclopedia of Psychology.
- Filley, A. C. (1975). Interpersonal conflict resolution. (No Title).
- Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). Organizations and the system concept. *Classics of organization theory*, 80(480)
- Likert, R., & Bowers, D. G. (2013). Management Systems'. Attitudes, Conflict, and Social Change, 101.
- Peterson, E., & Plowman, E. G. (1953). Business organization and management–home wood. Illinois: Richard D. Irwin.
- Plowman, E., & Peterson, C. (1989). Business organization and management. Illinois: Irwin.
- Ramsay, M. A. E. (2001). Conflict in the health care workplace. *BUMC PROCEEDINGS*, 14, 138
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1976). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity.
- Thomas, K. W. (2008). Thomas-Kilmann conflict mode. TKI Profile and Interpretive Report, 1(11).
- Thanachotiphan, K., Kalyanamitra, K., Niyomyaht, S., & Kakkhanapichonchat, T. (2022). Management of Thai Health Service Systems During the Covid-19 Crisis. *Journal of Local Governance and Innovation*, 6(2), 111-130.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis.
- Yoder, L. H. (1995). Staff nurses' career development relationships and self-reports of professionalism, job satisfaction, and intent to stay. *Nursing research*, 44(5), 290-297.

Translated References

- Kotchakorn Endurat. (2007). Factors affecting the work efficiency of employees of Grohe Siam Company Limited. Thesis, R.P.M. (Management General). Chonburi: Burapha University.
- Kitti Jai Samut. (2022). Conflict management in medical and public health services of government hospitals in three provinces.Southern border (Doctoral dissertation, Songkhla Nakarin University).

- Kitima Asawakamhaenghan. (2021). Managing conflict in collaboration between Gen Y (ages 24-41) and Gen Z (ages 9-23 years) of CMMU students (Doctoral dissertation, Mahidol University).
- Kesara Choknamchaisiri, & Atchara Pochano. (2023). Evaluation of the vaccination service system to prevent the outbreak of coronavirus disease 2019. (COVID-19) Urban Health Development Institute. Health Center Journal No. 9: Journal of Health Promotion and Environmental Health, 17(2), 730-747.
- Kaewwiboon Saengphonsit. (1991). Conflict study and conflict management among nurses. Head of the ward in a government hospital Bangkok. Chulalongkorn University, Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/28915>
- Yansorn Wichitthadarat. (2020). Study of conflict problems and conflict management among medical professionals in Context of the medical laboratory.
- Tin Prachayapharit. (2000). Management and organizational behavior. Bangkok: Thammasat University.
- Woradej Chandrasorn. (2013). Theory of public policy implementation. (6th edition). Bangkok: Phrik Wan Graphic.
- Sombat Thamrongthanyawong. (2006). Thai politics and governance. 1762-2500. (4th printing). Bangkok: Sematham.
- Somporn Fueangchan. (2009). Public policy: theory and practice. Bangkok: Company. On Art Creation Co., Ltd.
- Santi Tuaymerit. (2020). Development of the health strategic management process in Nakhon Ratchasima Province. Health Center Journal No. 9: Promotion Journal Environmental Health and Hygiene, 14(33), 052-070.
- Sumonrat Dokkhieo. (2010). The relationship between work support, family support, and work-to-work conflict. Family: Study only the case of service employees of a private hospital (No. 121119). Thammasat University.
- Nattawut, & Chanphet. (2022). Study of conflict problems and conflict management of medical professionals in Medical technology laboratory context (Doctoral dissertation, Mahidol University).
- Chawisa Chawakul, & Charatphong Klangkorn. (2023). Implementation of public administration policies to prevent the spread of the disease. viral infectious disease Corona 2019 in

the upper northern region of Thailand. MCU Journal of Buddhapanya Review, 8 (2), 237-250.

**ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ
การปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง**
**Organizational culture and service quality factors that affect
the performance of employees of a government agency**

[Received: December 30, 2023; Revised: February 13, 2024; Accepted: February 20, 2024]

ศรสวรรค์ ทับทิมศรี

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Sornsawan Tabtimsri

College of Politic and Governance,
Mahasarakham University, Thailand

ชินวัตร เชื้อสระคู

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Chinnawat Chueasraku

College of Politic and Governance,
Mahasarakham University, Thailand

CORRESPONDING AUTHOR

Chinnawat Chueasraku, College of Politic and Governance, Mahasarakham University, Thailand.

Email: chinnawat.c@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กร และคุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ และ 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับวัฒนธรรมองค์กร คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง ทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 238 ราย ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 9 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) วัฒนธรรมองค์กรของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D = 0.693) คุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D = 0.778) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D = 0.695) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปริมาณ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด 2) วัฒนธรรมองค์กร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์กร; คุณภาพการบริการ; การปฏิบัติงานของพนักงาน

Abstract

The research aims to: 1) To study the level of organizational culture factors. Service quality and performance efficiency of government agency employees 2) to study the relationship between organizational culture and service quality of government agency employees 3) to study the influence of organizational culture and service quality that affect the performance of employees in government agencies; and 4) to study suggestions for improving organizational culture. Service quality and work efficiency of government agency employees. This research is a mixed methods research. The quantitative sample group included civil servants, government employees, and employees of a government agency. A random sample of 238 people was used. The tool was an opinion questionnaire. and analyze the data to carry out the analysis as follows : frequency, percentage, mean, standard deviation and correlation coefficient Pearson and a qualitative sample of 9 people using semi-structured interviews. The results of the research found that 1) the organizational culture of government agency employees Overall, it is at a high level ($\bar{x} = 3.59$, S.D = 0.693). Service quality of government agency employees. Overall, it is at a high level ($\bar{x} = 3.53$, S.D = 0.778). The work efficiency of government agency employees. Overall it was at a high level ($\bar{x} = 3.89$, S.D = 0.695). When classified into each aspect, it was found that the quantity aspect had the highest level of opinion. 2) Organizational Culture Overall, there is a positive relationship with the service quality of employees in the government agencies that are the study units. Statistically significant at the 0.05 level. 3) Organizational culture influences the performance of employees in the government agencies that are the study unit. It is statistically significant at the 0.05 level and service quality has an influence on the performance of employees of the government agencies that are the study unit. Statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: organizational culture; service quality; employee performance

บทนำ

หน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง มีภารกิจหลักในการปฏิบัติการทำฝน เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในพื้นที่การเกษตร ป่าไม้ เขื่อน และอ่างเก็บน้ำ แก้ไขภาวะภัยแล้งให้แก่เกษตรกร และประชาชนผู้ใช้น้ำทั่วไป รวมทั้งพื้นที่ที่ต้องการฝนในการแก้ปัญหาภัยพิบัติอื่น ๆ แต่เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน จึงทำให้แต่ละพื้นที่มีความต้องการน้ำในกิจกรรมที่แตกต่างกัน การศึกษาและพัฒนาเทคนิคการปฏิบัติการฝนหลวงเชิงพื้นที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติการฝนหลวงในแต่ละพื้นที่ให้ได้รับประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ยังมีศูนย์บริการและให้ความช่วยเหลือในแต่ละพื้นที่ ครอบคลุมทั้ง 4 ภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ และในหลายพื้นที่ที่ทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนปฏิบัติการฝนหลวงเชิงบูรณาการและประสานงานการปฏิบัติการฝนหลวงกับหน่วยงาน องค์กร เกษตรกร ผู้รับบริการหรือภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละภาคของประเทศ เพื่อสนับสนุนการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านแคลนน้ำ และภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการปฏิบัติการฝนหลวงเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำให้พื้นที่การเกษตร ป่าไม้ และเขื่อนกักเก็บน้ำ เพื่อแก้ไขภาวะภัยแล้งให้กับเกษตรกรและประชาชนผู้ใช้น้ำทั่วไป ตามแนวพระบรมราโชบายและนโยบายรัฐบาล เป็นศูนย์ประสานราชการและศูนย์ประสานงานเครือข่ายอาสาสมัครฝนหลวง งานสร้างความพึงพอใจของผู้รับบริการ งานประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่กิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง นอกจากการให้บริการที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว วัฒนธรรมองค์กรของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่งและคุณภาพการบริการยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยกำหนดให้เจ้าหน้าที่และพนักงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่งสามารถปฏิบัติงานไปในทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นวิถีชีวิตที่เจ้าหน้าที่และพนักงานได้ยึดถือปฏิบัติต่อกันมา จะเห็นได้ว่าองค์กรที่กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน ผู้จะใช้วิธีการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร โดยให้เจ้าหน้าที่และพนักงานสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน มีอำนาจในการตัดสินใจและปฏิบัติงานได้อย่างอิสระ เพื่อให้ทันต่อการบริการแก่ประชาชน เกษตรกร รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีกด้วย ซึ่งการปฏิบัติงานดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะคุณภาพการให้บริการตามที่หน่วยงานกำหนดไว้ คือ ปฏิบัติงานด้วยความคิดและจิตใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเต็มใจการให้บริการ ทำงานด้วยความเอาใจใส่ กระตือรือร้น รวดเร็ว และมีคุณภาพ ซึ่งการทำงานของพนักงานอย่างเป็นมืออาชีพ ช่วยให้ผู้มาใช้บริการพูดถึงองค์กรในทางที่ดี มีความไว้วางใจในองค์กร และสามารถลดเวลาการแก้ไขปัญหาเดิม ๆ เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง โดยทำการศึกษาระดับปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กร คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และนำผลที่ได้จากการศึกษามาเสนอแนะ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาที่

ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน เพื่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การช่วยเหลือประชาชนที่มีความเดือดร้อนให้เกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ

1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ

1.3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร

ชนิดา จิตตรุทธะ (2549: 96) ได้ให้ความหมายที่แตกต่างออกไปในเชิงการเพิ่มมิติในการพิจารณา โดยระบุว่า วัฒนธรรมองค์กร หมายถึง แบบแผนหรือการยอมรับและยึดถือปฏิบัติร่วมกันใน 2 มิติ ได้แก่ มิติเชิงปทัสฐาน ซึ่งเป็นแบบแผนทางความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ขององค์กรและมิติเชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นแบบแผนทางการกระทำขององค์กรและปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกขององค์กร

กรรณิการ์ โพธิ์ลังกา (2557 หน้า 11) กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กร หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ บรรทัดฐานของพฤติกรรมที่แสดงออกที่เกิดจากสมาชิกภายในองค์กร ทำหน้าที่หล่อหลอมสมาชิกเข้าด้วยกัน ซึ่งแต่ละองค์กรจะมีความแตกต่างกัน ทำให้เป็นเอกลักษณ์ที่จะถ่ายทอดให้สมาชิกขององค์กรรุ่นต่อไป

หน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง มีทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

L : Leadership = ใฝ่ใจเป็นผู้นำ หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ ความมีวินัย ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อหน้าที่ ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ริเริ่มงานใหม่ ๆ และกล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง

E : Expertise = มุ่งสู่ความเป็นเลิศ หมายถึง ความสนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ากับการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย

T : Teamwork and Networking = ร่วมทำงานเป็นทีม หมายถึง การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ โดยคำนึงถึงภาพรวมขององค์กร การประสานความแตกต่างของบุคคลและกระบวนการปฏิบัติงานให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการบนพื้นฐานของความไว้วางใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

S : Strategic Thinking = สร้างความคิดเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย วางแผนและปฏิบัติอย่างเป็นระบบ คิดวิเคราะห์แบบมีหลักการมองภาพองค์รวม เชื่อมโยงงานเพื่อการบรรลุผลตามวิสัยทัศน์องค์กร

G : Growth = เติบโตอย่างยั่งยืน หมายถึง ความพร้อมในการเรียนรู้ พัฒนาและขยายผลให้เกิดนวัตกรรมด้วยศาสตร์ของพระราชชา เพื่อเติบโตอย่างยั่งยืนก้าวสู่เวทีระดับโลก

O : Open and Service Mind = เปิดใจกว้างพร้อมบริการ หมายถึง ปฏิบัติงานด้วยความคิดและจิตใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเต็มใจการให้บริการทำงานด้วยความเอาใจใส่ กระตือรือร้น รวดเร็ว และมีคุณภาพ

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมองค์การ หมายถึง แบบอย่างหรือระบบเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถานทางพฤติกรรมร่วมที่สั่งสมขององค์การในลักษณะที่จะแก้ปัญหาขององค์การเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพภายนอกและการบูรณาการภายใน ซึ่งใช้การได้ดีพอที่จะพิจารณาได้ว่ามีผลใช้ได้และในที่สุดกลายเป็นฐานคิดพื้นฐานที่สืบทอดกันมาและเป็นที่ตระหนักกันทั่วไป และจะถูกสอนให้แก่สมาชิกใหม่ว่าเป็นวิถีทางที่ถูกต้องที่จะรับรู้ คิด รู้สึก และประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้น และผู้เขียนจะให้ความหมายนี้ในการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

สุพจน์ วิริยะสาธิต (2554 : 8) ให้ความหมายของคุณภาพว่า ความเหมาะสมพอดีในการใช้และเป็นส่วนขยายในความสำเร็จของผลิตภัณฑ์ (สินค้าหรือบริการ) ในการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการใช้งานตลอดระยะเวลาที่ใช้สินค้าหรือบริการนั้น

อรทัย เลิศวรรณวิทย์ และณัฏฐ์ กุลสิทธ์ (2554 : 7) ได้กล่าวถึงคุณภาพการบริการไว้ว่า เป็นการวัดระดับการรับรู้โดยผู้รับบริการ อันเป็นผลจากการประเมินที่ผู้รับบริการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังของตนกับระดับการรับรู้ที่เขาได้รับ กล่าวคือ คุณภาพการบริการเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบการบริการที่รับรู้กับการบริการที่คาดหวัง

Parasuraman, Ziethaml and Berry (1985) มีทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นรูปธรรมของบริการ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เครื่องมืออุปกรณ์ บุคลากร และการใช้สัญลักษณ์หรือเอกสารที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารให้ผู้บริการได้สัมผัสและการบริการนั้นมีความเป็นรูปธรรมสามารถรับรู้ได้

2. ความเชื่อถือไว้วางใจได้ หมายถึง ความสามารถในการให้บริการนั้นตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ การบริการที่ให้บริการมีความถูกต้อง เหมาะสมและมีความสม่ำเสมอในทุกครั้งของการบริการ ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการบริการที่ได้รับนั้นมีความน่าเชื่อถือสามารถให้ความไว้วางใจได้

3. การตอบสนองต่อผู้รับบริการ หมายถึง ความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการโดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้ทันทั่วทั้ง ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่ายและได้รับความสะดวกจากการมาใช้บริการ รวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึง รวดเร็วไม่ต้องรอนาน

4. การให้ความมั่นใจแก่ผู้บริการ หมายถึง ผู้ให้บริการมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยคุณภาพ มีกิริยาท่าทาง และมารยาทที่ดีในการบริการ สามารถที่จะทำให้ผู้รับบริการเกิดความไว้วางใจและเกิดความมั่นใจว่าจะได้บริการที่ดีที่สุด

5. ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจในผู้รับบริการ หมายถึง ความสามารถในการดูแล ความเอื้ออาทร เอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการในแต่ละคน

กล่าวอย่างสรุปได้ว่า คุณภาพการบริการ (service quality) หมายถึง ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของธุรกิจให้บริการ คุณภาพของบริการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่งได้ การเสนอคุณภาพการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ผู้รับบริการจะพอใจถ้าได้รับสิ่งที่ต้องการ เมื่อผู้รับบริการมีความต้องการ ณ สถานที่ที่ผู้รับบริการต้องการ และในรูปแบบที่ต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ธนภรณ์ พรณราย (2565) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ เทคนิค รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จ โดยคำนึงถึงความถูกต้อง รวดเร็วของงาน ความสะดวกสบาย ความประหยัด ความยุติธรรม และความเสมอภาค รวมถึงปริมาณผลงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

1. คุณภาพของงาน หมายถึง ผลของงานที่ทำออกมามีความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ และ ประณีต ตรงตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ความต้องการของงานนั้น ๆ

2. ปริมาณงาน หมายถึง ปริมาณผลงานเปรียบเทียบกับเป้าหมาย ข้อตกลง/มาตรฐาน ของงานหรือปริมาณงานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังขององค์กร

3. เวลา หมายถึง เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงานและทันสมัย

พัชรี พันธุ์แดงไทย (2564) กล่าวว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่แสดงให้เห็น โดยพิจารณาถึงคุณภาพงาน ปริมาณงาน เวลา ค่าใช้จ่าย มีความพร้อมและความสามารถในการปฏิบัติงาน มีความพยายามทุ่มเทในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็ว มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ปฏิบัติงานแล้วเสร็จทันเวลา ถูกต้อง มีคุณภาพ และมาตรฐาน มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพงาน หมายถึง งานที่ปฏิบัติแล้วเสร็จ มีความถูกต้อง เรียบร้อย ทันเวลา ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

2. ด้านปริมาณงาน หมายถึง ปริมาณงานที่ปฏิบัติออกมามีความสอดคล้องกับอัตรากำลังคนในหน่วยงานมีการสำรวจอุปกรณ์ก่อนใช้ทุกครั้ง และมีการจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ไว้ในที่ที่เหมาะสม

3. ด้านเวลา หมายถึง ผลงานเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อเทียบกับความยากง่ายของงาน ใช้เวลาในการปฏิบัติงานน้อย โดยต้องมีความถูกต้องของผลงาน

4. ด้านค่าใช้จ่าย หมายถึง พนักงานในหน่วยงานมีการใช้ทรัพยากรที่ประหยัดที่สุด มีการวางแผนการดำเนินงานก่อนเริ่มปฏิบัติ เพื่อลดการซ้ำซ้อนของงานเพื่อลดต้นทุนการผลิต

Peterson & Plowman (1989 p. 35 อ้างถึงใน) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของประสิทธิภาพการทำงานไว้ดังนี้ คือ

1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีความสูง คือ ผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่าและมีความพึงพอใจ
2. ปริมาณ (Quantity) งานที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน
3. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้อง เหมาะสมกับหลักการและทันสมัย
4. ค่าใช้จ่าย (Cost) เป็นในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1 ดังนี้

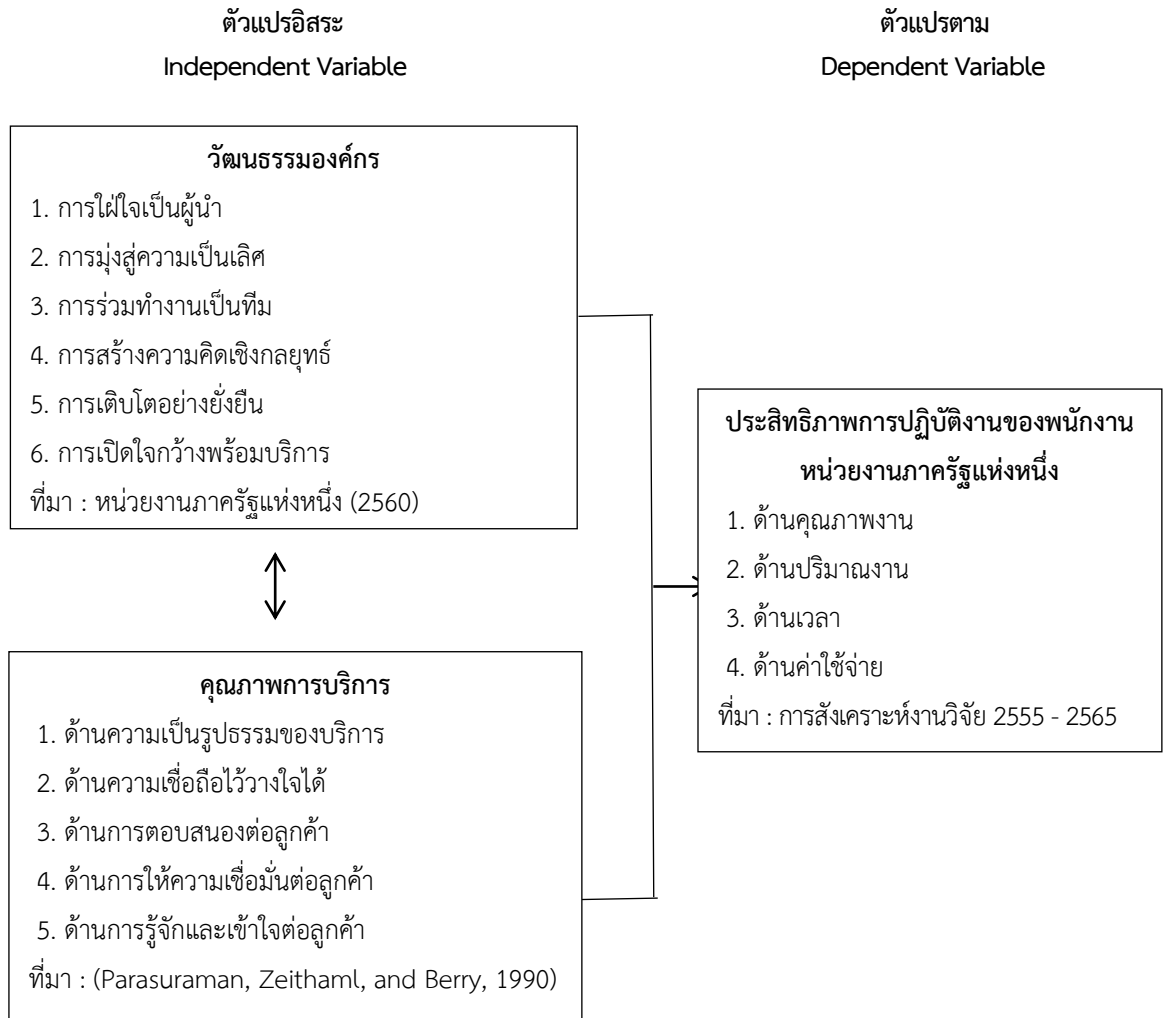
ตารางที่ 1 แสดงตารางองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบของ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	Plowman & Peterson (1989)	จิตติมา อัครธิพิงศ์ (2556)	สมพิศ สุขแสน (2556)	ธนภรณ์ พรรณราย (2565)	สิรินภา ทาระมัต (2561)	วิษณุ กิตติพิงศ์การ (2563)	วิภาวรรณ เล็งสาย (2561)	พัชรี พันธุ์แดงไทย (2564)	ความถี่
คุณภาพของงาน	✓			✓	✓		✓	✓	5
ปริมาณ	✓			✓	✓	✓	✓	✓	6
เวลา	✓			✓	✓		✓	✓	5
ค่าใช้จ่าย	✓				✓	✓	✓	✓	5
สิ่งแวดล้อมนอกองค์กร		✓							1
สิ่งแวดล้อมในองค์กร		✓							1
ปัจจัยขององค์กร		✓							1
กระบวนการขององค์กร		✓							1
ความฉับไว			✓						1
ความถูกต้องแม่นยำ			✓						1

องค์ประกอบของ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	Plowman & Peterson (1989)	จิตติมา อัครธิติพงษ์ (2556)	สมพิศ สุขแสน (2556)	ธนภรณ์ พรณราย (2565)	สิรินภา ทาระนัด (2561)	วิชณุ กิตติพิงศ์วรการ (2563)	วิภาวรรณ เส้งสาย (2561)	พัชรี พันธุ์แดงไทย (2564)	ความถี่
ความรู้			✓						1
ประสบการณ์			✓						1
ความคิดสร้างสรรค์			✓						1

จากตาราง 1 สรุปได้ว่า องค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยใช้เกณฑ์ข้อที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่ความถี่ 4 ขึ้นไป (ร้อยละ 50 ขึ้นไป) ประกอบไปด้วย 4 ด้าน ตามแนวคิดของ Plowman & Peterson (1989), ธนภรณ์ พรณราย (2565), สิรินภา ทาระนัด (2561), วิชณุ กิตติพิงศ์วรการ (2563), วิภาวรรณ เส้งสาย (2561) และ พัทรี พันธุ์แดงไทย (2564)

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือแบบผสม (Mixed Method) โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย และข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบไปด้วย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งหมด 595 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่ม จำนวน 238 คน แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูล ผู้วิจัยจึงทำการแจกแบบสอบถามทั้งหมด 250 ชุด โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรที่รู้จำนวนประชากรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ขนาดตัวอย่างจะมีระดับความเชื่อมั่นที่ 0.95 (95%) ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ที่ 0.05 (5%)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น พนักงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์พนักงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Selection Interview) ที่มีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-end Question) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง จำนวน 250 ชุดโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำแนกตามหน่วยงานในการเก็บแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ตารางที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ

n = 250			
วัฒนธรรมองค์กรของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{x}$	S.D	
1. ด้านการใส่ใจเป็นผู้นำ	3.44	.801	มาก
2. ด้านการมุ่งสู่ความเป็นเลิศ	3.55	.805	มาก
3. ด้านการร่วมทำงานเป็นทีม	3.37	.782	ปานกลาง
4. ด้านการสร้างความคิดเชิงกลยุทธ์	3.64	.650	มาก
5. ด้านการเติบโตอย่างยั่งยืน	3.89	.756	มาก
6. ด้านการเปิดใจกว้างพร้อมบริการ	3.65	.727	มาก
รวม	3.59	.693	มาก

n = 250

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D = 0.693) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเติบโตอย่างยั่งยืน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 3.89$, S.D = 0.756) รองลงมา คือ ด้านการเปิดใจกว้างพร้อมบริการ ($\bar{X} = 3.65$, S.D = 0.727) และน้อยที่สุด คือ ด้านการร่วมทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.37$, S.D = 0.782)

ตารางที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ

n = 250

คุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D	
1. ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ	3.56	.729	มาก
2. ด้านความเชื่อถือไว้วางใจ	3.34	.856	ปานกลาง
3. ด้านการตอบสนอง	3.43	.859	มาก
4. ด้านการให้ความเชื่อมั่นในการบริการ	3.46	.851	มาก
5. ด้านการรู้จักและเข้าใจบริการ	3.88	.827	มาก
รวม	3.53	.778	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D = 0.778) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักและเข้าใจบริการ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 3.88$, S.D = 0.827) รองลงมา คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ($\bar{X} = 3.56$, S.D = 0.729) และน้อยที่สุด คือ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.34$, S.D = 0.856)

ตารางที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ

n = 250

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน หน่วยงานภาครัฐ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D	
1. ด้านคุณภาพงาน	3.90	.774	มาก
2. ด้านปริมาณ	3.95	.761	มาก
3. ด้านเวลา	3.94	.705	มาก
4. ด้านค่าใช้จ่าย	3.75	.795	มาก
รวม	3.89	.695	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D = 0.695) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน

พบว่า ด้านปริมาณ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 3.95$, S.D = 0.761) รองลงมา คือ ด้านเวลา ($\bar{X} = 3.94$, S.D = 0.705) และน้อยที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 3.75$, S.D = 0.795)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา

วัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	.573	.103		5.573	.000*
วัฒนธรรมองค์กร	.316	.074	.315	4.300	.000*
คุณภาพการบริการ	.546	.065	.612	8.344	.000*

R = .914, R² = 835, Adj R² = 834, F = 625.560, Sig = 000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา พบว่า วัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่วัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพการบริการสามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา 83.4 % (Adj R² = 0.834) ที่เหลืออีก 16.6% คือ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้ศึกษา ซึ่งสามารถนำผลมาสร้างสมการได้ดังนี้

$$Y = 0.507 + 0.316 (X_{\text{วัฒนธรรมองค์กร}}) + 0.546 (X_{\text{คุณภาพการบริการ}})$$

จากสมการ สามารถอธิบายได้ว่า วัฒนธรรมองค์กร เพิ่มขึ้น 1 หน่วย คุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา จะเพิ่มขึ้น 0.316 หน่วย และเมื่อคุณภาพการบริการเพิ่มขึ้น 1 หน่วย คุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยศึกษา จะเพิ่มขึ้น 0.546 หน่วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า วัฒนธรรมองค์กรของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเติบโตอย่างยั่งยืน มีระดับความคิดเห็นสูงสุด (รองลงมา คือ ด้านการสร้างความคิดเชิงกลยุทธ์ และน้อยที่สุด คือ ด้านการร่วมทำงานเป็นทีม ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ลำสัน (2565) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ผลการศึกษา พบว่า วัฒนธรรมองค์กร โดยรวมอยู่ใน

ระดับมาก 2. ประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนงศักดิ์ บัวยิ้ม (2563) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ของข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 7 ด้าน คือ ผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นองค์การสร้างคุณประโยชน์ให้สังคม คุณธรรม ใฝ่รู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ความร่วมมือร่วมใจ

จากผลการวิเคราะห์ คุณภาพการบริการของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักและเข้าใจบริการ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ และน้อยที่สุด คือ ด้านการตอบสนอง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทัตต์ วันนิจ (2565) ได้ทำการศึกษาคุณภาพการบริการและประสิทธิภาพในการส่งมอบงานที่ส่งผลต่อการใช้บริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้างานซ่อมบำรุง ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพการบริการ อยู่ในระดับมาก โดยที่ด้านให้ความมั่นใจต่อลูกค้า การตอบสนองต่อความต้องการการบริการ ด้านความเอาใจใส่ดูแลลูกค้าและด้านความเป็นรูปธรรมของการให้บริการมีอิทธิพลต่อการใช้บริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้างานซ่อมบำรุง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิกันต์ คุณานันทพงศ์ และ ศักดา ศิลปภักสินธุ์ (2564) ได้ทำการศึกษาคุณภาพการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การทำงานของข้าราชการ สังกัดกรมกำลังพลทหารบก ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพการบริหารจัดการการทำงานของข้าราชการ สังกัดกรมกำลังพลทหารบก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการนำองค์กร ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ขององค์กร อยู่ในระดับมาก

จากผลการวิเคราะห์ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปริมาณ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านเวลา และน้อยที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่าย ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนงศักดิ์ บัวยิ้ม (2563) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ของข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ความทันเวลา ความถูกต้อง ความครบถ้วน และความเชื่อถือได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ กิตติพิงศ์วรการ (2563) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) ผู้บริหารควรมีการสนับสนุนให้บุคลากรมีการวางแผนจัดการทำงานโดยนำเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงานมีความถูกต้องสมบูรณ์

- 2) ผู้บริหารควรส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้โดยไม่ก่อให้เกิดงานค้าง
- 3) ผู้บริหารควรกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน มีการแบ่งเวลาอย่างชัดเจนเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ
- 4) ผู้บริหารควรติดตามและมีแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้สามารถลดการใช้ทรัพยากรในหน่วยงานด้วย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรณิการ์ สุวรรณศรี. (2563). ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์. <http://pws.npru.ac.th/kannika/data/files>.
- จิตติมา อัครดิพงษ์. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พระนครศรีอยุธยา : คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2549). ความสอดคล้องระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับวัฒนธรรมปัจเจกบุคคลในการรับรู้ของสมาชิกองค์การ: ศึกษากรณีองค์การภาคีรัฐองค์การภาคเอกชน และองค์การภาคประชาสังคมในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิกานต์ คุณานันทพงศ์ และ ศักดา ศิลปาสันต์. (2564). คุณภาพการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การทำงานของข้าราชการ สังกัดกรมกำลังพลทหารบก. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(3).
- ทองศักดิ์ บัวยิ้ม. (2563). วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการสูงสุด [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์.
- พัชรี พันธุ์แดงไทย. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสาย สนับสนุน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- วิภาวรรณ เสงี่ยม. (2561). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การทำงานของพนักงานในบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแห่งหนึ่งในพื้นที่จังหวัดนครปฐม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชญ์ กิตติพงษ์วรการ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมพิศ สุขแสน. (2556). เทคนิคการทำงานให้มีประสิทธิภาพ. http://library.uru.ac.th/article/htmlfile/technic_work1.pdf

- สุกัญญา ลำสัน. (2565). วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ 1]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุทัต วันนิจ. (2565). คุณภาพการบริการและประสิทธิภาพในการส่งมอบงานที่ส่งผลต่อการใช้บริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้างานซ่อมบำรุง. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน, 4(2).
- สุพจน์ วิริยะสาธ. (2554). คุณภาพการให้บริการของตลาดโรงสีจังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สิรินภา ทาระนัด. (2561). การศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ 1]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อรทัย เลิศวรรณวิทย์ และ ณัฏษ์ กุลิสร์. (2554) คุณภาพการให้บริการและความภักดีด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต่อการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพทางการแพทย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital วช. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
- พาราสุรามาน, เอ. , ไชยเทม, วี. และเบอรี่, แอล.แอล. (2528) รูปแบบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการและผลที่ตามมาสำหรับการวิจัยในอนาคต วารสารการตลาด, 49(4)
- ปีเตอร์สัน อี. และไกลแมน อี.จี. (1989) องค์กรธุรกิจและการจัดการ นิวยอร์ก: ลิซซิทธีวรรณกรรม, LLC.
- ยามาเนะ, ทาโร่. (1967) สถิติ การวิเคราะห์เบื้องต้น (ฉบับที่ 2) นิวยอร์ก : ฮาร์เปอร์และโร.

Translated References

- Kannika Suwansri. (2020). Basic understanding of human resource management. <http://pws.npru.ac.th/kannika/data/files>.
- Jittima Akarathitipong. (2013). Human resource development. Phra Nakhon Si Ayutthaya : Faculty of Management Science. Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Chanida Jittrutta. (2006). The consistency between organizational culture and individual culture in the perception of organizational members: A study of the cases of public sector organizations and private sector organizations. and civil society organizations in Thailand [Master's degree thesis not published]. Chulalongkorn University.
- Chanikarn Kunanantapong and Sakda Silpapisan (2021). Management quality that affects the work performance of civil servants. Under the Department of Army Personnel. Interdisciplinary Journal of Humanities and Social Sciences, 4(3).

- Thanongsak Buayim. (2020). Organizational culture that affects the work efficiency of public prosecutors. Office of the Attorney General [Master's degree thesis not published]. Sripatum University.
- Thanaporn Pannarai. (2022). Factors affecting the performance of organizational personnel. Provincial Administration, Songkhla Province [Unpublished Master's degree thesis]. Prince of Songkla University, Nakarin.
- Patcharee, Thai melon variety. (2021). Motivation that affects the performance of support personnel [Unpublished master's degree thesis]. Uttaradit Rajabhat University.
- Wipawan Sengsai. (2018). Causal relationships of some factors that affect efficiency. Work of employees in a beverage manufacturing company in Nakhon Pathom Province [Master's degree thesis not published]. Silpakorn University.
- Wisanu Kittipongworakarn. (2020). Factors affecting the work efficiency of employees of a state enterprise. [Master's degree thesis not published]. Srinakharinwirot University.
- Sompit Suksaen. (2013). Techniques for working efficiently.
http://library.uru.ac.th/article/htmlfile/technic_work1.
- Sukanya Lamsan. (2022). Organizational culture that affects the effectiveness of school administration under the Nakhon Phanom Secondary Educational Service Area Office. [Master's degree thesis not published]. Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Suthat Wannij. (2022). Service quality and efficiency in delivering work that affect the continuous use of services by maintenance customers. Prachachuen Research Network Social Science Academic Journal, 4(2).
- Supoj Wiriyaasathorn. (2011). Service quality of Rangsit Market, Pathum Thani Province. Pathum Thani: Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Sirinapa Tharanad. (2018). A study of the efficiency in the work of local government officials in the area of Chom Thong District, Chiang Mai Province. [Master's degree thesis not published]. Chiang Mai Rajabhat University.
- Orathai Lertwanwit and Nak Kulis. (2011) Service quality and behavioral loyalty of foreign tourists. Toward medical health tourism in Bangkok. Bangkok: Digital Research Data Center, Suan Dusit Rajabhat University.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. and Berry, L.L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. Journal of Marketing, 49(4).

Peterson, E., & Plowman, E.G. (1989). Business organization and management. New York: Literary Licensing, LLC.

Yamane, Taro. (1967). Statistics, An Introductory Analysis (2nd Edition). New York : Harper and Row.

**การวิเคราะห์ปัญหาและเปรียบเทียบข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขัน
ทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560**
**Analysis and Comparison of Exemptions in the Enforcement
of Trade Competition Law According to the Trade Competition
Act 2017**

[Received: January 13, 2024; Revised: March 1, 2024; Accepted: March 7, 2024]

วัชร ภูกันดาร

คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Watchara Phugandan

Faculty of Law,

Sukhothai Thammathirat Open University

สาธิตา วิมลคุณารักษ์

คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sathita Wimonkunarak

Faculty of Law,

Sukhothai Thammathirat Open University

CORRESPONDING AUTHOR

Sathita Wimonkunarak, Faculty of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

Email: sathitawimonkunarak@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา ปัญหาข้อกีดกันการบังคับใช้กฎหมาย แข่งขันทางการค้า ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 เปรียบเทียบกับต่างประเทศ และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมเรื่องการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม พบว่า (1) ข้อกีดกันการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าของแต่ละประเทศ ใช้กับการกระทำของหน่วยงาน หรือหน่วยธุรกิจใดนั้น ย่อมเป็นไปตามบริบทของสังคม วัฒนธรรมทางการค้า รวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ การมีบทบัญญัติในลักษณะนี้ ก็เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบางอย่างสามารถดำเนินการได้ตามนโยบายภาครัฐ ป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบ จากผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันมากกว่า ผู้ประกอบการรายอื่น และยังเป็นส่งเสริมการแข่งขัน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย (2) ข้อกีดกันการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า ไม่มีมาตรการแนวทางหรือหลักเกณฑ์รองรับที่เหมาะสม ทั้งขาดความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายอาจก่อให้เกิดปัญหาอันนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายอย่างไร้ประสิทธิภาพ ทำให้การรักษาและส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ไม่สามารถบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ (3) ข้อกีดกันกฎหมายแข่งขันของประเทศไทยและของต่างประเทศ แม้มีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามบริบทของสังคม วัฒนธรรมทางการค้า รวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจ แต่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างและส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมเช่นเดียวกัน โดยประเทศไทยสามารถนำข้อกฎหมายและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ มาศึกษาและปรับใช้ให้เหมาะสม อันนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดแก่สาธารณะชน (4) ข้อกีดกันกฎหมายแข่งขันของประเทศไทย ต้องมีการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้ชัดเจนและเหมาะสม จากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแข่งขันทางการค้าเป็นการเฉพาะ อย่างแท้จริง และปรับตัวบทกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การแข่งขัน; กฎหมายแข่งขันทางการค้า; การบังคับใช้กฎหมาย

Abstract

The purpose of this thesis is to study concepts, theories, background, and problems of exceptions to law enforcement. Regarding exceptions to enforcement of trade competition laws According to the Trade Competition Act 2017 compared to foreign countries and recommend appropriate ways to improve the law in order to promote free and fair competition. The results of the research found that (1) Exceptions to the enforcement of trade competition laws in each country applies to the actions of any agency or business unit. It depends on the social context, commercial culture including the economic policy of that country, having provisions of this nature It is so that certain activities can be carried out according to government policy. Prevent being taken advantage of from entrepreneurs who have more competitive ability than other entrepreneurs and also promotes competition which is considered an important mechanism for driving the country's economy as well (2) Exceptions to the enforcement of trade competition laws without appropriate measures, guidelines or supporting criteria, lack of understanding of the intent of the law may cause problems. This can lead to ineffective enforcement of the law. As a result, maintaining and promoting free and fair competition cannot achieve concrete results. (3) Exceptions to competition laws of Thailand and foreign countries. Even though there are differences in details according to the social context, commercial culture, including economic policy but it has the same aim of creating and promoting free and fair competition. Thailand can apply various laws and criteria of each country and adapt appropriately which leads to maximum benefit to the public. (4) Exceptions to Thailand's competition laws must be establish clear and appropriate rules of conduct. From an agency that truly has specialized knowledge and expertise in trade competition. and adjust the law to be consistent with the current reality.

Keywords: Competition; Competition Law; Law Enforcement

บทนำ

บทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้การกระทำของหน่วยงานของรัฐหรือผู้ประกอบการบางประเภท ไม่ตกอยู่ภายใต้ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า (exemptions) อันเนื่องมาจากการกระทำทางธุรกิจที่รัฐให้ความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งกับการดำรงอยู่ของรัฐ แต่เมื่อรูปแบบและพฤติกรรมประกอบการประกอบธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การกำหนดข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมาย โดยไม่มีมาตรการแนวทางหรือหลักเกณฑ์รองรับที่เหมาะสม ทั้งขาดความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ในบทบัญญัติ กฎหมายดังกล่าว อาจก่อให้เกิดปัญหาอันนำไปสู่บังคับใช้กฎหมายอย่างไรประสิทธิภาพได้ อันทำให้การรักษาและส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม (free and fair competition) ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายแข่งขันทางการค้า ไม่สามารถบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมได้

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ ของกฎหมายแข่งขันทางการค้า ผู้วิจัยจึงได้ตั้งประเด็นปัญหา อันเกิดจากการบังคับใช้บทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ดังนี้

(1) ข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค หรือราชการส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 4 (1) โดยในบางกรณีส่วนราชการ อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของเอกชน ไม่ว่าจะเป็นโดยทางใดทางหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ตามกฎหมายจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ หรือ การให้สิทธิแก่เอกชนในการใช้พื้นที่ของหน่วยงานของรัฐเพื่อประกอบธุรกิจ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 แม้หน่วยงานราชการมีการกระทำการเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดยมีพฤติกรรมขัดกับหลักการแข่งขันเสรี จึงไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแข่งขันทางการค้า ทุกกรณี จึงอาจสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับผู้ประกอบการรายอื่นที่ประกอบกิจการอย่างเดียวกับส่วนราชการ หรือเป็นคู่ค้ากับส่วนราชการนั้นด้วย

(2) ข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับการดำเนินธุรกิจของภาครัฐ ในรูปแบบของรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ตามมาตรา 4 (2) แต่อย่างไรก็ดี ต้องปรากฏข้อเท็จจริงด้วยว่า เป็นการดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นและจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค เท่านั้น แต่ก็มีประเด็นที่สมควรพิจารณาว่า จะใช้หลักเกณฑ์ใดในการพิจารณาเงื่อนไขการกระทำดังกล่าว

(3) ข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับกระทำของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ ที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ตามมาตรา 4 (3) นั้น ในกรณีนี้ หากการกระทำของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ ที่มีพฤติกรรมขัดกับหลักการแข่งขันเสรี แต่อาจเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร จะได้รับยกเว้นไม่ต้องตกอยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายแข่งขันทางการค้าหรือไม่ กรณีเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาถ้อยคำในบทบัญญัติ มาตรา 4 (3) ดังกล่าว ที่ว่า “มีวัตถุประสงค์ดำเนินการ ทางธุรกิจเพื่อ

ประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร” สมควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาถ้อยคำนั้น มีความหมายเพียงใด ครอบคลุมทุกการดำเนินการที่ถือว่าเป็นประโยชน์กับอาชีพของเกษตรกร หรือไม่ อย่างไร

(4) ข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับธุรกิจที่มีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลในเรื่องการแข่งขันทางการค้าตามมาตรา 4 (4) โดยปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลธุรกิจเฉพาะรายสาขา (Sector Regulator) ถือเป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในธุรกิจนั้น จึงเป็นกรณีที่แต่ละหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลจะมีกฎหมาย และมีมุมมองเรื่องการแข่งขันทางการค้า รวมถึงการอนุญาตหรือไม่อนุญาตต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ทำให้มีช่องว่างทางกฎหมายในการพิจารณาที่แตกต่างจากคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า ซึ่งทำหน้าที่ดูแลการแข่งขันทางการค้าให้เสรีและเป็นธรรม รวมถึง หากกฎหมาย ของหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล ยังไม่ครอบคลุมทุกมิติการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม หรือแม้กฎหมายจะมีการกำหนดเกี่ยวกับการกระทำนั้นแล้ว แต่ปรากฏว่ายังเกิดปัญหาในการบังคับใช้ ในกรณีนี้ จะสามารถใช้วิธีการตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 และถือว่าเป็นกฎหมายทั่วไป เข้ามาบังคับกับกรณีดังกล่าวได้หรือไม่

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การให้ความสำคัญในการศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์อันเป็นที่มาของข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า และนำมาวิเคราะห์ปัญหาในทั้ง 4 กรณีข้างต้น พร้อมเปรียบเทียบข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าของไทยและต่างประเทศ สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักกฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันการบังคับใช้กฎหมายโดยความเข้าใจอย่างคลาดเคลื่อนไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีบรรทัดฐานชัดเจน จึงเป็นที่มาของการวิเคราะห์ปัญหาและเปรียบเทียบข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา เกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560
2. เพื่อศึกษาปัญหาข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560
3. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นกฎหมายแข่งขันทางการค้าของไทยกับต่างประเทศ
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพการค้าในปัจจุบัน และเป็นการส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม

ระเบียบวิจัย

เป็นการวิจัยทางกฎหมาย โดยการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเกี่ยวกับเอกสาร (Qualitative Research) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์และข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และประเทศสิงคโปร์

ผลการวิจัย

ประเทศไทยได้ยึดแนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 75 วรรค 2 ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือการจัดทำบริการสาธารณะ” ซึ่งเป็นการกำหนดหลักการ กรณีที่รัฐจำเป็นต้องประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน ซึ่งโดยปกติรัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการของเอกชน แสดงให้เห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการประกอบธุรกิจของเอกชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งรัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับธุรกิจเหล่านั้นเลย เว้นแต่ มีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือการจัดทำบริการสาธารณะ เท่านั้น

ทั้งนี้ หากรัฐส่งเสริมให้เอกชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่โดยปราศจากการควบคุมหรือกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ อาจเกิดการร่วมมือกันและอาจทำให้สินค้าและบริการมีราคาสูงขึ้นหรือคุณภาพลดลง จนเป็นภาระของประชาชน รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ เพื่อการบริหารจัดการโดยลดผูกขาด จัดวางหลักเกณฑ์ทางการค้าให้กลับมาเกิดสมดุลทางกลไกทางตลาดมากขึ้น สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ที่เข้ามาในตลาดให้สามารถแข่งขันได้อย่างเสรีและเป็นธรรม (free and fair competition) ภายใต้กลไกการตลาดที่น่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองประชาชน รวมถึงผู้ประกอบการไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ คุ้มครองประโยชน์ของสาธารณะและเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ที่ไม่มีอำนาจในการต่อรอง จึงเกิดเป็นแนวทางของการตรากฎหมายแข่งขันทางการค้า ที่ถือเป็น “ธรรมนูญทางเศรษฐกิจ” ขึ้นในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม หากมีการกำหนดให้กฎหมายแข่งขันทางการค้า มีผลใช้บังคับกับ ทุกกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ โดยไม่มีการกำหนดข้อยกเว้นการบังคับใช้ไว้ ย่อมไม่สามารถทำให้รัฐบรรลุวัตถุประสงค์ ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแข่งขันทางการค้าได้ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 จึงจำเป็นต้องมีการวางข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมาย

1.1 ปัญหาข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับการกระทำของ ราชการ ส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น เปรียบเทียบต่างประเทศ

การจัดตั้งส่วนราชการ เป็นไปเพื่อให้บริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของประชาชน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคนในชาติอย่างยั่งยืน เป็นการใช้อำนาจในทางมหาชนภายใต้หลัก “ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ” ซึ่งการดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นการดำเนินการตามกฎหมายที่ให้

อำนาจไว้โดยเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งหน่วยงานนั้น ๆ หรือตามกฎหมายอื่น ที่รัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น หากเกิดสถานการณ์ที่รัฐจำเป็นต้องแทรกแซงกลไกการตลาด และรัฐไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากติดเงื่อนไขของกฎหมายบางฉบับ อาจทำให้การดำเนินการที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน เกิดปัญหาอุปสรรค อันอาจเกิดความเสียหายแก่ประชาชน หรืออาจกระทบกับความมั่นคงของรัฐได้ โดยในประเทศไทย ได้มีการกำหนดในกฎหมายอย่างชัดเจนว่า ให้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับหน่วยงานราชการทุกหน่วยงาน โดยไม่มีการพิจารณาว่าพฤติกรรมของหน่วยงานดังกล่าว จะขัดกับกฎหมายแข่งขันทางการค้าหรือไม่ โดยรัฐไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนให้ถือปฏิบัติไว้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับข้าราชการผู้ปฏิบัติงานในส่วนราชการ อาจจะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านแข่งขันทางการค้า และไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร จึงอาจสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับผู้ประกอบการรายอื่น ที่ประกอบกิจการอย่างเดียวกับส่วนราชการ หรือเป็นคู่ค้ากับส่วนราชการ นั้นด้วย

กฎหมายแข่งขันทางการค้าของสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ มีข้อยกเว้นไม่ใช้บังคับกับการกระทำของรัฐที่ใช้อำนาจในทางมหาชน หากปรากฏการณ์ดำเนินงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นไปเพื่อดำเนินการสาธารณะและไม่มีจุดประสงค์ในการหารายได้เป็นหลัก กล่าวคือ ในเมื่อรัฐมีฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบายทางการค้าและให้บริการสาธารณะภายในประเทศ หากรัฐมีการใช้อำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งอาจมีผลกระทบกับการประกอบกิจการของเอกชนแล้ว แม้การดำเนินการดังกล่าวจะขัดกับหลักการแข่งขัน แต่เมื่อเทียบถึงประโยชน์และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแล้ว จึงไม่สมควรที่ต้องตกอยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี ก็ไม่ได้เป็นข้อยกเว้นดังกล่าวเด็ดขาด หน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแลจะพิจารณาจากพฤติกรรมการแข่งขันของหน่วยงานของรัฐนั้นว่าเป็นพฤติกรรมที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่ หากปรากฏว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืน กฎหมายโดยมิชอบ กฎหมายแข่งขันทางการค้า จะเข้าไปบังคับแก่หน่วยงานของรัฐนั้น ให้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง

1.2 ปัญหาข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับการกระทำของ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของ คณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค เปรียบเทียบต่างประเทศ

รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐ ต่างก็เป็นหน่วยงานของรัฐประเภทหนึ่ง ที่ต้องทำหน้าที่สนองนโยบายภาครัฐในด้านต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด จึงไม่มีความแตกต่างกันกับกรณีของหน่วยงานราชการ ตามข้อ 1.1 แต่เนื่องจากเจตนารมณ์ในการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าว ก็เพื่อให้ผ่อนคลายกฎระเบียบการดำเนินงานอันเคร่งครัดของหน่วยงานราชการและสามารถบริหารจัดการงานตามภารกิจของตนได้อย่างอิสระ ซึ่งการดำเนินกิจการบางประการตามภารกิจนั้น อาจไปกระทบกับการประกอบกิจการของเอกชน แต่รัฐก็ไม่อาจหยุดการให้บริการได้เนื่องจากเหตุผล ด้านการบริการสาธารณะอันจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในรัฐ แต่ไม่ใช่ว่าการดำเนินการทุกอย่างของหน่วยงานดังกล่าว จะไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแข่งขันทางการค้าเสียทั้งหมด โดยจะต้องปรากฏด้วยการดำเนินการนั้นเป็นไปเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือ จัดให้มีสาธารณูปโภค ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว เป็นหน้าที่พื้นฐาน

ของรัฐ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในการดำเนินการบางประการ เช่น เรื่องประโยชน์สาธารณะหรือเรื่องประโยชน์ส่วนรวม มีความหมายที่ค่อนข้างจะพลวัต เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม และวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นการยากที่จะพิจารณาให้คำจำกัดความ

ในสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศสิงคโปร์ จะไม่มีบทบัญญัติชัดเจน กำหนดให้การกระทำของรัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือ หน่วยงานอื่นของรัฐ ไม่ให้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแข่งขัน เพราะโดยหลักการแล้วกฎหมายแข่งขันทางขึ้นทางการค้าจะใช้กับผู้ประกอบการทุกราย แม้แต่กรณีที่รัฐเป็นผู้ประกอบการด้วย แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากรัฐเป็นเจ้าของหน่วยงานดังกล่าวและเป็นผู้ออกนโยบายทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การพิจารณาว่าสมควรยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าหรือไม่ จะพิจารณาการกระทำหรือพฤติกรรมเป็นรายกรณีไป

1.3 ปัญหาข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับการกระทำของ กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ซึ่งมีกฎหมายรับรอง และมีวัตถุประสงค์ดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร เปรียบเทียบต่างประเทศ

ด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่า ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบ อยู่เสมอ ดังนั้น รัฐจึงต้องการส่งเสริมให้บรรดากลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ สามารถร่วมกันกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงราคาซื้อหรือปริมาณปัจจัย การผลิตทางการเกษตร อันเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ดังกล่าวให้ได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น และยังเป็นส่งเสริมให้เกษตรกรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การผลิต การจัดเก็บรักษา การขนส่ง การแปรรูป การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรผ่านกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ โดยกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ มีกฎหมายกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เป็นไปเพื่อประโยชน์ประโยชน์ของเกษตรกรโดยตรงอยู่แล้ว

ในสหรัฐอเมริกา การกระทำของสหกรณ์การเกษตร ชุมชนสหกรณ์ หรือการรวมกลุ่มสหกรณ์ในรูปแบบอื่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ เกษตรกรด้วยกันเอง และไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ไม่ให้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแข่งขันทางการค้าโดยสามารถร่วมกันจำกัดการแข่งขันได้ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนประเทศญี่ปุ่น กฎหมายแข่งขันทางการค้าจะไม่ใช้บังคับกับการกระทำของสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร และชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แต่อย่างไรก็ตามก็มีขอบเขตของการกระทำที่ไม่ได้รับยกเว้นและต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแข่งขันทางการค้าโดยสามารถแบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีแรก การกระทำที่มีลักษณะการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่ชอบธรรม (unfair trade practices) และกรณีที่สอง กรณีการแข่งขัน ทางการค้าแขนงหนึ่ง (any particular field of trade) ถูกจำกัดโดยมีนัยสำคัญ (substantial restraint of competition) ซึ่งส่งผลให้ราคาเพิ่มขึ้นเกินสมควร (unjust price increases) และ สหภาพยุโรป กฎหมายแข่งขันทางการค้าได้กำหนดให้กฎเกณฑ์เรื่องการแข่งขันนั้นใช้บังคับกับภาคการเกษตรด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นการไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขัน เช่น ไม่ใช้บังคับกับการทำสัญญา การตัดสินใจ และการปฏิบัติ ที่จำเป็นต่อการเพิ่มการผลิตของสินค้าหรือการคุ้มครองมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเกษตรกรรม

เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี ในประเทศสิงคโปร์ กฎหมายการแข่งขันทางการค้าของ ประเทศสิงคโปร์ ใช้บังคับกับ ผู้ประกอบการ (undertaking) ซึ่งหมายถึง บุคคลใด ๆ ทั้งบุคคลธรรมดา นิติบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรอื่นใดที่สามารถประกอบกิจการเชิงพาณิชย์หรือเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการได้ โดยไม่คำนึงว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจนั้นจะเป็นคนสิงคโปร์ คนต่างชาติหรือรัฐบาล ซึ่งมีขอบเขตทั้งบุคคลธรรมดา นิติบุคคล รวมถึงองค์กรหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าหรือวิชาชีพเฉพาะ หรือแม้แต่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

1.4 ปัญหาข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้ากับการกระทำของธุรกิจที่มีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลในเรื่องการแข่งขันทางการค้า เปรียบเทียบต่างประเทศ

ธุรกิจซึ่งมีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลธุรกิจ ถือได้ว่าเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ รัฐ จึงมีความจำเป็นจะต้องเข้ามาวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติ ร่วมกันของหน่วยงานเหล่านั้น ผ่านการตราเป็นกฎหมายและจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อกำกับดูแล ซึ่งหน่วยงาน เหล่านั้นต่างมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวกับการกำกับดูแล เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ในการกำกับดูแลธุรกิจ ในเรื่องการแข่งขันทางการค้า แม้หน่วยงานกำกับดูแลบาง หน่วยงานอาจมีกฎหมายเฉพาะกำกับในเรื่องแข่งขันทางการค้า แต่บุคลากรในหน่วยงานดังกล่าว ยังไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องการกำกับดูแลการแข่งขันอย่างเป็นระบบ อันอาจเป็นเหตุให้ธุรกิจด้านเกิดความไม่เป็น ธรรมในด้านการแข่งขันได้ รวมถึงกฎหมายซึ่งกำกับดูแลในบางธุรกิจ ไม่ได้กำหนดกรณีการแข่งขันทางการค้าไว้ ด้วย

โดยในประเทศไทยมี 6 หน่วยงานกำกับดูแล ได้แก่ 1) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ 2) สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน 3) ธนาคารแห่งประเทศไทย 4) สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ 5) สำนักงาน คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย 6) สำนักงานการbinพลเรือนแห่งประเทศไทย

สหรัฐอเมริกา การกระทำของธุรกิจที่มีกฎหมายแข่งขันทางการค้าไว้เฉพาะ อันได้แก่ ธุรกิจเกี่ยวกับการขนส่งทางอากาศ และธุรกิจในการขนส่งโดยทางรถไฟ รถยนต์และทางน้ำระหว่างมลรัฐ จะได้รับ ยกเว้นไม่อยู่ภายใต้กฎหมายแข่งขันทางการค้า และประเทศญี่ปุ่น มิให้นำกฎหมายแข่งขันทางการค้ามาบังคับใช้ แก่การกระทำเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะซึ่งมีบทบัญญัติมิให้นำกฎหมายแข่งขันทางการค้าไปบังคับใช้ เช่น กฎหมาย The Marine Transport Law เกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าระวาง กฎหมาย The Insurance Business Law เกี่ยวกับการกำหนดเบี้ยประกันวินาศภัย กฎหมาย The Export / Import Transaction Law เกี่ยวกับการร่วมกันจำกัดการแข่งขันเพื่อการส่งออกสินค้าได้ กฎหมาย The Export / Import Transaction Law เกี่ยวกับการอนุญาตให้ผู้ประกอบ ธุรกิจสามารถร่วมกันจำกัดการแข่งขันในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศได้ เป็นต้น ส่วนสหภาพยุโรป ถูกบังคับใช้กับองค์กรธุรกิจทุกรูปแบบ รวมถึงองค์กรที่เป็นรัฐวิสาหกิจ องค์กรที่ทำการค้า ที่มีนัยสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ เช่น การค้าอาวุธยุทโธปกรณ์ และสหภาพแรงงาน เป็นต้น เช่นเดียวกับ ประเทศสิงคโปร์ ใช้บังคับกับผู้ประกอบการ (undertaking) ซึ่งหมายถึง บุคคลใด ๆ ทั้งบุคคลธรรมดา นิติบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรอื่นใดที่สามารถประกอบกิจการเชิงพาณิชย์หรือเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือ บริการได้ โดยไม่คำนึงว่าผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจนั้นจะเป็นคนสิงคโปร์ คนต่างชาติ หรือรัฐบาล ซึ่งมีขอบเขตทั้ง บุคคลธรรมดา นิติบุคคล รวมถึงองค์กรหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าหรือวิชาชีพเฉพาะ หรือแม้แต่องค์กรที่

ไม่แสวงหากำไร โดยไม่คำนึงว่าจะจะเป็นเจ้าของโดยรัฐบาลสิงคโปร์หรือไม่ ซึ่งรวมถึง บริษัท ที่เชื่อมโยงกับรัฐบาลหรือบริษัทเอกชนที่รัฐบาลสิงคโปร์หรือคณะกรรมการ ตามกฎหมายเป็นผู้ถือหุ้น (Government - Link Company : GLC)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบ การกระทำที่ได้รับยกเว้นกฎหมายแข่งขันทางการค้า

ประเทศ	การกระทำที่ได้รับยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า
ไทย	การกระทำของ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์กรมมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรี ที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนร่วม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือ ชุมชนสหกรณ์ที่กฎหมายรับรอง และมีวัตถุประสงค์ดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร และธุรกิจที่มีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลในเรื่องแข่งขันทางการค้า
สหรัฐอเมริกา	การใช้อำนาจทางมหาชน เพื่อดำเนินการสาธารณะและไม่มีจุดประสงค์หลักในการหารายได้เป็นหลัก โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นรายกรณีไป รัฐวิสาหกิจ (Government-Owned Enterprise) ตัวอย่างเช่น ไปรษณีย์ (The U.S. Post Office) โดยรัฐจะทำหน้าที่กำกับดูแล สหกรณ์การเกษตร ชุมชนสหกรณ์หรือสหกรณ์รูปแบบอื่นซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ เกษตรกรด้วยกันเอง และไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ธุรกิจที่มีกฎหมายรองรับเฉพาะ (regulated industries) สมาคมการค้าเพื่อส่งการออก ธุรกิจประกันภัย การควบรวมกิจการของธนาคารพาณิชย์ สหภาพแรงงาน
ญี่ปุ่น	การใช้อำนาจทางมหาชน เพื่อดำเนินการสาธารณะและไม่มีจุดประสงค์หลักในการหารายได้เป็นหลัก โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นรายกรณีไป การกระทำผูกขาดโดยธรรมชาติ (natural monopoly) หากปล่อยให้เอกชนรายเดียวผลิตจะมีประสิทธิภาพมากกว่าให้หลาย ๆ บริษัทผลิตตัวอย่าง ได้แก่ สาธารณูปโภคเช่นการให้บริการน้ำและไฟฟ้า เป็นต้น การกระทำที่เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะซึ่งมีบทบัญญัติมิให้นากฎหมายป้องกันการผูกขาดและการแข่งขันทางการค้าไปบังคับใช้ การใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาภายในของเขตและวัตถุประสงค์ของกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินของปัญญา การกระทำของสหกรณ์ สัญญาเกี่ยวกับการกำหนดราคาขายต่อการตกลงร่วมกันจำกัดการแข่งขันในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจตกต่ำ การตกลงร่วมกันจำกัดการแข่งขันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ
	การกระทำขององค์กรที่ไม่ได้มีกิจกรรมข้องเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ การใช้อำนาจ

ประเทศ	การกระทำที่โต้แย้งเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า
สหภาพยุโรป	มหาชนของรัฐ และการดำเนินกิจกรรมเพื่อความเป็นปึกแผ่นของรัฐ เช่น สภาอากาศ หรือ บริษัทประกันภัยแบบสหการ (Mutual Insurance) เป็นต้น โดยภาคการเกษตรไม่ใช้บังคับกับการทำสัญญา การตัดสินใจ และการปฏิบัติที่จำเป็นต่อการเพิ่มการผลิตของสินค้า หรือการคุ้มครองมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเกษตรกรรม เป็นต้น
สิงคโปร์	การกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่ดำเนินการโดย รัฐบาล องค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หรือบุคคลที่ดำเนินการในนามของรัฐบาลของประเทศสิงคโปร์ หรือหน่วยงานตามกฎหมายนั้นแล้วแต่กรณีโดยใช้อำนาจมหาชน เนื่องจากรัฐบาลหรือหน่วยงานทางกฎหมายไม่ใช่ผู้เล่นในตลาด

อภิปรายผล

1) ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา เกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 พบว่า ข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าของแต่ละประเทศ ใช้กับการกระทำของหน่วยงานหรือหน่วยธุรกิจใดนั้น ย่อมเป็นไปตามบริบทของสังคม วัฒนธรรมทางการค้า รวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ การมีบทบัญญัติในลักษณะนี้ ก็เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบางอย่างสามารถดำเนินการได้ตามนโยบายภาครัฐ ป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันมากกว่าผู้ประกอบการรายอื่น และยังเป็นการส่งเสริมการแข่งขัน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

2) ผลการศึกษาปัญหาข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 พบว่า การบังคับใช้ข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า โดยไม่มีมาตรการแนวทางหรือหลักเกณฑ์รองรับที่เหมาะสม ทั้งขาดความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายอาจก่อให้เกิดปัญหาอันนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายอย่างไร้ประสิทธิภาพ ทำให้การรักษาและส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ไม่สามารถบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมได้

3) ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นกฎหมายแข่งขันทางการค้าของไทยกับต่างประเทศ พบว่า แม้ข้อยกเว้นกฎหมายแข่งขันของประเทศไทยและของต่างประเทศ มีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามบริบทของสังคม วัฒนธรรมทางการค้า รวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจ แต่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างและส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมเช่นเดียวกัน โดยประเทศไทยสามารถนำข้อกฎหมายและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ มาศึกษาและปรับใช้ให้เหมาะสม อันนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดแก่สาธารณะชน

4) ผลการศึกษา ตาม 1) ถึง 3) พบว่า ข้อยกเว้นกฎหมายแข่งขันของประเทศไทย ต้องมีการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้ชัดเจนและเหมาะสม จากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแข่งขันทางการค้าเป็น การเฉพาะอย่างแท้จริง และปรับตัวบทกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. การเร่งวันการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น

คณะกรรมการ การแข่งขันทางการค้า สามารถอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 (12) ของพระราชบัญญัติ การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ในการให้คำแนะนำแก่หน่วยงานราชการเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ หรือคำสั่งที่เป็น อุปสรรคต่อการแข่งขันทางการค้า ทำให้เกิดการกีดกัน จำกัดการแข่งขัน หรือลดการแข่งขันทางการค้า อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการ อันเป็นหลักการที่ปรากฏตามพระราชบัญญัติ การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 เพื่อให้หน่วยงานราชการมีหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการกำหนดกระบวนการ กำกับดูแลของภาครัฐให้มีความโปร่งใสเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงเป็นการส่งเสริมการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ยกตัวอย่างเช่น กรณีตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 8 (2) ได้กำหนดว่า การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุของหน่วยงานของรัฐต้องก่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดแก่หน่วยงานของรัฐ และต้องมีความโปร่งใส โดยเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม มีการปฏิบัติต่อ ผู้ประกอบการทุกรายโดยเท่าเทียมกัน มีระยะเวลาที่เหมาะสม และเพียงพอต่อการ ยื่นข้อเสนอ มีหลักฐานการดำเนินงานชัดเจน และมีการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ ในทุกขั้นตอน มิใช่เอื้อประโยชน์แก่เอกชนรายใดรายหนึ่ง กล่าวคือ มีการส่งเสริมให้มีการแข่งขันระหว่าง ผู้ประกอบการนั่นเอง แต่ปัจจุบัน ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีหน่วยงานใด กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่อง การแข่งขันอย่างเป็นธรรมภายใต้ พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นต้น

2. การเร่งวันการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากับรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือ หน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มี สาธารณูปโภค

คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า มีอำนาจกำกับดูแล การประกอบธุรกิจและกำหนดแนวทาง ปฏิบัติเพื่อให้มีการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรีและเป็นธรรม ทั้งนี้ โดยอำนาจตามมาตรา 17 (3) ของพระราชบัญญัติ การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 และอาศัยหลักความได้สัดส่วนมาพิจารณาในการวางหลักเกณฑ์ เพื่อให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปถือปฏิบัติ ดังนี้

1. พิจารณาเปรียบเทียบสัดส่วนประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่ จะได้รับ จากการประกอบกิจการนั้น หรือประโยชน์ที่ผู้ได้รับผลกระทบหรือต้องรับภาระได้รับด้วย กับ ความเสียหายที่เกิดขึ้น ว่า มีสัดส่วนผู้ได้รับผลกระทบหรือต้องรับภาระไม่มากเกินไปจนสมควรซึ่งหากไม่ได้มีการประกอบกิจการ นี้ จะมีผลกระทบต่อสาธารณะเป็นอย่างมาก อันเป็น จุดมุ่งหมายหลักของการพิจารณา ประโยชน์สาธารณะ หรือ ผลประโยชน์ส่วนรวม

2. พิจารณาว่าเป็น ประโยชน์สาธารณะหรือ ผลประโยชน์ส่วนรวม ที่เกิดขึ้นในระยะยาว ประโยชน์ในอนาคต ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะประโยชน์ใน ช่วงเวลานั้น ๆ

3. พิจารณาตามหลักประชาธิปไตย เนื่องจาก การดำเนินการที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ หรือผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างหนึ่ง อาจสร้างปัญหาปัญหาแก่บุคคลบางกลุ่มได้ แต่เมื่อการนั้นยังประโยชน์แก่สาธารณะ กลุ่มคนที่เสียประโยชน์ก็ต้องยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น

3. การงดเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้ากลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ซึ่งมีกฎหมายรับรอง และมีวัตถุประสงค์ดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร

คณะกรรมการแข่งขันทางการค้า สมควรกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาวัตถุประสงค์ ดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ให้ชัดเจนเพื่อเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 (3) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 โดย คำว่าเพื่อประโยชน์ของอาชีพเกษตรกร จะต้องพิจารณาถึงเจตนารมณ์การจัดตั้งนิติบุคคลนั้นขึ้นเสียก่อน กล่าวคือเจตนารมณ์ของการร่วมกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือชุมนุมสหกรณ์ เป็นไปเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรด้วยกันเอง ที่อาจไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการแข่งขัน อันมีสามเหตุเนื่องมาจากขาดความสามารถในการแข่งขันต่างจากผู้ประกอบการเอกชนมีอำนาจเหนือกว่าในการขายผลผลิตการเกษตร หรือการจัดซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร หากว่าการกระทำของนิติบุคคลดังกล่าว เช่น การร่วมกันกำหนดราคาสินค้าการเกษตรให้ต่ำกว่าราคาตลาด เพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการเอกชน หรือร่วมกันกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการจำกัดการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชนรายอื่น จึงไม่อยู่ภายใต้เจตนารมณ์ของคำว่าประโยชน์ของอาชีพเกษตรกร และกฎหมายแข่งขันทางการค้าต้องเข้ามาใช้บังคับกับการกระทำดังกล่าวด้วย

4. การงดเว้นการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้า กับธุรกิจที่มีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลในเรื่องการแข่งขันทางการค้า

การบังคับใช้กฎหมายต้องบังคับใช้กฎหมายเฉพาะก่อน หากกฎหมายเฉพาะไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ก็ให้ใช้กฎหมายทั่วไปบังคับ ดังนั้น คณะกรรมการแข่งขันทางการค้า สามารถอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 (11) ในการเสนอความเห็นและเสนอแนะต่อรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลด้านการแข่งขันทางการค้า โดยควรมีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติมาตรา 4 (4) จากเดิมบัญญัติว่า “ธุรกิจที่มีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลในเรื่องการแข่งขันทางการค้า” แก้ไขเป็น “ธุรกิจที่มีกฎหมายกำกับดูแลในเรื่องการแข่งขันทางการค้า อันเกี่ยวกับการกระทำนั้นเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้” ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้กฎหมาย รวมถึง เป็นไปตามหลักการทั่วไปของการบังคับใช้กฎหมายซึ่งหากกฎหมายเฉพาะไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ย่อมสามารถใช้กฎหมายทั่วไปบังคับได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลนัยน์ ชลประทีน. (2555). มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับในการแข่งขันระหว่างรัฐวิสาหกิจกับเอกชนในธุรกิจสายการบินภายในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กฤษณ์ วสินนท์. (2554). หลักการแข่งขันเสรี: ในมิติทางวิชาการกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ. ใน แทนดอกไม้ ใหญ่
ครูรวมบทความวิชาการทางด้านกฎหมาย. กรุงเทพฯ: ส. เจริญ การพิมพ์.
- จันทิรา เอี่ยมมยุรา. (2529). วิสาหกิจมหาชน (รัฐวิสาหกิจ) ในกฎหมายไทย: ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิง
วิเคราะห์ข้อความคิด. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชวินทร์ สันะบรรจง. (2554). เศรษฐศาสตร์ ดัดดัด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2537). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยการกำหนดราคาสินค้า และการป้องกันการผูกขาดทาง
การค้า. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ณัฐวิช ศิริกาญจน. (2561). ปัญหาการตีความบทบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีโดยเอกชน ภายใต้พระราชบัญญัติ
การแข่งขันทางการค้าของประเทศไทย. ใน กฎหมายกับเศรษฐกิจ รวมบทความวิชาการเพื่อเป็นเกียรติ
แด่ ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ อนุตกุล. ม.ป.ท.
- วัจน์ธนศรี ศรีวิชัย. (2560). แนวทางบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศไทย: ศึกษากรณีการกระทำ
ของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์และชุมนุมสหกรณ์ซึ่งมีกฎหมายรับรอง และมีวัตถุประสงค์ดำเนินการทาง
ธุรกิจเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรภัทร์ แก่นนอกเขา. (2554). มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการขายพ่วง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต). สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ อนุตกุล. (2553). คำอธิบายและกรณีศึกษาพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สาธิตา วิมลคุณารักษ์. (ม.ป.ป.). การเปรียบเทียบกฎหมายแข่งขันทางการค้าในประเทศไทยและสิงคโปร์
(The Comparative Study of Competition Law in Thailand and Singapore). ม.ป.ท.
- สำนักงานผู้แทนราษฎร. (2562). ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2559). เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการ
แข่งขันทางการค้า พ.ศ.... กรุงเทพฯ :สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สิพิมพ์ วิวัฒนวัฒนา และอาร์ม ตั้งนิรันดร. (2561). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายแข่งขันทางการค้าของ
ประเทศสิงคโปร์. ใน กฎหมายกับเศรษฐกิจ รวมบทความทางวิชาการเพื่อเป็นเกียรติแด่ศาสตราจารย์
ดร.ศักดิ์ อนุตกุล ครุของ พ ศักดา 60 ปี. ม.ป.ท.
- สุธีร์ ศุภนิตย์. (2555). หลักกฎหมายและกฎเกณฑ์พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนันต์ คงเครือพันธุ์. “แนวคิดในการพิจารณาคดีปกครองที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ”, ค้นคืน 16 ตุลาคม
2565, จาก

https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/Academic/Academic_270217_144631.pdf

ภาษาอังกฤษ

Debora Healey. (2012). Application of Competition Law to Government in Asia: The Singapore story. KLRI Journal of Law and Legislation, 2, 86-89.

Federal Trade Commission. “The Antitrust Laws”, Retrieved August 8, 2023 from:

<https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws>

Oyez. “United States Postal Service v. Flamingo Industries (USA), Limited”, Retrieved December 13, 2022 from: <https://www.oyez.org/cases/2003/02-1290>

The Competition Commission of Singapore. “Frequently Asked Questions”, Retrieved September 15, 2022 from: <https://www.cccs.gov.sg/faq/competition-act-and-government-agencies>

Translated References

Anan Kongkruephan. “ Thoughts on Administrative Cases Concerning the Public Interest” , retrieved 16 October 2022, from

https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/Academic/Academic_270217_144631.pdf

Chaiyot Hemaratchata. (1994). Explanation of the law on product pricing. and prevention of trade monopolies. Bangkok: Rule of law.

Chantjira Iammayura. (1986). Public enterprises. (State enterprises) in Thai law: a historical and analytical study of thought texts. (Master of Laws Thesis). Field of study: Law Thammasat University.

Chawin Leenabanjong. (2011). Down-to-earth economics. 2nd edition. Bangkok: Thammasat University Press.

Kamonnai Cholaprathin. (2012). Legal measures applicable to competition between state enterprises and private enterprises in the airline business within Thailand. (Master of Laws Thesis). Field of study: Law Chulalongkorn University.

Krit Wasinon. (2011). Principles of free competition: in the academic dimension of public economic law. In "Than flowers to pay homage to teachers: collection of academic articles on the law". Bangkok: S. Charoen Publishing.

- Nattawit Sirikanchana. (2018). Problems in interpreting provisions regarding private litigation. Under the Trade Competition Act of Thailand. In Law and Economy A collection of academic articles in honor of Professor Dr. Sakda Thanitkul, M.P.T.
- Office of the Secretariat of the National Legislative Assembly. (2016). Documents supporting the consideration of the draft Trade Competition Act B.E..... Bangkok: Legal Office, Office of the Secretariat of the Senate.
- Office of the People's Representative (2019). Purpose and annotated sections of the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017. Bangkok: Office of the Secretariat of the House of Representatives.
- Sakda Thanitkul. (2010). Explanation and case study of the Trade Competition Act B.E. 2542. 2nd printing. Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- Sathita Wimonkunarak. (The Comparative Study of Competition Law in Thailand and Singapore).
- Sipim Wiwattanawatana and Arm Tangnirundon. (2018). Basic knowledge of Singapore's trade competition law. In Law and Economy Collection of academic articles in honor of Professor Dr. Sakda Thanitkul, teacher of L Sakda, 60 years, M.P.T.
- Suthee Suphanit. (2012). Legal principles and rules of the Trade Competition Act 1999. Bangkok: Thammasat University Press.
- Watthanit Sriwichai. (2017). Guidelines for enforcing trade competition laws in Thailand: A study of the case of actions of farmer groups. Cooperatives and cooperative associations which are recognized by law and has the objective of conducting business for the benefit of farmers' occupations. (Master of Laws Thesis). Field of study: Law Chulalongkorn University.
- Weerapat Kaengnokkhao. (2011). Legal measures to control the sale of trailers. (Master of Laws Thesis). Field of study: Law Thammasat University.

กระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย Paradigm of Housing Policies for the Elderly in Thailand

[Received: February 20, 2024; Revised: March 26, 2024; Accepted: March 26, 2024]

ปิยากร หวังมหาพร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Piyakorn Whangmahaporn

Public Administration Program,

Graduate College of Management, Sripatum University

CORRESPONDING AUTHOR

Piyakorn Whangmahaporn, Public Administration Program, Graduate College of Management,
Sripatum University, Thailand. Email: Piyakorn.wh@spu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยและศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายนอก ได้แก่ องค์การระหว่างประเทศส่งออกแนวคิดการจัดการที่พักอาศัยมายังประเทศไทย ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุ นโยบายของรัฐบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นแรงหนุนเสริม กระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยจึงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1) กระบวนการทัศน์ก่อน พ.ศ. 2525: ยุคกำเนิดสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ 2) กระบวนการทัศน์ พ.ศ.2525-2539: ยุคสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแบ่งบาน 3) กระบวนการทัศน์ พ.ศ.2540-2554: ยุคก่อเกิดการสร้างสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนหลักสูงวัยในที่เดิม และ 4) กระบวนการทัศน์ พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน: ยุคการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มตามหลักสูงวัยในที่เดิม จากกระบวนการทัศน์ทั้ง 4 ช่วง ส่งผลให้นโยบายของรัฐบาลไทยแตกต่างกันออกไปจากเดิมมุ่งสร้างสถานสงเคราะห์เฉพาะผู้ยากไร้มาสู่การจัดที่พักอาศัยภายใต้แนวคิดสูงวัยในที่เดิมโดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุทุกกลุ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการทัศน์; นโยบายผู้สูงอายุ; ที่พักอาศัย

Abstract

The research on Paradigm of Housing Policies for the Elderly in Thailand aims to investigate internal and external factors affecting the housing policy framework for the elderly and to study the consequences of changes in the housing policy framework for the elderly in Thailand. This research is qualitative in nature and is conducted based on documents related to housing policies for the elderly. The findings reveal that international organizations play a significant external role by exporting housing management concepts to Thailand. Internal factors include the elderly population size, government policies, and pertinent legislation, all acting as supportive factors. The evolution of paradigm of housing policies for the elderly in can be categorized into four periods: 1) Pre-1982: The era marked by the establishment of elderly care institutions. 2) 1982-1996: A period characterized by the expansion of elderly care institutions. 3) 1997-2011: An era focused on creating environments conducive to supporting the elderly within their original homes. 4) 2012-Present: The current phase involves developing residential facilities for all elderly groups based on the principle of aging in place. These distinct periods of policy evolution have resulted in varying government policies. Initially, the focus was on establishing care institutions for the destitute elderly. However, policies have shifted towards organizing housing facilities under the framework of aging in place, emphasizing the importance of catering to all elderly groups.

Keywords: Paradigm; the Elderly; Housing Policies

บทนำ

ปัญหาสังคมประการหนึ่งที่ทุก ๆ ประเทศกำลังเผชิญไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศที่กำลังพัฒนามาก็คือ “ปัญหาจำนวนผู้สูงอายุ” ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออัตราการลดลงของรายได้เฉลี่ยประชากร การออม การลงทุน รวมถึงรายจ่ายภาครัฐที่เพิ่มขึ้นในด้านสวัสดิการสังคม ด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ ประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อนประเทศไทยดังเช่นประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย เช่น ญี่ปุ่น สวีเดน ฯลฯ ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุซึ่งกลายเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและมีนโยบายผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม เช่น การสนับสนุนให้เอกชนจ้างงานผู้สูงอายุ การวางระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ เช่น การออกแบบอาคาร สถานที่สาธารณะ และระบบขนส่งมวลชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) สรุปว่า ไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งประเทศ ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ. 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.7 และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในช่วง พ.ศ. 2567-2568 การเติบโตของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นที่น่าสนใจและมีผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ ของสังคมและเศรษฐกิจ หนึ่งในแง่มุมที่มีความสำคัญสูงคือ “ด้านที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ” ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต นโยบายที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการคำนึงถึงอย่างละเอียดและครอบคลุม

ที่พักอาศัยเป็นปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาจมีความจำเป็นในการให้บริการที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับความต้องการและสภาพสุขภาพ นอกจากนี้ ที่พักอาศัยยังมีส่วนต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและระบบสังคมทั้งหมด ที่พักอาศัยที่เหมาะสมช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้มากที่สุดและรักษาความเป็นส่วนตัวและความอิสระ การมีที่พักอาศัยที่ใกล้เคียงกับชุมชนช่วยสร้างความเชื่อมต่อและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และการมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมช่วยเสริมความเข้มแข็งทางสังคมของผู้สูงอายุ (Kendig, H., Browning, C. J., & Thomas, S. A., 2014)

¹ องค์การสหประชาชาติ (United Nations:UN) แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2. ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

3. ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-Aged Society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบในนโยบายการสูงอายุเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยเป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในวิธีที่สังคมมองและจัดการกับความต้องการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงนี้มีความสำคัญคือ จะเป็นการวางแผนสำหรับอนาคต การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลง และการสร้างทางเลือกที่สามารถปรับตัวตามความต้องการที่เปลี่ยนไป ที่ผ่านมามีการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายผู้สูงอายุเป็นการศึกษาในภาพรวม ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องที่พ้องอาศัยสำหรับผู้สูงอายุพบมากในสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์เพื่อการออกแบบที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ งานวิจัยเรื่องกระบวนการตัดสินใจนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยในประเทศไทยเรื่องนี้เป็นการขยายขอบเขตองค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุในช่วงเวลาที่แตกต่างไปจากการศึกษาเรื่องที่พ้องอาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรยา พูลเกิดและณภัฏ สัจฉกุล, 2563) โดยชี้ให้เห็นจุดเปลี่ยนในแต่ละช่วงเวลาและผลที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการตัดสินใจพร้อมทั้งเหตุผลของการปรับเปลี่ยนดังกล่าว

ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้มุ่งหวังที่จะทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยการสำรวจปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจ และผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจ เพื่อสะท้อนอดีตและชี้ทิศทางการพัฒนานโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยนี้มีคำถามการวิจัยว่า 1. ปัจจัยภายในและภายนอกอะไรบ้างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย และ 2. ผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัยมีดังนี้ 1. ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย และ 2. ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกระบวนการตัดสินใจ

ในหนังสือ The Structure of Scientific Revolutions (ค.ศ. 1962) โทมัส เอส. คูห์น (Thomas S. Kuhn) เป็นผู้ริเริ่มต้นแนวคิดเรื่อง กระบวนทัศน์ (paradigm) โดยนิยาม คำว่า กระบวนทัศน์ (paradigm) ในเชิงวิทยาศาสตร์ไว้ว่า หมายถึง "กรอบแนวคิด (conceptual framework) หรือ โลกทัศน์ (worldview) ที่แตกต่างหลากหลายกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนทางวิทยาศาสตร์ (scientific community)" คูห์นให้ความหมาย

กระบวนทัศน์ไว้ 2 ประการ คือ 1) กรอบความรู้หรือกรอบวิธีคิด เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่คนในวงกรเดียวกันยึดถือร่วมกัน และ 2) ความเชื่อ ค่านิยม วิธีการ หรือท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งคนในวงกรเชื่อหรือยึดถือร่วมกัน คล้ายกับคำว่าโลกทัศน์ (คุห์น, 1962 อ้างใน สุมาลี ไชยสุรารกุล, 2015, หน้า 3)

แนวคิดที่พกอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

รูปแบบของที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญเพราะผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านร่างกายและความต้องการที่ต่างจากวัยหนุ่มสาวหรือวัยทำงาน ซึ่งทำให้การจัดที่พกอาศัยของผู้สูงอายุจึงไม่ได้คำนึงแต่ความสวยงาม ความหรูหราหรือความสะดวกสบายในการเดินทาง หากแต่ต้องการความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และความรื่นรมย์ของจิตใจในการใช้ชีวิตภายในบ้านที่สอดคล้องกับความเสื่อมถอยของร่างกายและความต้องการพักผ่อนภายหลังจากการใช้ชีวิตกับการทำงาน

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2560, หน้า 7-9) สรุปรูปแบบที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในต่างประเทศตามลักษณะความต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่น โดยแบ่งประเภทที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีความต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่นได้ ดังนี้

“..... 1) ผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการการพึ่งพิง ที่พกอาศัยสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะใกล้เคียงกับคนในช่วงวัยอื่น ๆ แต่อาจต้องการการออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตเพื่อป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ดังนั้นรูปแบบที่พกอาศัย ได้แก่ 1.1) บ้านเดิมที่พกอาศัยอยู่ แต่ต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น 1.2) ที่อยู่อาศัยในบ้านสงเคราะห์ (Subsidized Housing หรือ Public Housing) เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดให้เพื่อเป็นการช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรืออาจจะมีค่าใช้จ่ายบ้างแต่ไม่มาก 1.3) การอยู่ในบ้านพักตากอากาศ (Resort) ชื่อที่อยู่อาศัยที่มีบรรยากาศเพื่อใช้ในการพักผ่อนควรซื้อบ้านพักตากอากาศในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ หรือบ้านในเมืองที่มีคุณภาพแบบ Resort 1.4) ที่พกแบบห้องชุด (Apartment) หรือคอนโดมิเนียม 1.5) ชุมชนผู้สูงอายุ (Retirement Community) 1.6) การดูแลโดยผู้สูงอายุอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน (Congregate Housing) มีลักษณะเป็นการเช่า มีการบริการอย่างดี ผู้สูงอายุที่เข้าไปอยู่ไม่จำเป็นต้องเจ็บป่วยซึ่งรวมถึงการบริการต่าง ๆ เช่น อาหาร การดูแลสุขภาพพอนามัยและการขนส่ง Apartment จะมีการบริการอาหารให้เพียง 1 มื้อ ส่วน congregat housing จะมีบริการอาหารให้ครบทั้ง 3 มื้อ

2) ผู้สูงอายุที่พึ่งพิง ที่พกอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในระดับกึ่งพึ่งพิง จะต้องเริ่มมีการจัดบริการ มีผู้ดูแลเพิ่มพิเศษให้กับผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตประจำวัน ได้แก่ 2.1) บ้านเดิมที่พกอาศัยอยู่ โดยปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะกับอาการเจ็บป่วย ไม่ต้องย้ายออกจากบ้านเดิม โดยขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคกีดขวางออกไปจัด Ramp สำหรับรถเก้าอี้เข็นหรือติดตั้งลิฟต์ จัดให้มีราวจับในห้องน้ำหรือที่อื่น ๆ ที่เหมาะสม การจัดให้มี Remote control หรือการเปลี่ยนเตียงให้เป็นแบบเดียวกับโรงพยาบาล 2.2) Assisted Living ที่อยู่อาศัยที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุ ที่ต้องการช่วยเหลือดูแลเพียงบางเรื่อง ผู้สูงอายุที่รับบริการเข้าอยู่อาศัย จะได้รับการจัดสรรโปรแกรมที่หลากหลาย ในการช่วยดูแลกิจกรรมประจำวันต่างๆ ของผู้สูงอายุ (ADLs = Activity of Daily Life) เช่น อาบน้ำกินข้าว เปลี่ยนเสื้อผ้า 2.3) Respite Care คือ สถานที่จัดการดูแลผู้ป่วยแบบชั่วคราวระยะสั้น เพื่อให้ผู้ดูแลได้ พักจากการดูแลผู้ป่วย ซึ่งผู้ดูแลได้คลายเครียดได้มีโอกาสไปประกอบภารกิจอื่น ๆ หรืออาจใน

กรณีฉุกเฉินที่ผู้ดูแลไม่สามารถดูแลผู้ป่วยได้โดยผู้ป่วยได้รับการดูแลจากสถานที่นี้จากบุคลากรที่มีคุณภาพและอยู่ในสถานที่ที่มีความปลอดภัยในการดูแล มีรูปแบบของการดูแลและทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้ป่วย อันเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ดูแลและเพิ่มคุณภาพการดูแลผู้ป่วยในระยะยาว ชุมชนอาจจะมีการจัดบริการ Day Care ซึ่งเป็นการดูแลผู้สูงอายุเฉพาะในเวลากลางวัน คือ ผู้สูงอายุยังคงพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของตนเอง ตามปกติ ช่วงเช้าก็จะเดินทางมา (หรือเจ้าหน้าที่ไปรับที่บ้าน) ที่ศูนย์รับดูแลผู้สูงอายุระหว่างที่อยู่ในศูนย์ก็จะได้รับการดูแลในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลทั่วไปการออกกำลังกาย การทำกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ การทำกิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ และเมื่อถึงเวลาเย็น ผู้สูงอายุก็จะถูกส่ง (หรือญาติมารับ) กลับไปอยู่บ้านตนเอง

3) ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพา ผู้สูงอายุในระยะพึ่งพิงต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้ดูแลพยาบาลหรือแพทย์เพื่อคอยดูแลการใช้ชีวิตและอาการให้สามารถฟื้นตัวได้ 3.1) บ้านเดิมที่พักอาศัยอยู่ โดยการจ้างผู้ดูแล/พยาบาล (Foster Care) เป็นการดูแลพิเศษโดยพยาบาล โดยที่ผู้สูงอายุยังคงอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายในการบริการสูง 3.2) Nursing Home เป็นสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางมากทางด้านร่างกาย เช่น มีโรคต่าง ๆ ที่รุนแรง หรือชราภาพมาก ๆ จำเป็นจะต้องได้รับการดูแลทางการแพทย์ และการดูแลทั่วไปตลอด 24 ชั่วโมง ที่สถานที่เฉพาะเจาะจง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะได้รับการดูแลอย่างเต็มรูปแบบทั้งจากแพทย์ พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล นักกายภาพบำบัด และผู้ให้การดูแล (Care Giver) 3.3) Dementia and Alzheimer's Care เป็นสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะโรคสมองเสื่อมที่มีปัญหาทางด้านความคิด การรับรู้และความจำ การดูแลนี้จะเป็นการดูแลจำเพาะด้านสำหรับผู้สูงอายุพิเศษกลุ่มนี้โดยแพทย์พยาบาลและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านนี้โดยตรง

4) ผู้สูงอายุระยะสุดท้าย ในช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะเลือกกลับมาเสียชีวิตที่บ้านหรือในบางประเทศก็จะมีสถานที่ ๆ เรียกว่า Hospice Care คือ สถานดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย หรือสถานพยาบาลระยะสุดท้าย สำหรับผู้ป่วยที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 6 เดือน ซึ่งนอกจากดูแลทางกายแล้วต้องดูแลทางจิตใจ สังคมและจิตวิญญาณด้วยเพื่อให้ผู้ป่วยจากไปอย่างสงบ สำหรับประเทศไทยมีโครงการ Hospice ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ที่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหิดลและกำลังก่อสร้างเพิ่มขึ้นอีกที่ อ. บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นศูนย์พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบครบวงจร”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยเรื่องกระบวนการทัศน์ผู้สูงอายุ เช่น งานวิจัยเรื่องการก่อตัวของนโยบายผู้สูงอายุ (กนกวรรณ หมีนแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑิต, 2020) เสนอกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 ช่วง 1. ยุคแห่งการสังเคราะห์ (ก่อนพ.ศ. 2524) 2. ยุคแห่งการสร้างสวัสดิการ (พ.ศ. 2525-2539) และ 3. ยุคแห่งการคุ้มครองสิทธิ (พ.ศ. 2540-2561) แต่ละช่วงมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์จากกระบวนการทัศน์หลักเป็นกระบวนการทัศน์รอง เช่น ช่วงสังเคราะห์เน้นการสร้างบ้านพักคนชรา มองผู้สูงอายุเป็นผู้รับ ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคสวัสดิการ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการมากกว่าการสังเคราะห์ โดยได้รับอิทธิพลจากสหประชาชาติว่าด้วยการประชุมสมัชชาโลกเรื่องผู้สูงอายุ พ.ศ. 2525 ทำให้ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกต้องทำตามมติ โดยมีการจัดทำแผนระยะ

ยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 มุมมองต่อผู้สูงอายุคือผู้ให้ และเป็นผู้มีความรู้ที่สังคมต้องการดิงศักยภาพออกมา ส่วนยุคแห่งการคุ้มครองสิทธิ เกิดจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น การที่ไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย โดยเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุกำหนดในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

งานวิจัยกระบวนการทัศน์ของสังคมที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ (คันสนีย์ จันทร์อานภาพ และจ่านงค์ แรกพินิจ, 2562) โดยพบว่าเดิมผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม เนื่องจาก การเจริญทางเทคโนโลยีด้านสุขภาพ จำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นในตลาดแรงงานเกิดการแข่งขันการจ้างงานกับคนรุ่นต่าง ๆ เกิดการผลักดันให้ผู้สูงอายุออกจากตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต ความจำเป็นต้องรับการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุลดน้อยลง การกลายเป็นเมืองเกิดการอพยพย้ายถิ่นคนหนุ่มสาว ผู้สูงอายุอยู่ในชนบท เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมของสังคมที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวและความกตัญญูน้อยลง การศึกษาสมัยใหม่ คนหนุ่มสาวมีความรู้สูงกว่าผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมอย่างจำกัด ต่อมาเมื่อเกิดแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ปรากฏในรายงานการพัฒนา มนุษย์ ค.ศ. 1994 ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เป็นแนวคิดที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและเมืองประกอบ 2 ประการ คือ เสรีภาพจากกลัวและเสรีภาพจากความต้องการส่งผลให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อผู้สูงอายุ คือแนวคิด “ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” หรือ Active Ageing และแนวคิดผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ หรือ Successful Ageing มองผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระของสังคมอีกต่อไป เหตุผลที่ทำให้กระบวนการทัศน์เปลี่ยนคือ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น วัยแรงงานลดลง ภาระด้านสังคมสูงขึ้นทำให้สหประชาชาติและรัฐบาลประเทศต่าง ๆ หันมาส่งเสริมผู้สูงอายุให้ร่วมพัฒนาประเทศด้วยกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของนโยบาย เช่น การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์นโยบายความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (อนงลักษณ์ สมแพง, 2560) เกิดจากอิทธิพลการส่งแนวคิดเรื่องความปลอดภัยของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของ Royal Commission on Transport เริ่มให้ผู้ขับขี่รถยนต์ต้องมีใบขับขี่หรืออิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานการตรวจจับความเร็วหรือในช่วงค.ศ. 2011-2020 สหประชาชาติประชุมและลงมติร่วมกับผู้บริหารของประเทศต่าง ๆ ประกาศปฏิญญาโมสโก กำหนดให้อุบัติเหตุทางถนนเป็นวาระที่ทุกประเทศต้องเร่งแก้ไขส่งผลให้ไทยนำสาระสำคัญที่ปรากฏในคำประกาศมา กำหนดเป็นแผนเชิงกลยุทธ์ทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2554-2563 ของศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน กรอมน้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

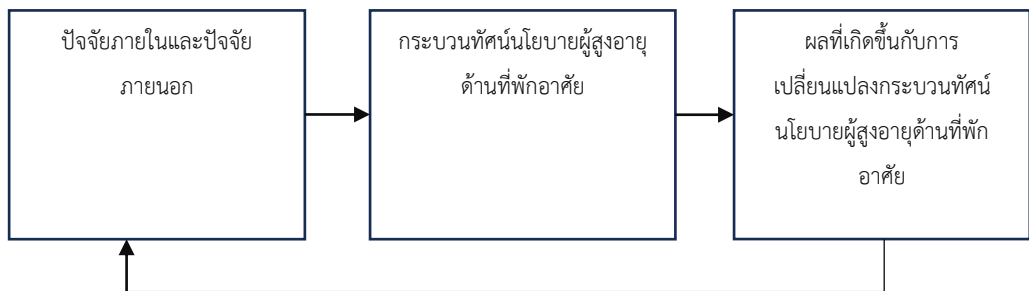
งานวิจัยเกี่ยวกับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ จากผลงานเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรียา พูลเกิดและณปภัช สัจฉกุล, 2563) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบาย มาตรการด้านการจัดการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุของไทย โดยพบว่า การจัดการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุโดยภาครัฐเน้นการอยู่ในที่เดิมและสร้างที่อยู่อาศัยเชิงสถาบันเป็นหลักบนพื้นฐานของผู้สูงอายุที่มีสิทธิที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ด้วยอิทธิพลของแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (Madrid International Plan of Action on Ageing -MIPAA) ส่งผลให้ไทยออกนโยบาย

ยุทธศาสตร์ แผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่อยู่อาศัย โดยเพิ่มที่อยู่อาศัยแบบอยู่ร่วมกันของคนหลายกลุ่มวัย ขยายที่อยู่อาศัยสำหรับคนมีรายได้น้อย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ปลอดภัยในระดับท้องถิ่นทั้งในเมืองและชนบท โดยยังคงให้แนวคิดสูงวัยในที่เดิมเป็นแนวทางหลักเสริมด้วยการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ลงทุนสร้างสถานบริการโดยสร้างหุ้นส่วนกับภาคเอกชน พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในชุมชน การจัดบริการสถานบริการผู้สูงอายุให้เป็นทางเลือกสุดท้ายเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นต้น ผู้เขียนยังฉายภาพให้เห็นพัฒนาการเรื่องที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเริ่มจากสถานสงเคราะห์คนชรา โดยชี้ให้เห็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เช่น นโยบายรัฐบาล กฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว กฎกระทรวง ส่วนปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น อิทธิพลของการประชุมสมัชชาโลกเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ 1 ส่งผลให้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 ให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัย แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเรื่องหลักการสูงวัยในที่เดิม ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 มีการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อผู้สูงอายุ และมีการนำแนวคิด Universal Design มาใช้ออกแบบสร้างที่อยู่อาศัยในการดูแลผู้สูงอายุ มีการออกกฎกระทรวง ตั้งคณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัยแห่งชาติ พ.ศ. 2551 นอกจากนั้นยังกล่าวถึงการประชุม Habitat III ณ กรุงกัวเตมา สาธารณรัฐเอกวาดอร์ ส่งผลให้ไทยยอมรับหลักการ “วาระการพัฒนาเมืองใหม่” (New Urban Agenda : NUA) มีประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาโดยคำนึงถึงเพศ อายุ สภาพแวดล้อมในชุมชนและเมืองควรเป็นมิตรต่อคนทุกเพศทุกวัย อิทธิพลของต่างประเทศยังส่งผลให้ใน พ.ศ. 2560 รัฐบาลประกาศแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี จัดทำมาตรฐานหลักสตรูแลผู้สูงอายุตามคำสั่งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติที่ 1-2560 เป็นต้น

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยภายในประเทศ เช่น นโยบายรัฐบาล กฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ความรุนแรงของปัญหา เช่น จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว ส่วนปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้สูงอายุและที่พักอาศัย เช่น อิทธิพลของแนวคิดขององค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกส่งผลทำให้กระบวนทัศน์เปลี่ยนแปลงไป ดังกรอบแนวคิดการวิจัยในภาพที่ 1

สำหรับงานวิจัยกระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเรื่องนี้ แบ่งกระบวนทัศน์ออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ก่อนปี 2525 ปี 2525-2539 ปี 2540-2554 และ ปี 2555- ปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความละเอียดและสอดคล้องกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของแต่ละช่วงเวลา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยกระบวนการตัดสินใจผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร ด้วยการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive analysis) มีการจับประเด็นและหมวดหมู่ในข้อมูลของการวิจัยและใช้วิธีการตีความ (Interpretation) เพื่อตีความข้อมูลจากเอกสาร แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ เช่น การประชุมสหประชาชาติ การประชุม Habitat ๓ ภูมิภาค แผน ระเบียบ ประกาศ นโยบายรัฐบาล มติคณะรัฐมนตรี รายงานวิจัย บทความวิชาการ ทั้งนี้ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน

เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย

เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ความจริง (Authenticity) 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) และ 4) ความหมาย (Meaning) ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์ต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (Scott, 1990)

1. ความจริง (Authenticity) ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารที่แท้จริง (Origin) จากผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสาร รวมถึงพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารที่สอดคล้องกับข้อมูลในบริบทอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่มีการเขียนเอกสารนั้น
2. ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาว่า เอกสารนั้นไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง
3. การเป็นตัวแทน (Representativeness) ในการคัดเลือกเอกสารผู้วิจัยพิจารณาความเป็นตัวแทนของเอกสาร
4. ความหมาย (Meaning) ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนโดยตรวจสอบเอกสารในเบื้องต้นด้วยการพิจารณาข้อมูลว่า เอกสารที่นำมานั้นมีข้อมูลที่เป็นนัยสำคัญหรือจะสร้างความหมายให้กับการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้นข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารทางราชการ รายงานการประชุม รายงานการวิจัยในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) สกัดเนื้อหาสาระ (Content Message) สรุปใจความและเรียบเรียง ข้อค้นพบที่ได้จาก การศึกษากรณีจากข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ เพื่อนำไปสู่การเขียนรายงาน การอธิบายหรือบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Analytic Descriptive) ในลักษณะของการ เล่าเรื่อง (Narrative) เพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของวิจัย

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการตัดสินใจของผู้นำผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย สรุปผลการวิจัยโดยแบ่ง กระบวนการค้นออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1) กระบวนการค้นก่อน พ.ศ. 2525 2) กระบวนการค้น พ.ศ.2525-2539 3) กระบวนการค้น พ.ศ.2540-2554 และ 4) กระบวนการค้น พ.ศ.2555-ปัจจุบัน ดังนี้

1) กระบวนการค้นก่อน พ.ศ. 2525: ยุคกำเนิดสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

ปัจจัยภายนอกเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้รัฐบาลกำหนดนโยบายที่อยู่อาศัยโดยเน้นการสร้าง สถานสงเคราะห์ให้ผู้สูงอายุที่ยากไร้เป็นหลัก ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ อิทธิพลของสหประชาชาติ โดยสมัชชาใหญ่ แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่างๆ ได้ลงมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ณ กรุงปารีส ฝรั่งเศส อิทธิพลของการประชุมที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยโดยตรงที่ชื่อว่า Habitat 1 ณ เมือง แวนคูเวอร์ แคนาดา ในพ.ศ. 2519 ระบุให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพราะเมืองเติบโตเร็ว ตามด้วยการประชุมระดับภูมิภาคที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเตรียม วางแผนร่างแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งเอเชียแปซิฟิกในเดือนตุลาคม 2524 ซึ่งมีการถกเถียงเรื่องสิทธิของ ผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาปัจจัยภายในประเทศ เช่น สถานการณ์ด้านการเมือง พบว่า เป็นช่วงที่บาง รัฐบาลครองอำนาจเป็นช่วงเวลานาน เช่น จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพล ป. พิบูลสงคราม บางช่วงมีการ สับเปลี่ยนรัฐบาลโดยวิธีการยึดอำนาจทำให้บางรัฐบาลอยู่ในอำนาจในเวลาอันสั้น เช่น นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายธานินทร์ กรัยวิเชียร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ประกอบกับช่วงนี้เป็นช่วง สงครามเย็นซึ่งเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านไทยต่างเป็นคอมมิวนิสต์ นโยบาย ของรัฐบาลจึงต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงภายในและสนับสนุนให้ประชาชนมีลูกมาก ๆ เนื่องจาก ประชาชนล้มตายจากภาวะสงคราม

ผลที่เกิดขึ้นกับนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของไทย คือ การจัดให้มีสถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุโดยให้กรมประชาสงเคราะห์ดูแล เช่น บ้านบางแค บ้านธรรมปกรณ วัดม่วง นครราชสีมา บ้านธรรม ปกรณ เชียงใหม่ และการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค ทั้งนี้ความเคลื่อนไหวเรื่องผู้สูงอายุในระดับโลก

และภูมิภาคยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยมีนโยบายสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุได้ เนื่องจากปัญหาจำนวนผู้สูงอายุยังมีจำนวนไม่มาก รัฐบาลจำเป็นต้องใช้เงินไปกับการป้องกันประเทศจึงมีนโยบายสังคมสงเคราะห์โดยสร้างสถานสงเคราะห์เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ยากจน

2) กระบวนทัศน์ พ.ศ.2525-2539: ยุคสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแบ่งบาน

ปัจจัยภายนอกสำคัญที่ส่งผลต่อนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย ได้แก่ การประชุมสมัชชาโลก ครั้งที่ 1 ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุที่กรุงเวียนนา เมื่อพ.ศ. 2525 เป็นแรงผลักดันสำคัญทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยตอบสนองต่อมติของสหประชาชาติ โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องผู้สูงอายุ ประกอบกับ พ.ศ. 2534 สหประชาชาติได้จัดทำร่างหลักการของสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (UN Principles for Older Persons) เสนอแนวทางในการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมในสังคม การได้รับการดูแล การบรรลุความพึงพอใจของตนเองและการอยู่อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี แนวทางทั้งสองส่วนนี้ได้กลายเป็นแนวปฏิบัติให้ทุกประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย สาเหตุที่สหประชาชาติให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุที่กำลังเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น สหประชาชาติยังได้ออกคำประกาศว่าด้วยผู้สูงอายุ (Proclamation on Aging) ให้ประเทศต่าง ๆ เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการมีนโยบายผู้สูงอายุ จนในที่สุดเป็นที่มาของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2525-2544 ของไทยในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในช่วงนี้ยังพบว่าสหประชาชาติมีการจัดประชุม Habitat 2 ณ กรุงอิสตันบูล ตุรกี พ.ศ. 2519 ซึ่งมีสาระสำคัญระบุให้ประเทศต่าง ๆ ส่งเสริมและปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้อยู่ที่เดิมได้เริ่มปรากฏขึ้น

ปัจจัยภายในของไทย พบว่า รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ตอบสนองแนวทางของสหประชาชาติ โดยมีนโยบายสงเคราะห์คนชราที่ยากไร้เช่นเดียวกับนโยบายผู้สูงอายุในช่วงก่อนหน้านี้ ส่วนรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ออกนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) เน้นการสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ผลที่เกิดขึ้นกับนโยบายผู้สูงอายุในช่วงนี้ คือ การสร้างสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการผู้สูงอายุกระจายทั่วประเทศ เช่น วิทยทองนิเวศน์ บ้านภูเก็ต บ้านบางแค 2 บ้านศรีตรัง ศูนย์บริการผู้สูงอายุวัยทองขอนแก่น เชียงใหม่ บ้านธรรมปกรณ์และบางละมุง ตลอดจนการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุที่ยากไร้โดยขณะนั้นอยู่ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า โครงการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน

3) กระบวนทัศน์ พ.ศ.2540-2554: ยุคก่อเกิดการสร้างสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนหลักสูงวัยในที่เดิม

จุดเปลี่ยนสำคัญในช่วงนี้คือปัจจัยภายนอก โดยสหประชาชาติจัดประชุมสมัชชาโลกครั้งที่ 2 ที่กรุงมาดริด สเปน พ.ศ. 2545 หนึ่งในประเด็นสำคัญในการประชุมครั้งนี้ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมหลักสูงวัยในที่เดิม นอกจากนั้นสหประชาชาติยังประกาศปี พ.ศ. 2542 เป็นปีผู้สูงอายุสากล

ปัจจัยภายใน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีสาระสำคัญเน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและระบุให้

รัฐมีหน้าที่จัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ผลพวงจากนโยบายการลดอัตราการเกิดของประชากรในช่วงก่อนหน้านี้นำมาซึ่งอัตราการเกิดลดลง ในขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์

ผลที่เกิดขึ้น คือ ประเทศไทยมีการจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเนื่องในปีผู้สูงอายุสากล พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นพันธกรณีในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ มีการจัดทำพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2548 และมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) สำหรับเรื่องที่พิกาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้นได้มีการถ่ายโอนสถานสงเคราะห์คนชรา (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ศพส.) เมื่อ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2548 ได้ปรับบทบาทจากหน่วยงานปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุมาเป็นงานส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ) 13 แห่งและศูนย์บริการทางผู้สูงอายุ 1 แห่ง ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2547 นอกจากนั้นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 มีนโยบายปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยและโครงการปรับสภาพแวดล้อมโดยการเคหะแห่งชาติ มีการจัดสร้างโครงการบ้านสบายเพื่อตายายซึ่งเริ่ม พ.ศ. 2553 เพื่อดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมและสร้างบ้านใหม่ให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและยากไร้กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการและตามคุณลักษณะเฉพาะของผู้อยู่อาศัย ทำให้สามารถอยู่อาศัยได้อย่างเป็นปกติสุขในชุมชนเดิมอย่างยั่งยืน

4) กระบวนทัศน์ พ.ศ.2555-ปัจจุบัน: ยุคการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มตามหลักสุขวัยในที่เดิม

ปัจจัยภายนอกยังคงเป็นตัวกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยมีทิศทางของนโยบายผู้สูงอายุสอดคล้องกับหลักสากล โดยการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติ เรื่อง SDGs เรื่องนครและชุมชนยั่งยืน รวมทั้งการประชุม Habitat 3 ณ กรุงกัวเตมา ในพ.ศ. 2559 มุ่งเน้นสุขภาวะที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และการประชุมสมัชชาโครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ (UN-Habitat Assembly-UNHA) สมัยที่ 2 ณ สำนักงานใหญ่ UN-Habitat กรุงไนโรบี สาธารณรัฐเคนยา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงสิทธิของคนทุกกลุ่มโดยเฉพาะสตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประกอบกับปัจจัยภายในเรื่องจำนวนผู้สูงอายุของไทยที่เพิ่มมากขึ้นและประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่พ.ศ. 2548 โดยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) ในพ.ศ. 2565 ช่วงนี้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่พ.ศ. 2557 จนถึงพ.ศ. 2566 ประกาศแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กำหนดวิสัยทัศน์ว่า Housing For All และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ผลที่เกิดขึ้นคือ กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดทำคู่มือมาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานประกอบการ ภาคเอกชนหรือหน่วยงานราชการที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดสร้างบ้านพักผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐานและปลอดภัยต่อสวัสดิภาพของผู้สูงอายุ รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 สร้างที่อยู่อาศัยเชิงสถาบันให้ผู้สูงอายุ (Senior Complex) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์ใช้สอยที่เหมาะสมและอยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาลโดยอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ราชพัสดุจำนวน 4 แห่ง ในจังหวัด ชลบุรี นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่ และการดูแลของการเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มติคณะรัฐมนตรียังระบุให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ได้แก่ ธนาคารออมสินและธนาคารสงเคราะห์ สนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนให้แก่ผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องการพัฒนาโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Pre-finance) และมอบหมายให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจนำร่องเพื่อดำเนินการมาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) เพื่อให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สามารถนำที่อยู่อาศัยที่มีกรรมสิทธิ์และปลอดภาระหนี้มาเปลี่ยนเป็นรายได้ในการดำรงชีพเป็นรายเดือน กรมกิจการผู้สูงอายุออกระเบียบกรมกิจการผู้สูงอายุว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุและการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ พ.ศ. 2562 สำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนหรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง ไม่เหมาะสมหรือไม่ปลอดภัยกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งการเคหะแห่งชาติจัดให้มีโครงการบ้านเคหะกตัญญูสำหรับผู้สูงอายุที่รายได้ปานกลาง เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย โครงการบ้านเคหะกตัญญู คลองหลวง 1 จ.ปทุมธานี และ โครงการบ้านเคหะกตัญญู คลองหลวง 2 จ.ปทุมธานี

จากกระบวนการพัฒนาระบบนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย สามารถสรุปเป็นภาพที่ 2 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเกิดจากอิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศ กล่าวคือ สหประชาชาติทำหน้าที่ส่งออกนโยบายผู้สูงอายุไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ประเทศไทยในฐานะสมาชิกจึงต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติตามนั้นประเทศไทยยังไม่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงที่ 1 และ 2 การทำตามนโยบายของสหประชาชาติยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัดประกอบกับรัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาความมั่นคงและครอบครัวยังทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเข้มแข็ง ทำให้นโยบายผู้สูงอายุเน้นเฉพาะการสร้างสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มที่ยากไร้ช่วยตนเองไม่ได้เท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการก่อตัวของนโยบายผู้สูงอายุ (กนกวรรณ หมั่นแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑิต, 2020) เสนอกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุระยะยาวก่อนพ.ศ. 2524 เป็นยุคแห่งการสงเคราะห์เน้นการสร้างบ้านพักผู้สูงอายุโดยมองผู้สูงอายุเป็นผู้รับ

สำหรับกระบวนการทัศน์ในช่วงที่ 3 อิทธิพลของสหประชาชาติยังคงเป็นปัจจัยหลักที่เข้ามาผลักดันให้ประเทศไทยมีนโยบายผู้สูงอายุเปลี่ยนจากการสงเคราะห์มาสู่นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยบนหลักการสูงวัยในที่เดิม โดยขยายขอบข่ายของนโยบายครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่มมากขึ้นตามแนวคิดไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่ยากไร้ภายใต้การดำเนินการของการเคหะแห่งชาติ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางจากโครงการบ้านเคหะกตัญญูและผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงจากโครงการ Senior Complex และมาตรการให้สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ประกอบการและผู้สูงอายุซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทัศน์ช่วงที่ 4 นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมาแล้วแต่เป็นการตอบสนองต่อนโยบายขององค์การระหว่างประเทศระหว่างประเทศ เช่น การประชุม Habitat 3 ณ กรุงกัวเตมา ในพ.ศ. 2559 มุ่งเน้นสุขภาวะที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุซึ่งประเทศไทยเข้าร่วมประชุมด้วย ต่างจากผลการศึกษาของกนกวรรณ หมั่นแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑิต (2020) ที่กล่าวว่า ยุคแห่งการคุ้มครองสิทธิเกิดจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น การที่ไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย โดยเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุกำหนดในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แต่สอดคล้องกับงานเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย : แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินธรยา พูลเกิดและณปภัช สัจจนกุล, 2563) ที่พบว่าปัจจัยภายนอก กล่าวคือ อิทธิพลของการประชุมสมัชชาโลกเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ 1 ส่งผลให้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 ให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัย แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเรื่องหลักการสูงวัยในที่เดิมส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์นโยบายความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (อนลักษ์ณ สมแพง, 2560) ที่พบว่า การเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เกิดจากอิทธิพลการส่งแนวคิดเรื่องความปลอดภัยของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของ Royal Commission on Transport เริ่มให้ผู้ขับขี่รถยนต์ต้องมีใบขับขี่ หรืออิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานการตรวจจับความเร็ว

2. นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยเกิดจากปัจจัยภายในหนุนเสริมช่วยให้อัตราเร่งของนโยบายที่ผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยขยายตัวอย่างสูงในช่วงในช่วงที่ 4 นี้ยังเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์และความต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่อยู่ในอำนาจเป็นระยะเวลานานทำให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบาย ทำให้มีโครงการ มาตรการต่าง ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากและครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้มีศักยภาพ สอดคล้องกับงานของคันสนีย์ จันทร์อานภาพ และจำนงค์ แรกพินิจ (2562) ที่พบว่ารายงานการพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 1994 ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ปรากฏแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ โดยแนวคิดนี้ส่งผลให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อผู้สูงอายุ คือ แนวคิดผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและแนวคิดผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ มองผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระของสังคมอีกต่อไป เหตุผลที่ทำให้กระบวนการทัศน์เปลี่ยน คือ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น วัยแรงงานลดลง ภาระด้านสังคมสูงขึ้น ทั้งนี้หน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของหลายฝ่ายทั้งครอบครัว ชุมชน ส่วนราชการ รัฐบาลและเอกชนภายใต้หลักสูงวัยในวัยที่เต็มให้นานที่สุด แตกต่างจากกระบวนการทัศน์ในช่วงที่ 1 และ 2 ที่เน้นการสร้างสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุที่ให้บริการเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจน เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุของไทยยังไม่มาก รัฐบาลมีงบประมาณจำกัดโดยมุ่งเน้นงบประมาณด้านการทหารเพื่อป้องกันประเทศ ทำให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของครอบครัวเป็นหลัก ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้รับผิดชอบเองไม่ได้ หรือผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม (คันสนีย์ จันทร์อานภาพ และจำนงค์ แรกพินิจ, 2562) สอดคล้องกับงานเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรียา พูลเกิดและณภัฏ สัจจกุล, 2563) ที่พบว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์เกิดจากปัจจัยภายในประเทศ เช่น นโยบายรัฐบาลกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ความรุนแรงของปัญหา เช่น จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว

3. กระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเกิดขึ้นจากสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน กระบวนทัศน์ในช่วงที่ 1 และ 2 เกิดท่ามกลางระบบการปกครองแบบอำมาตยาธิปไตย คือ ข้าราชการเป็นใหญ่ การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งจากการรัฐประหาร นโยบายของรัฐบาลจึงขาดความต่อเนื่อง บทบาทนำในนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยจึงเป็นหน้าที่ของส่วนราชการ เนื่องจากรับรู้ปัญหาสามารถขับเคลื่อนนโยบายได้แม้ว่ารัฐบาลจะเปลี่ยนไป แต่อาจทำให้ขาดนวัตกรรมทางนโยบาย ดังจะเห็นได้จากกระบวนการทัศน์ในช่วงนี้มีเพียงการสร้างสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการทางสังคมโดยส่วนราชการทำหน้าที่ดำเนินการ เมื่อเวลาเปลี่ยนไปกระบวนการทัศน์ที่ 3 เกิดกระแสเรื่องสูงวัยในวัยที่เต็มประกอบกับเมื่อประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กระบวนทัศน์ช่วงนี้จึงเกิดขึ้นท่ามกลางความเป็นประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ราชการส่วนกลางหันไปทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกโดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่และการบริการสาธารณะแนวใหม่ เมื่อเข้าสู่กระบวนการทัศน์ที่ 4 ส่วนราชการกลับมามีบทบาทมากขึ้นอีกครั้งในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้รัฐบาลต้องมีนโยบายและมาตรการใหม่ ๆ ให้ผู้สูงอายุสอดคล้องตามหลักสากลเพื่อสร้างการยอมรับในการดำรงตำแหน่ง ปัจจุบันนโยบาย

ผู้สูงอายุในรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากข้อค้นพบประเด็นอิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศส่งมอบนโยบายผู้สูงอายุมายังประเทศไทย เช่น แนวคิดสูงวัยในวัยเดิม การนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นหลักในการจัดบริการสาธารณะให้กับผู้สูงอายุในประเทศไทย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการนำหลักสูงวัยในวัยเดิมมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับความต้องการ ตามลักษณะของที่อยู่เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในวัยเดิมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

2. จากข้อค้นพบประเด็นเรื่องการนำหลักสูงวัยในวัยเดิมมาใช้ในการจัดที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มแล้ว รัฐบาลในระดับชาติและท้องถิ่นควรมีนโยบายคู่ขนาน เช่น การจัดโครงการส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดโครงการสานสัมพันธ์ระหว่างวัย การเพิ่มขีดความสามารถของอาสาสมัครในการดูแลผู้สูงอายุ การส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชมรมผู้สูงอายุ และศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกลไกในการรักษาให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวและชุมชนให้นานที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ในโอกาสต่อไปควรเพิ่มวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สันทนากลุ่มเพื่อนำผลที่ได้มายืนยันและยังเป็นการขยายขอบเขตความรู้ในแง่มุมอื่นเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ หมื่นแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑิต. (2020). “การก่อตัวของนโยบายสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย: ศึกษากรณี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12”. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ 1(3): 88-106.
- คันสนีย์ จันทรอานุกาฬ และจันทน์ แรกพิณิจ. (2562). “กระบวนการทัศน์ของสังคมที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ”. วารสารปริชาต 32 (2) (กรกฎาคม-ธันวาคม): 1-13.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). โครงการการศึกษารูปแบบการให้บริการ การบริหารและการจัดการที่พักสำหรับผู้สูงอายุ. รายงานวิจัย กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- สิรินธรยา พูลเกิดและณภัช สัจจนกุล. (2563). ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิดพัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุมาลี ไชยสุรารกุล. (2015). “กระบวนการทัศน์ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์”. จันทรเกษมสาร 21(40): 1-8.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ :

บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

อนงลักษณ์ สมแพง. (2017). “การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์กับนโยบายความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน”. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม 5(1): 117-124.

ภาษาอังกฤษ

Kendig, H., Browning, C. J., & Thomas, S. A. (2014). “Directions for Research and Policy on Housing an Aging Population”. **The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences** 69(2): 175–187. doi:10.1093/geronb/gbt070

Scott, J. (1990). **A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research**. Polity Press: Cambridge

Translated References

Anonglak Samphaeng. (2017). “Changing Perceptions with Safety Policy in Road Use”. **The Journal of Social Communication Innovation** 5(1): 117-124. (in Thai)

Chulalongkorn University Academic Service Center. (2017). **Study Project on Service Delivery Models, Management, and Accommodation for the Elderly**. Research Report, Department of the Elderly Affairs. (in Thai)

Kannika Mankaeo and Pichay Busayabunto. (2020). “Emergence of Elderly Social Policy in Thailand: A Case Study of the 12th National Economic and Social Development Plan”. **Thai Research and Management Journal** 1(3): 88-106. (in Thai)

National Statistical Office. (2017). **Report on the Survey of the Elderly Population in Thailand, 2014**. Bangkok: Tex and Journal Publication Company Limited. (in Thai)

Sansanee Jantarapan, Jamnong Rakpinij. (2019). “Perspectives on Society Towards the Status and Roles of the Elderly”. **Parichart Journal** 32(2) (July-December): 1-13. (in Thai)

Sirinya Pulked and Nappapat Sajjananakul. (2020). **Suitable Residences for the Elderly in Thai Society: Concepts, Development, and Policy Perspectives**. Bangkok: Octoberprint Publishing. (in Thai)

Sumalee Chaisuparakul. (2015). “Paradigms in Social Science Research”. **Journal of Chandrakasemsarn** 21(40): 1-8. (in Thai)

**ปัญหาความรับผิดของเจ้าสำนักโรงแรมต่อการรับฝากทรัพย์สิน
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์**

**Problems of Hotel Owner's Liability for Depositing Valuables
under the Thai Civil and Commercial Code**

[Received: February 3, 2024; Revised: April 9, 2024; Accepted: April 17, 2024]

ชไมพร ไทยดำรงเดช

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยนครพนม

Chamaiporn Thaidumrongdej

Department of Law, Faculty of Liberal Art and Science,

Nakhon Phanom University

CORRESPONDING AUTHOR

Chamaiporn Thaidumrongdej, Department of Law, Faculty of Liberal Art and Science,

Nakhon Phanom University, Thailand. Email: Email : chamai.aorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัญหาหลักกฎหมายลักษณะฝากทรัพย์ตามมาตรา 657 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย เปรียบเทียบกับ The Hotel Proprietors Act 1956 แห่งสหราชอาณาจักร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน กรณีคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้เข้ามาพักโรงแรม โฮเต็ล รีสอร์ท ห้องพัก หรือสถานที่พักเช่นว่านั้นแล้ว คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้ฝากทรัพย์สินไว้ในตู้หรือที่ทางสถานที่พักได้จัดไว้ให้ พบว่าเป็นการฝากทรัพย์ต่อเจ้าสำนักโรงแรมที่หากเกิดความสูญหายหรือเสียหาย เจ้าสำนักโรงแรมยังคงต้องรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวน 2. จากการศึกษาปัญหาความรับผิดของเจ้าสำนักโรงแรมต่อคนเดินทางหรือแขกอาศัยตามมาตรา 675 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่ายังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับความรับผิดต่อทรัพย์สินของผู้เดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยโดยไม่คำนึงมูลค่าที่แท้จริงเพื่อให้สอดคล้องและมีสภาพเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน และ 3. จากการศึกษาแนวทางเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินของผู้เดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัย พบว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักกฎหมายมาตรา 675 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนของค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์ต่อเจ้าสำนักโรงแรมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อเจ้าสำนักโรงแรมและแขกผู้เข้าพักอาศัย

คำสำคัญ: การฝากทรัพย์; ความรับผิด; เจ้าสำนักโรงแรม; คนเดินทาง

Abstract

The objectives of this research article are: 1. Study the legal principles regarding deposits according to Section 657 of the Civil and Commercial Code of Thailand. Compare with The Hotel Proprietors Act 1956 of the United Kingdom. and the German Civil and Commercial Code In the case of travelers or resident guests having come to stay in hotels, resorts, rooms, or such accommodations Travelers or guests leave their belongings in a safe deposit box provided by the accommodation. It was found that the property was deposited with the hotel office owner which if lost or damaged. The Magistrate still has unlimited liability. 2. From a study of the problem of the hotel owner's liability to travelers or guests according to Section 675, paragraph two of the Civil and Commercial Code. It has been found that there are limitations on liability for the property of travelers or guests, regardless of their actual value. To be consistent and suitable for the current economic conditions and 3. From studying the guidelines for protecting the property of travelers or guests. It was found that there should be an amendment to the legal principles of Section 675 of the Civil and Commercial Code. As for the compensation for depositing assets with the hotel owner to ensure fairness to the magistrate and the guests.

Keywords: Depository; Damage; Magistrate; Traveler

บทนำ

จากการศึกษาปัญหาความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อการรับฝากทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พบว่า ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยไม่ว่าจะไปท่องเที่ยวหรือไปเพื่อกิจธุระก็ตามย่อมมีทรัพย์สินหรือสิ่งของมีค่าติดตัวไปด้วยไม่มากก็น้อย ไม่ว่าจะเป็นนาฬิกา แหวน สร้อยคอ ที่เป็นเครื่องประดับตามฐานานุรูป เงินสด โฉตบุ๊ก เหล่านี้ล้วนเป็นทรัพย์สินที่คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยจะพกติดตัวไปด้วยเสมอ ซึ่งในอดีตมูลค่าของทรัพย์สินที่นำติดตัวเวลาเดินทางอาจจะยังไม่สูงนัก แต่ในปัจจุบันนี้สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้มูลค่าของทรัพย์สินสูงขึ้นกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก อย่างเช่นราคาทองคำในปัจจุบัน ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 ทองคำมีมูลค่าถึงบาทละ 38,250 บาท (สมาคมผู้ค้าทองคำ, 2567) หรือจะเป็นนาฬิกาข้อมือยี่ห้อ Richard Mille รุ่น RM11-03 McLaren ที่มีมูลค่าสูงกว่า 18,845,000,000 บาท (Chrono24, 2567) จะเห็นได้ว่ามูลค่าของทรัพย์สินในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างมาก การที่จะให้เจ้าสำนักโรงแรมหรือเจ้าของสถานที่เช่นว่านั้นมีความรับผิดชอบในอดีตน่าจะไม่เป็นธรรมต่อคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยนัก ทั้ง ๆ ที่คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้นำทรัพย์สินดังกล่าวเข้ามาและได้เก็บไว้ในตู้หรือที่ทางโรงแรม โฮเทล รีสอร์ท ห้องพัก หรือสถานที่พักเช่นว่านั้นจัดไว้บริการแล้วเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้เข้ามาพัก โรงแรม โฮเทล รีสอร์ท ห้องพัก หรือสถานที่พักเช่นว่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาว่าการเก็บทรัพย์สินในตู้หรือที่ในโรงแรมถือเป็นการฝากทรัพย์สินหรือไม่ และขอบเขตความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันหรือไม่ เพียงใด

ผลการศึกษาค้นคว้างานวิจัยพบว่า ปัจจุบันธุรกิจการให้บริการที่พักอาศัยประเภทเซอร์วิสอพาร์ทเมนต์ (Service Apartment) เกสต์เฮาส์ (Guest House) แมนชั่น (Mansion) คอนโดมิเนียมโฮเทล (Condominium Hotel) โมเทล (Motel) และรีสอร์ท (Resort) เป็นต้น ยังไม่มีกฎหมายใดกำหนดความรับผิดชอบไว้เฉพาะสำหรับธุรกิจดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าสำนักโรงแรมหรือความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของลูกค้าหรือแม้แต่ความเสียหายที่เกิดจากสัตว์เลี้ยงของเจ้าสำนักโรงแรมเอง (Stewart, D. A., 1994) กรณีความเสียหายเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างเจ้าสำนักโรงแรมมีลักษณะความรับผิดชอบเด็ดขาดหากมีความเสียหายเกิดขึ้น (Grant, D., 2005) ปัญหาการปรับใช้กฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อทรัพย์สินของคนเดินทางยังไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับโดยตรงกับความรับผิดชอบที่ทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยสูญหายหรือเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ได้ฝากไว้หรือทรัพย์สินสูญหายระหว่างการเข้าพักอาศัย (Meilani, D. et al., 2015) อย่างไรก็ตาม หากเจ้าสำนักโรงแรมสามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ซึ่งความระมัดระวังตามสมควรเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเป็นรายกรณี (Radolović, O., 2010) ปัจจุบันการประกอบธุรกิจการให้บริการที่พักอาศัยกลายมาเป็นธุรกิจอย่างแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน เพื่อเข้ามาศึกษา หรือทำงาน หรือท่องเที่ยว ก็ล้วนแต่ทำให้ธุรกิจประเภทนี้มีความเจริญเติบโตมากขึ้น แต่ปัญหาดังกล่าวที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อการรับฝากทรัพย์สินกลับยังไม่พบว่ามีมาตรการทางกฎหมายใดที่นำมาใช้ควบคุมดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Plessis, P. D., 2007)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายลักษณะฝากทรัพย์ตามมาตรา 657 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดของเจ้าสำนักโรงแรมต่อคนเดินทางหรือแขกอาศัยตามมาตรา 675 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย เปรียบเทียบกับ The Hotel Proprietors Act 1956 แห่งสหราชอาณาจักร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน
3. เพื่อให้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะกฎหมายมาตรา 675 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาความรับผิดของเจ้าสำนักโรงแรมต่อการรับฝากทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดตามเนื้อหาและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ รวมทั้งได้นำไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความถูกต้องของกฎหมายต่างประเทศ
2. ศึกษาเอกสาร แนวคิดของงานวิจัย และหลักกฎหมายของประเทศไทย สหราชอาณาจักร และเยอรมัน
3. ทำการวิเคราะห์แนวคิด หลักกฎหมายเพื่อเปรียบเทียบระหว่างประมวลแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 657 และมาตรา 675 กับบทบัญญัติเกี่ยวกับเจ้าสำนักโรงแรมตาม The Hotel Proprietors Act 1956 แห่ง สหราชอาณาจักร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประเทศเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)) มาตรา 701 และมาตรา 702

กฎหมายเกี่ยวกับการฝากทรัพย์ของประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การฝากทรัพย์และขอบเขตความรับผิดของเจ้าสำนักโรงแรมเอาไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 657 “อันว่าฝากทรัพย์นั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ฝาก ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับฝาก และผู้รับฝากตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาแห่งตน แล้วจะคืนให้” (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์, 2559) 3

การฝากทรัพย์ หมายความว่า สัญญาซึ่งคู่กรณีแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือผู้ฝากและผู้รับฝากซึ่งทั้งสองฝ่ายตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาของตน วัตถุประสงค์สัญญาฝากทรัพย์ต้องเป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่าง

และยึดถือเอาได้ สัญญาฝากทรัพย์สินเป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ หากแต่สัญญาสมบูรณ์โดยผู้ฝากส่งมอบทรัพย์สินที่ฝากให้ไปอยู่ในความครอบครองของผู้รับฝาก

ลักษณะการฝากทรัพย์สินมีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้ (นิรนาม, 2566)

1. เป็นสัญญาที่สมบูรณ์ได้เมื่อมีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง คือผู้รับฝากทรัพย์สิน
2. วัตถุประสงค์ของสัญญาระหว่างคู่สัญญาสองฝ่ายเป็นทรัพย์สิน
3. วัตถุประสงค์ของสัญญา คือผู้รับฝากตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินไว้ในอารักขาแห่งตน และจะคืนทรัพย์สินให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

4. เป็นได้ทั้งสัญญาที่มีค่าตอบแทนและไม่มีค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สิน

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่ถือเป็นการฝากทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1936/2549 การที่จำเลยที่ 2 จัดสถานที่จอดรถให้แก่ลูกค้า ผู้ที่นำรถเข้าไปจอดเป็นผู้หาที่จอดรถเองและเก็บลูกกุญแจรถไว้เอง พนักงานของจำเลยที่ 1 มอบบัตรจอดรถให้ตอนขาเข้าคอยดูแลจัดหาที่จอดรถ และรับบัตรจอดรถคืนตอนขาออกเป็นการช่วยรักษาความปลอดภัยให้แก่ลูกค้าที่นำรถเข้าไปจอด โดยไม่เก็บค่าจอดรถ การที่ลูกค้านำรถเข้าไปจอดดังกล่าวไม่มีลักษณะเป็นการมอบการครอบครองรถให้แก่จำเลยทั้งสอง จึงไม่ใช่สัญญาฝากทรัพย์สินตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 657 โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาฝากทรัพย์สิน (สำนักวิชาการ, 2566)

บัตรจอดรถของจำเลยที่ 2 ที่พนักงานของจำเลยที่ 1 แจกให้แก่ลูกค้าเมื่อนำรถเข้าจอดในลานจอดรถยนต์เป็นหลักฐานสำคัญที่จะแสดงว่ารถของลูกค้า ซึ่งเข้ามาจอดในลานจอดรถสูญหายอาจเกิดจากพนักงานของจำเลยที่ 1 ปลอ่ยรถออกไปโดยมิได้ตรวจและเรียกบัตรจอดรถคืนหรือเจ้าของรถประมาทเลินเล่อลืมบัตรจอดรถไว้ในรถเป็นเหตุให้คนร้ายที่ลักลอบนำบัตรจอดรถไปแสดงต่อพนักงานของจำเลยที่ 1 แล้วนำรถออกไปได้ หรือแม้แต่เจ้าของรถรู้เห็นกับคนร้ายโดยให้บัตรจอดรถแก่คนร้ายให้นำรถออกไปก็เป็นได้ กล่าวคือ บัตรจอดรถของจำเลยที่ 2 ต้องยังอยู่ในความครอบครองของเจ้าของรถ เมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์มีบัตรจอดรถของจำเลยที่ 2 มาแสดงว่าบัตรจอดรถยังอยู่กับโจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์พิพาทแต่พนักงานของจำเลยที่ 1 ประมาทเลินเล่อปลอ่ยรถยนต์พิพาทออกไปโดยมิได้ตรวจบัตรจอดรถ จึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสองกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้รถยนต์พิพาทสูญหายไป

วัตถุประสงค์ของสัญญาฝากทรัพย์สิน คือ ผู้รับฝากตกลงกับผู้รับฝากทรัพย์สินนั้นว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาแห่งตนแล้วจะคืนให้ ถ้าผู้ฝากส่งมอบทรัพย์สินให้โดยไม่มีข้อตกลงเช่นนั้น สัญญานั้นไม่ใช่สัญญาฝากทรัพย์สินและสัญญาฝากทรัพย์สินนั้นจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับฝากทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 675 วรรคแรก “เจ้าสำนักต้องรับผิดชอบในการที่ทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกอาศัยสูญหายหรือบุบสลายไปอย่างไร้ ใดๆ แม้ถึงว่าความสูญหายหรือบุบสลายนั้นจะเกิดขึ้นเพราะผู้คนไปมาเข้าออก ณ โรงแรม โฮเตล หรือสถานที่เช่นนั้น ก็คงต้องรับผิดชอบ”

คำนิยาม ตามพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2566)

“โรงแรม” หมายความว่า สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวสำหรับคนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ ไม่รวมถึง

(1) สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวซึ่งดำเนินการโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือเพื่อการกุศล หรือการศึกษา ทั้งนี้ โดยมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

(2) สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการที่พักอาศัยโดยคิดค่าบริการเป็นรายเดือนขึ้นไปเท่านั้น

(3) สถานที่พักอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจโรงแรมตามพระราชบัญญัตินี้ “ผู้จัดการ” หมายความว่า ผู้จัดการโรงแรมตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้พัก” หมายความว่า คนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดที่ใช้บริการที่พักชั่วคราวของโรงแรม

เจ้าสำนักโรงแรม หมายความว่า บุคคลผู้ควบคุมและจัดการโรงแรม ซึ่งต้องเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการโรงแรมได้ตามพระราชบัญญัติโรงแรม พุทธศักราช 2547 ได้รับใบอนุญาตและจดทะเบียนโดยถูกต้อง ตั้งขึ้นเพื่อรับสินจ้างสำหรับคนเดินทางหรือผู้ซึ่ง ประสงค์จะหาที่อยู่หรือที่พักชั่วคราว (มยรี พันแสงดาว, 2547)

กฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรม

ในต่างประเทศนั้นก็ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรม รวมทั้งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อความเสียหายหรือบุปสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่แขกอาศัยได้นำเข้ามาในโรงแรมด้วย โดยได้ศึกษาของประเทศดังต่อไปนี้

สหราชอาณาจักร

ได้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับเจ้าสำนักโรงแรมตาม The Hotel Proprietors Act 1956 แห่ง สหราชอาณาจักร เปรียบเทียบประเด็นความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมตาม พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2499 โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรม ไว้ดังนี้

หน้าที่ของเจ้าสำนักโรงแรมต่อทรัพย์สินของแขกอาศัย เจ้าสำนักโรงแรมหน้าที่ที่จะต้องดูแลทรัพย์สินของแขกอาศัย และมีหน้าที่นี้เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อแขกอาศัย (Guest) เท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติกับคนเดินทาง (Traveller) ด้วย

แขกอาศัยในที่นี้ หมายถึง บุคคลที่ตกลงมีข้อผูกพันกับทางโรงแรมว่าจะใช้ที่พักอาศัยอย่างน้อยหนึ่งคืน เจ้าสำนักโรงแรมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความเสียหายหรือบุปสลายต่อทรัพย์สินที่แขกอาศัยได้นำเข้ามาในโรงแรม เว้นแต่

1. ในเวลาทรัพย์สินสูญหายหรือบุปสลายนั้น คนเดินทางได้ทำการตกลงผูกพันกับทางโรงแรมที่จะใช้บริการที่พักแล้ว

2. ความสูญหายหรือบุบสลายได้เกิดขึ้นในระหว่างที่คนเดินทางยังเป็นแขกอาศัยของทางโรงแรมอยู่ และยังมีสิทธิที่จะใช้ที่พักแรมได้

ในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนต่อความเสียหายหรือบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่นำเข้ามาในโรงแรม ความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อแขกอาศัยคนหนึ่งคนใดก็ตามจะต้องไม่เกิน 50 ปอนด์ต่อของหนึ่งชิ้น หรือไม่เกิน 100 ปอนด์ต่อของทั้งหมด เว้นแต่

(1) ทรัพย์สินนั้นได้ถูกขโมย สูญหายหรือเสียหายไปเพราะการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ประมาท เลินเล่อกระทำโดยจงใจของเจ้าสำนักโรงแรมหรือของลูกจ้างของเขา หรือ

(2) ทรัพย์สินนั้นได้ฝากไว้ในตู้เซฟหรือฝากไว้อยู่ในความอารักขาดูแลของเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้างที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ หรือบุคคลที่ปรากฏว่าเป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่นั้น

(3) ในเวลาหลังจากที่แขกอาศัยได้มาถึงโรงแรมแล้ว หากเขาต้องการที่จะฝากทรัพย์สินนั้น แต่ด้วยเพราะเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้างปฏิเสธที่จะรับฝากของนั้นไว้หรือเพราะการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้าง เป็นเหตุให้ไม่อาจจะฝากของนั้นได้

ซึ่งในกรณีข้างต้นเจ้าสำนักโรงแรมไม่สามารถจะอ้างใช้สิทธิในข้อความจำกัดความรับผิดชอบนั้นได้ และจะต้องรับผิดชอบใช้เต็มจำนวน

กฎหมายยังกำหนดต่ออีกด้วยว่า เจ้าสำนักโรงแรมไม่มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตาม The Hotel Proprietors Act 1956 2 (3) ดังกล่าวนี้นี้ เว้นแต่ ในเวลาที่ทรัพย์สินดังกล่าวนั้นได้ถูกนำเข้ามาในโรงแรม ได้มีการแสดงโดยเปิดเผยหรือเป็นที่สังเกตได้ง่าย ซึ่งสำเนาประกาศตามที่ The Hotel Proprietors Act 1956 ได้กำหนดแบบไว้ในสถานที่ที่แขกอาศัยสามารถมองเห็นและอ่านได้อย่างชัดเจน เช่น บริเวณโต๊ะแผนกต้อนรับ หรือประตูทางเข้าหลักของโรงแรม เป็นต้น (ณัฐนันท์ หิรัญศรีมัสกุล, 2556)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch (BGB))

มาตรา 701 การจำกัดความรับผิด ของมีค่า

1. เจ้าของโรงแรมมีหน้าที่รับผิดชอบโรงแรมมีความรับผิดชอบสูงสุดของ 100 เท่าของค่าห้องพักต่อวัน แต่ไม่เกิน 3,500 ยูโร สำหรับการสูญหายหรือการเสียหายของทรัพย์สินที่ฝากไว้

2. ความรับผิดของเจ้าของโรงแรมไม่จำกัด

(1) ถ้าความสูญเสีย การทำลาย หรือความเสียหายมีสาเหตุมาจากตัวเขาหรือผู้ช่วยเหลือของเขา

(2) ถ้าสิ่งของที่นำเข้ามาเป็นของที่เขาสันนิษฐานไว้เพื่อเก็บรักษาหรือที่เขาปฏิเสธที่จะรับไว้ซึ่งตรงกันข้ามกับบทบัญญัติของอนุมาตรา (3)

(3) เจ้าของโรงแรมมีหน้าที่ต้องรับเงิน หลักทรัพย์ ของมีค่า และของมีค่าอื่น ๆ เพื่อเก็บรักษาไว้ อย่างปลอดภัย เว้นแต่ของเหล่านั้นจะมีมูลค่ามากเกินไปหรือมีขนาดใหญ่ เมื่อคำนึงถึงขนาดหรือสถานะของ โรงแรมหรือหากเป็นของอันตราย เขาอาจต้องการให้จัดส่งในภาชนะปิดหรือภาชนะที่ปิดสนิท

มาตรา 702 ข้อจำกัดความรับผิดชอบ: ทรัพย์สินมีค่า

(1) ผู้ประกอบการที่פקจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 701 เฉพาะในกรณีที่มูลค่าความเสียหายไม่เกินจำนวนที่คิดเป็นหนึ่งร้อยเท่าของค่าที่פקสำหรับหนึ่งวัน แต่ไม่น้อยกว่า 600 ยูโร และไม่เกิน 3,500 ยูโร สำหรับเงิน หลักทรัพย์ และทรัพย์สินมีค่า ให้ใช้จำนวน 800 ยูโร แทนจำนวน 3,500 ยูโร

(2) ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่פקไม่มีข้อจำกัด

ในกรณีที่ผู้ประกอบการที่פקหรือผู้ช่วยเหลือของผู้ประกอบการที่פקมีความผิดในการสูญหายเสียหาย หรือชำรุด

ในกรณีที่สิ่งของที่น่ามานั้นเป็นสิ่งของที่ผู้ประกอบการที่פקรับไว้ดูแล หรือปฏิเสธที่จะรับไว้ดูแล โดยไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของวรรค (3)

(3) ผู้ประกอบการที่פקมีหน้าที่ต้องรับเงิน หลักทรัพย์ ทรัพย์สินมีค่า และของมีค่าอื่น ๆ ไว้ดูแล เว้นแต่จะเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงเกินควร หรือมีขนาดใหญ่โตเกินไปเมื่อเทียบกับขนาดหรือฐานะของที่פק หรือเป็นทรัพย์สินที่เป็นอันตราย ผู้ประกอบการที่פקอาจขอให้ส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวในลักษณะที่ปิดหรือผนึก (นิรนาม, 2566)

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 657 มาตรา 675 และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีช่องว่างอยู่บางประการที่อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่แขกหรือผู้เข้าพักอาศัยได้ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาหลักกฎหมายลักษณะฝากทรัพย์ตามมาตรา 657 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย เปรียบเทียบกับ The Hotel Proprietors Act 1956 แห่งสหราชอาณาจักร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน กรณีคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้เข้ามาพัก โรงแรม โฮเทล รีสอร์ท ห้องพัก หรือสถานที่พักเช่นว่านั้นแล้ว คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้นำทรัพย์สินไว้ในตู้หรือที่ทางสถานที่พักได้จัดเตรียมไว้ให้ จะถือเป็นการฝากทรัพย์ต่อเจ้าสำนักโรงแรมแล้วหรือไม่ ผู้วิจัยพบว่า การที่ผู้ฝากและผู้รับฝากทำสัญญากันซึ่งผู้ฝากทรัพย์จะส่งมอบทรัพย์ให้แก่ผู้รับฝากทรัพย์ จากการที่ผู้เข้าพักอาศัยได้เข้าพักอาศัยโรงแรม โฮเทล รีสอร์ท หรือสถานที่พักเช่นว่านั้นแล้ว กรณีที่ทางสถานที่พักได้เตรียมตู้หรือที่ไว้ให้และผู้เข้าพักอาศัยได้นำทรัพย์สินไว้ในตู้หรือที่ทางสถานที่พักได้เตรียมไว้นั้น จึงมีประเด็นปัญหาว่าตู้หรือที่ทางโรงแรม โฮเทล รีสอร์ท ได้จัดไว้ให้นั้น มีไว้เพื่ออะไร หากมีไว้เพื่อให้คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยใช้เก็บรักษาทรัพย์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินในขณะที่เข้ามาพำนักอาศัยที่โรงแรม โฮเทลหรือ รีสอร์ท จะเห็นได้ว่าทั้ง The Hotel Proprietors Act 1956 แห่งสหราชอาณาจักร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมันที่กล่าวมาข้างต้นต่างให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ผู้เข้าพักอาศัยและกำหนดความรับผิดชอบให้เจ้าสำนักโรงแรมครอบคลุมกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2499 แห่งสหราชอาณาจักร ในข้อ 2 (2) ที่มีหลักว่า “การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อความเสียหายหรือบุบสลาย

อันเกิดแก่ทรัพย์สินที่นำเข้ามาในโรงแรม ความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อแขกอาศัยคนหนึ่งคนใดก็ตาม จะต้องไม่เกิน 50 ปอนด์ต่อของหนึ่งชิ้นหรือไม่เกิน 100 ปอนด์ต่อของทั้งหมด เว้นแต่... (2) ทรัพย์สินนั้นได้ฝากไว้ในตู้เซฟหรือฝากไว้ในความอารักขาดูแลของเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้างที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ หรือบุคคลที่ปรากฏว่าเป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่นั้น ในกรณีข้างต้นเจ้าสำนักโรงแรมไม่สามารถจะอ้างใช้สิทธิในข้อความจำกัดความรับผิดชอบนั้นได้และจะต้องรับผิดชอบใช้เต็มจำนวน” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน มาตรา 702 ที่ได้บัญญัติว่า “เจ้าสำนักโรงแรมมีความรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนมากตามข้อ (1)” หรือ ในมาตรา 701 ข้อ 2. “ความรับผิดชอบของเจ้าของโรงแรมไม่จำกัดถ้า (1) ถ้าความสูญเสียการทำลาย หรือความเสียหายมีสาเหตุมาจากตัวเขาหรือผู้ช่วยเหลือของเขา” หมายความว่า หากทรัพย์สินของแขกหรือผู้เข้าพักอาศัยได้รับความเสียหายหรือสูญเสียโดยมีสาเหตุจากโรงแรม โฮเทล หรือ รีสอร์ท เจ้าสำนักโรงแรมจะมีความรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้นำทรัพย์สินเก็บไว้ในตู้ที่นิรภัยที่ทางโรงแรมจัดไว้ให้ในห้องพักถือเป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมโดยระบุให้ชัดเจนว่าการฝากทรัพย์สินในตู้ที่นิรภัยที่ทางโรงแรมเตรียมไว้ให้ถือเป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม และเจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบต่อคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยที่เข้าพักโรงแรม หากเกิดความสูญหายหรือบุบสลายได้เกิดขึ้นในระหว่างที่คนเดินทางยังเป็นแขกอาศัยของโรงแรมอยู่และยังมีสิทธิที่จะใช้ที่พักแรมได้ อีกทั้งพระราชบัญญัติโรงแรมฯ สหราชอาณาจักรยังได้ระบุให้ “ทรัพย์สินที่ได้ฝากไว้ในตู้เซฟหรือฝากไว้ในความอารักขาดูแลของเจ้าสำนักโรงแรมไม่สามารถอ้างจำกัดความรับผิดชอบได้และต้องรับผิดชอบใช้เต็มจำนวน” เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยที่เข้าพักโรงแรมในกรณีที่ได้เก็บทรัพย์สินไว้ในตู้ที่นิรภัยที่ทางโรงแรมจัดไว้ให้ให้มากที่สุด

2. จากการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อคนเดินทางหรือแขกอาศัย ตามมาตรา 675 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย เปรียบเทียบกับ The Hotel Proprietors Act 1956 แห่งสหราชอาณาจักร และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน เจ้าสำนักโรงแรมจะอ้างข้อยกเว้นจำกัดความรับผิดชอบได้หรือไม่ เพียงใด เพื่อให้สอดคล้องและมีสภาพเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน พบว่าตามมาตรา 675 กำหนดให้ เจ้าสำนักโรงแรมมีหน้าที่รับผิดชอบต่อบรรดาทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกอาศัย ไม่ว่าความเสียหายจะเกิดจากความผิดของโรงแรม หรือเป็นการกระทำของผู้คนที่เข้าออกไปมา ณ โรงแรม โฮเทล หรือสถานที่เช่นนั้น โดยกรณีตามมาตรา 675 วรรคสอง เป็นความรับผิดชอบแบบจำกัดจำนวน กล่าวคือ ทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกอาศัยที่นำมาไว้ในโรงแรมหรือสถานที่เช่นนั้น เจ้าสำนักจะรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวนเฉพาะทรัพย์สินที่ไม่ใช่เงินทองตรา ธนบัตร ตัวเงิน พันธบัตร ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ ประทวนสินค้า อัญมณี หรือของมีค่าอย่างอื่นๆ เป็นต้นว่า กระเป๋าเดินทาง เสื้อผ้า แต่ถ้าเป็นเงินทองตรา ธนบัตร ตัวเงิน พันธบัตร ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ ประทวนสินค้า อัญมณี หรือของมีค่าอย่างอื่นๆ แล้วเจ้าสำนักคงรับผิดชอบจำกัดเพียง 5,000 บาทเท่านั้น เจ้าสำนักจะรับผิดชอบแบบไม่จำกัดจำนวนก็ต่อเมื่อคนเดินทางหรือแขกอาศัยได้ฝากของมีค่าดังกล่าวไว้ให้แก่เจ้าสำนักโดยบอกราคาไว้โดยชัดแจ้งแล้วเท่านั้น

ซึ่งในมาตรา 675 วรรคสองนี้ กำหนดให้คนเดินทางหรือแขกอาศัยเก็บเอาไว้เอง หากเกิดสูญหายหรือบุบสลายไป เจ้าสำนักโรงแรมรับผิดชอบจำกัดเพียงห้าพันบาทเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นของมีค่าที่สิ่งก็ตาม หรือ ของมีค่าเหล่านั้นจะมีราคามหาศาลเท่าใดก็ตาม แต่ถ้าคนเดินทางหรือแขกอาศัยได้ฝากไว้แก่เจ้าสำนักโรงแรมและบอกราคาแห่งของนั้นชัดเจนแล้ว ถ้าเกิดสูญหายไปเจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบตามที่บอกไว้ แต่ถ้าเกิดบุบสลายไปก็รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่าที่บุบสลายนั้นตามความเป็นจริง ไม่ใช่จำกัดเพียงห้าพันบาท ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9284/2544 วินิจฉัยว่าทรัพย์สินของโจทก์ที่หายคือ นาฬิกาเรือนทองฝังเพชร สายสร้อยทองคำ เหรียญหลวงพ่อกุณกรอบทองคำล้อมเพชร พระนางพญาเลี่ยมทอง ต้มหูเพชร เข็มกลัดเพชร และเงินสดทรัพย์สินดังกล่าวเกี่ยวกับเงินทองตรา ธนบัตร อัญมณี และของมีค่าอื่นๆ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 675 วรรคสอง ให้จำกัดความรับผิดชอบไว้เพียง 500 บาท (ปัจจุบัน 5,000 บาท) เว้นแต่จะได้ฝากของมีค่าเช่นนี้ไว้แก่เจ้าสำนักและได้บอกราคาแห่งของนั้นชัดเจน โจทก์เป็นคนเดินทางหรือแขกอาศัย เมื่อไม่ฝากของมีค่าไว้ เจ้าสำนักจึงรับผิดชอบเพียง 500 บาท ไม่ว่าของมีค่านั้นผู้เดินทางจะสวมใส่มาโดยเปิดเผยหรือไม่ก็ตาม และหาใช่ว่าจะต้องฝากทรัพย์สินเฉพาะผู้ลงทะเบียนเข้าพักในโรงแรมไม่

แม้โดยทั่วไปเจ้าสำนักจะต้องรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวน (มาตรา 675 วรรคหนึ่ง) หรือรับผิดชอบจำกัดจำนวน (มาตรา 675 วรรคสองตอนแรก) แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อยกเว้นอยู่ 3 ประการในมาตรา 675 วรรคสามว่าเจ้าสำนักไม่ต้องรับผิดชอบ ในกรณีเหตุสุดวิสัย หรือเพราะสภาพแห่งทรัพย์สิน หรือเกิดเพราะความผิดของคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยเอง เท่านั้น ยกตัวอย่างเช่นกรณีข้าวเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านพักหรูของโซเนวาซีรี ตำบลเกาะกูด อำเภอเกาะกูด จังหวัดตราด เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2565 ที่นักแสดงได้เข้าพักโรงแรมโดยมีของมีค่า คือนาฬิกามูลค่า 21 ล้านบาทถูกไฟไหม้จนเกิดความเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้ จากกรณีข้างต้นอ้างตามสภาพความเป็นจริง ถ้าเราเป็นเจ้าของนาฬิกามูลค่า 21 ล้านบาทนั้น ทางผู้เข้าพักอาศัยก็ไม่ประสงค์ที่จะแจ้งราคาต่อเจ้าสำนักโรงแรมอยู่แล้วเพราะเป็นทรัพย์สินส่วนตัวและมีมูลค่ามาก เนื่องด้วยกลัวว่าจะเป็นอันตรายมากขึ้นหากแจ้ง ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 675 วรรคสอง ที่บัญญัติให้จำกัดความรับผิดชอบเพียงห้าพันบาทจึงเห็นว่าเป็นการจำกัดความรับผิดชอบที่น้อยเกินไปหากเทียบกับมูลค่าทรัพย์สินและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้

ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะให้มีการแก้ไขจำนวนความรับผิดชอบให้มากกว่าห้าพันบาทตามยุคสมัยและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน อีกทั้งการที่คนเดินหรือผู้เข้าพักสถานที่พักส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งราคาทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักแต่ได้นำทรัพย์สินไปเก็บทรัพย์สินไว้ในตู้ในรั้วที่ทางโรงแรมจัดไว้บริการในห้องพัก จึงเห็นว่าเป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมโดยระบุให้ชัดเจนว่าการฝากทรัพย์สินในตู้ในรั้วที่ทางโรงแรมเตรียมไว้ให้เป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม และเจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบต่อคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยที่เข้าพักโรงแรมตามที่ได้กล่าวแล้ว

3. จากกรณีศึกษาและวิเคราะห์ที่กล่าวมาแล้วทำให้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะกฎหมายมาตรา 675 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่ายังไม่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าตอบแทนการ

ฝากทรัพย์สินทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ เช่นนี้ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการกำหนดค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม โฮเทล รีสอร์ท หรือสถานที่เช่นนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าเจ้าสำนักโรงแรมจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนในกรณีทรัพย์สินที่ฝากไว้ได้สูญหายหรือเสียหาย เมื่อความสูญหายหรือเสียหายนั้นเกิดแก่ทรัพย์สินที่ได้รับฝากต่อเจ้าสำนักโรงแรม เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินของผู้เดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัย ในส่วน of ค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อเจ้าสำนักโรงแรมและแขกผู้เข้าพักอาศัยทั้งสองฝ่าย

บทสรุป

ปัญหาว่าการเก็บทรัพย์สินในตู้เซฟในโรงแรมถือเป็นการฝากทรัพย์สินหรือไม่ และขอบเขตความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันหรือไม่ เพียงใด ทำให้เกิดเป็นประเด็นข้อปัญหาทางกฎหมาย 3 ประเด็น จึงสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. เมื่อการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 675 คือ การที่คนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้เข้ามาพักโรงแรมหรือสถานที่เช่นนั้น และได้นำทรัพย์สินของตนโดยตกลงกับเจ้าสำนักโรงแรมว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาของตน แต่กรณีคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้เข้าพักโรงแรมได้นำทรัพย์สินในตู้ณิรภัยที่ทางโรงแรมเตรียมไว้ให้ เห็นว่าการที่โรงแรมนั้นได้เตรียมตู้ณิรภัยไว้บริการนั้นถือเป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมในส่วน of ความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรม โดยระบุให้ชัดเจนว่าการฝากทรัพย์สินในตู้ณิรภัยที่ทางโรงแรมเตรียมไว้ให้เป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม และเจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยที่เข้าพักโรงแรม หากเกิดความสูญหายหรือบุบสลายได้เกิดขึ้นในระหว่างที่คนเดินทางยังเป็นแขกอาศัยของโรงแรมอยู่และยังมีสิทธิที่จะใช้ที่พักแรมได้ อีกทั้ง The Hotel Proprietors Act 1956 แห่งสหราชอาณาจักรยังได้ระบุให้ “ทรัพย์สินที่ได้ฝากไว้ในตู้เซฟในตู้เซฟหรือฝากไว้ในความอารักขาของเจ้าสำนักโรงแรมไม่สามารถอ้างจำกัดความรับผิดชอบได้และต้องรับผิดชอบใช้เต็มจำนวน โดยเทียบเคียงปรับใช้ตาม The Hotel Proprietors Act 1956 แห่ง สหราชอาณาจักร

2. กรณีคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยได้เข้าพักโรงแรมโดยไม่ได้แจ้งราคาทรัพย์สินเมื่อเข้าพักต่อเจ้าสำนักโรงแรม จากกรณีนี้เมื่อทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าสูงมากจนบางครั้งคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักอาศัยก็ไม่ประสงค์ที่จะแจ้งราคาแก่เจ้าสำนักโรงแรม เพราะเกรงว่าทรัพย์สินนั้นจะสูญหาย และเมื่อความเสียหายเกิดแก่ทรัพย์สินที่มีมูลค่ามากนั้น การจำกัดความรับผิดชอบไว้เพียงห้าพันบาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 675 วรรคสองนั้น ในปัจจุบันจึงเห็นว่าเป็นจำนวนที่น้อยเกินไป ดังนั้นเห็นควรว่าคนเดินทางหรือแขกผู้เข้าพักไม่จำเป็นต้องแจ้งต่อเจ้าสำนักโรงแรมทุกครั้งเมื่อเข้าพักโรงแรม เพราะส่วนใหญ่นักเข้าพักโรงแรมไม่ได้แจ้งราคาทรัพย์สินเมื่อเข้าพักอยู่แล้ว เมื่อความเสียหายเกิดแก่ทรัพย์สินมีค่านั้นจึงต้องมีการแก้ไขจำนวนการจำกัดความรับผิดชอบให้มากกว่าห้าพันบาท ตามยุคสมัยและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน อย่างเช่นตาม The Hotel Proprietors Act 1956 แห่ง สหราชอาณาจักร

3. เมื่อการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมนั้นจะมีค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินหรือไม่ก็ได้ จึงเห็นควรเพิ่มเติมว่าในการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมต้องมีค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินทุกครั้ง เพื่อเป็นหลักประกันว่าเจ้าสำนักโรงแรมจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดความเสียหายหรือสูญหายเกิดแก่ทรัพย์สินนั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยควรเพิ่มหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมโดยระบุให้ชัดเจนว่าการฝากทรัพย์สินโดยการฝากทรัพย์สินในตู้รับฝากที่ทางโรงแรมเตรียมไว้ให้เป็นการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมโดยให้แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

มาตรา 675 วรรคหนึ่ง แก้ไขเป็น “เจ้าสำนักโรงแรมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือบุบสลายต่อทรัพย์สินที่ของคณเดินทางหรือแขกอาศัยได้นำเข้ามาในโรงแรม โฮเต็ล หรือสถานที่เช่นนั้น เว้นแต่

(1) ในเวลาทรัพย์สินสูญหายหรือบุบสลายนั้น คนเดินทางได้ทำการตกลงผูกพันกับทางโรงแรมที่จะใช้บริการที่พักแรมแล้ว

(2) ความสูญหายหรือบุบสลายได้เกิดขึ้นในระหว่างที่คนเดินทางยังเป็นแขกอาศัยของทางโรงแรมอยู่และยังมีสิทธิที่จะใช้ที่พักแรมได้”

2. ควรจะให้มีการแก้ไขจำนวนความรับผิดชอบมากกว่าห้าพันบาท ตามยุคสมัยและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 675 วรรคสอง ดังนี้

มาตรา 675 วรรคสอง แก้ไขเป็น “ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อความเสียหายหรือบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่นำเข้ามาในโรงแรม โฮเต็ล หรือสถานที่เช่นนั้น ความรับผิดชอบของเจ้าสำนักโรงแรมต่อคนเดินทางหรือแขกอาศัยคนหนึ่งคนใดก็ตาม ให้จำกัดไว้เพียงห้าพันบาท เว้นแต่

(1) ทรัพย์สินนั้นได้ถูกขโมย สูญหายหรือเสียหายไป เพราะการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ประมาทเลินเล่อกระทำโดยจงใจของเจ้าสำนักโรงแรมหรือของลูกจ้างของเขา หรือ

(2) ทรัพย์สินนั้นได้ฝากไว้ในตู้เซฟหรือฝากไว้อยู่ในความอารักขาดูแลของเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้างที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ หรือบุคคลที่ปรากฏว่าเป็นที่เข้าใจได้ว่า เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่นั้น

(3) ในเวลาหลังจากที่แขกอาศัยได้มาถึงโรงแรมแล้ว หากเขาต้องการที่จะฝากทรัพย์สินนั้น แต่ด้วยเพราะเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้างปฏิเสธที่จะรับฝากของนั้นไว้หรือเพราะการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าสำนักโรงแรมหรือลูกจ้าง เป็นเหตุให้ไม่อาจจะฝากของนั้นได้

ในกรณีข้างต้นเจ้าสำนักโรงแรมไม่สามารถจะอ้างใช้สิทธิในข้อความจำกัดความรับผิดชอบนั้นได้ และจะต้องรับผิดชอบใช้เต็มจำนวน”

3. การเข้าพักโรงแรม โฮเต็ล รีสอร์ท หรือสถานที่เช่นนั้น ในการรับฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมทุกครั้งควรมีค่าตอบแทนในการรับฝากทรัพย์สินเพื่อเป็นหลักประกันว่าเจ้าสำนักโรงแรมจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีทรัพย์สินที่ฝากไว้ได้สูญหายหรือเสียหาย เมื่อความสูญหายหรือเสียหายนั้นเกิดแก่ทรัพย์สินที่ได้รับฝากต่อเจ้าสำนักโรงแรมโดยมีกฎหมายบัญญัติว่าการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมต้องมีค่าตอบแทนทุก

ครั้งเมื่อฝากทรัพย์สิน และเจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบเมื่อมีการฝากทรัพย์สินของคนเดินทางหรือผู้เข้าพักอาศัยโรงแรมในหมวด 3 วิธีเฉพาะสำหรับเจ้าสำนักโรงแรม เห็นควรให้มีการบัญญัติให้เก็บค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินเข้าไปในค่าห้องพัก โดยเพิ่มมาตราต่อไปนี้

มาตรา 675/1 ความว่า “เมื่อคนเดินทางหรือแขกอาศัยเข้าพักโรงแรม โฮเต็ล หรือสถานที่พักเช่นว่านั้นแล้วเข้าทำสัญญาฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรม ถ้าได้ให้ค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินต่อเจ้าสำนักโรงแรมแล้วไซ้ ถือว่าการให้ค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินนั้นเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาฝากทรัพย์สินได้ทำขึ้นแล้ว อนึ่ง ค่าตอบแทนในการฝากทรัพย์สินนี้ย่อมเป็นหลักประกันว่าเจ้าสำนักโรงแรมจะรับผิดชอบต่อทรัพย์สิน เมื่อเกิดความเสียหายหรือสูญหายต่อทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกอาศัยเข้าพักโรงแรม โฮเต็ล หรือสถานที่พักเช่นว่านั้น”

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

สมาคมผู้ค้าทองคำ. (2567). *ราคาทองคำประจำวัน*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567, จาก

<https://www.goldtraders.or.th/DailyPrices.aspx>

Chrono24. (2567). *ราคานาฬิกา*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 25 มีนาคม 2567 จาก

<https://www.chrono24.com/search/index.htm?query=RM1103+McLaren&dosearch=true&searchexplain=1&watchTypes=&accessoryTypes=>

นิรนาม. (2566). *สัญญาฝากทรัพย์สิน*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 25 มีนาคม 2567, จาก [http://old-book.ru.ac.th/e-book/LA209\(S\)LW211\(S\)54/LA209-2-1.pdf](http://old-book.ru.ac.th/e-book/LA209(S)LW211(S)54/LA209-2-1.pdf)

สำนักวิชาการ. (2566). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1936/2549*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 25 มีนาคม 2567, จาก

<https://deka.in.th/view-268635.html>

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2566). *พระราชบัญญัติโรงแรม พุทธศักราช 2547*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567,

จาก <https://www.dip.go.th/Portals/0/patuemoh/fatu/กฎหมาย/การค้าและการบริการ/พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547.pdf>

มยุรี พันแสงดาว. (2547). *กฎหมายธุรกิจโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*

BUSINESS LAW LW 215. (หน้า 225). *ภาควิชากฎหมายแพ่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.

ณัฐนันท์ หิรัญรัตมีสกุล. (2556). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจสถานที่พักที่ไม่เป็นโรงแรม.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 61.

นิรนาม. (2566). German Civil CodeBGB Section 702[ออนไลน์].//เข้าถึงเมื่อ 31 มีนาคม 2567.//เข้าถึงจาก https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/.

ภาษาอังกฤษ

Federal Office of Justice (2024). Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), Section 701 Liability of the innkeeper, Section 702 Limitation of liability; valuables. Federal Ministry of Justice. Online February 12, 2024, from https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p3864

Grant, D. (2005). Hotelkeepers' Liability for the Property of Guests-Part Two. Int'l Travel LJ, 148.

Meilani, D., & Anugrah, I. (2015). The Design of Hotel Performance Management System in Padang. In Proceedings of the International MultiConference of Engineers and Computer Scientists (Vol. 2).

Plessis, P. D. (2007). Innkeeper's Liability for Loss Suffered by Guests: Drake v Dow. Edinburgh Law Review, 11(1), 89-94.

Radolović, O. (2010). Hotel Guest's Liability for Non-Payment of Hotel Services in Comparative Law. WASET: Academic Science Research, (66), 430-438.

Stewart, D. A. (1994). Hoteliers and hotels: case studies in the growth and development of UK hotel companies 1945-1989. University of Glasgow (United Kingdom).

Thansettakij (March 8, 2022). Fire at “Soneva Kiri Kood Island” Destroys Customer's 21 Million Baht Luxury Watch. Thansettakij Online. Retrieved March 31, 2024, from <https://www.thansettakij.com/general-news/516615>

Übersetzungen S., Carmen V. Schöning (2023). German Civil CodeBGB Section 702[Online].//Accessed March 31, 2024.//Accessed from https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/.

Translated References

Academic Office. (2023). Supreme Court Judgment No. 1936/2549. Retrieved March 25, 2024, from <https://deka.in.th/view-268635.html>.

Anonymous. (2023). Deposit agreement. Retrieved March 25, 2024, from [http://old-book.ru.ac.th/e-book/LA209\(S\)LW211\(S\)54/LA209-2-1.pdf](http://old-book.ru.ac.th/e-book/LA209(S)LW211(S)54/LA209-2-1.pdf)

Anonymous. (2023). German Civil Code BGB Section 702 [Online]. Retrieved March 31, 2024, from https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/

Chrono24. (2024). Watch prices. Retrieved March 25, 2024, from <https://www.chrono24.com/search/index.htm?query=RM1103+McLaren&dosearch=true&searchexplain=1&watchTypes=&accessoryTypes=>

Department of Industrial Promotion. (2023). Hotel Act B.E. 2547 (2004). Retrieved March 25, 2024, from <https://www.dip.go.th/Portals/0/patuemoh/fatu/กฎหมาย/การค้าและการบริการ/พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547.pdf>

Gold Traders Association. (2024). Daily gold prices. Retrieved March 25, 2024, from <https://www.goldtraders.or.th/DailyPrices.aspx>

Hiranratsameesakul, N. (2013). Legal issues concerning the operation of non-hotel accommodation businesses. Master of Laws Thesis in Law, Faculty of Law, Thammasat University. p. 61.

Pansaengdao, M. (2004). Business law specifically related to the Civil and Commercial Code BUSINESS LAW LW 215. (p. 225). Department of Civil Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University.

ความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการด้านสาธารณสุข
และสุขภาพ ภายในอำเภอเมือง และอำเภอบางแก้ว จังหวัดนนทบุรี
People's Expectations and Satisfaction with Public Health and Health
Services Within Mueang District and Pak Kret District
Nonthaburi Province

[Received: March 21, 2024; Revised: April 30, 2024; Accepted: May 9, 2024]

รวิกานต์ จิตจักร

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)

สาขาวิชารัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Rawikarn Jitjak

Master of Arts (Political Science),

Political Science,

Kasetsart University

ภริดา ชัยรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์,

สาขาวิชารัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Pirada Chairatana,

Assistant Professor,

Political Science,

Kasetsart University

CORRESPONDING AUTHOR

Pirada Chairatana, Assistant Professor, Political Science,

Kasetsart University, Thailand. E-mail: fsocpdc@ku.ac.th, pirada.c@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน 2) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน 3) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 5) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่เข้ารับบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพภายในสถานพยาบาลทุกประเภท ในอำเภอเมือง และอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพแตกต่างกัน และประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในขณะที่ความคาดหวังของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความพึงพอใจของประชาชนในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: ความคาดหวัง; ความพึงพอใจ; การให้บริการ; สาธารณสุขและสุขภาพ; การเข้าถึง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of satisfaction with public health services and public health 2) to study the level of expectations for public health and public health services and 3) to compare the level of satisfaction with public health services and public health classified by classified personal factors 4) to compare the level of expectations of public health services and public health classified. 5) to study the relationship between expectations and satisfaction in public health and health services. The sample group consisted of 400 people who received public health and health services within all types of health facilities in Mueang District and Pak Kret District. Nonthaburi Province. Statistics used in data analysis include frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation, t-test, one-way analysis of variance, and Pearson correlation coefficient statistical significance was set at the .05 level. The research results found that the sample group had a high level of satisfaction and a high level of expectation for public health services and overall health. The results of the hypothesis testing found that people with personal factors such as education level and different careers were different in satisfaction with public health and health services and people with personal factors such as different occupations have different expectations for public health services and health. It is statistically significant at the .05 level. Which is in line with the set assumptions. Meanwhile, people's expectations have a highly positive relationship with people's satisfaction with public health and health services. Statistically significant was set at the .01 level, which is in line with the set assumptions.

Keywords: Service Satisfaction; Expectations; Providing Services; Public Health; Health Access

บทนำ

ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ที่มุ่งเน้นภายในปี 2566 ว่าด้วย คนไทยสุขภาพดี เศรษฐกิจมั่นคง (Health for Wealth) สู่เป้าหมาย “ประชาชนแข็งแรง เศรษฐกิจไทยเข้มแข็ง ประเทศไทยแข็งแรง” โดยมีวัตถุประสงค์ (1) ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากขึ้น เพิ่มความครอบคลุมการดูแลสุขภาพปฐมภูมิที่บ้าน และชุมชน โดย 3 หมอ และการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) สร้างโอกาสการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพของรัฐอย่างเป็นธรรม สะดวก และรวดเร็ว (โรงพยาบาลของประชาชน บริการสุขภาพไร้รอยต่อ และการดูแลองค์รวมทั้งกายและจิต) รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังเพื่อพัฒนาโรงพยาบาล (2) ยกระดับการเสริมสร้างสุขภาพเพื่อคนไทยแข็งแรง ปรับเปลี่ยนการสื่อสารสุขภาพให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ถูกต้อง ปลอดภัย ทันสมัย ชุมชนเข้มแข็งร่วมพลังสร้างสุขภาพดี สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว ทั้งกายและใจ (3) ผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลอย่างเป็นระบบและทั่วถึง ส่งเสริมให้สูงวัยอย่างแข็งแรง บูรณาการดูแลผู้สูงอายุทั้งร่างกาย จิตใจ ภาวะสมองเสื่อม สนับสนุนโรงพยาบาลทุกระดับให้มีคลินิกผู้สูงอายุ สามารถเข้าถึงบริการได้สะดวกยิ่งขึ้น (4) นำสุขภาพขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ส่งเสริมผลิตภัณฑ์และบริการสุขภาพ สมุนไพรและภูมิปัญญาไทยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก ขยายสู่การเป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของภูมิภาคและประชาคมโลก (5) ข้อมูลสุขภาพเป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน พัฒนาข้อมูลดิจิทัลสุขภาพของประชาชน ที่มีมาตรฐานและธรรมาภิบาล เชื่อมโยงเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของประเทศ ให้ประชาชนได้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตนเอง สามารถใช้บริการสาธารณสุขได้ทุกที่อย่างต่อเนื่อง (อัญชรีย์ บุญมาประเสริฐ, 2566)

นอกจากนี้ การคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นหลัก ต้องพิจารณาและกระทำการควบคู่ไปกับการพิจารณาถึงความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการ ตามที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2559) วิเคราะห์ถึงกลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความคาดหวังอย่างไรบ้าง โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประชาชนผู้ใช้บริการ ที่เลือกเข้ารับบริการในสถานพยาบาลเอกชน โรงพยาบาลเอกชนและคลินิก หน่วยงานของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข สถานประกอบการธุรกิจบริการสุขภาพ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร และสำนักพัฒนาระบบสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร

กล่าวโดยสรุป การพิจารณาถึงความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ใช้บริการ ต้องกระทำการพิจารณาควบคู่กัน หากปราศจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่ออีกสิ่งหนึ่ง และเมื่อความคาดหวังได้รับการตอบสนองอย่างครบถ้วน ผลลัพธ์ด้านความพึงพอใจย่อมส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนา สร้างความเชื่อมั่นในการบริการสาธารณสุข ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพให้ประชาชน สามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพมากยิ่งขึ้น

อัตราการใช้บริการผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน ปีงบประมาณ 2566 ประมวลผล ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน 2566 โดยจำแนกตามรายอำเภอ เขตสุขภาพที่ 4 จังหวัดนนทบุรี พบว่า จำนวนผู้รับบริการสาธารณสุข 2 อันดับแรก ได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี (จำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยนอก 444,421 คน ผู้ป่วยใน 48,999 คน) และอำเภอปากเกร็ด (จำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยนอก 241,949 คน ผู้ป่วยใน 18,099 คน) รองลงมา ได้แก่ อำเภอบางบัวทอง

(จำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยนอก 184,874 คน ผู้ป่วยใน 5,875 คน) อำเภอบางกรวย (จำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยนอก 163,287 คน ผู้ป่วยใน 2,082 คน) อำเภอบางใหญ่ (จำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยนอก 162,162 คน ผู้ป่วยใน 6,303 คน) และจำนวนผู้รับบริการที่น้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอไทรน้อย (จำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยนอก 83,979 คน ผู้ป่วยใน 1,956 คน)

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนอัตราการใช้บริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ จังหวัดนนทบุรี มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสังคม ควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพให้ตอบสนองต่อความต้องการ ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม พร้อมทั้งขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งส่วนงานภาครัฐและเอกชน ประสานความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ยกย่องคุณภาพการให้บริการ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจ นำไปสู่ความสำเร็จในการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจากความพึงพอใจและความคาดหวังของประชาชนต่อการใช้บริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ภายในอำเภอเมืองนนทบุรี และอำเภอปากเกร็ด ซึ่งมีสถิติผู้ใช้บริการสูงสุด 2 อันดับแรก ตลอดจน นำผลการศึกษาที่ได้รับ มาพิจารณาด้านการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ค้นหาข้อเสนอแนะ และแนวทางการปฏิบัติ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ปรับปรุงการให้บริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน
2. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน
3. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
4. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ

การเข้าถึงบริการ ตามแนวคิดของอเดย์และแอนเดอร์เซน (Aday & Andersen, 1981) มีปัจจัย 5 ประการ ได้แก่

1. นโยบาย สาธารณสุข (Health policy) เน้นเรื่อง การเข้าถึงบริการสุขภาพ งบประมาณ การศึกษา อัตราค่าจ้าง และโครงการ
2. ลักษณะระบบบริการสุขภาพ (Characteristics of health delivery system) ระบบการให้บริการ ความพอเพียง การกระจายทรัพยากร และความครอบคลุม
3. ลักษณะประชากร ผู้ใช้บริการ (Characteristics of population) การวิเคราะห์ลักษณะ ทั้งด้าน ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสนับสนุน ความต้องการ เป็นต้น
4. การใช้บริการสุขภาพ (Utilization of health services) สถานบริการ จุดประสงค์ที่เข้ารับ บริการ เวลา
5. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Consumer satisfaction) ความรู้สึกหลังเข้ารับบริการในแต่ละ ครั้ง

ปัจจัยทั้ง 5 ประการข้างต้น ใช้แนวความคิดหลัก คือ 1) การเข้าถึงบริการเป็นลักษณะเฉพาะของ ประชากร (รายได้ ค่าชดเชยจากประกัน) และ 2) การเข้าถึงบริการ วัดผลลัพธ์ของแต่ละบุคคล จากระดับความ พึงพอใจ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวังในบริการสาธารณสุข

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า ความคาดหวัง (Expectation) เอาไว้อย่างหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

R Clay (1988) ความคาดหวัง หรือการคาดเดาเหตุการณ์ โดยพึงประสงค์จะได้รับ ความดีงาม ต่อสิ่งที่ คาดหวังไว้

ชิษณุกร พรภาณวิชัย (2540) ความคาดหวัง คือ ความรู้สึก ต่อเหตุการณ์ ที่ยังไม่เกิดขึ้น ของบุคคลอื่น ที่มีความเกี่ยวข้อง หรือมีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกันกับตน โดยคาดหวัง ให้บุคคลนั้น แสดงพฤติกรรม ตามที่ตนพึง ประารถนา

มณฑิรา เขียวยิ่ง และคณะ (2540) ความคาดหวัง คือ ความเชื่อ ในสิ่งที่อาจจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้น ถูกต้องหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่พบเจอของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความคาดหวัง (พวงผกา วรรณะปรกรณ์, 2556) ขึ้นอยู่กับ การประเมินความ เป็นไปได้ ทั้งนี้ ความคาดหวังอาจเป็นความรู้สึก การคาดการณ์ ของบุคคล ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาจเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม

3. ความหมายและปัจจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในบริการสาธารณสุข

ความหมายของการวัดความพึงพอใจ

ภณิดา ชัยปัญญา (2541) การวัดความพึงพอใจ สามารถทำได้หลายวิธี

1. การใช้แบบสอบถาม การแสดงความคิดเห็น กำหนดรูปแบบ หรือการให้อิสระในการตอบคำถาม โดยการระบุข้อความ

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการได้รับข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล อาศัย เทคนิค และวิธีการที่ดี ให้ได้รับข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต พฤติกรรม การแสดงออก การพูด กริยา ท่าทาง อย่างมีแบบแผน และจริงจัง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ เป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึก และพฤติกรรมเชิงบวก ของบุคคล ในการตอบสนองต่อความต้องการ ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดย มุ่งตอบสนองทั้งทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมของบุคคล

ปัจจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจ

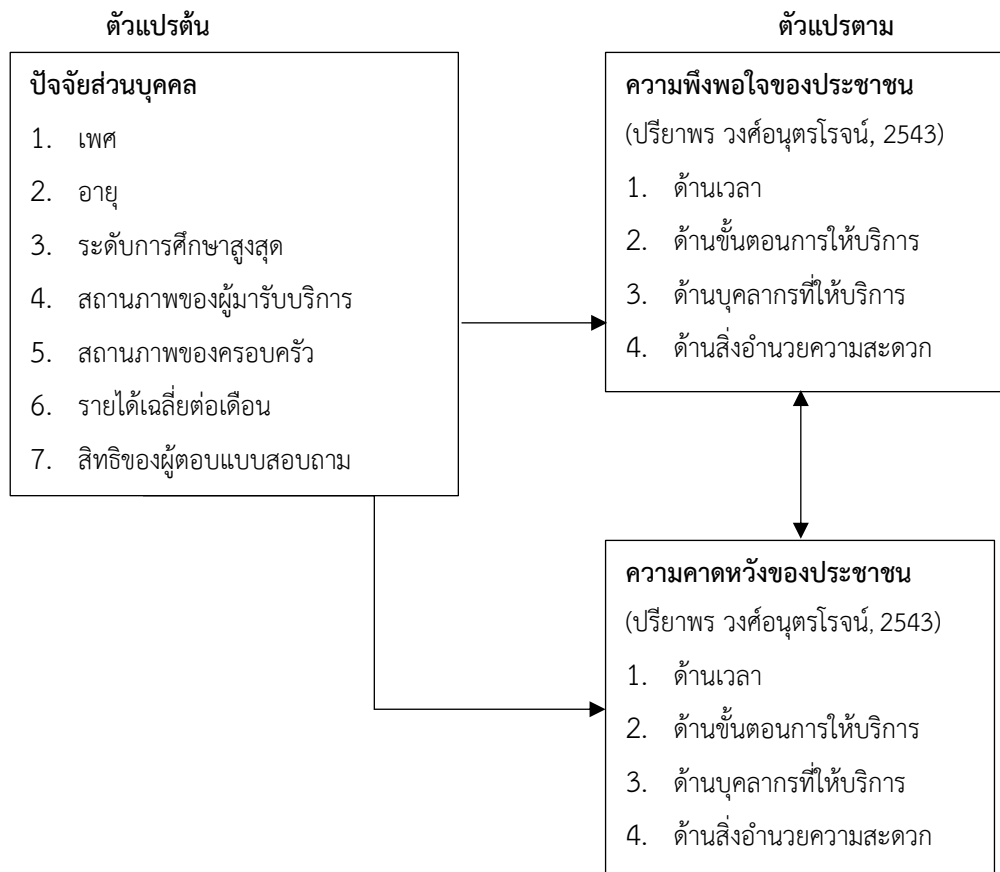
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543) ได้มีการสรุปว่า ปัจจัยที่ใช้เป็นเครื่องมือเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานนั้นมี 3 ประการ คือ

ปัจจัยด้านบุคคล (personal factors) หมายถึง ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงาน เช่น ประสบการณ์ ระยะเวลาในการทำงาน การศึกษา เงินเดือน ความสนใจ เป็นต้น

ปัจจัยด้านงาน (factor in the Job) หมายถึง องค์ประกอบโดยรวมของงาน เช่น ทักษะ ความสามารถ และขนาด เป็นต้น

ปัจจัยด้านการจัดการ (factors controllable by management) ได้แก่ ความมั่นคงในงาน ความก้าวหน้า อำนาจตามตำแหน่ง เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2566

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพภายในอำเภอเมือง และอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ต่างกัน
2. ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ต่างกัน

3. ความคาดหวังของประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนหรือผู้รับบริการในสถานพยาบาลทุกประเภทในอำเภอเมือง และอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 614,093 คน แบ่งเป็น อำเภอเมือง 361,127 คน อำเภอปากเกร็ด 252,966 คน จำแนกรายเพศ ชายและหญิง โดยอ้างอิงจากการสืบค้นข้อมูล ณ วันที่ 16 สิงหาคม 2566 เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของประชากร ด้วยสูตรของ Taro Yamane (สถาบันนวัตกรรมและธรรมาภิบาลข้อมูล, 2565) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่เฉพาะเจาะจง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการอย่างไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Non-Probability Sampling) (enablesurvey, 2022b) โดยเป็นการสุ่มแบบเจาะจง และการสุ่มตามความสะดวก เนื่องจากผู้วิจัยต้องการผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมในการวิจัย และพิจารณาควบคู่ไปกับกลุ่มผู้รับบริการที่สะดวกต่อการให้ข้อมูล ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เพราะผู้รับบริการบางรายไม่สะดวกในการทำแบบสอบถาม ทั้งนี้ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานของเหตุผลและเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะบรรลุนิติภาวะแล้ว สามารถอ่านออกเขียนได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) (enablesurvey, 2022a) สร้างขึ้นโดยการอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการดำเนินการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ข้อคำถามจะเป็นคำถามปลายปิด ซึ่งกำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบ (Multiple Choices) และแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจในการเข้ารับบริการ
3. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้ารับบริการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการสาธารณสุขและสุขภาพ ภายในอำเภอเมือง และอำเภอปากเกร็ด จังหวัด

นนทบุรี และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนพฤศจิกายน 2566 – มีนาคม พ.ศ. 2567 โดยศึกษาจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผู้ให้ข้อมูล คือ ประชาชนหรือผู้รับบริการในสถานพยาบาลทุกประเภท ภายในอำเภอเมืองนนทบุรี และอำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพภายในอำเภอเมือง และอำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) มาวิเคราะห์ และอภิปรายผลการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : SD) เกณฑ์การแปลความหมายระดับความพึงพอใจและระดับความคาดหวัง แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำกลุ่มตัวอย่างหรือค่าสถิติที่ได้ไปทดสอบตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ใช้ทดสอบเปรียบเทียบตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม และการใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation) ตามสูตรของ Pearson ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้นที่จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มขึ้นไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21 - 40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท สถานภาพโสด รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 15,001 - 20,000 บาท และมีสิทธิการรักษาที่ได้มากที่สุดได้แก่ สิทธิประกันสังคม ความพึงพอใจของผู้รับบริการในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.78 เมื่อพิจารณาความพึงพอใจเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.85 ด้านเวลา คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.76 ด้านบุคลากรที่ให้บริการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.60 ด้านขั้นตอนการให้บริการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.58

ในขณะที่ความคาดหวังของผู้รับบริการในภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.87 เมื่อพิจารณาความพึงพอใจเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านขั้นตอนการให้บริการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.82 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.80 ด้านบุคลากรที่ให้บริการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.78 ด้านเวลา คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.74

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ต่างกัน พบว่า ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสิทธิการรักษา แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในขณะที่ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ต่างกัน พบว่า ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสิทธิการรักษา แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ความคาดหวังของประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชนในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ พบว่า ความคาดหวังกับความพึงพอใจของประชาชนในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ

ปัจจัยส่วนบุคคล	ระดับค่าเฉลี่ย (p-value)	ผลการศึกษา	
		มีผล	ไม่มีผล
ความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ			
เพศ	.923		✓
อายุ	.290		✓
ระดับการศึกษา	.067		✓
อาชีพ	.010*	✓	
สถานภาพทางครอบครัว	.583		✓
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	.163		✓
สิทธิการรักษา	.347		✓
ความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ			
เพศ	.879		✓

ปัจจัยส่วนบุคคล	ระดับค่าเฉลี่ย (p-value)	ผลการศึกษา	
		มีผล	ไม่มีผล
อายุ	.301		✓
ระดับการศึกษา	.044*	✓	
อาชีพ	.001*	✓	
สถานภาพทางครอบครัว	.577		✓
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	.226		✓
สิทธิการรักษา	.410		✓

สรุปและอภิปรายผล

ประชาชนมีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ด้านเวลาโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อทำการพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการที่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละช่องการให้บริการ เช่น การรับบัตรคิว ไม่เกิน 2 นาที/คน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.07$) และพึงพอใจต่อความรวดเร็วในการให้บริการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.39$) ซึ่งสอดคล้องกับหัวใจบริการ (องค์การบริหารส่วนตำบลสิบเอ็ดศอก, 2565) ตามคู่มือปฏิบัติราชการของสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลสิบเอ็ดศอก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า หัวใจบริการที่สำคัญอันดับแรกต้องมีความรวดเร็วทันเวลา ไม่ว่าจะเป็นความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน หรือการให้บริการจากการติดต่อ เพราะประชาชนต่างมุ่งหวังที่จะได้รับความสะดวกสบาย รวดเร็ว และถูกต้อง ดังนั้นการให้บริการที่รวดเร็วจึงเป็นวิธีการที่ช่วยสร้างความพึงพอใจต่อประชาชนได้ ด้านขั้นตอนการให้บริการโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.04$) คือ สถานพยาบาลที่มีป้ายประกาศแจ้งข้อมูลชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากสถานพยาบาลมีการให้บริการที่เหมาะสม ป้ายประชาสัมพันธ์มีความชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของวัลภา ยิ้มปราโมทย์ (2559) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ป่วยนอกที่มีต่อโรงพยาบาลเอกชน กรณีศึกษาโรงพยาบาลในเครือพระราม 2 ในขณะที่ความพึงพอใจค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.59$) คือ การติดตามผลการรักษาของสถานพยาบาล สอดคล้องกับ Aday and Andersen (1974) กล่าวว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการ จะได้รับจากการบริการเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การประสานงานของการบริการ และการติดตามผลการรักษาของแพทย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ ด้านบุคลากรที่ให้บริการโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.95$) เกี่ยวกับการแต่งกายของบุคลากรที่มีความเหมาะสม สะอาด สุภาพ เรียบร้อย ถูกต้องตามกาลเทศะ ทั้งนี้เนื่องจากความน่าเชื่อถือของบุคลากรทางการแพทย์เป็นส่วนที่ทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงดาว ภูครองจิตร และคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง คุณภาพในการให้บริการของโรงพยาบาลเสลภูมิ สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ผลการศึกษา เมื่อ

พิจารณารายด้าน พบว่า ผู้รับบริการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของโรงพยาบาล ด้านความน่าเชื่อถือของบริการมากที่สุด ในขณะที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.63$) คือ ความพึงพอใจต่อบุคลากรที่ให้บริการด้วยความเต็มใจ พร้อมให้บริการ ไม่เลือกปฏิบัติ และการได้รับการอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับลักษณะของการให้บริการที่ดีและคุณสมบัติของผู้ให้บริการตามที่สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลลิบเอ็กคอกกำหนดเอาไว้ในคู่มือการปฏิบัติราชการการให้บริการด้วยใจ “Service Mind” (องค์การบริหารส่วนตำบลลิบเอ็กคอก, 2565) ประกอบด้วย 1) การดูแลหน้าตา ทรงผม เล็บมือให้สะอาดอยู่เสมอ 2) ไม่รับประทานอาหารหรือของขบเคี้ยวต่างๆ ขณะให้บริการ 3) ยิ้มทักทาย เคารพ หวานนวล หยอกล้อเล่นกันขณะให้บริการ 4) ยิ้มเสริมสวย ล้าง แคะ แกะ เกา ขณะให้บริการ 5) ห้ามพูดจา หรือหยิบของข้ามผู้อื่น 6) แต่งกายสุภาพเรียบร้อย 7) ใช้กิริยา วาจาที่สุภาพทั้งต่อผู้ร่วมงาน และประชาชนผู้รับบริการ 8) ประสานงาน และติดตามงานด้วยท่าทีที่เป็นมิตรกับหน่วยงานอื่นๆ 9) มีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการ 10) มีความพร้อม และกระตือรือร้นต่อประชาชนผู้รับบริการ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.85$) เกี่ยวกับจุดประชาสัมพันธ์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ในขณะที่ความพึงพอใจต่อนั่งรอรับบริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.74$) สอดคล้องกับมาตรฐานระบบบริการสุขภาพตามประกาศของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ที่มีการใช้ข้อกำหนดที่ได้ระบุไว้ เพื่อให้ผู้รับบริการและประชาชนมีความมั่นใจว่า ได้รับความสะดวกสบายจากการรับบริการ ภายใต้สถานที่ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน

นอกจากนี้ ประชาชนมีความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ด้านเวลาโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนคาดหวังต่อการให้บริการที่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละช่องทางการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.74$) ในขณะที่ ประชาชนคาดหวังต่อความเร็วในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.47$) ซึ่งสอดคล้องกันกับผลความพึงพอใจต่อความเร็วในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.39$) สาเหตุเนื่องมาจากประชาชนที่เข้ารับบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของ ต้องการเข้ารับบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็วและไม่ต้องเสียเวลารอคอย ด้านขั้นตอนการให้บริการโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังว่า ภายในสถานพยาบาลจะมีป้ายแจ้งข้อมูลชัดเจน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกช่องรับบริการ ป้ายชี้แจ้งขั้นตอนการรับบริการ ป้ายหมายเลขระบุห้องตรวจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.08$) ในขณะที่ประชาชนคาดหวังต่อการได้รับการบริการตามลำดับขั้นตอนที่สถานพยาบาลแจ้ง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.72$) ผลการวิเคราะห์ความคาดหวังในด้านขั้นตอนการให้บริการ สะท้อนให้เห็นว่าความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากประชาชนมีความคาดหวังต่อการติดตามผลการรักษาเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.95$) รองลงมาจากความคาดหวังให้สถานพยาบาลมีป้ายแจ้งข้อมูลชัดเจน ในขณะที่ความพึงพอใจของประชาชนต่อความคาดหวังให้สถานพยาบาลมีการติดตามผลการรักษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.59$) ด้านบุคลากรที่

ให้บริการโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังต่อภาพลักษณ์ของผู้ให้บริการหรือบุคลากรภายในสถานพยาบาลที่แต่งกายเหมาะสม สะอาด สุภาพ เรียบร้อย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.15$) ในขณะที่ประชาชนมีความคาดหวังต่อการได้รับการบริการจากบุคลากรที่มีความเต็มใจ พร้อมให้บริการ ไม่เลือกปฏิบัติ ได้รับการอย่างเท่าเทียม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.64$) ซึ่งสอดคล้องกับผลความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.63$) ทั้งนี้เนื่องมาจากการสร้างภาพลักษณ์และการให้บริการที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพราะมีส่วนช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างความประทับใจต่อผู้รับบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมและรายด้านในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังให้จุดประชาสัมพันธ์ของสถานพยาบาลสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.20$) ในขณะที่ประชาชนมีความคาดหวังต่อห้องสุขาที่มีราวจับสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้ใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.72$) โดยอาจมีสาเหตุเนื่องมาจากสถานพยาบาลที่เข้ารับบริการมีจำนวนผู้รับบริการจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดความแออัดและสังเกตเห็นช่องรับบริการไม่ชัดเจน รวมถึงการใช้บริการห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุมักจะมีรองรับผู้ใช้บริการเพียง 1 ห้อง ส่งผลให้ผู้สูงอายุหรือผู้ใช้บริการมีความเสี่ยงต่อการใช้บริการห้องสุขาแบบไม่มีราวจับหรือสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้น ประชาชนที่เข้ารับบริการจึงคาดหวังต่อการได้รับการอำนวยความสะดวกภายในสถานพยาบาลอย่างครบครัน ซึ่งไม่สอดคล้องกันกับผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้ารับบริการ เนื่องจากความพึงพอใจของประชาชนต่อห้องสุขาที่มีราวจับหรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจอยู่อันดับที่ 4 และไม่ใช้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.72$)

2. การพิจารณาค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชน

การพิจารณาค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชนในภาพรวม พบว่า ความคาดหวังของประชาชนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าความพึงพอใจ ($\bar{X} = 3.87$) แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังกับความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพมีความแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้ เป็นเพราะประชาชนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน การได้รับความคุ้มครองและการรับบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพอาจแตกต่างกันออกไป จึงมีความพึงพอใจภายหลังการเข้ารับบริการแตกต่างกัน นอกจากนี้ ระดับการศึกษาของประชาชนที่แตกต่างกันเป็นส่วนที่สะท้อนให้เห็นว่า สุขภาวะและการศึกษาต้องไปด้วยกัน ตามคำกล่าวของสำนักสนับสนุนสุขภาวะประชาชนกลุ่มเฉพาะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่า การศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยทางสังคมที่สามารถช่วยลด

ช่องว่างและความไม่เป็นธรรมทางสุขภาวะของสังคม การที่ประชาชนสามารถอ่านออก พูดหรือเขียนได้ จะช่วยให้การสื่อสารกับบุคลากรด้านสาธารณสุขที่ให้บริการได้อย่างสะดวก ดังนั้น หากประชาชนไม่ได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม การสร้างเสริมสุขภาพที่ดี และความปลอดภัยในตนเองอาจส่งผลเสียต่อสุขภาพในอนาคตได้ (กรุงเทพมหานคร, 2560)

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนผู้มารับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสิทธิการรักษาแตกต่างกัน ความพึงพอใจต่อบริการสาธารณสุขและสุขภาพไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัยส่วนบุคคลข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น ระดับการศึกษา แม้ว่าจะมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน แต่ความคาดหวังของประชาชนถูกกำหนดตามระดับการศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกันกับงานวิจัยของธัญพร สีนพัฒน์พงศ์ (2560) ได้อธิบายว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้านครหลวง จังหวัดกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน โดยพนักงานที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มีความพึงพอใจมากกว่าพนักงานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี เนื่องจากพนักงานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จะมีความคาดหวังสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาอื่นๆ และอาจมีทางเลือกในการทำงานที่ดีกว่า

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ความคาดหวังของประชาชนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของประชาชน ในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความคาดหวังของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความพึงพอใจของประชาชนในบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชนเป็นไปอย่างเหมาะสม ประชาชนได้รับการบริการอย่างทันทั่วถึง สะดวก รวดเร็ว และครบถ้วนตามขั้นตอนที่แจ้งเอาไว้ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังก่อนการเข้ารับบริการ ส่งผลให้ภาพรวมด้านความพึงพอใจเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สถานพยาบาลควรมีการปรับลดขั้นตอนการให้บริการ และมีการกำหนดระยะเวลาในแต่ละช่องบริการ เพื่อให้การบริการมีความรวดเร็วทันเวลา
2. สถานพยาบาลแต่ละแห่งควรมีแนวทางการดำเนินการติดตามและตรวจสอบประเมินผลการรักษากับผู้รับบริการเป็นประจำ ทุกๆ 1-2 เดือน และควรให้ความสำคัญต่อลำดับขั้นตอนการให้บริการ โดยมุ่งหวังให้ผู้รับบริการได้รับการบริการอย่างครบถ้วน

3. สถานพยาบาลควรมีการฝึกอบรมและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของบุคลากร ให้มีความเต็มใจ พร้อมให้บริการ ไม่เลือกปฏิบัติ ผู้รับบริการได้รับบริการที่เท่าเทียม
4. สถานพยาบาลควรมีการจัดซื้อที่นักรับบริการเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับต่อผู้มารับบริการและญาติผู้ป่วย
5. สถานพยาบาลควรมีการกำหนดลำดับขั้นตอนการให้บริการอย่างชัดเจน และให้บริการแก่ผู้รับบริการทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งถัดไป

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งถัดไป ดังนี้

1. ควรดำเนินการวิจัยกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมอำเภออื่นๆ ในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ อำเภอไทรน้อย อำเภอบางกรวย อำเภอบางบัวทอง และอำเภอบางใหญ่ การศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายของประชากร เพื่อให้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาด้านสาธารณสุขและสุขภาพในอนาคต
2. ควรดำเนินการศึกษาและทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่แตกต่างจากงานวิจัยในครั้งนี้ มาสร้างกรอบแนวคิดที่กว้างขวางและมีประโยชน์ต่อการศึกษา
3. นำแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีความหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรุงเทพธุรกิจ. (2560). การศึกษา - สุขภาวะ เรื่องดีๆ ที่ต้องไปด้วยกัน. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/pr-news/biz2u/229969>
- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). ประกาศกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ เรื่อง รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานระบบบริการสุขภาพของสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน, กองแบบแผน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.
- ดวงดาว ภูครองจิตร และคณะ. (2559). คุณภาพบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, คันทัวอิสระ.
- ธัญพร สันพัฒน์พงศ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้านครหลวง จังหวัดกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยี

สารสนเทศ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

วัลภา ยัมปราโมทย์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ป่วยนอกที่มีต่อโรงพยาบาลเอกชน กรณีศึกษา โรงพยาบาลในเครือพระราม 2. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

สถาบันนวัตกรรมและกรรมาภิบาลข้อมูล. (2565). คำวนกลุ่มตัวอย่างสูตร "ทาโร่ ยามาเน่" Taro Yamane.

สืบค้นจาก <https://digi.data.go.th/blog/method-of-controlling-the-sample/>

องค์การบริการส่วนตำบลสิบเอ็ดศอก. (2565). คู่มือการปฏิบัติราชการ การให้บริการด้วยหัวใจ "Service Mind".

ภาษาอังกฤษ

Aday, L. A., & Andersen, R. (1974). A framework for the study of access to medical care. *Health services research*, 9(3), 208.

Aday, L. A., & Andersen, R. M. (1981). Equity of access to medical care: a conceptual and empirical overview. *Medical care*, 19(12), 4-27.

enablesurvey. (2022a). เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูล ที่นิยมใช้กัน มีอะไรบ้าง?

Retrieved from <https://www.enablesurvey.com/article-detail/d539c0cc-5f45-4fd9-80a7-4d3ab2c4c0b5/research-instrument>

enablesurvey. (2022b). การสุ่มตัวอย่าง (sampling) คืออะไร? วิธีการสุ่มตัวอย่างงานวิจัย มีกี่แบบ ประเภท.

Retrieved from <https://www.enablesurvey.com/article-detail/5e098336-686a-4fbd-88b1-cc80636f5d80/sampling>

Translated References

Bangkok Thurakit. (2017). Education - Health, good things that must go together.

Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/pr-news/biz2u/229969> (in Thai)

Ministry of Public Health. (2020). Announcement of the Department of Health Service Support regarding details regarding system standards. (in Thai)

Health services of hospitals that accept patients overnight, Planning Division, Department of Health Service Support Ministry of Public Health. (in Thai)

Duangdao Phukrongjit et al. (2016). Service quality of subdistrict health promotion hospitals. Western University, independent research. (in Thai)

Thanyaporn Sinpattanaphong. (2017). Factors Affecting Job Satisfaction in Metropolitan

Electricity Authority employees. Bangkok ProvinceThammasat University, Bangkok.
(in Thai)

Preeyaporn Wongnutaroj. (2000). Academic administration. Bangkok : Printed: Office of
Academic Resources and Technology Information, Northeastern University. (in Thai)

Wanlapa Yimpramote. (2016). Factors affecting outpatient satisfaction with private hospitals
A case studies. Hospitals in the Rama 2 network. (Master of Business Administration
thesis). Rajamangala University of Technology Krungthep. (in Thai)

Institute for Innovation and Data Governance. (2022). Calculate a sample of the formula
"Taro Yamane" Taro Yamane. Retrieved from <https://digi.data.go.th/blog/method-of-controlling-the-sample/> (in Thai)

Eleven Sok Subdistrict Service Organization. (2022). Government Operations Manual Giving
management with the heart "Service Mind". (in Thai)

การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายไทย

The Protection of Employees in Seasonal Agricultural Work in Plantation Under Thai Laws

[Received: April 6, 2024; Revised: May 20, 2024; Accepted: May 23, 2024]

สุรศักดิ์ มีบัว

นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Surasak Meebua

LL.D. Student, Graduate School of Law,

National Institute of Development

Administration

วิจิตรา (ฟุ้งลัดดา) วิเชียรชม

ศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมดุษฎีนิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Wichitra (Foongladda) Vichienchom

Thesis Advisor Co, Faculty of Law,

Thammasat University

บรรเจิด สิงคะเนติ

ศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Banjerd Singkaneti

Professor, Dr., Ph.D. Advisor, Graduate

School of Law, National Institute of

Development Administration

CORRESPONDING AUTHOR

Banjerd Singkaneti, Professor, Ph.D. Advisor, Graduate School of Law. National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand. E-mail: Banjerd.s@nida.ac.th ,
surasak.mee@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐาน วิวัฒนาการ และกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้าง ในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย รวมถึงเพื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรมของไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี อันได้แก่ วิธีแรก การรวบรวมข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง วิธีที่สอง การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล ณ สถานที่จริง พร้อมกับการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจังหวัดที่มีการจ้างลูกจ้างกลุ่มนี้อย่างแพร่หลายในไร่อ้อย สวนผลไม้ และการทำนาข้าว โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ยกเว้นภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จันทบุรี ลำพูน พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรีและวิธีที่สาม การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากร 3 กลุ่ม ผ่านแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้เขียนสร้างขึ้นในลักษณะคำถามปลายเปิด อันได้แก่ กลุ่มแรก ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล จำนวน 7 คน กลุ่มที่สอง นายจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล จำนวน 7 คน กลุ่มที่สาม เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่องค์กรอิสระช่วยเหลือแรงงาน คือ กระทรวงแรงงานและผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ จำนวน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 17 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพการจ้างที่เกิดขึ้นจริงในสังคมเกษตรกรรมไทย ผลการศึกษาในกรณีแรกพบว่าลูกจ้างในงานเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งมีได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยในบางเรื่องกฎหมายไทยไม่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างที่นายจ้างพึงต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างกลุ่มนี้เอาไว้ จึงเกิดช่องว่างที่ไม่มีกลไกทางกฎหมาย สำหรับนำมาเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมเกษตรกรรม ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของไทย โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างไว้ตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมเกษตรกรรม จนนำไปสู่การถนอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงาน ซึ่งเสนอให้ออก (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูก พ.ศ. โดยเสนอให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายพิเศษในบางเรื่อง อันได้แก่ กำหนดเวลาพักระหว่างการทำงาน กำหนดวันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดตามประเพณี กำหนดข้อห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ทำงานยามวิกาล กำหนดค่าจ้างในวันลาเพื่อคลอดบุตร กำหนดเวลาทำงานปกติและค่าจ้างขั้นต่ำที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องที่หรือจังหวัดที่ใช้บังคับ และห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด ในกรณีที่สอง พบว่าลูกจ้างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายพิเศษที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงาน สำหรับงานเกษตรกรรมในบางเรื่อง ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของไทย โดยเสนอให้มีการกำหนดความคุ้มครองลูกจ้างที่สอดคล้องกับการจ้างระยะเวลาสั้น ๆ ไม่เกิน 90 วัน หรือการจ้างที่เป็นครั้งคราว ซึ่งลูกจ้างเข้าทำงานและออกจากงานของนายจ้างคนเดียวกันบ่อยครั้ง อันได้แก่ การกำหนดวันหยุดพักผ่อน ให้นายจ้างจัดสวัสดิการที่พิกัดแยกเป็นสัดส่วนกับสถานที่เก็บรักษาสารเคมีอันตรายทางการเกษตร และจัดสวัสดิการเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการป้องกันสารเคมี ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีลูกจ้างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ทั่วไปที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงานเกษตรกรรมในบางเรื่อง ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของไทย โดยเสนอให้นายจ้างให้ลูกจ้างหญิงหรือหญิงมีครรภ์ทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม และกำหนดมาตรการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานอันจำเป็น อันได้แก่ การจัดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการป้องกันส่วนบุคคล การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรกล เครื่องมือหรืออุปกรณ์ และการใช้สารเคมีอันตรายทางการเกษตรที่ ถูกวิธีให้แก่ลูกจ้าง

คำสำคัญ: การคุ้มครองแรงงาน; ลูกจ้างตามฤดูกาล; งานเกษตรกรรม; งานเพาะปลูก

Abstract

The objective of this study is to examine the fundamental concepts, developments, and laws concerning the protection of agricultural workers according to seasonal agriculture employment laws under international, foreign, and Thai laws. Moreover, it aims to conduct a comparative analysis and propose recommendations for improving Thai agricultural labor protection laws. The research employs a qualitative methodology with three data collection methods. The first method involves collecting data from primary and secondary sources. The second method entails field surveys and interviews with relevant individuals, selecting provinces with prevalent employment of this worker group in sugarcane plantations, fruit orchards, and rice farming. Data collection was conducted across all regions of Thailand, excluding the South, specifically in the provinces of Kanchanaburi, Chanthaburi, Lamphun, Phra Nakhon Si Ayutthaya, and Suphanburi. The third method involves collecting data through interviews with three groups of participants using an open-ended questionnaire developed by the researcher. The first group is 7 seasonal agricultural workers, the second group is 7 employers in seasonal agriculture, and the third group is three government officials or officials of independent labor assistance organizations that are from the Ministry of Labor and the coordinator of the network of organizations for transnational populations, totaling 3 people. In total, the sample population comprises 17 individuals. This approach aims to gather accurate and relevant data reflecting the actual employment conditions in Thailand's agricultural sector. The results of the study, in the first case, it is found that seasonal agricultural workers, who are not employed year-round by employers and are not covered by other types of work, are not adequately protected under the law. In some aspects, Thai law does not establish minimum standards of employment conditions that employers must adhere to for such workers, resulting in a legal gap without mechanisms. The authors suggest amending and improving Thai laws by establishing minimum standards of employment conditions in accordance with the law, aiming to promote fairness in agricultural society and thereby contribute to the preservation and enhancement of the quality of life for laborers. Consequently, they propose the issuance of (draft) Ministerial Regulations concerning the protection of agricultural workers in seasonal agriculture employment B.E....., suggesting that workers should receive special protection under certain aspects, such as establishing rest periods during work, designating weekly and customary holidays, prohibiting employers from having pregnant female workers work during certain periods, setting wages for maternity leave, defining

normal working hours, setting varying minimum wages for each district or province where applicable, and prohibiting employers from having child workers work overtime or on holidays. In the second case, it is found that employees are provided with protection under special laws that do not conform to the working conditions of agricultural work in certain aspects. Therefore, the author suggests amending and improving Thai laws by proposing the establishment of protections that align with short-term employment or temporary employment arrangements not exceeding 90 days or part-time employment, where employees frequently apply and quit their jobs from the same employer's employment, including the provision of rest days, ensuring that employers provide accommodations separate from areas storing hazardous agricultural chemicals, and providing equipment welfare related to chemical protection. In addition, employees receive protection under general laws that do not align with the working conditions of agricultural work in certain aspects. Hence, the author proposes amending and improving Thai laws by prohibiting employers from having female employees or pregnant women work in conditions that may pose health or physical risks not suitable for agricultural work. Additionally, they recommend establishing necessary safety, occupational health, and environmental measures, including providing personal protective equipment, training on the use of machinery, tools, or equipment, and training on the proper use of hazardous agricultural chemicals for employees.

Keywords: Labour protection; Seasonal Employees; Agricultural Works; Plantation Works

บทนำ

สังคมไทยมีพื้นฐานมาจาก “สังคมเกษตรกรรม (Agricultural Society)” มาตั้งแต่ในอดีต (ศุภศิษย์ ทวีแจ่มทรัพย์ และวิมพ์ ราชประดิษฐ์, 2562: 198) ในลักษณะการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งเกิดจากความได้เปรียบในเชิงทำเลทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรและอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้คนในประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูง ดังปรากฏจากข้อมูลที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติเปิดเผยว่าในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 มีประชากรที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม จำนวน 13,045,400 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 32 ของจำนวนผู้มีงานทำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566: 13) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการทำเกษตรกรรมมีความสำคัญในมิติทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นกลไกสร้างเม็ดเงินจากการส่งออกอาหารและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของโลก และมีความสำคัญในมิติทางสังคมในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชน ซึ่งงานเพาะปลูกเป็นหนึ่งในห้าประเภทของ “งานเกษตรกรรม (Agricultural Works)” พบว่ามีสัดส่วนการจ้างมากที่สุดในประเทศไทย โดยคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 96.4 ดังปรากฏจากสำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2556 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) แม้ในทางข้อเท็จจริงการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งมีได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและไม่มีการจ้างงานอื่นรวมอยู่ด้วยจะมีความสำคัญ โดยเป็นการจ้างส่วนใหญ่ของงานเพาะปลูกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย (Benjamin Harkins, 2019: 62) แต่ปรากฏว่ากฎหมายของไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างกลุ่มนี้ ในบางเรื่องยังให้ความคุ้มครองที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงานเกษตรกรรม โดยผู้เขียนกำหนดขอบเขตปัญหาทางกฎหมายออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1.กรณีที่ลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ในกรณีเรื่องใดที่ไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งมีได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและไม่มีการจ้างงานอื่นรวมอยู่ด้วยเอาไว้เป็นการเฉพาะ ในทางข้อเท็จจริงเกิดจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จ้างในสังคมเกษตรกรรม โดยนายจ้างได้ปฏิบัติในการจ้างต่อลูกจ้างสืบต่อกันมา ซึ่งลูกจ้างกลุ่มนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยเกิดจากความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจที่นายจ้างมีเหนือกว่าลูกจ้าง ขณะที่ลูกจ้างส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและมีอำนาจต่อรองน้อยกว่านายจ้าง ทำให้ลูกจ้างไม่กล้าปฏิเสธคำสั่งตามที่นายจ้างมอบหมายงานให้ทำ โดยต้องทำงานหนักติดต่อกันหลายชั่วโมงต่อวัน การทำงานต่อเนื่องโดยไม่วันหยุดหรือวันลาในช่วงที่มีอุปสงค์แรงงานส่วนเกิน (Excess Labor Demand) โดยเฉพาะในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร สำหรับช่องว่างทางกฎหมายของไทยที่ไม่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างกลุ่มนี้ พบว่าเกิดจากกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษ (Jus Speciale) มิได้กำหนดหลักเกณฑ์เวลาทำงานปกติสำหรับลูกจ้างในงาน

เกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลได้เป็นการเฉพาะ และในขณะเดียวกันข้อ 4 แห่งกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าว มิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไป (Jus Generale) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 อันได้แก่ ประการแรก การไม่คุ้มครองเวลาทำงานปกติสำหรับงานเกษตรกรรมเป็นพิเศษ ทำให้นายจ้าง ออกคำสั่งให้ลูกจ้างรับแรงทำงานติดต่อกันไปจนกว่างานจะเสร็จสิ้นตามข้อจำกัดด้านเวลา เพื่อไม่ให้ผลผลิตทางการเกษตรเกิดความเสียหาย โดยเฉพาะในช่วงที่นายจ้างมีความต้องการจ้างมากกว่าในสถานการณ์ปกติ อันเกิดจากอำนาจบังคับบัญชาที่นายจ้างมีเหนือลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน (Contract of Employment) ซึ่งลูกจ้างต้องตรากตรำทำงานหนักจนมีชั่วโมงทำงานที่ยาวนาน โดยไม่กล้าที่จะปฏิเสธคำสั่งของนายจ้าง ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยแก่ลูกจ้างจากการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ และเป็นปัจจัยเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุในระหว่างการทำงานได้ ดังปรากฏจากสถิติเวลาทำงานปกติของแรงงานภาคเกษตรที่สำรวจใน พ.ศ. 2557 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ระบุว่าแรงงานภาคเกษตรบางส่วนมีชั่วโมงทำงานที่ยาวนาน จำนวน 9-10 ชั่วโมงต่อวันร้อยละ 6.50 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557: 50) ประการที่สอง การไม่คุ้มครองเวลาพักระหว่างการทำงานของลูกจ้างงานเกษตรกรรม ทำให้นายจ้างให้ลูกจ้างรับแรงทำงานติดต่อกันไปจนกว่างานจะเสร็จสิ้นตามข้อจำกัดด้านเวลา โดยลูกจ้างไม่ได้รับหลักประกันเกี่ยวกับการพักระหว่างการทำงานที่ชัดเจนและแน่นอน สำหรับการรับประทานอาหารกลางวันหรือมีเวลาพักผ่อนอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของนายจ้าง ประการที่สาม การไม่คุ้มครองวันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดตามประเพณี ทำให้นายจ้างให้ลูกจ้างรับแรงทำงานทุกวันจนกว่างานจะเสร็จสิ้น โดยลูกจ้างไม่ได้รับการผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานมาตลอดสัปดาห์ และไม่มีวันหยุดตามประเพณีที่จะมีโอกาสเข้าร่วมสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่นได้ ดังปรากฏจากข้อมูลเบื้องต้นการแรงงานระหว่างประเทศ ได้เผยแพร่รายงานสภาพการทำงานและการจ้างงานในภาคเกษตรของประเทศไทย ซึ่งสำรวจแรงงานข้ามชาติที่ทำงานในไร่อ้อย สวนยาง สวนปาล์ม และไร่ข้าวโพด ใน พ.ศ. 2564 ระบุว่าแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่ทำงาน 7 วันต่อสัปดาห์ โดยไม่มีวันหยุดประจำสัปดาห์ในสัดส่วนร้อยละ 53.3 (International Labour Organization, 2021: 56) ประการที่สี่ การไม่คุ้มครองวันลาภิจและค่าจ้างของลูกจ้างงานเกษตรกรรม ทำให้ลูกจ้างกลุ่มนี้ไม่สามารถไปประกอบภารกิจที่เกิดขึ้น โดยไม่ถือว่าเป็นการขาดงานในวันนั้น ๆ และลูกจ้างไม่มีความผิด ในทางข้อเท็จจริงเกิดจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จ้างในสังคมเกษตรกรรม โดยลูกจ้างต้องหยุดงานเพื่อจัดการกิจธุระตามความจำเป็นของชีวิต และสูญเสียรายได้ในระหว่างนั้น ประการที่ห้า การไม่คุ้มครองค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับกลุ่มลูกจ้างงานเกษตรกรรม ทำให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างตามที่ตกลงกันหรือตามที่นายจ้างเห็นสมควร โดยทั่วไปนายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างน้อยกว่าอัตราขั้นต่ำรายวันที่กำหนดไว้ในแต่ละท้องที่หรือจังหวัด ส่งผลให้ลูกจ้างไม่ได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรได้รับจากการทำงาน ดังปรากฏจากสถิติที่ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน สำรวจในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ระบุว่าลูกจ้างภาคเกษตรโดยเฉลี่ยได้รับค่าจ้างประมาณ 6,013.47 บาทต่อเดือน (ประชาไท, 2563) ประการที่หก

การไม่ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างหญิงมีครรภ์ทำงานยามวิกาล ทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดในงานเกษตรกรรม ทำให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์มิได้รับหลักประกันในการพักผ่อนที่เหมาะสมกับข้อจำกัดทางสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก่อนมีครรภ์ ซึ่งควรได้รับการพักผ่อนที่เพียงพอเพื่อให้สุขภาพของลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์และเด็กที่อยู่ในครรภ์ได้รับความปลอดภัย ประการที่เจ็ด การไม่คุ้มครองค่าจ้างในวันลาเพื่อคลอดบุตรในงานเกษตรกรรม ทำให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์มีวันลาเพื่อคลอดบุตรได้ แต่ไม่จ่ายค่าจ้างในระหว่างนั้น ส่งผลให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงไม่ได้รับความคุ้มครองที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตตามปกติในระหว่างการลาเพื่อคลอดบุตร ดังปรากฏจากสถิติที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้สำรวจสภาพการจ้างงานและสวัสดิการแรงงานภาคเกษตรใน พ.ศ. 2545 ระบุว่าลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ในภาคเกษตรกรรมที่ลาเพื่อคลอดบุตรในสัดส่วนสูงร้อยละ 44.44 ไม่ได้รับค่าจ้างในระหว่างนั้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2545: 84) และประการที่แปด การไม่ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด โดยนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดได้ อันเป็นการทำงานนอกเหนือจากการทำงานในวันและเวลาทำงานปกติ ทำให้กระทบต่อการพักผ่อนทางร่างกายและการพักผ่อนหย่อนใจ จนนำไปสู่การหยุดการเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็กก่อนวัยอันควร

2. กรณีที่ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงานเกษตรกรรม

ในบางเรื่องกฎหมายไทยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างไว้ โดยให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษโดยกำหนดหลักเกณฑ์คุ้มครองลูกจ้างกลุ่มนี้ไว้เป็นการเฉพาะ อันเป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกตามความในมาตรา 6 วรรคหนึ่งและมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หรือในบางเรื่องกำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไป ดังที่กำหนดในข้อ 4 แห่งกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าว ทำให้ลูกจ้างดังกล่าวได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับลูกจ้างทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 แต่กฎหมายไทยที่กำหนดไว้ยังให้ความคุ้มครองลูกจ้างไม่ครอบคลุมสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรได้รับจากการทำงานอย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายพิเศษที่ไม่เหมาะสม

แม้การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล พบว่าในบางเรื่องกฎหมายไทยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองตามกฎหมายพิเศษตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 อย่างไรก็ดี ในทางจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จ้างกำหนดระยะเวลาการจ้างไว้ระยะสั้น ๆ ประมาณไม่เกิน 90 วัน อันเป็นสัญญาจ้างแรงงานที่ไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน โดยขึ้นอยู่กับชนิด

หรือประเภทของพืชที่จ้างให้ทำงาน หรือการจ้างที่เป็นครั้งคราวในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของงานเพาะปลูก และลูกจ้างส่วนใหญ่เข้าทำงานและออกจากงานของนายจ้างคนเดียวบ่อยครั้ง ทำให้ลูกจ้างส่วนน้อยที่เข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามที่กำหนดไว้ได้ อันเป็นปัญหาที่ทำให้ลูกจ้างไม่ได้รับการคุ้มครองที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งต้องการให้ลูกจ้างกลุ่มนี้ได้รับความคุ้มครองที่แตกต่างไปจากลูกจ้างทั่วไปในบางเรื่อง อันได้แก่วันหยุดพักผ่อนและสวัสดิการอันจำเป็นที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม โดยลูกจ้างต้องเผชิญกับความร้อนจากแสงแดดและต้องสัมผัสสารเคมีอันตราย ในขั้นตอนการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงหรือปราบวัชพืช เช่น เสื้อผ้าหมวกและชุดฉีดพ่นยาสารเคมีที่ปกปิดไม่ให้สารเคมีเข้าสู่ร่างกาย และขาดการกำหนดหน้าที่ให้นายจ้างต้องจัดอุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายส่วนบุคคลให้แก่ลูกจ้าง ดังปรากฏจากผลการสำรวจขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งเผยแพร่รายงานสภาพการทำงานและการจ้างงานในภาคเกษตรของประเทศไทย สำรวจแรงงานข้ามชาติที่ทำงานในไร่อ้อย สวนยาง สวนปาล์ม และไร่ข้าวโพด ระบุว่าใน พ.ศ. 2564 แรงงานภาคเกษตรขาดอุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายส่วนบุคคลในสัดส่วนร้อยละ 85 ทำให้แรงงานกลุ่มนี้ในสัดส่วนร้อยละ 13.8 เคยได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน (International Labour Organization, 2021: 60, 62) ส่งผลให้ลูกจ้างดังกล่าวไม่ได้รับความสะดวกสบายหรือความปลอดภัยในการทำงานที่เหมาะสมตามเจตนารมณ์สำหรับการจัดสวัสดิการอันจำเป็นให้แก่ลูกจ้าง

2.2 การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไปที่ไม่เหมาะสม

แม้การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล พบว่าในบางเรื่องกฎหมายไทยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองตามกฎหมายกฎหมายทั่วไป โดยให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างกลุ่มนี้เช่นเดียวกับลูกจ้างทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองลูกจ้างที่ทำงานในสถานประกอบกิจการ โดยกำหนดเวลาเข้าทำงานและออกจากงานที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการจ้างในภาคธุรกิจการค้าที่มุ่งแสวงหากำไรในเชิงอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรม อันสวนทางกับสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานของลูกจ้างกลุ่มนี้ โดยเป็นการทำงานกลางแจ้งในเรือสวนไร่นาของนายจ้าง และต้องเผชิญกับความร้อนจากแสงแดด หรือฝนตกจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลธรรมชาติ อันไม่อาจกำหนดเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดการทำงานที่แน่นอนได้ รวมถึงต้องเผชิญกับปัญหาความปลอดภัยในอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเกิดจากการทำงานที่ต้องใช้สารเคมีอันตรายทางการเกษตรในขั้นตอนการบำรุงหรือกำจัดวัชพืช ทำให้กฎหมายทั่วไปไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างกลุ่มนี้ที่สอดคล้องกับสภาพการทำงานได้ ส่งผลให้ลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองที่ครอบคลุมสิทธิขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างหญิงหรือหญิงมีครรภ์ทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม และมาตรการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานอันจำเป็นที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม

ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานของผู้จ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มียานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาในทางเนื้อหา 2 ประเด็น อันได้แก่ 1) การไม่คุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมาย 2) การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงาน ซึ่งอยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 และศึกษาการคุ้มครองเกี่ยวกับปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานตามพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 เนื่องจากสภาพการทำงานในงานดังกล่าวลูกจ้างต้องเผชิญกับปัญหาการใช้สารเคมีอันตรายทางการเกษตรโดยตรง ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและอนามัยแก่ลูกจ้าง อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ไม่รวมถึงการศึกษาปัญหาการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 นอกจากนี้ ไม่รวมถึงการศึกษาการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูก ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มียานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย อันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ทั้งฉบับโดยผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายในเชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดพื้นฐานและ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Standards) อันรับรองโดยองค์การสหประชาชาติหรือยูเอ็น (United Nations-UN) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือไอแอลโอ (International Labour Organization-ILO) ซึ่งกำหนดหลักการภายใต้ตราสารระหว่างประเทศในรูปแบบอนุสัญญา (Conventions) และข้อเสนอแนะ (Recommendations) ฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนยังวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ โดยเลือกศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เกาหลีใต้และญี่ปุ่น ซึ่งมีการจ้างลูกจ้างในงานดังกล่าวเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งได้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศโดยเพิ่มความคุ้มครองแก่ลูกจ้างกลุ่มนี้มากขึ้น จนเกิดการจูงใจให้มีคนต่างด้าวย้ายถิ่นระหว่างประเทศเข้ามาทำงานโดยวิธีการถูกกฎหมาย และประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานจึงเป็นเหตุผลให้ผู้เขียนเลือกศึกษากฎหมายไทยกับกฎหมายประเทศเหล่านั้น ซึ่งให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานของผู้จ้าง ในอันที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
- 2) เพื่อศึกษาการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
- 3) เพื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรมของไทย ให้เกิดความสอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ และเป็นไปตามสภาพการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย ส่งผลให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงานที่เหมาะสม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบแนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
- 2) ทำให้ทราบการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
- 3) ทำให้สามารถทราบผลการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรมของไทยที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ และเป็นไปตามสภาพการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย ส่งผลให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงานที่เหมาะสม

คำนิยามศัพท์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนกำหนดคำนิยามศัพท์เพื่อเป็นขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยคำนิยามศัพท์ ดังนี้

“งานเกษตรกรรม” หมายความว่า งานที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การป่าไม้ การทำนาเกลือสมุทร และการประมงที่มีใช้การประมงทะเล

“งานเพาะปลูกตามฤดูกาล” หมายความว่า งานที่เกี่ยวกับการทำนา การทำสวน การทำไร่ การขยายพันธุ์พืช การเตรียมดินเพื่องานเพาะปลูก การปลูกพืช การบำรุงดินหรือพืช การตัดเก็บเกี่ยวพืชผล หรือการคัดผลผลิต โดยมีได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย

“นายจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานตามสัญญาจ้างแรงงานโดยจ่ายค่าจ้างให้และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนนายจ้าง

“ลูกจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้แก่นายจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานโดยรับค่าจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล แต่ไม่รวมเกษตรกรที่เป็นเจ้าของและสมาชิกในครอบครัวที่ทำงานด้วยตนเอง

แนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ในฐานะเป็นหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาความยุติธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ และเป็นองค์การชำนาญพิเศษ (Specialized Agency) ทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้องค์การสหประชาชาติเพียงหนึ่งเดียวที่มีภารกิจ หรือรับผิดชอบในการควบคุมและตรวจสอบการใช้แรงงานของประเทศสมาชิก (Member States) ทั่วโลก (อังคณา เตชะโกเมนทร์, ม.ป.ป.) ได้กำหนดมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Standards) เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของคนงานในด้านต่าง ๆ โดยปรารถนาที่จะให้มีการถนอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของลูกจ้างให้มีเงื่อนไขการจ้างที่เหมาะสม ได้รับสวัสดิการ (Welfare) ที่เพียงพอและเกิดความปลอดภัยในการทำงาน รวมถึงลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลที่ได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “งานที่มีคุณค่า” หรือ “งานที่เป็นธรรม (Decent Work)” อันเป็นการให้ความสำคัญแก่สิทธิแรงงาน (Labor Rights) โดยครอบคลุมคนทำงานทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นแรงงานในระบบหรือแรงงานนอกระบบก็ตาม อันเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานหลัก 4 ด้าน (มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2562) ซึ่งเห็นว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานในการจ้างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อันได้แก่ (International Labour Organization, Decent Work, n.d.) 1) สิทธิในการทำงาน 2) ส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำ 3) การขยายความคุ้มครองทางสังคม 4) การมีผู้แทนและมีส่วนร่วมในการเจรจาทางสังคม

2.การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของคนงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งนอกจากลูกจ้างในงานเกษตรกรรมจะได้รับการคุ้มครองภายใต้หลักการของอนุสัญญาฉบับต่าง ๆ ที่เป็นการคุ้มครองลูกจ้างในงานทั่วไป พบว่าองค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ออกอนุสัญญาและข้อแนะเกี่ยวกับงานเกษตรกรรมในแต่ละด้านไว้โดยตรง ซึ่งมีเหตุผลมาจากสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานที่แตกต่างไปจากการทำงานทั่วไป สำหรับประเทศสมาชิกที่เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญามีพันธกรณีจะต้องดำเนินการตรากฎหมาย ข้อบังคับหรือแนวปฏิบัติภายในประเทศที่สอดคล้องหลักการที่กำหนดไว้ รวมถึงต้องดำเนินการจัดอุปสรรคในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฉบับนั้น ๆ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยกลไกการกำหนดค่าจ้าง

ขั้นต่ำ (ภาคเกษตรกรรม) ค.ศ. 1951 (ฉบับที่ 99) [Minimum Wage Fixing Machinery (Agriculture) Convention, 1951 (No. 99)] อนุสัญญาว่าด้วยความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในงานเกษตรกรรม ค.ศ. 2001 (ฉบับที่ 184) [The Safety and Health in Agriculture Convention, 2001 (No. 184)] และขอแนะนำว่าด้วยความปลอดภัย และอาชีวอนามัยในงานเกษตรกรรม ค.ศ. 2001 (ฉบับที่ 192) [Safety and Health in Agriculture Recommendation, 2001 (No. 192)]

3.การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายต่างประเทศและไทย

3.1 กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กลไกทางกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมตามฤดูกาลนั้น พบว่ากำหนดหน้าที่ให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามต่อลูกจ้างไม่น้อยกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ ซึ่งการจัดกระจายภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ดังนี้

3.1.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้าง

กฎหมายแรงงานและการจ้างงานเยอรมนีไม่ได้รวบรวมในประมวลกฎหมายแรงงานฉบับเดียวกัน แต่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างที่นายจ้างพึงต้องปฏิบัติตามต่อลูกจ้างไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในแต่ละเรื่อง (Pusch Wahlig Workplace Law, 2000: 1) ซึ่งตราขึ้นโดยรัฐบาลระดับสหพันธรัฐ ข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง ข้อตกลงตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือจากแนวคำวินิจฉัยของศาล ในกรณีความสัมพันธ์ของคู่สัญญานายจ้างและลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงาน พบว่ากฎหมายเยอรมนีกำหนดในหมวดสัญญาจ้างแรงงาน (Service Contract) ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่ง (The Civil Code) อย่างไรก็ดี นอกจากการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในรัฐบัญญัติแต่ละฉบับ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังออกกฎหมายลำดับรองฉบับต่าง ๆ สำหรับประกอบการบังคับใช้รัฐบัญญัติฉบับอื่นอีกด้วย (International Labour Organization, National Labour Law Profile: Federal Republic of Germany, 2001) โดยมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดในรัฐบัญญัติฉบับต่าง ๆ ได้แก่ รัฐบัญญัติชั่วโมงการทำงาน ค.ศ. 1994 (Hours of Work Act, 1994) ซึ่งให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องเวลาทำงานปกติ เวลาพักระหว่างการทำงาน วันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดตามประเพณี กำหนดในรัฐบัญญัติการลาโดยได้รับค่าจ้างของรัฐบาลกลาง ค.ศ. 1963 (Federal Paid Leave Act, 1963) อันให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องวันหยุดพักผ่อน กำหนดในรัฐบัญญัติค่าจ้างขั้นต่ำ ค.ศ. 2014 (Minimum Wage Act, 2014) โดยให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ กำหนดในกฎหมายว่าด้วยสถานที่ทำงาน ค.ศ. 2004 (Workplace Ordinance, 2004) ซึ่งให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องสวัสดิการ และกำหนดในรัฐบัญญัติการดำเนินมาตรการ

ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อส่งเสริมการปรับปรุงด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยของแรงงาน ค.ศ. 1996 (Act on the Implementation of Measures of Occupational Safety and Health to Encourage Improvements in the Safety and Health Protection of Workers at Work, 1996) ซึ่งให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

3.1.2 ลูกจ้างหญิงมีครรภ์ในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล

ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงที่มีได้มีครรภ์ในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐบัญญัติชั่วโมงการทำงาน ค.ศ. 1994 (Hours of Work Act, 1994) ซึ่งมีผลใช้บังคับแก่คนทำงาน ลูกจ้างและผู้ฝึกงานทุกคน ในกรณีลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์และลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงที่เลี้ยงดูบุตรพบว่ากฎหมายเยอรมนีกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองบางเรื่องเป็นพิเศษไปกว่าลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงที่มีได้มีครรภ์ โดยกำหนดในรัฐบัญญัติคุ้มครองการคลอดบุตร ค.ศ. 1997 (Maternity Protection Act, 1997) อันได้แก่ วันลาเพื่อคลอดบุตร เวลาหยุดพักเพื่อให้มนบุตร การทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัย

3.1.3 ลูกจ้างเด็กในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล

กฎหมายเยอรมนีกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างที่นายจ้างพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก ในรัฐบัญญัติคนละฉบับกับการใช้แรงงานทั่วไป ในทางเนื้อหาที่กำหนดสาระณะแห่งการคุ้มครองลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กไว้เป็นพิเศษ โดยสอดคล้องกับข้อจำกัดทางร่างกายของเด็กที่ยังเติบโตไม่เต็มที่ เพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและอนามัย ซึ่งกำหนดในรัฐบัญญัติคุ้มครองการจ้างเยาวชน ค.ศ. 1976 [Young Persons (Protection of Employment) Act, 1976] อันได้แก่ อายุขั้นต่ำในการจ้าง เวลาทำงานปกติ และการทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด

3.2 กฎหมายสาธารณรัฐเกาหลี

3.2.1 ลูกจ้างที่ได้รับความคุ้มครอง

กฎหมายเกาหลีได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไปภายใต้รัฐบัญญัติมาตรฐานแรงงาน ค.ศ. 2021 (Labor Standards Act, 2021) นอกจากกฎหมายฉบับดังกล่าวแล้ว การคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลยังกำหนดในกฎหมายฉบับอื่น เช่น เรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ กำหนดในรัฐบัญญัติค่าจ้างขั้นต่ำ ค.ศ. 2018 (Minimum Wage Act, 2018) เรื่องสวัสดิการ กำหนดในรัฐบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของลูกจ้าง ค.ศ. 2019 (Act on the Promotion of

Employees' Participation and Cooperation, 2019) และเรื่องความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน กำหนดในรัฐบัญญัติความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในการทำงาน ค.ศ. 2020 (The Occupational Safety and Health Act, 2020)

3.2.2 ลูกจ้างที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง

แม้ว่าลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเกาหลีใต้ในบางเรื่องเหมือนกับลูกจ้างทั่วไป แต่การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงานบางเรื่อง พบว่ารัฐบัญญัติมาตรฐานแรงงาน ค.ศ. 2021 มาตรา 63 กำหนดข้อยกเว้นมิให้ใช้บังคับแก่ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งลูกจ้างดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองอย่างนั้น ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างนายจ้างกับตัวแทนลูกจ้าง ซึ่งสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ได้อิสระตาม “หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Principle of Freedom of Contract)”

3.3 กฎหมายประเทศญี่ปุ่น

3.3.1 ลูกจ้างที่ได้รับความคุ้มครอง

กฎหมายญี่ปุ่นกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไปภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยมาตรฐานแรงงาน ค.ศ. 1947 (Labor Standards Act, 1947) คำว่า “คนงาน (Workers)” กำหนดคำนิยามในมาตรา 9 หมายความว่ารวมถึงลูกจ้างในงานเกษตรกรรมประเภทเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวพืชผลผลิต ซึ่งได้รับความคุ้มครองมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เช่น เรื่องสวัสดิการ ลูกจ้างหญิงหรือลูกจ้างหญิงมีครรภ์ และลูกจ้างเด็ก โดยไม่มีการออกกฎหมายลำดับรองในรูปแบบกฎหมายพิเศษที่กำหนดหลักเกณฑ์แตกต่างออกไป เพียงแต่กำหนดข้อยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติบางมาตรามาใช้บังคับกับลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล อย่างไรก็ตาม กฎหมายญี่ปุ่นยังกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องเฉพาะ ซึ่งกระจัดกระจายภายใต้กฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องค่าจ้างขั้นต่ำกำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยค่าจ้างขั้นต่ำ ค.ศ. 1959 (The Minimum Wages Act, 1959) และเรื่องความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน กำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยสุขภาพและความปลอดภัยทางอุตสาหกรรม ค.ศ. 1972 (The Industrial Safety and Health Act, 1972)

3.3.2 ลูกจ้างที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง

รัฐบัญญัติว่าด้วยมาตรฐานแรงงาน ค.ศ. 1947 มาตรา 41 กำหนดข้อยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติบางมาตรามาใช้บังคับกับธุรกิจหลายประเภทที่ปรากฏในภาคผนวกตารางที่ 1 รวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

การเพาะปลูกหรือการปรับปรุงดินหรือพืช การปลูก การเก็บเกี่ยว หรือตัดแต่ง หรือธุรกิจการเกษตรอื่นใดหรือธุรกิจป่าไม้ ยกเว้นการทำป่าไม้ ซึ่งรวมถึงลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล เช่น เรื่องเวลาทำงานปกติ เวลาพักและวันหยุด อันส่งผลให้ลูกจ้างในงานดังกล่าวไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

3.4 กฎหมายไทย

นิติสัมพันธ์ของการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งลูกจ้างจะต้องอุทิศกำลังร่างกายและสติปัญญาในการทำงานตามคำสั่งหรือตามที่นายจ้างมอบหมาย และอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของนายจ้างตาม “ทฤษฎีที่ว่าด้วยการบังคับควบคุม (The Policing Theory of Labor Welfare)” ซึ่งนายจ้างมีเหนือลูกจ้าง จึงเป็นรูปแบบการจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานดังที่กำหนดในมาตรา 575 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “อันว่าจ้างแรงงานนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าลูกจ้าง ตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้” อย่างไรก็ตาม จากเงื่อนไขระยะเวลาการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูก ซึ่งกำหนดไว้เพียงบางส่วนของปีหรือที่เป็นไปตามฤดูกาลของผลผลิต ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับกลไกทางกฎหมายที่เข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองว่าลูกจ้างกลุ่มนี้ในทางกฎหมายจะได้รับความคุ้มครองหรือไม่ โดยหลักทั่วไปของการใช้และการตีความกฎหมาย ผู้เขียนจำแนกกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างดังกล่าวออกเป็น 2 กรณี อันได้แก่

3.4.1 กรณีที่ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลได้รับความคุ้มครอง

1) การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไป ในกรณีไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลในเรื่องใดเอาไว้ โดยเฉพาะ กล่าวคือ กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ในฐานะที่เป็นกฎหมายพิเศษมิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองในเรื่องนั้น ๆ เอาไว้ แต่ให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไป โดยผลของกฎหมายลูกจ้างประเภทนี้จะได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับลูกจ้างในงานทั่วไปในบางเรื่อง ซึ่งเป็นไปตามข้อ 4 แห่งกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าว อันเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาเพื่อต้องการคุ้มครองลูกจ้างที่ทำงานทั่วไปในภาคอุตสาหกรรมหรือพาณิชยกรรม ในลักษณะการทำงานในสถานประกอบกิจการ ซึ่งกำหนดเวลาในการเข้าทำงานและสิ้นสุดการทำงานที่แน่นอน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมก็ตาม แต่มุ่งเน้นไปที่การจ้างในเชิงธุรกิจการค้าที่มุ่งแสวงหากำไร โดยมักจะให้ลูกจ้างทำงานเกษตรกรรมที่นำไปสู่การแปรรูปในเชิงอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างที่นายจ้างจะต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างทั่วไป โดยกำหนดเงื่อนไขการ

จ้างไว้ต่อเนื่องตลอดปีหรือมีลักษณะเป็นการจ้างให้ทำงานไปเรื่อย ๆ อันไม่กำหนดระยะเวลาสูงสุดในการจ้างเอาไว้ก็ได้ ซึ่งการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายทั่วไป ผู้เขียนจำแนกเป็น 3 ประการ อันได้แก่ ประการแรก มาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้าง เช่น การปฏิบัติโดยเท่าเทียมในการจ้าง และการออกค่าใช้จ่ายสำหรับดำเนินการตามกฎหมาย ประการที่สอง ลูกจ้างหญิงในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล เช่น งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกาย และวันลาเพื่อคลอดบุตร ประการที่สาม ลูกจ้างเด็กในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล เช่น อายุขั้นต่ำในการจ้าง และเวลาพัก

2) การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายพิเศษ ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย ได้รับความคุ้มครองที่แตกต่างไปจากลูกจ้างในงานอื่น ๆ โดยทั่วไปในบางเรื่อง อันเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองในบางเรื่องเอาไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการคุ้มครองภายใต้กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 อันเป็นกฎหมายลำดับรองที่ตราออกมาโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ในทางเนื้อหาลูกจ้างกลุ่มนี้ได้รับความคุ้มครองในบางเรื่องที่แตกต่างไปจากลูกจ้างที่ทำงานทั่วไป อันได้แก่ วันหยุดพักผ่อน การทำงานในวันหยุดพักผ่อน วันลาป่วยและค่าจ้าง สวัสดิการน้ำสะอาดและที่พัก

3.4.2 กรณีที่ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลไม่ได้รับความคุ้มครอง

ในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองในเรื่องใดเอาไว้ โดยเฉพาะ ในรูปแบบกฎหมายพิเศษตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ขณะเดียวกันมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่มีคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลเอาไว้ โดยผลของกฎหมายลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองการทำงานตามกฎหมาย อันเกิดเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ลูกจ้างดังกล่าว ซึ่งโดยทั่วไปมีการเข้าทำงานและออกจากการทำงานของนายจ้างคนเดียวกันบ่อยครั้ง รวมทั้งไม่มีความแน่นอนว่านายจ้างจะจ้างให้ทำงานในฤดูกาลเพาะปลูกของปีถัดไปหรือไม่ก็ได้ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของการทำงานเพาะปลูกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย พบว่ายังต้องพึ่งพาฝนฟ้าอากาศในรูปแบบการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยไม่มีความแน่นอนในการเริ่มต้นและการสิ้นสุดการทำงานในแต่ละวัน แต่โดยผลของกฎหมายลูกจ้างกลุ่มนี้กลับมิได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายใด ๆ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ลูกจ้างทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากนายจ้าง ในระหว่างการทำงานอย่างเท่าเทียมในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดจารีตประเพณีที่คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเกิดเป็นแนวปฏิบัติในการจ้างระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่ดำรงอยู่ควบคู่กับสังคมเกษตรกรรมของไทย ซึ่งกรณีที่ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลไม่ได้รับความคุ้มครองตาม

กฎหมาย ผู้เขียนจำแนกเป็น 3 ประการ อันได้แก่ ประการแรก มาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้าง ประกอบไปด้วย เวลาทำงานปกติ เวลาพักระหว่างการทำงาน วันหยุดประจำสัปดาห์ วันหยุดตามประเพณี วันลาเพื่อทำหมั้น วันลากิจ วันลาเพื่อรับราชการทหาร วันลาเพื่อการฝึกอบรม ค่าจ้างขั้นต่ำ และค่าชดเชย ประการที่สอง ลูกจ้างหญิงในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ประกอบไปด้วย เวลาทำงานยามวิกาลของลูกจ้างหญิงมีครรภ์ ประการที่สาม ลูกจ้างเด็กในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ประกอบไปด้วย การกำหนดหน้าที่ นายจ้างเกี่ยวกับการจ้างลูกจ้างเด็กเข้าทำงาน การห้ามลูกจ้างเด็กทำงานล่วงเวลาและทำงานในวันหยุด สถานที่ต้องห้ามสำหรับทำงาน และสิทธิลาเพื่อฝึกอบรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยประเภทการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วน (Completeness) มีความน่าเชื่อถือ (Reliability) และมีความหลากหลายในแง่มุมต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลและผู้เขียนได้ดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรมของไทย จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) อันได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศในรูปแบบมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ กฎหมายเยอรมนี เกาหลีใต้และญี่ปุ่น

2) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล ผู้เขียนลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ณ สถานที่จริง พร้อมกับการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจังหวัดที่มีการจ้างลูกจ้างกลุ่มนี้อย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ยกเว้นภาคใต้ จำนวน 5 จังหวัด อันได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จันทบุรี ลำพูน พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี ซึ่งมีการจ้างลูกจ้างในไร่่อ้อย สวนผลไม้ และการทำนาข้าว การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้ทำให้ผู้เขียนทราบถึงวิธีการหรือขั้นตอนในการปลูกพืชเศรษฐกิจแต่ละประเภท ส่งผลให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะและสภาพการจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจการ ตลอดจนลูกจ้างประสบปัญหาเกี่ยวกับการไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เหมาะสม

3) การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มตัวอย่างประชากร 3 กลุ่ม ผ่านแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) อันเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เขียนสร้างขึ้นในลักษณะคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) อันได้แก่ กลุ่มแรก ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล จำนวน 7 คน กลุ่มที่สอง นายจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล จำนวน 7 คน กลุ่มที่สาม เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่องค์กรอิสระช่วยเหลือแรงงาน ประกอบไปด้วย กระทรวงแรงงาน และเครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ จำนวน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 17 คน

การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่มเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมและครบถ้วนในแง่มุมต่าง ๆ ที่สะท้อนจากแนวคิดและทัศนคติ โดยเป็นประเภทการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย (Two-Way Communication) คือ ผู้เขียนและกลุ่มตัวอย่างประชากร อีกทั้งแบบสัมภาษณ์กำหนดในลักษณะเป็นรายการคำถามที่อิสระ (Free Listing) เพื่อให้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้ตามความสมัครใจ รวมถึงเป็นการป้องกันการชี้นำหรือการโน้มน้าวใจในการให้ข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ 3 ชุดได้จัดทำขึ้นเป็นภาษาไทย ซึ่งผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ แห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้ทำให้ผู้เขียนทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจ้างลูกจ้างประเภทนี้ และลักษณะทั่วไปของการเพาะปลูกพืช ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในเชิงพื้นที่และประเภทหรือชนิดของพืชที่เพาะปลูก ส่งผลให้ผู้เขียนสามารถนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีดังกล่าวมาประกอบการพรรณนาในบทนำ อันทำให้ทราบถึงบริบทหรือสภาพทั่วไปของการจ้างลูกจ้างกลุ่มนี้ ในแง่ของคำถามในแบบสัมภาษณ์มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยกำหนดโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการทราบความเห็นหรือทัศนคติจากกลุ่มตัวอย่างประชากร อันได้แก่ ส่วนแรก ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัว ส่วนที่สอง ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรมของไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เขียนได้รับข้อมูลตรงต่อสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น รวมทั้งเกิดประโยชน์แก่การนำมาเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และอภิปรายผลการศึกษา เพื่อสรุปผลการศึกษาและกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยที่เหมาะสมต่อไป

ผลการศึกษา

ผู้เขียนจะวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลตามกฎหมายไทย ดังนี้

1.กรณีที่ลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

จากผลกระทบที่กฎหมายไทยไม่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองเอาไว้ หรือเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมสำหรับลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วยไว้โดยเฉพาะในกฎหมายพิเศษ และมีได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไป เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง พบว่านิติวิธีของประเทศไทยที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) จะมีการอุดช่องว่างทางกฎหมายที่เกิดขึ้น ในทางข้อเท็จจริงมีการนำจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่เกิดขึ้นระหว่างนายจ้างและลูกจ้างซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมาบังคับใช้ (วิจิตร (พุ่มลัดดา) วิเชียรชม, 2561: 53) โดยเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้

วินิจัยคดีอาชญากรรมที่เกี่ยวกับกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็มีด้วย ให้วินิจัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

จากมาตรการในการอุดช่องว่างทางกฎหมายในเรื่องใดที่มีได้มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้ ซึ่งมีการนำจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จางระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง อันเป็นแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมาบังคับใช้ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น อันไม่อาจคุ้มครองให้ลูกจ้างมีสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานที่เหมาะสมสำหรับงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลได้ ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อให้มีการคุ้มครองลูกจ้างดังกล่าวที่เหมาะสม ควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างไว้โดยตรง ซึ่งจะเกิดความสะดวกแก่การนำมาเป็นกลไกในการระงับข้อพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ทำให้การจ้างเกิดความชัดเจนที่นายจ้างและลูกจ้างต้องปฏิบัติตามกัน ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมเกษตรกรรม จนนำไปสู่การถนอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน ตลอดจนประเทศเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

ในกรณีกฎหมายไทยที่ไม่คุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลนั้น พบว่าเกิดจากกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษมิได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลไว้เป็นการเฉพาะ ขณะเดียวกันกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งผู้เขียนจะศึกษาในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1.1 เวลาทำงานปกติสำหรับงานเกษตรกรรมเป็นพิเศษ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องพบว่าไม่สอดคล้องกับแนวคิดแนวคิดสิทธิแรงงานที่รับรองในตราสารขององค์การสหประชาชาติในฐานะที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (The Universal Declaration of Human Rights, 1948) ข้อ 24 กำหนดหลักการให้จำกัดเวลาการทำงานตามสมควร เพื่อเป็นหลักประกันให้ทุกคนได้รับการพักผ่อนที่เหมาะสมและเพียงพอ รวมทั้งไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966) ข้อ 7(d) กำหนดให้มีการจำกัดที่สมเหตุสมผลเรื่องเวลาทำงาน และไม่เป็นไปตามมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งองค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดในอนุสัญญาว่าด้วยความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในงานเกษตรกรรม ค.ศ. 2001 (ฉบับที่ 184) อันเป็นอนุสัญญาที่มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างในภาคเกษตรกรรม ข้อ 20 กำหนดหลักการให้รัฐสมาชิกที่ให้สัตยาบันจะต้องกำหนดช่วงเวลาที่จะให้ลูกจ้างได้พักผ่อนที่เพียงพอ

1.2 เวลาพักระหว่างการทำงานของลูกจ้างงานเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องพบว่าไม่สอดคล้องกับหลักการที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดในอนุสัญญาความปลอดภัยและสุขภาพในการเกษตร ค.ศ. 2001 (ฉบับที่ 184) ข้อ 20 รัฐสมาชิกที่ให้สัตยาบันจะต้องกำหนดเวลาพักระหว่างการทำงานของลูกจ้างในงานเกษตรกรรมในลักษณะกว้าง ๆ โดยให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับภายในประเทศหรือข้อตกลงร่วมกัน อันจัดให้มีการพักเวลาสั้น ๆ ในระหว่างการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้อง

ทำงานหนัก งานอันตรายหรืองานที่ซ้ำซาก เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและมีเวลารับประทานอาหาร (International Labour Organization, Q&As on Business and Working Time, n.d.)

1.3 วันหยุดประจำสัปดาห์ วันหยุดตามประเพณีและค่าจ้างสำหรับลูกจ้างงานเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องพบว่าไม่สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิแรงงานที่รับรองให้ทุกคนมีสิทธิในวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยได้รับสินจ้าง ดังที่กำหนดในข้อ 24 แห่งปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

1.4 วันลาภักและค่าจ้างของลูกจ้างงานเกษตรกรรม

กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 มิได้กำหนดวันลาภักสำหรับลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลไว้เป็นการเฉพาะ ขณะเดียวกันกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยให้นายจ้างให้ลูกจ้างมีสิทธิลาเพื่อกิจธุระอันจำเป็นได้ปีละไม่น้อยกว่า 3 วันทำงาน นอกจากนี้ ในกรณีค่าจ้างในวันลาภักมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามมาตรา 57/1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันลาเพื่อกิจธุระอันจำเป็นตามมาตรา 34 เท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ปีหนึ่งต้องไม่เกิน 3 วันทำงาน จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวตามกฎหมายที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ ในทางข้อเท็จจริงเกิดจารีตประเพณีที่ให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานติดต่อกันทุกวัน โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดอุปสงค์แรงงานส่วนเกิน ทำให้ลูกจ้างไม่มีวันลาเพื่อไปจัดการกิจธุระส่วนตัวให้เรียบร้อย อย่างไรก็ดี หากลูกจ้างมีความจำเป็นต้องไปจัดการกิจธุระในทางจารีตประเพณีที่ปฏิบัติต่อกันในสังคมเกษตรกรรม พบว่าลูกจ้างจะขอหยุดงานจากนายจ้าง โดยนายจ้างไม่จ่ายค่าจ้างให้ในระหว่างที่ลาด้วยเหตุผลดังกล่าว ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองให้ลูกจ้างมีวันลาเพื่อไปทำกิจธุระส่วนตัวและได้รับค่าจ้างในระหว่างนั้น (เกษมสันต์ วิลาวรรณ, 2560: 82) เพื่อให้ลูกจ้างหยุดงานได้โดยไม่เป็นการละทิ้งหน้าที่การทำงานและได้รับรายได้ในระหว่างนั้น

1.5 ค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับกลุ่มลูกจ้างงานเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องพบว่าไม่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิแรงงาน โดยคุ้มครองเกี่ยวกับค่าจ้างแก่คนทำงานทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ เพื่อให้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ที่จะให้ประกันแก่ตนเองและครอบครัวแห่งตน ซึ่งความเป็นอยู่อันคู่ควรแก่เกียรติศักดิ์ของมนุษย์ และมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ที่จะให้ประกันแก่ตนเองและครอบครัวแห่งตน ซึ่งความเป็นอยู่อันคู่ควรแก่เกียรติศักดิ์ของมนุษย์ กำหนดในข้อ 23(2)(3) แห่งปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นอกจากนี้ ไม่สอดคล้องกับการส่งเสริมการทำงานของแรงงานที่เรียกว่า “งานที่มีคุณค่า” อันเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานหลักด้านที่หนึ่ง คือ “สิทธิในการทำงาน (Rights at Work)” โดยให้แรงงานได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ตลอดจนไม่สอดคล้องกับ “แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working

Life)” ซึ่งริชาร์ด อี วอลตัน (Richard E. Walton) ได้เสนอหลักการให้คนงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีคุณค่าบนสิทธิและความคุ้มครองขั้นพื้นฐาน โดยได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม (Richard E. Walton, 1973: 12)

1.6 การให้นายจ้างให้ลูกจ้างหญิงมีครรภ์ทำงานยามวิกาล ทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดในงานเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องพบว่าไม่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 25(2) โดยตระหนักในการคุ้มครองมารดาและเด็กให้มีสิทธิเข้ารับการดูแลรักษาและช่วยเหลือเป็นพิเศษ และไม่ปฏิบัติตามข้อแนะนำด้วยการคุ้มครองความเป็นมารดา (ภาคเกษตรกรรม) (ฉบับที่ 12) ค.ศ. 1921 แนะนำให้รัฐสมาชิกควรกำหนดมาตรการเพื่อประกันว่าสตรีที่ได้รับค่าจ้างในงานเกษตรกรรมได้รับความคุ้มครองก่อนและหลังคลอดบุตรอย่างเท่าเทียมกับสตรีที่ทำงานอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม และข้อแนะนำด้วยโอกาสที่เท่าเทียมกันและการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันสำหรับคนงานชายและหญิง: คนงานที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ค.ศ. 1981 (ฉบับที่ 165) ข้อ 18

1.7 ค่าจ้างในวันลาเพื่อคลอดบุตรในงานเกษตรกรรม กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ค่าจ้างในวันลาเพื่อคลอดบุตรสำหรับลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลไว้เป็นการเฉพาะ ขณะเดียวกันกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงในวันลาเพื่อคลอดบุตรตามมาตรา 41 เท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลาแต่ไม่เกิน 45 วัน ทำให้ไม่เกิดการจูงใจให้มีการตั้งครุฑเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรของประเทศ ขณะเดียวกันลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงคนใดที่ตั้งครุฑยังคงทำงานต่อไป แม้อายุครรภ์จะใกล้ถึงกำหนดเวลาคลอดบุตรแล้วก็ตาม เนื่องจากต้องการได้รับค่าจ้างในระหว่างการตั้งครุฑ

1.8 การให้นายจ้างให้ลูกจ้างเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 มิได้ให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดไว้เป็นการเฉพาะ ขณะเดียวกันกฎกระทรวงฯ ฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ให้นายจ้างบางรายออกคำสั่งให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก อันมีข้อจำกัดทางสภาพร่างกายที่ยังเติบโตไม่เต็มที่มิให้ทำงานยาวนาน โดยต้องทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด ซึ่งเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่นายจ้างมีอุปสงค์แรงงานส่วนเกิน จึงต้องให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานต่อไปหลังจากสิ้นสุดการทำงานตามปกติ หรือต้องทำงานติดต่อกันไปทุกวันเพื่อให้งานที่จ้างเสร็จสิ้น อันไม่สอดคล้องกับข้อแนะนำว่าด้วยอายุขั้นต่ำสำหรับการทำงาน ค.ศ. 1973 (ฉบับที่ 146) ข้อ 13 แนะนำให้รัฐสมาชิกจำกัดชั่วโมงทำงานรายวันและรายสัปดาห์ที่เหมาะสมและห้ามมิให้ทำงานล่วงเวลา เพื่อให้เด็กมีเวลาศึกษาและฝึกอบรมที่เพียงพอ (รวมถึงเวลาที่จำเป็นในการทำการบ้าน) การพักผ่อนในช่วงกลางวันและกิจกรรมยามว่าง

2.กรณีที่ถูกจ้างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงาน

เกษตรกรรม

แม้กฎหมายไทยจะกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครอง สำหรับลูกจ้างในงานเกษตรกรรมตามฤดูกาล บางเรื่องไว้เป็นการเฉพาะตามกฎหมายพิเศษ หรือการคุ้มครองบางเรื่องตามกฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกับลูกจ้างทั่วไป ทำให้เกิดความชัดเจนที่นายจ้างและลูกจ้างต้องปฏิบัติต่อกันตามสิทธิและหน้าที่ที่กำหนดไว้ โดยไม่ต้องนำจารีต ประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จ้างมาใช้บังคับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณากฎหมายที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบันของไทย ทั้งใน รูปแบบกฎหมายพิเศษและกฎหมายทั่วไป พบว่ายังให้ความคุ้มครองลูกจ้างบางเรื่องที่ไม่เหมาะสม สำหรับการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาฤดูกาลธรรมชาติ ซึ่งเป็นความท้าทายที่ลูกจ้างในภาคส่วนดังกล่าวของระบบ เศรษฐกิจต้องเผชิญในโลกแห่งการทำงาน โดยผู้เขียนจะศึกษา ดังนี้

2.1 การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายพิเศษที่ไม่เหมาะสม

กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 อันเป็นกฎหมาย พิเศษได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองบางเรื่องไว้เป็นการเฉพาะตามกฎหมาย โดยให้นายจ้างในงาน เกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย ปฏิบัติ ตามข้อที่ 5-8 ซึ่งเป็นการคุ้มครองให้ลูกจ้างดังกล่าวได้รับสิทธิประโยชน์ในการทำงานที่แตกต่างไปจากลูกจ้าง ทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสาระถะกฎหมายพิเศษที่กำหนดไว้ พบว่าในบางเรื่องยังให้ความคุ้มครองลูกจ้างที่ ไม่สอดคล้องกับสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงาน จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่อาจ เข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เขียนจะศึกษา ดังนี้

1) วันหยุดพักผ่อนที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม แม้กฎกระทรวงว่าด้วยการ คุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ข้อ 5 กำหนดให้นายจ้างต้องให้ลูกจ้างซึ่งทำงานติดต่อกันมาแล้ว ครบ 180 วันมีสิทธิหยุดพักผ่อนได้ไม่น้อยกว่า 3 วันทำงาน โดยให้นายจ้างเป็นผู้กำหนดวันหยุดให้แก่ลูกจ้างล่วงหน้า หรือกำหนดให้ตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกัน ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่ลูกจ้างที่จะมีวันหยุดพักผ่อนได้ก่อนลูกจ้าง ทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องทำงานมาแล้วครบ 1 ปี แต่ในทางข้อเท็จจริงการจ้างในงานดังกล่าว พบว่ากำหนดระยะเวลาการ จ้างไว้สั้น ๆ เป็นครั้งคราวหรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งมักจ้างกันประมาณไม่เกิน 90 วัน และลูกจ้างส่วนใหญ่ เข้าทำงานและออกจากงานของนายจ้างคนเดียวกันบ่อยครั้ง โดยนายจ้างมักมีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กและจ้าง ลูกจ้างทำงานเพียงไม่กี่คน ซึ่งโอกาสที่ลูกจ้างจะทำงานติดต่อกันครบ 180 วัน จึงเกิดขึ้นได้น้อย ทำให้ลูกจ้างส่วน ใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในวันหยุดพักผ่อนได้ อันเป็นการตรากฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพทั่วไปของงาน ดังกล่าว ซึ่งแตกต่างไปจากกฎหมายเยอรมนีที่กำหนดให้ลูกจ้างมีสิทธิหยุดพักผ่อนได้ตามสัดส่วนของการจ้าง โดย กำหนดในรัฐบัญญัติการลาโดยได้รับค่าจ้างของรัฐบาลกลาง ค.ศ. 1963 มาตรา 5 กำหนดให้นายจ้างต้องให้ลูกจ้างใน ภาคเกษตรกรรมที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานตามฤดูกาลไม่เกิน 3 เดือน หรือไม่เกิน 70 วันที่มีการจ้างมีสิทธิหยุด พักผ่อนได้ตามสัดส่วนของการจ้าง โดยนายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างก่อนที่ลูกจ้างจะหยุดพักผ่อน อันเป็นการตรากฎหมาย

ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการจ้างชั่วคราวที่นายจ้างมักจ้างให้ทำงานระยะเวลานั้น ๆ โดยเป็นไปตามฤดูกาลของผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ลูกจ้างเข้าถึงสิทธิประโยชน์ได้ตามสัดส่วนของการทำงานได้มากกว่ากฎหมายไทย

2) สวัสดิการอันจำเป็นที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม แม้กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ข้อ 8 กำหนดให้นายจ้างต้องจัดสวัสดิการให้แก่ลูกจ้างดังกล่าวได้แก่ น้ำสะอาดสำหรับดื่ม การจัดหาที่พักอาศัย และจัดสวัสดิการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ลูกจ้างตามที่อธิบดีประกาศกำหนด คือ ประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เรื่อง การจัดสวัสดิการสำหรับลูกจ้างในงานเกษตรกรรม ลงวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2559 แต่ไม่สอดคล้องกับสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานที่เป็นการทำงานนอกสถานประกอบกิจการ โดยลูกจ้างต้องเผชิญกับมลภาวะจากฝุ่นละออง ควั่นจากการเผาไหม้ หรือสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละวัน รวมถึงต้องสัมผัสกับสารเคมีอันตรายทางการเกษตร เช่น ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี หรือสารเคมีในการกำจัดวัชพืช แต่กลับไม่ได้กำหนดให้นายจ้างต้องจัดเสื้อผ้า หรืออุปกรณ์ใด ๆ ที่ป้องกันอันตรายจากสารเคมีเข้าสู่ร่างกายได้ เช่น หมวก แว่นตา และหน้ากากปิดปากหรือจมูก ทำให้เกิดการปนเปื้อนสารเคมีอันตรายเข้าสู่ร่างกายของลูกจ้าง เมื่อต้องทำงานเป็นระยะเวลานานจนเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ที่มีผลมาจากสารเคมีอันตราย รวมทั้งมิได้กำหนดให้นายจ้างต้องจัดอุปกรณ์ในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในระหว่างการทำงานให้แก่ลูกจ้าง เช่น รองเท้าบูทป้องกันวัตถุแหลคมบาดหรือสัตว์มีพิษกัดต่อย หรือโรคฉี่หนูจากสภาพการจ้างที่ลูกจ้างต้องทำงานในสถานที่ที่มีน้ำขัง ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิการที่ต้องการให้ลูกจ้างได้รับความสะดวกสบายในการทำงาน (ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์, 2566: 171) ซึ่งนายจ้างมีหน้าที่ต้องจัดหาสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการทำงานให้แก่ลูกจ้างที่สอดคล้องกับลักษณะหรือสภาพการทำงานในงานประเภทต่าง ๆ ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 74 กำหนดหลักการให้รัฐพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมแก่การทำงาน

2.2 การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไปที่ไม่เหมาะสม

การคุ้มครองให้ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทำงานเกษตรกรรมที่ยังพึ่งพาธรรมชาติ หรือเป็นการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมให้ได้รับความคุ้มครองบางเรื่องตามกฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกับลูกจ้างที่ทำงานทั่วไปในภาคอุตสาหกรรมหรือพาณิชยกรรม ซึ่งเป็นการทำงานในสถานประกอบกิจการ โดยมีการกำหนดเวลาเริ่มต้นทำงานและสิ้นสุดการทำงานที่ชัดเจน รวมถึงเป็นการจ้างที่ไม่มีกำหนดระยะเวลาโดยนายจ้างได้จ้างให้ลูกจ้างทำงานไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงในการทำงานมากกว่าการทำงานในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย อันเป็นการจ้างที่เกิดขึ้นเพียงบางส่วนของปี หรือเป็นการจ้างในบางขั้นตอนของกระบวนการปลูกพืช ดังนั้น เมื่อสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงาน ตลอดจนเงื่อนไขระยะเวลาในการจ้างของงานดังกล่าวที่แตกต่างไปจากงานทั่วไป แต่กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างเหล่านั้นเช่นเดียวกับลูกจ้างทั่วไป จึงเกิดปัญหาที่ทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองในเรื่องนั้น ๆ ที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะตัวของสภาพการจ้างของงานอย่างแท้จริง โดยผู้เขียนจะศึกษา ดังนี้

1) การห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างหญิงหรือหญิงมีครรภ์ทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 ข้อ 4 ในงานเกษตรกรรมซึ่งมิได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและมีมิได้ให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากงานดังกล่าว ให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยเช่นเดียวกับลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงที่ทำงานทั่วไป และให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยเช่นเดียวกับลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ที่ทำงานทั่วไป แม้ผู้เขียนจะเห็นด้วยกับการกำหนดข้อห้ามนายจ้าง แต่เมื่อพิจารณาลักษณะหรือสภาพของงานที่ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงหรือลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ทำงานตามกฎหมายทั่วไป สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการกำหนดข้อห้ามในลักษณะกว้าง ๆ หรือในเชิงภาพรวมเท่านั้น โดยมุ่งไปที่งานภาคอุตสาหกรรมที่ทำในสถานประกอบกิจการ แต่ไม่ครอบคลุมไปถึงงานเกษตรกรรมเพาะปลูกเอาไว้ ซึ่งสวนทางกับข้อเท็จจริงที่ในปัจจุบันมีการนำสารเคมีอันตรายทางการเกษตรมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงและลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ต้องสัมผัส สูดดมหรือเกิดการปนเปื้อนสารเคมีอันตรายทางการเกษตรเข้าสู่ร่างกาย ทำให้ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัย อันไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในงานเกษตรกรรม ค.ศ. 2001 (ฉบับที่ 184) ข้อ 18 กำหนดให้ต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อทำให้มั่นใจได้ว่าการคำนึงถึงความจำเป็นเฉพาะด้านของคณานหญิงในงานเกษตรกรรมในเรื่องการตั้งครรภ์ การให้นมบุตร และอนามัยเจริญพันธุ์ นอกจากนั้น ไม่สอดคล้องกับคำแนะนำที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดขึ้นมา คือ ข้อแนะนำด้วยการคุ้มครองความเป็นมารดา ค.ศ. 2000 (ฉบับที่ 191) ข้อ 6 กำหนดกลไกที่รัฐสมาชิกควรนำมาใช้ในการคุ้มครองสุขภาพของผู้หญิง เช่น งานที่ผู้หญิงต้องเกี่ยวกับการสัมผัสกับสารชีวภาพเคมีหรือกายภาพ ซึ่งแสดงถึงอันตรายต่ออนามัยการเจริญพันธุ์ และงานที่ผู้หญิงต้องทำที่เกิดความตึงเครียด จากการนั่งหรือยืนทำงานเป็นเวลานานท่ามกลางอุณหภูมิที่สูงเกินไปหรืองานที่เกิดการสั่นสะเทือน ทั้งนี้ จากหลักการและคำแนะนำที่กำหนดในตราสารระหว่างประเทศ สะท้อนให้เห็นว่าองค์การแรงงานระหว่างประเทศให้ความสำคัญแก่คณานหญิงหรือคณานหญิงมีครรภ์ที่จะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงานที่เหมาะสม

2) มาตรการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานอันจำเป็นที่ไม่สอดคล้องสำหรับงานเกษตรกรรม กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 ข้อ 4 ในงานเกษตรกรรมซึ่งมิได้จ้างลูกจ้างตลอดปีและมีมิได้ให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากงานดังกล่าว ให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 101-107 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ทำให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับลูกจ้างทั่วไป โดยกฎหมายไทยกำหนดให้นายจ้างไม่สอดคล้องกับสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานในงานดังกล่าว เนื่องจากไม่กำหนดให้นายจ้างต้องจัดอบรมให้ความรู้แก่ลูกจ้างเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรกล เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการทำการเกษตรอย่างถูกวิธี เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิด

อุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพการทำงานเพาะปลูก โดยลูกจ้างต้องใช้เครื่องจักรกล เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำงาน เพื่อทุนแรงและลดระยะเวลาในการทำงาน ในทางข้อเท็จจริงลูกจ้างมักเรียนรู้หรือได้รับคำแนะนำวิธีการใช้เครื่องจักรกล เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในทางเกษตรจากเพื่อนร่วมงานหรือจากบรรพบุรุษ ในบางครั้งอาจเป็นการเข้าใจที่ผิดพลาด โดยเฉพาะกลไกการทำงานของเครื่องจักรกลที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุในระหว่างการทำงานแก่ลูกจ้างได้

นอกจากนั้น นายจ้างมิได้จัดอบรมให้รู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีอันตรายทางการเกษตรให้แก่ลูกจ้างที่เพิ่งเริ่มเข้ามาทำงานกับนายจ้าง ซึ่งไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย ทำให้ในทางข้อเท็จจริงพบว่าเกิดการปนเปื้อนสารเคมีอันตรายทางการเกษตรเข้าสู่ร่างกายของลูกจ้าง ดังปรากฏจากข้อมูลที่ระบุว่าประเทศไทยมีการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชและยาฆ่าแมลงที่เพิ่มสูงขึ้น (Orawan Kaewboonchoo, Pompimol Kongtip, and Susan Woskie, 2015: 102) อันสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายไทยไม่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานเกษตรกรรม ซึ่งต้องการให้ลูกจ้างทำงานบนพื้นฐานของการได้รับความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานมาเป็นอันดับแรก และไม่สอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 74 ให้รัฐพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน โดยกำหนดหลักประกันให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวที่เหมาะสม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ พบว่ากฎหมายไทยไม่สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดในอนุสัญญาว่าด้วยความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในงานเกษตรกรรม (ฉบับที่ 184) ค.ศ. 2001 ข้อ 17 ให้รัฐสมาชิกที่ให้สัตยาบันจะต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจว่าคนงานชั่วคราวและคนงานตามฤดูกาลได้รับความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวเทียบเท่าคนงานประจำในงานเกษตรกรรม

สรุปผลการศึกษา

ผู้เขียนจะสรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามกฎหมายไทย 2 กรณี ดังนี้

1.กรณีที่ลูกจ้างไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

การที่กฎหมายไทยไม่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างเอาไว้ โดยกำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามกฎหมายไทยอย่างไร นั้นหนึ่งเกิดข้อดีที่ทำให้การจ้างมีความยืดหยุ่น โดยนายจ้างสามารถให้ลูกจ้างเริ่มต้นทำงานและสิ้นสุดระหว่างการทำงาน รวมถึงมีเวลาพักระหว่างการทำงานได้ตามสภาพอากาศที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน หรือให้ลูกจ้างทำงานติดต่อกันทุกวันเพื่อให้งานที่จ้างเสร็จสิ้นก่อนที่ผลผลิตจะเน่าเสีย โดยเฉพาะในช่วงที่มีอุปสงค์แรงงานส่วนเกิน ซึ่งมักเกิดขึ้นในฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร อย่างไรก็ตามอีกนัยหนึ่งการที่กฎหมายไทยมิได้กำหนดหลักประกันให้ลูกจ้างมีเวลาพักผ่อนที่เหมาะสมย่อมไม่สอดคล้องกับแนวคิดการปรับความสมดุลแห่งชีวิตของมนุษย์ระหว่างเรื่องงาน กับชีวิตส่วนตัวและความรับผิดชอบต่อครอบครัว

อันแตกต่างไปจากกฎหมายเยอรมนีที่มีจุดเด่นกว่ากฎหมายไทย ซึ่งกำหนดเวลาทำงานปกติรายวัน โดยให้ขยายชั่วโมงทำงานได้สูงสุดไม่เกินระยะเวลาที่กำหนด ตลอดจนกำหนดเวลาพักระหว่างการทำงานในครั้งต่อไปภายหลังสิ้นสุดการทำงานในแต่ละวัน รวมถึงให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดตามประเพณีที่ชัดเจนตามรัฐบัญญัติชั่วโมงการทำงาน ค.ศ. 1994 หรือในกรณีค่าจ้างขั้นต่ำที่กฎหมายไทยมีข้อเสียไม่กำหนดให้นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างขั้นต่ำในอัตราที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องที่หรือจังหวัดที่ใช้บังคับ ทำให้กลุ่มลูกจ้างงานเกษตรกรรมมิได้รับหลักประกันรายได้เพื่อการดำรงชีวิตโดยไม่ยากลำบาก อันแตกต่างไปจากกฎหมายเยอรมนี เกาหลีใต้และญี่ปุ่นที่มีจุดเด่นเหมือนกัน โดยกำหนดให้นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างขั้นต่ำให้แก่ลูกจ้างทุกคน

ในกรณีการคุ้มครองลูกจ้างหญิงและเด็กที่กฎหมายไทยยังมีข้อเสีย โดยไม่กำหนดข้อห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ทำงานยามวิกาล ทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดในงานเกษตรกรรม หรือไม่ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด อันแตกต่างไปจากกฎหมายเยอรมนีที่มีจุดเด่นโดยห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์และลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงที่เลี้ยงดูบุตรทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในเวลากลางคืน ในระหว่างเวลา 20.00 นาฬิกา ถึง 06.00 นาฬิกา หรือในวันอาทิตย์และวันหยุดตามประเพณี หรือคุ้มครองให้เยาวชนมีเวลาว่างต่อเนื่องติดต่อกันก่อนที่จะจ้างในวันถัดไป และห้ามมิให้นายจ้างให้เยาวชนทำงานในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายเยอรมนีมีการพัฒนามากกว่ากฎหมายไทย โดยให้ความคุ้มครองลูกจ้างที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวร่างกายจากการที่มีครรภ์ หรืออยู่ในช่วงการให้นมบุตร และคุ้มครองเยาวชนให้ได้รับการพักผ่อนที่เพียงพอ อันเป็นการตรากฎหมายไว้ครอบคลุมกว่ากฎหมายไทย

2.กรณีที่ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงาน

เกษตรกรรม

แม้ในบางเรื่องกฎหมายไทยจะกำหนดความคุ้มครองแก่ลูกจ้างตามกฎหมายพิเศษ คือ กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557 แต่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงานเกษตรกรรมที่เกิดขึ้นระยะสั้น ๆ ไม่เกิน 90 วัน ซึ่งลูกจ้างมักเข้าทำงานและออกจากการทำงานของนายจ้างคนเดียวกันบ่อยครั้ง ทำให้ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในวันหยุดพักผ่อนโดยได้รับค่าจ้างในระหว่างนั้นได้ เช่น เรื่องวันหยุดพักผ่อน และสวัสดิการอันจำเป็น อันกำหนดให้สวัสดิการที่นายจ้างต้องจัดให้แก่ลูกจ้างยังไม่ครอบคลุมสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับงานเกษตรกรรมเพาะปลูก ซึ่งลูกจ้างต้องสัมผัสสารเคมีอันตรายทางการเกษตร โดยเฉพาะเชื้อราหรืออุปกรณ์ที่เกิดการปนเปื้อนสารเคมีอันตรายเข้าสู่ร่างกาย และมีได้กำหนดให้นายจ้างต้องจัดอุปกรณ์ที่จำเป็นในการป้องกันการเกิดอันตรายหรืออุบัติเหตุในระหว่างการทำงาน ทำให้ลูกจ้างมิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานที่เหมาะสม และต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย หรือในกรณีบางเรื่องกฎหมายไทยจะกำหนดความคุ้มครองแก่ลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไป คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 อันมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการคุ้มครองลูกจ้างทั่วไป ทำให้ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลซึ่งมีสภาพการจ้างที่แตกต่างออกไปมิได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสม เช่น การห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างหญิงหรือหญิงมีครรภ์ทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกาย และมาตรการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานอัน

จำเป็น อันแตกต่างไปจากกฎหมายเยอรมนีที่มีจุดเด่นโดยกำหนดให้นายจ้างต้องจัดความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพการทำงานเพาะปลูก โดยจัดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการป้องกันส่วนบุคคลแก่คนงาน การตรวจสอบสุขภาพและฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยและการคุ้มครองสุขภาพในระหว่างการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

การคุ้มครองให้ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาลเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่สอดคล้องกับสภาพการจ้างหรือสภาพการทำงานนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างเอาไว้ให้ชัดเจน ซึ่งมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างผู้เขียนเสนอในรูปแบบกฎหมายพิเศษ โดยให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ตราขึ้นมาโดยเฉพาะ คือ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูก พ.ศ. หรือให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตามกฎหมายทั่วไป คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นไปตามเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องการให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองบนพื้นฐานของความเป็นธรรมในสังคมเกษตรกรรม และไม่สร้างภาระแก่นายจ้างมากเกินไป นอกจากนั้น การเสนอให้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร นัยหนึ่งต้องการคุ้มครองให้ลูกจ้างในงานดังกล่าว ซึ่งไม่มีอำนาจในการต่อรองกับนายจ้างได้รับการคุ้มครองที่ชัดเจน อันเป็นการตัดปัญหาไม่ต้องนำจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จ้างมาเป็นกลไกในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นของคู่สัญญาในสัญญาจ้างแรงงาน ในกรณีไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรกำหนดไว้ อันเป็นนิติวิธีในระบบประมวลกฎหมายของประเทศไทย โดยผู้เขียนจึงกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของไทย ดังนี้

1.การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมาย

ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการจ้างที่นายจ้างต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนี้

1.1 ควรกำหนดเวลาทำงานปกติภายใต้กฎหมายทั่วไป โดยให้นายจ้างให้ลูกจ้างในงานดังกล่าวทำงานได้ไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน และสัปดาห์หนึ่งเมื่อรวมเวลาทำงานแล้วต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง เหมือนกับลูกจ้างในงานทั่วไป เพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพักผ่อนที่เหมาะสมหลังจากได้อุทิศแรงกายภาพทำงานให้แก่นายจ้าง และส่งเสริมให้เกิดความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของลูกจ้าง

1.2 ควรกำหนดเวลาพักระหว่างการทำงานภายใต้กฎหมายพิเศษ คือ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างงานเพาะปลูกในงานเกษตรกรรม พ.ศ. โดยในวันที่มีการทำงานให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีเวลาพักระหว่างการทำงานวันหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง เพื่อเป็นหลักประกันให้ลูกจ้างมีเวลารับประทานอาหารตรงเวลาตามหลักโภชนาการของร่างกาย รวมทั้งมีเวลาส่วนตัวในการผ่อนคลายจากการทำงานอย่างอิสระ โดยไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของนายจ้าง ตลอดจนมีเวลาฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกาย เพื่อที่จะเกิดเรี่ยวแรงสำหรับการทำงานในเวลาส่วนที่เหลือของวันต่อไป

1.3 ควรกำหนดวันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดตามประเพณีตามกฎหมายพิเศษ คือ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างงานเพาะปลูกในงานเกษตรกรรม พ.ศ. ในกรณีวันหยุดประจำสัปดาห์เสนอให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำสัปดาห์ สัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 1 วัน โดยวันหยุดประจำสัปดาห์ต้องมีระยะห่างกันไม่เกิน 6 วัน นายจ้างและลูกจ้างอาจตกลงกันล่วงหน้ากำหนดให้มีวันหยุดประจำสัปดาห์วันใดก็ได้เพื่อให้ลูกจ้างมีเวลาพักผ่อนทางร่างกายและมีเวลาสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว ส่งผลให้ลูกจ้างเกิดความรู้สึกผ่อนคลายและมีเรี่ยวแรงพร้อมกลับมาทำงานให้แก่ นายจ้างในสัปดาห์ถัดไป ในกรณีวันหยุดตามประเพณีเสนอให้นายจ้างให้ลูกจ้างที่จ้างทุก ๆ 90 วันในคราวเดียวกัน และมีวันหยุดตามประเพณีในท้องถิ่นเกิดขึ้นตรงกับในช่วงที่มีการจ้างมีวันหยุดตามประเพณีจากวันหยุดราชการประจำปี วันหยุดทางศาสนาหรือขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่นได้ไม่น้อยกว่า 3 วัน ซึ่งนายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างนั้นด้วย เพื่อให้ลูกจ้างมีโอกาสร่วมประเพณีแห่งท้องถิ่น

1.4 ควรกำหนดวันลาภิกษุและค่าจ้างภายใต้กฎหมายพิเศษ คือ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างงานเพาะปลูกในงานเกษตรกรรม พ.ศ. โดยให้นายจ้างให้ลูกจ้างที่จ้างทุก ๆ 90 วันในคราวเดียวกัน มีสิทธิลาเพื่อกิจธุระอันจำเป็นได้ไม่น้อยกว่า 1 วันของวันทำงาน และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันลาเพื่อกิจธุระอันจำเป็นเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานนั้นด้วย เพื่อให้ลูกจ้างมีวันลาภิกษุที่สอดคล้องกับระยะเวลาการจ้าง โดยไม่ต้องหยุดงานและสูญเสียรายได้ในระหว่างนั้น

1.5 ควรกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำภายใต้กฎหมายทั่วไป โดยให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างไม่น้อยกว่าอัตราขั้นต่ำที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องที่หรือจังหวัดที่เข้บังคับ เพื่อเป็นหลักประกันให้ลูกจ้างดังกล่าวได้รับค่าจ้างที่เหมาะสมและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหยาตเหงื่อแรงกายที่ได้อุทิศการทำงานให้แก่ นายจ้าง สำหรับนำมาเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

1.6 ควรกำหนดข้อห้ามนายจ้างภายใต้กฎหมายพิเศษ คือ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างงานเพาะปลูกในงานเกษตรกรรม พ.ศ. โดยห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์และลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงหลังคลอดไม่เกิน 6 เดือนทำงานในระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุด เพื่อให้สอดคล้องกับข้อจำกัดทางร่างกายที่อยู่ในระหว่างมีครรภ์ หรืออยู่ในระหว่างการให้นมบุตร

1.7 ควรกำหนดค่าจ้างในวันลาเพื่อคลอดบุตรภายใต้กฎหมายพิเศษ คือ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างงานเพาะปลูกในงานเกษตรกรรม พ.ศ. โดยให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ที่ทำงานมาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน มีสิทธิลาเพื่อคลอดบุตรครรภ์หนึ่งไม่เกิน 98 วัน และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงในวันลาเพื่อคลอดบุตรเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ไม่เกิน 45 วัน เพื่อจูงใจให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีการตั้งครรภ์มากขึ้น จนนำไปสู่การเพิ่มประชากรและกำลังแรงงานของประเทศในอนาคต

1.8 ควรกำหนดข้อห้ามนายจ้างภายใต้กฎหมายทั่วไป โดยห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด เพื่อให้เด็กได้รับการพักผ่อนหย่อนใจที่สอดคล้องกับช่วงวัยที่อยู่ระหว่างการศึกษาระดับเรียนและร่างกายกำลังเจริญเติบโต และป้องกันมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กต้องตรากตรำทำงานหนักเกินสมควร

2.การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพการทำงานสำหรับงานเกษตรกรรม

แม้ในบางเรื่องกฎหมายไทยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างที่นายจ้างพึงต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างในงานเกษตรกรรมเพาะปลูกตามฤดูกาล ซึ่งนายจ้างมิได้ใช้ลูกจ้างตลอดปีและไม่มีการลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วยที่ชัดเจนในรูปแบบกฎหมายพิเศษหรือกฎหมายทั่วไป อย่างไรก็ตาม จากสภาพการทำงานและเงื่อนไขการจ้างที่นายจ้างกำหนดไว้สั้น ๆ ตรงตามฤดูกาลของผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ลูกจ้างดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายพิเศษที่เหมาะสม

1) ผู้เขียนเสนอให้นายจ้างต้องให้ลูกจ้างซึ่งทำงานติดต่อกันมาแล้วทุก ๆ 90 วันในคราวเดียวกันมีสิทธิหยุดพักผ่อนได้ไม่น้อยกว่า 1.5 วันของวันทำงาน โดยให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันหยุดพักผ่อนเสมือนว่าลูกจ้างมาทำงานตามปกติในวันหยุดพักผ่อนนั้น ซึ่งเสนอให้กำหนดใน (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองลูกจ้างงานเพาะปลูกในงานเกษตรกรรม พ.ศ. เพื่อให้ลูกจ้างที่นายจ้างได้จ้างระยะสั้น ๆ ส่วนใหญ่ไม่เกิน 90 วัน โดยมีการเข้าทำงานและออกจากงานของนายจ้างคนเดียวกันบ่อยครั้งให้สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ในวันหยุดพักผ่อนได้

2) ผู้เขียนเสนอให้นายจ้างต้องจัดสวัสดิการอันจำเป็นที่สอดคล้องกับสภาพการจ้าง โดยต้องจัดหาที่พักอาศัยที่สะอาด ถูกสุขลักษณะและปลอดภัยให้แก่ลูกจ้าง โดยแยกเป็นสัดส่วนกับสถานที่เก็บรักษาสารเคมีอันตรายทางการเกษตร หรืออุปกรณ์ในการฉีดพ่นสารเคมี ในกรณีลูกจ้างพักอาศัยอยู่กับนายจ้าง รวมทั้งให้นายจ้างต้องเตรียมเสื้อผ้า หรืออุปกรณ์เสริมที่สามารถป้องกันสารเคมีเข้าสู่ร่างกายให้แก่ลูกจ้าง ตลอดจนนายจ้างต้องจัดให้มีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการป้องกันการเกิดอันตรายหรืออุบัติเหตุในระหว่างการทำงาน เช่น รองเท้าบูท โดยนายจ้างต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นข้อเสนอที่ผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่มเติมไปจากกฎหมายที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบัน

2.2 การคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายทั่วไปที่เหมาะสม

1) ผู้เขียนเสนอให้กำหนดข้อห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้หญิงหรือลูกจ้างซึ่งเป็นผู้มีครรภ์ทำงานเกี่ยวกับการสัมผัสสารเคมีอันตรายทางการเกษตร เพื่อคุ้มครองสุขภาพอนามัยแก่ลูกจ้างดังกล่าวและเด็กที่อยู่ในครรภ์ให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย

2) ผู้เขียนเสนอให้นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยนายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หากมี อันได้แก่ การจัดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการป้องกันส่วนบุคคลให้แก่ลูกจ้าง การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้

เครื่องจักรกล เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ทางการเกษตรแก่ลูกจ้าง และอบรมให้ความรู้การใช้สารเคมีอันตรายทางการเกษตรแก่ลูกจ้างก่อนเริ่มเข้าทำงานและระหว่างการทำงาน เพื่อให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองที่สอดคล้องกับสภาพการทำงานที่มีการใช้สารเคมีอันตรายในขั้นตอนต่าง ๆ ในการจ้างลูกจ้างประเภทนี้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2560). คำอธิบายกฎหมายแรงงาน. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิจิตรา (ฟุ้งลัดดา) วิเชียรชม. (2561). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประชาไท. (2563). ผลสำรวจเศรษฐกิจฐานราก มี.ค. 63 พบค่าแรงงานภาคเกษตรอยู่ที่ 6,013.47 บาท/เดือน. ค้นวันที่ 1 ธันวาคม 2565 จาก <https://prachatai.com/journal/2020/07/88511>
- มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. (2562). คลินิกกฎหมายด้านแรงงาน (20): รูปแบบการจ้างงานที่นำไปสู่ความไม่เป็นธรรม. ค้นวันที่ 5 มกราคม 2565 จาก <https://aromfoundation.org/2019-19/>
- ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์ และวิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์. (2562). การพัฒนาและปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายแรงงานไทย ให้สอดคล้องกับหลักการสากลและแนวทางปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์. (2566). กฎหมายแรงงาน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). การศึกษาการคุ้มครองแรงงานและจัดสวัสดิการศึกษการคุ้มครองแรงงานและจัดสวัสดิการให้แก่แรงงานภาคเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2545). รายงานการศึกษานโยบายแรงงานภาคเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรเดือนพฤศจิกายน 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). สำนะโนการเกษตร พ.ศ. 2556 ทัวราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อังคณา เตชะโกเมนทร์. (ม.ป.ป.). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2566 จาก <http://www.fio.co.th/south/law/11/114.pdf>

ภาษาอังกฤษ

- Benjamin Harkins. (2019). *Thailand Migration Report 2019*. Bangkok: United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand.

- Pusch Wahlig Workplace Law. (2020). **Germany: Employment Law Overview 2019-2020**. Berlin: Pusch Wahlig Workplace Law.
- International Labour Organization. (2021). **Working and Employment Conditions in the Agriculture Sector in Thailand: A Survey of Migrants Working on Thai Sugarcane, Rubber, Oil Palm and Maize Farms**. Thailand: International Labour Organization.
- International Labour Organization. (2001). **National Labour Law Profile: Federal Republic of Germany**. Retrieved May 1, 2023 from https://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158899/lang-en/index.htm
- International Labour Organization. (n.d.). **Decent Work**. Retrieved June 12, 2023 from <https://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang-en/index.htm>
- International Labour Organization. (n.d.). **Q&As on Business and Working Time**. Retrieved June 25, 2022 from https://www.ilo.org/empent/areas/businesshelpdesk/faqs/WCMS_DOC_ENT_HLP_TIM_FAQ_EN/lang-en/index.htm#Q15
- Orawan Kaewboonchoo, Pornpimol Kongtip, and Susan Woskie. (2015). Occupational Health and Safety for Agricultural Workers in Thailand: Gaps and Recommendations, with a Focus on Pesticide Use. **NEW SOLUTIONS A Journal of Environmental and Occupational Health Policy**, 25(1). 102.
- Richard E. Walton. (1973). Quality of Working Life: What Is It. **Sloan Management Review**, 15(1). 12.

Translated References

- Arom Pongpangan Foundation. (2019). **Labor Law Clinic (20): Employment Patterns Leading to Unfairness**. Retrieved on January 5, 2022, from <https://aromfoundation.org/2019-19/>. (in Thai)
- Anukanat Techakomen. (n.d.). **Basic Information about International Labor Organizations**. Retrieved on April 20, 2023, from <http://www.fio.co.th/south/law/11/114.pdf>. (in Thai)
- Kasemsan Wilawan. (2017). **Lecture on Labour Law**. The Twenty-Four. Bangkok: Winyuchon. (in Thai)
- National Statistical Office. (2014). **Kingdom-Wide Agricultural Census 2013**. Bangkok: National Statistical Office. (in Thai)
- National Statistical Office. (2023). **Summary of the Labor Force Survey Results for November 2023**. Bangkok: National Statistical Office. (in Thai)

Office of Agricultural Economics. (2002). **Report on the study of agricultural labor policy.**

Bangkok: Office of Agricultural Economics.

Office of Agricultural Economics. (2014). **Study on labor protection and welfare provision for agricultural workers.** Bangkok: Office of Agricultural Economics.

Prachatai. (2020). **Survey of the grassroots economy in March 2020 finds agricultural sector wages at 6,013.47 baht/month.** Retrieved on December 1, 2022, from

<https://prachatai.com/journal/2020/07/88511>

Suphasit Taweejamsup. (2023). **Labour Law.** Bangkok: Winyuchon. (in Thai)

Suphasit Taweejamsup and Wimpat Rajpradit. (2019). **Development and Amendment of Thai Labor Laws to Align with International Principles and Country Reform Directions.**

Bangkok: King Prajadhipok's Institute. (in Thai)

Wichitra (Foongladda) Vichienchom. (2018). **Basic Knowledge of General Law.** 2nd Edition. Bangkok: Textbook and Teaching Materials Project, Faculty of Law, Thammasat University. (in Thai)

การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษายุทธศาสตร์การหาเสียงของ
นายสมศักดิ์ บุญประชม (เสี่ยเซียง) พรรคเพื่อไทรวมพลัง
ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566

The Politics of Election: A study of the Electoral Political Strategies
of Mr. Somsak Boonprachom (Siaxiang) from the Pheu Thai
Ruamphalang Party in the 2023 general election

[Received: March 11, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: May 29, 2024]

พงศธร กันทวงศ์

คณะรัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Phongsathon Kanthawong

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

ศศิประภา หวานอารมณ์

คณะรัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Sasiprapha Whanrrom

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

อิสริยาภรณ์ คำมะลักซ์

คณะรัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

กิตติภพ แก้วสุวรรณ

คณะรัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Kittiphop Kaewsuan

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

สุรพงษ์ ช่างทำ

คณะรัฐศาสตร์,

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Suraphong Changtham

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

ปฐวี โชติอนันต์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Issariyaporn Khammalak

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

Patawee Chotanan

Assistant Professor,
Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Patawee Chotanan, Assistant Professor, Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University.

E-mail : c.patawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศักยภาพยุทธศาสตร์การหาเสียงของนายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษา ยุทธศาสตร์การสร้างความเสียงและบทบาทการรณรงค์หาเสียงที่นำมาสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งของ นายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) พรรคเพื่อไทยรวมพลังในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) กำหนดแนวทางเป็นวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การหาเสียงเน้นไปที่ตัวบุคคลของผู้สมัครมากกว่าพรรค เนื่องจาก ระบบการเลือกตั้งแบบระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation) ที่ทำให้ประชาชนสามารถเลือกพรรคและตัวบุคคลแยกออกจากกัน นอกจากนี้ นายสมศักดิ์ บุญประชม สร้างฐานเสียงผ่านการอุปถัมภ์และการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ก่อนช่วงการเลือกตั้ง นายสมศักดิ์ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นนิยมในตัวบุคคลในการรณรงค์หาเสียง มากกว่า นโยบายพรรค หรืออุดมการณ์ทางการเมือง สุดท้าย เข้าใช้การรณรงค์หาเสียงผ่านระบบห้วคะแนนระดับชุมชนและระดับคุ้มในการประชาสัมพันธ์ตัวผู้สมัคร ส่วนการปราศรัยไม่มีการโจมตีพรรคคู่แข่งซึ่งต่างจาก พรรคการเมืองอื่น

คำสำคัญ: ระบบอุปถัมภ์; ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง; การรณรงค์หาเสียง; พรรคเพื่อไทยรวมพลัง

Abstract

Research on “The Politics of Election: A Study of the Electoral Political Strategies of Mr. Somsak Boonprachom (Siaxiang) from the Pheu Thai Ruamphalang Party in the 2023 general election.” aims to study strategies for building his voting base and the role of the political campaign that led to Mr. Somsak Boonprachom (Sia Xiang)’s election victory, the Pheu Thai Ruamphalang Party in electoral district no. 10, Ubon Ratchathani Province. This research uses a qualitative research method, which is defined as document research, group interviews, and interviews with key informants. The results of the research found that his political electoral strategies primarily focused on the personality of the candidate rather than the party due to the parallel electoral system between districts and proportionality (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation). The system allows voters to choose a political party and a candidate separately. Besides, Mr.Somsak Boonprachom himself created his voting base through patronage and assistance to his people in the area before the election came. Mr.Somsak placed more importance on the localism of the individual in the election campaign than on his party policies or the ideology of his political party. Last, he used his election campaign through a canvassing system at the community level and the group level to promote himself as a candidate. As for his election speech, there was no criticism of the rival parties, unlike other political parties.

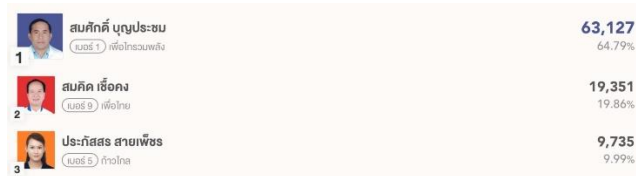
Keywords: Patronage System; Electoral Political Strategies; Political Campaign; Pheu Thai Ruamphalang Party

บทนำ

การเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 เป็นการเลือกตั้งหลังจากที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การรัฐประหารมากกว่า 5 ปี สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้แบ่งเขตเลือกตั้งทั้งประเทศเป็น 350 เขต เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2561 จังหวัดอุบลราชธานีมี 10 เขต โดยมีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิกว่า 1,028,942 คน จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 1,451,504 คน คิดเป็นร้อยละ 70.89 ซึ่งพรรคที่สามารถได้รับการเลือกตั้งได้มากที่สุดคือ พรรคเพื่อไทยที่ได้จำนวน สส.จำนวน 6 เขต รองลงมาคือพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคพลังประชารัฐที่ได้ไปพรรคละ 2 เขต การเลือกตั้งครั้งนี้พบว่าการใช้เงินในการซื้อเสียงไม่ใช่ปัจจัยที่ชี้ขาดการแพ้ชนะ แต่มีปัจจัยด้านอุดมการณ์ทางการเมือง นโยบายและตัวบุคคล (ต้องมีปัจจัยเรื่องพรรคนาสนับสนุน) ซึ่งผู้สมัครย้ายพรรคข้ามขั้วเพื่อการเลือกตั้งทุกเขต และพรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนเป็นอันดับที่ 3 เป็นผลจากความนิยมในพรรค โดยในเขตเลือกตั้งที่ 10 (อำเภอสำโรง อำเภอน้ำขุ่น อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอเดชอุดม (เฉพาะตำบลทุ่งเทิง)) มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 148,435 คน ผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิจำนวน 108,287 คน คิดเป็นร้อยละ 72.95 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้ นายสมคิด เชื้อคง ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งไปด้วยคะแนน 36,657 คะแนน คิดเป็น 36.28% ส่วนลำดับที่ 2 คือนายประจักษ์ แสงคำ จากพรรคพลังประชารัฐได้คะแนน 21,617 คะแนน คิดเป็น 21.40% จะเห็นได้ว่าคะแนนการเลือกตั้งในครั้งนี้ห่างกัน 15,040 คะแนน คิดเป็น 14.88% (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2563ก: 113; สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2562) ซึ่งถือเป็นชัยชนะในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น สส.เป็นสมัยที่ 3 ติดต่อกันของ นายสมคิด เชื้อคง

เมื่อระบบการเลือกตั้งถูกเปลี่ยนจากระบบจัดสรรปันส่วนผสม (MMA) จังหวัดอุบลราชธานีถูกแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 11 เขต (เพิ่มขึ้นจากปี 2562 จำนวน 1 เขต) การเลือกตั้งในครั้งนี้พรรคเพื่อไทยยังคงเป็นพรรคที่ได้จำนวน สส. มากที่สุดจำนวน 4 เขต รองลงมาคือพรรคภูมิใจไทย จำนวน 3 เขต อันดับสามคือพรรคเพื่อไทยรวมพลัง จำนวน 2 เขต อันดับสี่คือ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคไทยสร้างไทย จำนวนพรรคละ 1 เขต ซึ่งหนึ่งในนี้มีพรรคที่ไม่เคยชนะมาก่อนแต่กลับสามารถเอาชนะผู้สมัครที่เคยชนะรายเก่าได้กว่า 2 เขต ก็คือพรรคเพื่อไทยรวมพลัง ที่สามารถเอาชนะผู้ลงสมัครจากพรรคเพื่อไทยอย่าง นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพัลลภ โดย นางพิมพ์กาญจน์ พลสมศรี ในเขต 3 และสามารถเอาชนะ นายสมคิด เชื้อคง ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยเช่นกัน โดย นายสมศักดิ์ บุญประชม ในเขต 10 ซึ่งการเลือกตั้งในปี 2566 นี้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 10 (อำเภอน้ำขุ่น อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอน้ำขุ่น อำเภอสำโรง (ยกเว้นตำบลสำโรง ตำบลโคกก่อ และตำบลบอน)) มีจำนวน 139,504 คน มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวน 101,369 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายสมศักดิ์ บุญประชม ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยรวมพลังสามารถเอาชนะ นายสมคิด เชื้อคง ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็น สส.ในพื้นที่เดิมด้วยคะแนนเสียง 63,127 คะแนน (64.79%) ต่างจากลำดับที่สอง 44.97%

ซึ่งเป็นการชนะอย่างมีนัยสำคัญในเขตเลือกตั้งนี้ ซึ่งในปี 2562 ที่นายสมคิดชนะเลือกตั้งคะแนนเสียงไม่ได้ห่างจากลำดับที่สองมากอย่างมีนัยสำคัญ

ภาพที่ 1: ผลการเลือกตั้งเขต 10 จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2566

ที่มา: ไทยพีบีเอส (2566)

ความน่าสนใจสำหรับการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 10 ในปี 2566 คือนายสมศักดิ์ บุญประชม สี่ระดับชาติให้ความสนใจในการชนะครั้งนี้และให้ฉายาว่าเป็น “ม้ามีด” ที่มีความสามารถ “ลั้มซ่าง” ในพื้นที่ได้ (ผู้จัดการออนไลน์, 2566) เนื่องจากชนะการเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญโดยที่นายสมศักดิ์ไม่เคยสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งระดับชาติหรือท้องถิ่นมาก่อน และสังกัดพรรคเพื่อไทยรวมพลังที่ไม่ได้เป็นพรรคที่อยู่ในกระแสการเมืองระดับชาติอย่างพรรคก้าวไกลหรือเพื่อไทย ต่างจากนายสมคิดที่เคยเป็น สส.มาก่อนหน้า 3 สมัยและสังกัดพรรคที่อยู่ในกระแสการเมืองระดับชาติ โดยปัจจุบันนักวิชาการมองว่าสื่อโซเชียลมีบทบาทในการส่งผลต่อการเลือกตั้งมากขึ้น เกิด “แฟนด้อม” (Political Fandom) ของพรรคการเมืองซึ่งเกิดจากการเมืองแบบเซเลบริตี้ (Celebrity Politics) ที่คล้ายกับกลุ่มแฟนด้อมของศิลปินเกาหลีซึ่งเกิดขึ้นจากความตั้งใจและสมัครใจของเหล่าแฟนคลับ มอนักการเมืองกลายเป็นผู้แสดงและผู้ชมคือมวลชน พวกเขากลายเป็นผู้ผลิตคอนเทนต์สนับสนุนผู้สมัครและสร้างแรงกดดันต่อนักการเมืองด้วยเช่นเดียวกัน (พลอยกมล สุวรรณทวิทย์, 2566) หรือ “หัวคะแนนธรรมชาติ” ซึ่งหมายถึงผู้สนับสนุนพรรคการเมืองที่ทำคอนเทนต์เพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านโซเชียลมีเดีย และช่วยกระจายคอนเทนต์ของพรรคให้ออกสู่วงกว้าง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2566) แต่นายสมศักดิ์ไม่ได้มียุทธศาสตร์การหาเสียงที่ชัดเจนด้านนี้

อย่างไรก็ตามนายสมศักดิ์เน้นการลงพื้นที่สร้างความใกล้ชิดกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผ่านการช่วยเหลือในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา แม้จะไม่ใช่นายสมัครที่อยู่ในพรรคที่เป็นกระแสในระดับชาติแต่เขาเคยเป็นประธานชมรมคนรักน้ำเย็นและเจ้าของห้างหุ้นส่วนจำกัด อุบลลำปาง ก่อสร้าง (ศรีสมหวัง) (ไทยพีบีเอส, 2566ก) ซึ่งมีทุนจดทะเบียน 20,000,000 บาท และมูลค่าบริษัท 85,400,316 บาท (CredenData, ม.ป.ป.) และพรรคเพื่อไทยรวมพลังที่เขาสังกัดมีหัวหน้าพรรคคือ นายวสุวรรณ์ พวงพรศรี เป็นลูกชายของ นางยลดา หวังศุภกิจโกศล ซึ่งเป็นพี่สาวของ นางยลดา หวังศุภกิจโกศล นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ภรรยาของก้านนป้อ นายวิรัตน์ หวังศุภกิจโกศล อดีต

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และนางมนัสมนต์ยังเป็นพี่สาวของนางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล อดีต สส.จังหวัดนครราชสีมา ภรรยานายสมศักดิ์ หวังศุภกิจโกศล อดีต สว.จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งตระกูล หวังศุภกิจโกศลมีฐานเศรษฐกิจเป็นบริษัทเป่งมันในจังหวัดนครราชสีมาในชื่อ บริษัท เป่งมันเอี่ยมเฮง อุตสาหกรรม จำกัด และขยายฐานมายังอำเภอโนนชัย จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ สื่อยังรายงานว่านาง จิตรวรรณและนายสมศักดิ์ หวังศุภกิจโกศล เคยสนับสนุนผู้สมัครจากพรรคภูมิใจไทยในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 อีกด้วย (คมชัดลึกออนไลน์, 2566)

ประเทือง ม่วงอ่อน (2563: 202-203) ได้ศึกษา “การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและ พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการ ชนะการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2562 นั้น พรรค นโยบาย และอุดมการณ์ที่ต่อต้าน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ส่วนตัวบุคคลเป็นส่วนเสริมในการเลือกตั้ง โดยการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญกับระบบเลือกตั้งที่เปลี่ยนไป จากเดิมโดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation) ส่วนการศึกษาของ นันทพัทธ์ ชัยโฆษิตภิรมย์ (2559: 60) เรื่อง “การเมืองใน ชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชนบท : กรณีศึกษาในหมู่บ้านภาคกลางแห่งหนึ่ง” พบว่า ประชาชน เลือกผู้แทนที่มีลักษณะที่ช่วยเหลือชุมชนได้เป็นอันดับแรก การบริหารทรัพยากรที่ดี และการเป็นท้องถิ่น นิยมเป็นอันดับสุดท้าย อย่างไรก็ตาม งานศึกษานี้ไม่ได้ศึกษารูปแบบการรณรงค์หาเสียงที่สะท้อนตัวผู้สมัคร และพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้งที่ถูกออกแบบมาส่งผลให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนไป รวมถึงเครือข่าย หัวคะแนนระดับชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการชนะเลือกตั้งของนักการเมือง

ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิธีการในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและ ยุทธศาสตร์ในการสร้างฐานเสียง ที่ทำให้สามารถช่วงชิงชัยชนะจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าสามสมัย อย่าง นายสมคิด เชื้อคง ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ด้วยคะแนนเสียงที่ชนะอย่างมีนัยสำคัญของ นายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) อีกทั้งการวิจัยครั้งนี้ยังจะทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการการทำงานในพื้นที่ของ นาย สมศักดิ์ บุญประชม สุดท้ายงานวิจัยนี้จะทำให้เข้าใจการดำเนินการทางการเมืองของนายสมศักดิ์ผ่านแนวคิด เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ (The patron-client system) และการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองผ่านแนวคิดการเมืองในชีวิตประจำวัน (The Politics of Everyday Life) จากการศึกษา พบว่า ระบบการเลือกตั้งแบบระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation) มีผลทำให้การเลือกตัวบุคคลจาก สส.แบบแบ่งเขตมีความสำคัญอย่างยิ่ง เสริมการอุปถัมภ์ของตัวบุคคลให้แข็งแกร่งมากขึ้น ความเป็นท้องถิ่นนิยมทำให้นาย สมศักดิ์ได้รับการเลือกตั้งเพราะความมุ่งมั่นปรารถนาที่ต้องการให้คนของท้องถิ่นนำงบประมาณมาพัฒนา พื้นที่ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไม่ได้เน้นไปที่การโจมตีคู่แข่งแต่เน้นการทำงานในพื้นที่โดยตัวบุคคลของ ผู้สมัคร และบทบาทของหัวคะแนนที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) มีบทบาทในการรณรงค์หา เสียงเลือกตั้งอย่างมาก เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างความเสี่ยงและบทบาทการรณรงค์หาเสียงที่นำมาสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งของนายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นภายใต้ความเข้มแข็งของระบบศักดินา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในทางส่วนตัวระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) และผู้รับการอุปถัมภ์ (Client) พร้อมกับการคงอยู่ของระบบเกษตรกรรม และต่อมายังอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยมโลกจากการล่าอาณานิคมเพื่อแรงงานราคาถูก (แอนโทนี ฮอลล์, 2543: 27-29) โดยระบบอุปถัมภ์จะเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมและมีลำดับชั้น (Vertical Organization) ถึงแม้จะมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์แต่ฝ่ายผู้รับการอุปถัมภ์จะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ และหากสูญเสียผู้อุปถัมภ์เดิมกลุ่มจะเกิดความไม่มั่นคง Scott ได้ให้คำจำกัดความสรุปได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ดีเป็นผู้อุปถัมภ์กับผู้ด้อยกว่าเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ โดยผู้รับการอุปถัมภ์จะแสดงความจงรักภักดีหรือตอบแทน (สุรัชย์ ตั้งมกรา, 2556: 25)

Scott ได้ศึกษาการเลือกตั้งทางการเมืองและสายสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ (Electoral Politics and Patron-client Ties) พบว่า การเลือกตั้งส่งผลต่อพลวัตของการอุปถัมภ์คือ 1) การออกเสียงส่งผลต่อผลประโยชน์ที่จะได้รับของผู้รับการอุปถัมภ์ คະแนนเสียงจากเครือข่ายสำคัญต่อการชนะเลือกตั้งหรือการรื้อฟื้นกลไกการกระจายทรัพยากรสืบตามประเพณี โดยการให้การพึ่งพาแก่คนในชุมชนเพื่อให้ได้รับการยอมรับ หากผู้อุปถัมภ์ต้องการรักษาอำนาจในท้องถิ่นเขาต้องแข่งขันในการให้บริการ 2) การเลือกตั้งระดับชาติทำให้พรรคการเมืองต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้อุปถัมภ์ในท้องถิ่นเดิม เพื่อดึงคะแนนจากผู้รับการอุปถัมภ์กลุ่มเดิมที่มีอยู่ โดยพรรคจะสนับสนุนการอุปถัมภ์ชุมชนผ่านกิจกรรม เช่น การติดต่อราชการ และการทำสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น แต่ผู้นำท้องถิ่นจะเข้าร่วมกับพรรคที่มีโอกาสชนะมากกว่าจนกลายเป็นอำนาจในท้องถิ่น (Localization Power) ทำให้พรรคต้องให้ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนตัดสินใจในการบริหาร 3) ผู้นำท้องถิ่นจะพยายามหาผู้รับการอุปถัมภ์เพิ่มมากขึ้นและแปลงเป็นคะแนนเสียงเพื่อสร้างความมั่นใจว่าตนจะชนะการเลือกตั้ง และ 4) การเลือกตั้งในโครงสร้างอุปถัมภ์จะทำให้เกิดการแตกแยก (functionalism) การมีพรรคการเมืองเดียวจะทำให้กลุ่มแตกแยกอยู่ร่วมกันได้ (เจมส์ ซี. สกอตต์, 2543: 101-105)

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง ปราโมทย์ ประजनปัจจุบันให้ความหมายการเลือกตั้งว่า การเลือกบุคคลจากหลายบุคคลหรือจากหลายบัญชีรายชื่อเพื่อเป็นตัวแทนตามเจตจำนง (เดชา คำเกิด, 2554: 17) ส่วนวิชา ไซสาร

ให้ความหมายว่า “กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นกลไกในการแสดงเจตจำนงของประชาชน ที่เรียกร้องหรือสนับสนุนให้กระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งทางการเมือง และตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ ด้วยการเลือกตั้งผู้แทนที่มีนโยบาย อุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ ตอบสนองความต้องการของตนเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือบริหาร” สรุปได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเลือกผู้แทนของตน เพื่อไปกำหนดทิศทางฝ่ายนิติบัญญัติและบริหารให้ตอบสนองตนเอง (เพียงกมล มานะรัตน์, 2547: 19-20) นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือส่งผ่านข้อเรียกร้อง การต่อรองระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน และเป็นการเป็นเครื่องหมายแห่งความชอบธรรมของผู้ปกครองในการใช้อำนาจอรัฐด้วย (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2561: 15-16)

โดยหลักเกณฑ์การเลือกตั้งโดยทั่วไปแล้ว มี 5 ประการ คือ 1) หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง (Freedom of Election) 2) หลักการเลือกตั้งที่ต่อเนื่อง (Periodic election) 3) หลักการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม (Genuine Election) 4) หลักการออกเสียงอย่างเท่าเทียมทางเพศ (Universal Suffrage) และ 5) หลักการหนึ่งสิทธิ์หนึ่งเสียง (Equal Suffrage) (เพียงกมล มานะรัตน์, 2547: 21)

นอกเหนือจากหลักเกณฑ์การเลือกตั้งแล้วระบบการเลือกตั้งก็มีความสำคัญ เป็นกลไกที่แปลงคะแนนเสียงของประชาชนให้นักการเมืองที่ชนะเลือกตั้งไปทำหน้าที่ทั้งบริหารและนิติบัญญัติ หรือในระดับที่เล็กลงไป (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2561: 19-20) ระบบเลือกตั้งที่ประเทศไทยใช้ในปี 2566 คือระบบคู่มานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Parallel System หรือ Mixed Member Majoritarian-MMM-Representation) ที่แยกบัตรเลือกตั้งระบบแบ่งเขตเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อออกจากกัน โดยนับคะแนนบัตรดีหารเฉลี่ยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ โดยได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตมี 400 คน และแบบบัญชีรายชื่อมี 100 คน หรือระบบ “เลือกคนที่รักเลือกพรรคที่ชอบ” (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2561: 82; iLaw, 2566: 10)

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ต้องมีการทำฐานข้อมูลสำหรับการเลือกตั้งเพราะการรู้ถึงคู่แข่งทำให้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้น เช่น ข้อมูลเขตเลือกตั้ง บัญชีรายชื่อหรือจำนวนสมาชิกพรรค ข้อมูลคู่แข่ง ข้อมูลของเจ้าหน้าที่รัฐหรือทำที่ต่อพรรคการเมือง และประเมินสถานการณ์ในพื้นที่ (ชาตรี หุตานุวัตร และคณะ, 2565: 135-136) หลังจากนั้นจึงวางยุทธศาสตร์สำหรับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การชนะการเลือกตั้ง (สุรัชย์ ตั้งมกรา, 2556: 26-27) ด้านการบริหารงานเลือกตั้งต้องมีการจัดองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ต้องมีการวางแผนด้านข้อมูล มีสำนักงานเพื่อรับเรื่องร้องเรียนและงานธุรการ มีการวางแผนภารกิจของผู้สมัคร มีการจัดการประชาสัมพันธ์ มีการพัฒนาฐานเสียงผ่านผู้นำชุมชน และมีการแย่งชิงฐานคะแนนจากการทำลายชื่อเสียงคู่แข่ง รวมไปถึงการจับตาการโกงเลือกตั้งด้วย (ชาตรี หุตานุวัตร และคณะ, 2565: 108-111)

นอกจากนี้ ระบบหัวคะแนนยังเป็นปัจจัยสำคัญในการชนะการเลือกตั้ง หากมีการจัดระบบที่ดี เพราะหัวคะแนนคือตัวกลางระหว่างผู้สมัครกับประชาชน หรืออาจทำหน้าที่ในการซื้อเสียงก็ได้ เพิ่มพงษ์ ขวลิต และ ศรีสมภพ จิตภิรมณ์ศรี (สุรัชย์ ตั้งมกรา, 2556: 13-16) แบ่งตามประเภทหัวคะแนน ดังนี้

ตามความสัมพันธ์กับผู้สมัครจะได้ 3 ประเภท คือ 1) หัวคะแนนกลุ่มเครือญาติ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับผู้สมัครและซื่อสัตย์มากที่สุด 2) กลุ่มเพื่อนหรือคนรู้จักผู้สมัครโดยตรง และ 3) หัวคะแนนที่แนะนำมาจากสองประเภทแรก

หากแบ่งตามสาขาอาชีพจะมี 6 ประเภท คือ 1) กลุ่มข้าราชการและข้าราชการเกษียณ มีความสัมพันธ์และความน่าเชื่อถือกับกลุ่มอื่นสูง 2) ผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งในราชการ 3) กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น 4) กลุ่มผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี 5) กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณหรือผู้นำทางศาสนา และ 5) กลุ่มที่ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย

หากแบ่งตามการจัดตั้งจะมี 2 ประเภท คือ 1) หัวคะแนนจัดตั้งจากพรรคและผู้สมัคร และ 2) หัวคะแนนที่ไม่ได้จัดตั้งหรือสัมพันธ์กับผู้สมัครโดยตรง และหากแบ่งตามระดับโครงสร้างจะมี 5 ประเภท คือ 1) หัวคะแนนระดับจังหวัด 2) หัวคะแนนระดับอำเภอ 3) หัวคะแนนระดับตำบล 4) หัวคะแนนระดับหมู่บ้าน และ 5) หัวคะแนนระดับคุ้มหรือกลุ่มบ้าน เป็นต้น (สุรัชย์ ตั้งมกรา, 2556: 13-16)

โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ สุรัชย์ ตั้งมกรา (2556: 143-147) เรื่อง “การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง วันที่ 3 กรกฎาคม 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่” ได้พบว่า การหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเขตเลือกตั้งที่ 5 ได้มีการประชาสัมพันธ์นโยบายและประวัติการทำงานของพรรคไทยรักไทย พร้อมกับการโจมตีคู่แข่ง รวมถึงกลุ่มในท้องถิ่นและหัวคะแนนที่มีบทบาทอย่างมากในการช่วยชนะในการเลือกตั้ง

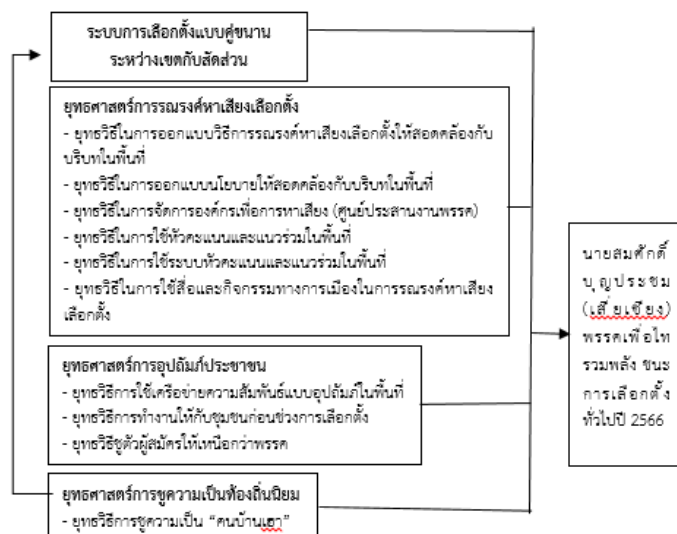
แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองในชีวิตประจำวัน

Manzini มีมุมมองว่าต่อการเมืองในชีวิตประจำวันว่าไม่ใช่ทุกกิจกรรมในชีวิต เพราะไม่ได้มีผลต่อการกำหนดนโยบาย แต่เขานิยามว่าเป็นการกระทำที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรืออำนาจที่ครอบงำตนเองอยู่ (เอซีโอ มาซิโน, 2562: 145) ซึ่งแตกต่างจาก Walker ที่เขาได้นำเสนอตอบโต้แนวความคิดที่แยกชนบทออกจากการเมืองของภาคประชาสังคมไทย ที่ต่อต้านการรุกคืบเข้ามาสู่ชนบทของอำนาจรัฐ แต่เขามองถึง “ชาวนารายได้ปานกลาง” ที่มีความต้องการทางเศรษฐกิจและปัจจัยการผลิต เขาได้ยกแนวคิดของ Benedict J. Kerkvliet ที่เน้นรวม “การโต้เถียง ความขัดแย้ง การตัดสินใจ และความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มคนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม การจัดสรรและการใช้ทรัพยากร รวมถึงระบบคุณค่าและความคิดที่เป็นรากฐานของกิจกรรมเหล่านั้น” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการคือ “การพำนัก การลักขโมย การดิ้นรนหา การหลบเลี่ยง การบ่อนทำลาย การประณามหยามเหยียด” หรือรวมถึงการชุมนุมประท้วง (แอนดรูว์ วอลส์เกอร์, 2559: 264-265)

นอกจากนี้ Walker ได้เสนอการเมืองในชีวิตประจำวันผ่านการเลือกตั้ง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ จะมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง โดยมีการตัดสินใจคุณค่าผ่านทางธรรมเนียมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือ “ธรรมนูญแห่งชนบท (Rural Constitution)” ซึ่งมาพร้อมกับความเป็นท้องถิ่นนิยมที่สนับสนุนคนในพื้นที่ไปเป็นผู้แทนเพื่อตึงงบประมาณมาพัฒนาท้องถิ่น แต่นักการเมืองก็ต้องเป็นไปในลักษณะที่ใจกว้างและชอบช่วยเหลือชุมชนเพื่อแสดงการเสียสละและมีน้ำใจ และต้องไม่มีประวัติความต่างพร้อย (แอนดรูว์ วอล์กเกอร์, 2559: 269-273) ซึ่งงานวิจัยของ นันทพัทธ ชัยโฆษิตภิรมย์ (2559: 54-56) เรื่อง “การเมืองในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชนบท : กรณีศึกษาหมู่บ้านภาคกลางแห่งหนึ่ง” พบว่า ชาวบ้านมีความต้องการจัดสรรทรัพยากรร่วมกับตัวแทนของตน มีการใช้ชีวิตอย่างพึงมีพึงได้ ทำให้ชื่นชอบผู้แทนที่ใจกว้าง ชอบช่วยเหลือประชาชน แต่พวกเขาตัดสินใจเลือกจากความเป็นท้องถิ่นนิยมรองลงมา

กรอบแนวคิด

งานวิจัยนี้ได้ข้อสรุปต่อยุทธศาสตร์การสร้างชัยชนะของ นายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) พรรคเพื่อไทรพลึงในการเลือกตั้งปี 2566 คือ 1) ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน 2) ยุทธศาสตร์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ที่ประกอบด้วยยุทธวิธีคือ การออกแบบวิธีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ การออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ การจัดการองค์กรเพื่อการหาเสียง (ศูนย์ประสานงานพรรค) การใช้ห้วคแนและแนวร่วมในพื้นที่ การใช้ระบบห้วคแนและแนวร่วมในพื้นที่ และการใช้สื่อและกิจกรรมทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 3) ยุทธศาสตร์การอุปถัมภ์ประชาชน ที่ประกอบด้วยยุทธวิธีคือ การใช้เครือข่ายความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในพื้นที่ การทำงานให้กับชุมชนก่อนช่วงการเลือกตั้ง และชูตัวผู้สมัครให้เหนือกว่าพรรค และ 4) ยุทธศาสตร์การชูความเป็นท้องถิ่นนิยม โดยใช้ยุทธวิธีการชูความเป็น “คนบ้านเฮา”

ภาพที่ 2: กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาจากการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยใช้การศึกษาจากวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์ตัวบุคคลในเชิงลึก (In-Depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 3 เดือน

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มนักรบการเมืองและพรรคการเมืองที่แข่งขันในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 จำนวน 3 คน ได้แก่ หัวหน้าพรรคเพื่อไทยรวมพลัง ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยรวมพลัง และผู้สมัครพรรคก้าวหน้า เนื่องจากเป็นผู้สมัครที่มีการแข่งขันกันในพื้นที่และผู้สมัครของพรรคก้าวหน้าได้คะแนนเป็นลำดับที่ 3 อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลจากผู้สมัครพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นผู้สมัครที่ได้คะแนนเป็นอันดับที่ 2 2) กลุ่มเครือข่ายหัวคะแนนระดับชุมชนจำนวน 6 คน ได้แก่ ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญในการเป็นหัวคะแนนที่เข้าถึงประชาชนในหมู่บ้านมากกว่ากลุ่มอื่น และ 3) ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่เลือกนายสมศักดิ์ บุญประชม จำนวน 4 คน ได้แก่ ข้าราชการครู เกษตรกร และเยาวชน โดยคัดเลือกจากประชาชนในพื้นที่อำเภอน้ำขุ่นและอำเภอน้ำยืนซึ่งเป็นพื้นที่ในการทำธุรกิจของนายสมศักดิ์

2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสนทนาปากเปล่ากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ และสมุดจดเพื่อบันทึกข้อมูล ซึ่งคำถามพัฒนามาจากแนวคิดที่ผ่านการทบทวนวรรณกรรม และเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาเอกสาร เอกสารวิชาการ รายงานศึกษาวิจัย และข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต

3. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

งานวิจัยนี้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการบันทึกพรรณนาอย่างละเอียดโดยไม่ใส่ความเห็น และการตรวจสอบสามเส้า (Triangulations) คือตรวจสอบด้านข้อมูล (Data triangulation) ที่เปรียบเทียบความแน่นอนของคำพูดในแต่ละเวลา บุคคล และสถานที่ และตรวจสอบด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator triangulation) โดยเปลี่ยนตัวผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลว่าข้อค้นพบเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำมาจัดทำให้เป็นระบบและแยกแยะองค์ประกอบ หลังจากนั้นนำมา 1) วิเคราะห์ข้อมูลการพรรณนา (Descriptive Analysis) 2) วิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) คือ

การพิจารณาข้อมูลถี่ถ้วนและเป็นกลาง 3) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) โดยเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่าง และ 4) การวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Narrative Analysis) คือการเรียบเรียงและบรรยายโดยพิจารณาบริบทของสถานการณ์ (นพรัตน์ สัจจะวิสัย, 2558: 61 ; วัชรินทร์ อินทรพรม, 2562: 318)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็นเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ตัวบุคคลและการสร้างฐานเสียงในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป

ตัวบุคคลและการสร้างฐานเสียงในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 พบว่า ส่งผลอย่างมากต่อคะแนนเสียงที่ได้รับ โดยสามารถเปรียบเทียบจากคะแนน สส.แบบบัญชีรายชื่อกับคะแนน สส.แบบแบ่งเขต ซึ่งในปี 2562 ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment; MMA) ซึ่งคำนวณคะแนน สส.บัญชีรายชื่อเข้ากับคะแนน สส.แบบแบ่งเขตปรากฏว่า นายสมคิด เชื้อคง ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ชนะการเลือกตั้งไปเพียง 36,657 คะแนน หรือ 36.28% เท่านั้น แต่เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 ที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation) พบว่า นายสมศักดิ์ บุญประชม ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยรวมพลัง ชนะไปถึง 63,127 คะแนน หรือ 64.79% สวนทางกับคะแนน สส.แบบบัญชีรายชื่อที่ได้เพียง 3,964 คะแนน หรือ 3.91% เท่านั้น ต่างกับพรรคเพื่อไทยและก้าวไกลที่ถึงแม้ผู้สมัครแบบแบ่งเขตจะพ่ายแพ้ แต่ปรากฏว่า คะแนน สส.แบบบัญชีรายชื่อมาเป็นอันดับที่ 1 และที่ 2 คือ 43,722 คะแนน หรือ 43.13% และ 27,753 คะแนน หรือ 27.38% ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจเลือกของประชาชน จากตัวบุคคลมากกว่า พรรคการเมืองหรือนโยบายพรรคอย่างมีนัยสำคัญ

จากข้อมูลคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ปรากฏเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมาสอดคล้องกับความเห็นของนักการเมืองและพรรคการเมืองที่ลงแข่งขัน คือ นายสมศักดิ์ บุญประชม ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยรวมพลัง นายวสุวรรณ์ พวงพศรี หัวหน้าพรรคเพื่อไทยรวมพลัง และ นางสาวประภัสสร สายเพชร ผู้สมัครจากพรรคก้าวไกล รวมถึงประชาชนที่เลือก นายสมศักดิ์ มองว่าการอุปถัมภ์จากตัวบุคคลส่งผลต่อคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าพรรคการเมืองและนโยบาย เนื่องจาก ทำงานช่วยเหลือประชาชนมาอย่างยาวนานเป็นทุนเดิมจึงได้รับผลตอบแทนความดีเป็นคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถึงแม้จะสังกัดพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลเดิมก็ยังคงตัดสินใจเลือกตัวบุคคลในบัตรเลือก สส.แบบแบ่งเขตเช่นเดิม หรือที่ปรากฏชัดเจนที่สุดคือผู้ที่เลือกนายสมศักดิ์ต่างเลือกพรรคเพื่อไทยและก้าวไกลในบัตรเลือก สส.แบบบัญชีรายชื่อ

สิ่งที่ทำให้เกิดการลงคะแนนแบบข้างต้นขึ้นเกิดจากตระกูลบุญประชมเรียกได้ว่าเป็น “ต้นกำเนิดของอำเภอสำโรง” และมีเครือข่ายนักการเมืองท้องถิ่นที่สนับสนุนในลักษณะเครือญาติ ประกอบ

กับการมีธุรกิจในพื้นที่อำเภอน้ำยืนของเขามานานกว่า 20 - 30 ปี คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุบลลำปางก่อสร้าง (ศรีสมหวัง) ที่รับเหมาก่อสร้างให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้นายสมศักดิ์กลายเป็นบุคคลที่มีบารมีในพื้นที่ถึงแม้จะไม่เคยมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับชาติเลยก็ตาม ประกอบกับการทำงานในพื้นที่อย่างหนักหน่วง เคยดำรงตำแหน่งประธานชมรมคนรักน้ำยืน ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนในยามลำบากทั้งสิ่งของและทุนทรัพย์ ทำให้พรรคเพื่อไทยรวมพลังติดต่อให้ลงสมัคร สส. ซึ่งวางตำแหน่งของพรรคให้เป็นไปในลักษณะพรรคท้องถิ่นคล้ายกับพรรคชาติไทยพัฒนาหรือพรรคประชาชาติ ทำให้พรรคส่งผู้สมัครที่มีความแน่นแฟ้นกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่เพียง 2 คนเท่านั้น

การทำงานผ่านการอุปถัมภ์ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งของ นายสมศักดิ์ บุญประชม มีมาก่อนการเลือกตั้งโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เขาได้ทุ่มเททำงานในพื้นที่เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน โดยมีการสร้างศูนย์ฉีดวัคซีน ทำเตียงกระดาษ แจกแมสก์และเจลแอลกอฮอล์ นำรถรับส่งประชาชนไปฉีดวัคซีนหรือนำผู้ติดเชื้อจากกรุงเทพมหานครกลับสู่ภูมิลำเนาที่จังหวัดอุบลราชธานีจัดหาอาหารและน้ำดื่มบริการให้ประชาชนผ่านทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ผู้นำชุมชน (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือผ่านประชาชนในพื้นที่โดยตรง นอกจากนี้ นายสมศักดิ์ยังทำงานในพื้นที่โดยการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาในงานบุญหรืองานศพโดยการบริจาคเงิน สร้างสิ่งปลูกสร้างให้กับวัด ซ่อมแซมปรับปรุงสถานที่ให้แก่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตามที่ได้รับติดต่อก่อน หรือแม้กระทั่งการสร้างถนนหนทางในพื้นที่โดยผ่านทางห้างหุ้นส่วนจำกัด อุบลลำปาง (ศรีสมหวัง) ที่นายสมศักดิ์เป็นเจ้าของ ส่วนเยาวชนนายสมศักดิ์ใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ผ่านการจ้างหมอลำ ทำมวย และสนับสนุนฟุตบอล เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเยาวชนในพื้นที่

สุดท้าย ยุทธวิธีการหาเสียงของนายสมศักดิ์เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จากการสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เลือกนายสมศักดิ์ พบว่า พวกเขามีความเป็นท้องถิ่นนิยมที่มีความต้องการให้ สส. มาจากคนในพื้นที่หรือคนบ้านเดียวกัน ซึ่งในพื้นที่อำเภอสำโรงเป็นพื้นที่ของตระกูลบุญประชม และพื้นที่อำเภอน้ำยืนและอำเภอน้ำขุ่นก็เป็นพื้นที่ที่นายสมศักดิ์ทำธุรกิจและมีภูมิลำเนาเดิมอยู่เสมอ และอำเภอน้ำขุ่นเองเคยขึ้นตรงกับอำเภอน้ำยืน ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีความผูกพันเป็นคนในพื้นที่เดียวกันและจะสามารถดึงงบประมาณจากส่วนกลางลงสู่ชุมชนได้ ทำให้นายสมศักดิ์และพรรคเพื่อไทยรวมพลังใช้การหาเสียงที่เน้นไปในทางท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในโปสเตอร์หาเสียงคือ “พรรคคนบ้านเฮา” หรือ “ใจถึงฟังได้ คนบ้านเฮา” และพรรคการเมืองเองก็เน้นเป็นพรรคของจังหวัดอุบลราชธานี ยิ่งส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 3: เบอร์ 1 นายสมศักดิ์ บุญประชม ผู้สมัคร สส.เขต10 อุบลราชธานี

ที่มา: สมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) (2566)

2. บทบาทในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของ นายสมศักดิ์ บุญประชม ในช่วงฤดูการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พบว่า มีการออกแบบวิธีการในการรณรงค์หาเสียงให้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองที่มีการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM-Representation) และความต้องการของประชาชนที่ต้องการเปลี่ยนผู้แทนคนใหม่อันเกิดจากคู่แข่งอย่าง นายสมคิด เชื้อคง ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ที่ไม่สามารถทำงานในพื้นที่ได้อย่างสม่ำเสมอและเป็นผู้แทนมาแล้วกว่า 3 สมัย โดยการกำหนดวิธีการอย่างการขอแบ่งคะแนน ซึ่งหมายถึงการขอให้ประชาชนเลือกลงคะแนน สส.แบบแบ่งเขต ให้ นายสมศักดิ์ บุญประชม ส่วน สส.แบบบัญชีรายชื่อประชาชนสามารถเลือกพรรคใดก็ได้ พร้อมชูประโยคที่ใช้ในการหาเสียงอย่าง “เปลี่ยนผู้แทน เปลี่ยนบ้านเฮา” และมีการออกแบบนโยบายที่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยนโยบายของพรรคถูกออกแบบมาจากการลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนของผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง

ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีการใช้กิจกรรมทางการเมือง 2 กิจกรรม คือ การปราศรัยที่เป็นการสื่อสารกับประชาชนกลุ่มใหญ่ในครั้งเดียวในการประชาสัมพันธ์นโยบายและตัวบุคคล รวมถึงการขอคะแนนเสียงจากประชาชน ซึ่งเป็นการปราศรัยที่ไม่โจมตีคู่แข่ง และการเดินหาเสียง ที่เป็นการเข้าไปแนะนำตัว ฝากเนื้อฝากตัว และสอบถามถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมถึงมีการแจกการ์ดหรือสติ๊กเกอร์แก่ประชาชน มีการใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียง 3 รูปแบบ คือ สื่อสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊กเพจ) สื่อโฆษณาทางแจ้ง (ป้ายโฆษณา และรถยนต์ติดป้ายพร้อมเครื่องเสียง) และสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ (เช่น การ์ด

ธ และสตีกเกอร์) ในการประชาสัมพันธ์นโยบาย สโลแกนหรือประโยคที่ใช้หาเสียง และภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบห้วคะแนนในการสร้างคะแนนเสียง โดยการจัดระบบในการทำงานโดยมีเลขาหรือทีมงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างผู้สมัครกับห้วคะแนน และห้วคะแนนระดับหมู่บ้านจะเป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างเลขาหรือทีมงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งกับห้วคะแนนระดับคุ้ม ซึ่งห้วคะแนนมีหน้าที่ในการสร้างคะแนนเสียงโดยการช่วยประชาสัมพันธ์ประวัติในการทำงานหรือความช่วยเหลือของผู้สมัคร และโน้มน้าวใจประชาชนในเขตรับผิดชอบให้ตัดสินใจเลือกลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร โดยห้วคะแนนของนายสมศักดิ์ บุญประชม ส่วนมากเป็นห้วคะแนนประเภทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นผู้ที่มีเขตรับผิดชอบของตนเองชัดเจน และเป็นผู้ที่รับรู้ข้อมูลประชาชนในเขตรับผิดชอบของตนเองมากพอสมควร อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในเขตรับผิดชอบของตนเองเป็นประจำ อันจะส่งผลต่อการโน้มน้าวใจประชาชนให้เลือกลงคะแนนเสียงแก่ผู้สมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในช่วงฤดูการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างเป็นทางการทีมงานของผู้สมัครจะมีการประเมินสถานการณ์คะแนนในพื้นที่เพื่อแจ้งแก่ห้วคะแนนให้เข้าหาประชาชนในพื้นที่ที่ประเมินว่าคะแนนยังอ่อน อีกทั้งยังมีการใช้ศูนย์ประสานงานพรรคเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประชาชนกับผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง โดยการใช้เป็นช่องทางในการรับเรื่องราวทุกข์และความต้องการของประชาชน และเป็นช่องทางในการประสานงานเพื่อหาและรับข้อมูลงานบุญประเพณีในพื้นที่ รวมถึงประสานงานกับฝ่ายปกครอง เพื่อเข้าร่วมงานบุญประเพณี และให้การช่วยเหลือหรือร่วมทำงานกับฝ่ายปกครองในการให้การช่วยเหลือประชาชนในช่วงก่อนการเลือกตั้ง

สรุปและอภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

การวิจัยเรื่อง “การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษายุทธศาสตร์การหาเสียงของ นายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566” ค้นพบว่า ระบบการเลือกตั้งแบบระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM-Representation) ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การเลือกตั้งที่เน้นตัวบุคคลแบบอุปถัมภ์ของ นายสมศักดิ์ บุญประชมเป็นอย่างมาก พรรคเพื่อไทยรวมพลังซึ่งเป็นพรรคที่เน้นให้พรรคตนเองเป็นพรรคของท้องถิ่นคือจังหวัดอุบลราชธานี ส่งเพียงผู้สมัคร สส.แบบแบ่งเขตเท่านั้น โดยเขตเลือกตั้งที่ 10 ได้ส่งนายสมศักดิ์ บุญประชม ผู้สมัครที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับท้องถิ่นลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่ออาศัยความนิยมในตัวบุคคลที่มีเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่อำเภอสำโรง และการที่คอยช่วยเหลือประชาชนในช่วงที่มีสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยตรง หรือผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชนในการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาหรืองานศพ รวมถึงการช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงสถานที่ของวัด

หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และกิจกรรมในชุมชน ทำให้ประชาชนตัดสินใจเลือก สส.แบบแบ่งเขตโดยพิจารณาจากตัวบุคคลจากการช่วยเหลือประชาชน นอกจากนี้ หัวคะแนนยังมีความสำคัญในการรณรงค์หาเสียง โดยเฉพาะหัวคะแนนในระดับหมู่บ้านและระดับคุ้ม ที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโดยทำการโน้มน้าวใจประชาชน ผ่านการใช้ความสัมพันธ์กับประชาชนในเขตรับผิดชอบของตน

งานวิจัยของ ประเทือง ม่วงอ่อน (2563ข: 202-203) เรื่อง “การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า ปัจจัยด้านพรรค นโยบายของพรรค และอุดมการณ์ของพรรค มีส่วนสำคัญในการพิจารณาลงคะแนนเสียงเป็นอย่างมาก กลุ่มนักการเมืองจังหวัดอุบลราชธานีย้ายพรรคข้ามขั้วจากพรรคที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกัน คือย้ายจากพรรคเพื่อไทยไปลงประชารัฐต่างแพ้การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2562 และพรรคอนาคตใหม่ที่มีผู้สมัครที่ไม่เป็นที่รู้จักมากนักกลับได้รับคะแนนจากประชาชนเช่นกัน ตัวบุคคลจึงไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดในการพิจารณาเลือกของประชาชน หัวคะแนนไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญในการสร้างชัยชนะในการเลือกตั้ง และการลงพื้นที่ของผู้สมัครเป็นแค่ปัจจัยเสริมเท่านั้น แต่จากผลการศึกษายุทธศาสตร์และบทบาทการรณรงค์หาเสียงของนายสมศักดิ์ บุญประชม ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า ระบบการเลือกตั้งแบบระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation) มีผลทำให้การเลือกตัวบุคคลจาก สส.แบบแบ่งเขตมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนไม่ได้พิจารณาจากพรรค นโยบายพรรค หรืออุดมการณ์ของพรรคในการพิจารณาเลือก สส.แบบแบ่งเขต ขณะที่พรรคการเมืองพรรคใหญ่อย่างเพื่อไทยและก้าวไกลต่างชูจุดยืนการนำประเทศสู่ประชาธิปไตยไม่จับมือกับผู้นำที่มาจากการรัฐประหาร (WorkpointToday, 2566) แต่คะแนนของผู้สมัคร สส.แบบแบ่งเขตเขตเลือกตั้งที่ 10 กลับมาจากพรรคเล็กที่ชูตัวบุคคลและนโยบายที่ไม่ได้เน้นเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งไปถึง 63,127 คะแนน หรือ 64.79% สวนทางกับคะแนน สส.แบบบัญชีรายชื่อที่ได้เพียง 3,964 คะแนน หรือ 3.91% เท่านั้น และข้อมูลพบว่ายุทธศาสตร์การหาเสียงของนายสมศักดิ์ บุญประชม ที่เน้นการอุปถัมภ์ประชาชนในพื้นที่ผ่านการช่วยเหลือในเรื่องความยากลำบากของประชาชน เน้นการลงพื้นที่เป็นประจำ หัวคะแนนในระดับหมู่บ้านและระดับคุ้มมีความสำคัญอย่างยิ่งในการโน้มน้าวใจประชาชน และเน้นหาเสียงชูความเป็นท้องถิ่นนิยมมากกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง ทำให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งปี 2566

จุดอ่อนในงานวิจัยของ ประเทือง ม่วงอ่อน (2563ข: 202-203) คือการมองข้ามความสำคัญของปัจจัยเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง โดยในปี 2562 ใช้ระบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Appointment; MMA) ซึ่งใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวเลือก สส.แบบบัญชีรายชื่อและ สส.แบบแบ่งเขตรวมกัน กับระบบการเลือกตั้งในปี 2566 ที่ใช้ระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วน (Mixed Member Majoritarian; MMM Representation) ซึ่งใช้บัตรสองใบเลือก สส.แบบบัญชีรายชื่อและ สส.แบบแบ่งเขตแยกกัน มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกของประชาชนในพื้นที่เขต 10 เป็นอย่างยิ่ง และการเลือกตั้งแบบ

ระบบคู่ขนานระหว่างเขตกับสัดส่วนยังเป็นสิ่งสำคัญ ที่ส่งผลต่อการของการดำรงอยู่ของระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองต่อประชาชนในพื้นที่ของตน อย่างไรก็ตาม บทความนี้เน้นไปที่การศึกษาในระดับเขตเลือกตั้งแบบเฉพาะเจาะจงไม่ใช่การศึกษาในระดับจังหวัดโดยภาพรวมต่างจากงานของ ประเทือง ม่วงอ่อน ที่ศึกษาภาพรวมในระดับจังหวัดอุบลราชธานี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองในชีวิตประจำวัน

ในการออกแบบยุทธศาสตร์การสร้างฐานเสียงและการรณรงค์หาเสียง พบว่า นอกจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจเลือกการทำงานช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังพิจารณาจากความเป็นท้องถิ่นนิยมหรือความเป็นพวกพ้องเดียวกัน โดยหวังว่าจะทำให้สามารถดึงงบประมาณจากส่วนกลางเข้ามาพัฒนาในพื้นที่ของตนก่อน ทำให้การหาเสียงของ นายสมศักดิ์ บุญประชม เน้นไปที่การชูความเป็นท้องถิ่นนิยม เช่น “พรรคคนบ้านเฮา” หรือ “ใจถึง พึ่งพาได้ คนบ้านเฮา” หรือการออกแบบพรรคให้เป็นพรรคขนาดเล็กที่มุ่งสร้างฐานเสียงในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น

ข้อค้นพบนี้มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องงานวิจัยที่ใช้แนวคิดการเมืองในชีวิตประจำวันของ นันทพัทธ์ ชัยโสมจิตกรมย์ (2559: 60) เรื่อง “การเมืองในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชนบท : กรณีศึกษาในหมู่บ้านภาคกลางแห่งหนึ่ง” พบว่า การเลือกตั้งของชุมชนนั้น เงินยังมีผลแต่ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้ง และประชาชนตัดสินใจเลือก สส.ที่มีความเสียสละต่อชุมชน มีนิสัยที่ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคณะผู้วิจัย แต่ข้อค้นพบที่ไม่สอดคล้องคืองานของนันทพัทธ์พบว่า ปัจจัยรองในการเลือกตัวผู้สมัครคือความเป็นท้องถิ่นนิยม ซึ่งในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 10 นั้นมีการตัดสินใจเลือกจากความเป็นคนในพื้นที่เพื่อที่จะตอบสนองความปรารถนาในการดึงงบประมาณมาพัฒนาพื้นที่ตนก่อน ซึ่งเป็นการต่อสู้กับโครงสร้างของรัฐไทยที่รวมศูนย์อำนาจและงบประมาณเข้าสู่ส่วนกลางผ่านการเลือก สส.ที่ชูความเป็นท้องถิ่นนิยม ส่วนนี้จึงเป็นปัจจัยหลักอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกของประชาชน ซึ่ง นายสมศักดิ์ บุญประชม มียุทธศาสตร์การรณรงค์หาเสียงที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านนี้ได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ในส่วนของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในช่วงฤดูการหาเสียงเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ พบว่าการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของ นายสมศักดิ์ บุญประชม เน้นไปที่การประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของตัวบุคคลอย่างประวัติการทำงานในพื้นที่และผลงานการช่วยเหลือประชาชนของผู้สมัคร ด้านนโยบายที่นำเสนออีกเป็นนโยบายที่ถูกออกแบบมาจากตัวผู้สมัครซึ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และมีการจัดกิจกรรมการปราศรัยโดยไม่มีการโจมตีพรรคคู่แข่ง รวมถึงมีการใช้ระบบหัวคะแนนที่ประกอบด้วยหัวคะแนนระดับหมู่บ้านและระดับคุ้ม ซึ่งหัวคะแนนส่วนมากเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทในการสร้างคะแนนเสียงโดยการประชาสัมพันธ์ประวัติและผลงานของผู้สมัคร และโน้มน้าวใจประชาชนในเขตรับผิดชอบของตนให้ตัดสินใจเลือกลงคะแนนแก่ผู้สมัครอย่างมี

ประสิทธิภาพ อันเป็นผลมาจากความสนิสนที่เกดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในเขตรับผิดชอบของตน

ข้อค้นพบมีส่วนที่แตกต่างจาก งานวิจัยของ สุรัชย์ ตั้งมกรา (2556: 143-147) เรื่อง “การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่” ที่พบว่าการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย เน้นไปที่การประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรคเพื่อไทย และประวัติและผลงานของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนมากกว่าประชาสัมพันธ์ตัวบุคคล อีกทั้งการปราศรัยยังเป็นการปราศรัยที่มีการโจมตีคู่แข่งอย่างพรรคชาติไทยพัฒนา และพรรคประชาธิปัตย์ รวมถึงบทบาทของหัวหน้าของสมัครที่ส่วนมากเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าจากพันธมิตรอย่าง ชมรมคนรักผาง แม่อา่ย ไชยปราการ มีการจัดระบบที่ครอบคลุมทั่วทั้งพื้นที่ โดยมีหัวหน้าตั้งแต่หัวหน้าระดับอำเภอ ระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน และระดับคุ้ม ที่มีบทบาทในการสร้างคะแนนเสียงมากกว่าโดยมีบทบาทตั้งแต่การหาข้อมูล ประเมินสถานการณ์ และสร้างคะแนนเสียงหรือช่วงชิงคะแนนเสียงจากพรรคคู่แข่งโดยวิธีการอย่างการโน้มน้าวใจประชาชนให้ตัดสินใจเลือกลงคะแนนแก่ผู้สมัคร และสร้างข่าวด้านลบแก่คู่แข่ง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การศึกษาจะเน้นในระดับเขตเลือกตั้งเช่นเดียวกัน แต่การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2554 และ 2566 มีบทบาททางการเมืองที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทุกอำเภอในเขตเลือกตั้งที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายครอบคลุมมากขึ้น
2. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำเอามิติทางเศรษฐกิจในการทำธุรกิจของ นายสมศักดิ์ บุญประชม โดยเฉพาะจำนวนของพนักงานในสังกัดมาพิจารณาด้วย
3. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษายุทธศาสตร์การหาเสียงของนักการเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งจังหวัด เพื่อทำให้สามารถเปรียบเทียบยุทธศาสตร์การหาเสียง ให้เป็นประโยชน์ทางด้านการเมืองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

CredenData, ม.ป.ป. แนวโน้มการเติบโตของรายได้รวม กำไร (ขาดทุน) และสินทรัพย์รวม ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุบลลำปางก่อสร้าง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://data.creden.co/company/general/0343541000241>
iLaw. (2566). คู่มือเลือกตั้ง 66 เรียนรู้จากอดีต กาเพื่ออนาคต. ม.ป.ท.

MGR Online. (2566). **ม้ามืดของจริง! เพื่อไทรอมพลังล้มล้างเมืองอุบล 2 เขต เผยได้ใจชาวบ้านช่วงโควิด-19 ระบาด.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://mgronline.com/local/detail/9660000044904>

WorkpointToday. (2566). **เลือกตั้ง 66 ส่องจุดยืนทางการเมือง พรรคไหนร่วมงานกัน ได้-ไม่ได้.**

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://workpointtoday.com/scoop-politic-election/>

คมชัดลึกออนไลน์. (2566). **เจนใหม่แบ่งมัน ‘กั๋งฟู วสุวรรณ์’ แม่ทัพ ‘เพื่อไทรอมพลัง’ ต่อสายตรงพิธา.**

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://www.komchadluek.net/scoop/thongyuttaphop/549257>

ชาติรี หุตานวัตร และคณะ. (2565). **ชัยยุทธการเลือกตั้ง: ผู้ครองใจมหาชนจะเป็นผู้ชนะ คึกซิงมวลชน สงคราม ที่ไม่หลังเลือด.** กรุงเทพฯ: เสริมสิกขาลัย.

นันทพัทธ์ ชัยโฆษิตภิรมย์. (2559). “การเมืองในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชนบท กรณีศึกษา ใน หมู่บ้านภาคกลางแห่งหนึ่ง.” *วารสารสหวิทยาการวิจัย* 5(1). Retrieved from

<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/44623>

ประภัศร สายเพชร. 21 กันยายน 2566. **สัมภาษณ์, ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 10 จังหวัด อุบลราชธานี พรรคก้าวไกล.**

ประเทือง ม่วงอ่อน. (2563ก). “จังหวัดอุบลราชธานีในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.” ใน *ณัชชา ภัทร อมรกุล และ ปุรวิชัย วัฒนสุข (บรรณาธิการ). ฉากใหม่การเลือกตั้งไทย การเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ใน 7 จังหวัด.* นนทบุรี: บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, หน้า 113.

ประเทือง ม่วงอ่อน. (2563ข). **การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี.** กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

พลอยกมล สุวรรณทิพย์. (2566). **‘Political Fandom’ ปรากฏการณ์แฟนด้อมและความมีส่วนร่วมในการเมืองสมัยใหม่.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://thematter.co/social/political-fandom/202560>

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2566). **‘การเมือง’ หลังเลือกตั้ง 66 การเปลี่ยนแปลงกับ ‘พลังสื่อโซเชียล’.**

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://tu.ac.th/thammasat-070666-politics-after-the-election>

วสุวรรณ์ พวงพรศรี. 25 กันยายน 2566. **สัมภาษณ์, หัวหน้าพรรคเพื่อไทรอมพลัง.**

วัชรินทร์ อินทพรหม. (2562). “การวิเคราะห์และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.”

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 10(2). Retrieved from <https://so01.tci->

thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/164379/155988?fbclid=IwAR3CbagNZnt71XT00fROPoqdBVqHtoGFWTDwNy7D8aLBBvG_x45dltvMbRc

สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2561). **ระบบการเลือกตั้งเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

สมศักดิ์ บุญประชม. 25 กันยายน 2566. **สัมภาษณ์**, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 10 จังหวัดอุบลราชธานี พรรคเพื่อไทยรวมพลัง.

สมศักดิ์ บุญประชม. (2566). **เบอร์ 1 นายสมศักดิ์ บุญประชม ผู้สมัคร ส.ส.เขต10 อุบลราชธานี**.

[รูปภาพ]. เข้าถึงได้จาก :

https://web.facebook.com/photo/?fbid=215644114485937&set=a.199760359407646%5C&_rdc=1&_rdr

สุรัชย์ ต้มกร. (2556). **การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.**

2554 เขตเลือกตั้งที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี. (2562). **ประกาศผลการเลือกตั้ง**.

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : [ewt_dl_link.php\(ect.go.th\)](http://ewt_dl_link.php(ect.go.th))

เจมส์ ซี. สกอตต์. (2543). “ระบบอุปถัมภ์.” ใน อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คูรินทร์พันธุ์ (บรรณาธิการ).

การเมืองในระบบอุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 101-105.

เดชา คำเกิด. (2555). **บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการเลือกตั้งระดับชาติ และท้องถิ่น อำเภอปราสาท**

จังหวัดสุรินทร์. การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไทยพีบีเอส. (2566). **อุบลราชธานี เขต 10**. [รูปภาพ]. เข้าถึงได้จาก :

<https://election66.thaipbs.or.th/result/geo/areas/3410>

ไทยพีบีเอส. (2566ก). **สัมภาษณ์ป๋อโบล่า พรรคภูมิใจไทย “เพื่อไทยรวมพลัง” คว่าเพื่อไทยตกเก้าอี้**. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaipbs.or.th/news/content/327810>

เพียงกมล มานะรัตน์. (2547). **การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง**

นายกเทศมนตรี ของเทศบาลนครเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2547. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอชไอ มานะรัตน์. (2562). **การเมืองแห่งชีวิตประจำวัน**. นนทบุรี: อินี เครือข่าย นวัตกรรมสากล จำกัด.

แอนดรูว์ วอล์กเกอร์. (2559). **ชาวนา การเมือง อำนาจในเศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ของไทย**. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.

แอนโทนี ฮอลล์. (2543). “ระบบอุปถัมภ์.” ใน อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (บรรณาธิการ). **ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ แนวคิด และคำศัพท์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 27-29.

Translate References

- Bunprachom, S. 25 September 2023. **Interview**, Member of the House of Representatives, District 10, Ubon Ratchathani Province. Pheu Thai Party.
- Boonprachom, S. (2023). **Number 1 Mr. Somsak Boonprachom, MP candidate, District 10, Ubon**. [Photo]. Retrieved from:
https://web.facebook.com/photo/?fbid=215644114485937&set=a.19976035940764_6%5C&_rdc=1&_rdr
- Chaikositpirom, N. (2016). “Politics in the daily life of people in rural areas: A case study in a village in the central region.” **A Journal of Interdisciplinary Research** 5(1). Retrieved from <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/44623>
- CredenData. n.d. **A tends to grow income and lose profits, including limited partnerships**. Ubon Lamphang Construction. [Online]. Retrieved from <https://data.creden.co/company/general/0343541000241>
- Hutanuwat. C. and others. (2022). **An election victory: The person who dominates the hearts of the people will be the winner: The battle for the masses is a war that does not shed blood**. Bangkok: Thailand.
- Intaprom, W. (2019). “Analysis and presentation of qualitative data analysis results.” **Academic Journal Phranakhon Rajabhat University** 10(2). Retrieved from https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/164379/155988?fbclid=IwAR3Cba_gNZnt71XT_00fROPoqdBVqHtoGFWTDwNy7D8aLBBvG_x45dlTvMbRc
- iLaw. (2023). **An election Guide 66: Learning from the past for the future**.
- N.P. Hall, A. (2000). “The foster care system.” In Amara Phongsaphit and Preecha Kuwinphan. (editor). **The relationship between sponsor and recipient, concepts, and vocabulary**. Bangkok: Chulalongkorn University Press, pp. 27-29.
- Khamkerd, D. (2012). **The role of local leaders in national and local elections, Prasat District, Surin Province**. Independent research according to the Master of

Political Science degree program Political subject and governance. Chiang Mai University.

Kom Chad Luek Online. (2023). **A new generation of tapioca starch 'Kung Fu Wasawat', a general of 'Pheu Thai Unite Power', direct line to Pitha.** [Online]. Retrieved from <https://www.komchadluek.net/scoop/thongyuttaphop/549257>

Mancini, E. (2019). **The politics of everyday life.** Nonthaburi: Ini International Innovation Network Co., Ltd.

Manarat, P. (2004). **Election politics: A case study of the mayoral election campaign of Chiang Mai Municipality, year 2004.** Master's degree thesis. Department of Administration Department of Government. Chulalongkorn University.

MGR Online. (2023). **A real dark horse! Pheu Thai joins forces to defeat the elephants of Ubon Ratchathani in 2 districts, revealing that it has won the hearts of villagers during the COVID-19 outbreak.** [Online]. Retrieved from <https://mgronline.com/local/detail/9660000044904>

Muang-on, P. (2020a). "Ubon Ratchathani Province in the election of members of the House of Representatives." in Natchapat Amornkul and Purawit Wattanasuk (editors). **A new scene of the Thai elections, elections for members of the House of Representatives, 24 March 2019 in 7 provinces.** Nonthaburi: A.P. Graphic Design and Printing Company Limited, p 113.

Muang-on, P. (2020b). **A study of political movements and election behavior. Member of the House of Representatives 2019, Ubon Ratchathani Province.** Bangkok: Office of Research and Development, King Prajadhipok's Institute.

Office of the Provincial Election Commission, Ubon Ratchathani. 2019. **Election results announced.** [Online]. Retrieved from: [ewt_dl_link.php\(etc.go.th\)](http://ewt_dl_link.php(etc.go.th))

Puangphonsri, W. 25 September 2023. **Interview**, leader of Pheu Thai Ruam Power Party.

Saipet, P. 21 September 2023. **Interview**, A candidate for The House of Representatives, District 10, Ubon Ratchathani Province, Progressive Party.

Sawadee, N., S. (2018). **Comparative election systems.** Bangkok: Siam Review.

- Scott, J.C. (2000). "The foster care system." In Amara Phongsaphit and Preecha Kuwinphan. (editor). **Politics in the patron-recipient system and political changes in Asia Southeast**. Bangkok: Chulalongkorn University Press, pp. 101-105.
- Suwannawit, P. (2023). 'Political Fandom', the phenomenon of fandom and participation in Modern politics. [Online]. Retrieved from <https://thematter.co/social/political-fandom/202560>
- Tangmaka, S. (2013). **Election politics: A study of the election campaign on July 3, 2011, Election District 5**. Master's thesis. Department of Administration, Department of Administration, Chulalongkorn University.
- Thai PBS. (2023). **Ubon Ratchathani District 10**. [Photo]. Retrieved from <https://election66.thaipbs.or.th/result/geo/areas/>
- Thai PBS. (2023a). **Defeats the champion of Ubon Ratchathani. The dark horse party "Pheu Thai Ruam Power" defeats Pheu Thai and falls out of the chair**. [Online]. Retrieved from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/327810>
- Thammasat University. (2023). 'Politics' after election 66, changes with 'The power of social media'. [Online]. Retrieved from [070666-politics-after-the-election](https://www.thammasat.ac.th/news/070666-politics-after-the-election).
- Walker, A. 2016. **Farmers, politics, power in Thailand's modern rural economy**. Nonthaburi: same sky.
- WorkpointToday. (2023). **Election 66, is a look at political positions which is whether parties can or cannot work together or not**. [Online]. Retrieved from <https://workpointtoday.com/scoop-politic-election/>

การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน)
ในช่วง พ.ศ.2563-2564

Youth movements in the Northeast (Isaan) during 2020-2021

[Received: April 2, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: May 29, 2024]

ปฐวี โชติอนันต์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Patawee Chotanan

Assistant Professor,

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Patawee Chotanan, Assistant Professor, Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University, Thailand. E-mail : c.patawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ในช่วง พ.ศ.2563-2564 มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ศึกษาถึงเงื่อนไขการก่อตัวขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564 และ ศึกษาพฤติกรรมการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมดังกล่าวในการต่อต้านรัฐบาล งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลผ่านการค้นคว้าเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของเยาวชนในสังคมไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานในช่วง 2 ปีดังกล่าวผ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ การเข้าสังเกตการณ์การชุมนุมอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน รวมถึงผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำของกลุ่มผู้จัดการชุมนุมในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมชุมนุม งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการชุมนุมจำนวนมากในอีสานมีสาเหตุ คือ ความรู้สึกของเยาวชนถึงความไม่ยุติธรรมของฝ่ายตุลาการและความไม่ชอบธรรมในการบริหารประเทศของรัฐบาล โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เปิดให้มีการชุมนุม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการกระจายการชุมนุมจำนวนมากไปตามพื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานไม่ได้เพียงใช้ยุทธศาสตร์ในการต่อต้านรัฐบาลที่คล้ายกับการชุมนุมของกลุ่มต่างๆ ในกรุงเทพฯ เช่น การเกิดการชุมนุมแบบแฟลชม็อบ การสร้างเครือข่าย การใช้เทคโนโลยี แต่พวกเขาได้มีการใช้อัตลักษณ์ของความเป็นอีสานในการชุมนุม การพูดถึงประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง และการเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรทรัพยากรของรัฐในอีสานด้วย

คำสำคัญ: เยาวชน; การเคลื่อนไหวทางการเมือง; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

Research on Youth movements in the Northeast (Isaan) during 2020-2021 aims to study the conditions of the emergence of youth movements in the Northeast (Isaan) during 2020-2021 and study the movement tactics used to struggle with the government. This research is qualitative, collecting data through documents and textbooks related to youth movements in Thai society. In addition, the researcher collected data on youth movements in Isaan during those two years through online news and newspapers and observed demonstrations with participation (Participant Observation) in various provinces in Isan, including collecting data from interviews with leaders of protest groups in various provinces in Isan and interviews with protest participants. This research found that Important conditions that caused the large gatherings in Isaan were a sense of the inexorability of the judiciary and the unfairness of the government's administration of the country in Youth, opportunities in the political structure that allowed for assembly Access to information, and large gatherings spread across various areas. Besides, the youth movements in Isaan not only used anti-government strategies similar to those in Bangkok, such as flash mobs, networking use of technology, but they also used the identity of Isaan in their movements, talking about the history of Issan and calling on the government to solve various problems arising from the allocation of government resources in Isaan as well.

Keywords: Youths; Political Movement; the Northeast (Isaan)

บทนำ

ปรากฏการณ์ชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกยุคสมัย การชุมนุมดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของความตระหนักรู้ของปัจเจกบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่ตนควรได้รับจากผู้ปกครอง ยิ่งการตระหนักรู้ขยายตัวออกไปในสังคมเป็นวงกว้างมากเท่าไร ยิ่งส่งผลให้ผู้คนเข้ามารวมตัวชุมนุมกันมากขึ้นในลักษณะของการกระทำรวมหมู่ (Collective Action) การรวมตัวชุมนุมของผู้เรียกร้องดังกล่าวมีเป้าหมายที่สำคัญคือการผลักดันให้ผู้มีอำนาจตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม และทำให้ข้อเรียกร้องเหล่านั้นบรรลุถึงเป้าหมาย ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552) ได้ให้คำนิยามต่อลักษณะการชุมนุมดังกล่าวว่าเป็น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) เนื่องจากขบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืนระหว่างผู้มีอำนาจในสถาบันทางสังคมกับผู้ท้าทายอำนาจ นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นเรื่องของการระดมมวลชน การจัดองค์กร และการวางยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวทางสังคม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง (Interest Group and Political Party) ที่ให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ของกลุ่มของตนเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ David Snow (2013) ได้มีการสรุปภาพรวมของสิ่งที่เรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่ามีลักษณะของการจัดตั้งองค์กร มีการระดมมวลชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่สำคัญกว่านั้น ขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นมีความต่อเนื่องและให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวนอกแนวทางสถาบันหลัก

ที่ผ่านมา ในสังคมไทยมีการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายครั้งเพื่อเรียกร้องให้รัฐไทยดำเนินตามข้อเรียกร้องที่มีขึ้น เราจะเห็นได้จากขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่เรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่และให้ผู้นำในขณะนั้นลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการคอร์รัปชันและจัดการเลือกตั้งใหม่ การเรียกร้องของประชาชนภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ.2534 ที่เรียกว่ามีอบมือถือซึ่งนำมาสู่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 การเรียกร้องของเครือข่ายสมัชชาคนจนก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2538 เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหายากจนและปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงที่ต่อต้านการทำให้รัฐประหารและเผด็จการภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ.2549 และการรัฐประหาร พ.ศ.2557 และล่าสุด การเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนที่เกิดภายหลังการตัดสินใจยุบพรรคอนาคตใหม่และตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

การเรียกร้องของกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นช่วงปี 2563 ทอดยาวมาถึงปี 2564 จากข้อมูลของ Mob Data Thailand (2563)¹ โดยพบว่ามีการชุมนุมเกิดขึ้นในช่วงนั้นมากถึง 2,295 ครั้ง มากกว่านั้น การเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นนั้นกระจายไปเกือบทุกจังหวัดและทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยซึ่งต่างจากชุมนุมในอดีตที่มักจะรวมตัวกันอยู่ภายในกรุงเทพฯ เท่านั้น กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564, น. 208) เสนอว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนมีการขยายตัวทั่วประเทศทันทีภายหลังจากที่มีการชุมนุมเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ มากกว่านั้น การเกิดขึ้นของกลุ่มต่างๆ ที่ทำการเคลื่อนไหวเพื่อประท้วงรัฐบาลในขณะนั้นมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ของตนเองจากการยึดรูปแบบตามกลุ่มเยาวชนปลดแอก และคณะราษฎร ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ยกตัวอย่างเช่น พิราบขาวเพื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มวล.เสรีในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ชมรมประชาธิปไตยเชียงใหม่ เครือข่ายผู้รักประชาธิปไตยแพร่ เสรีชนคนกาฬสินธุ์ เยาวชนบุรีรัมย์ปลดแอก แนวร่วมศรีสะเกษเพื่อประชาธิปไตย ยโสธรปลดแอก อำนาจเจริญไม่ทนเผด็จการ และ มรม.เสรีเพื่อประชาธิปไตย ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในสังคมไทย

จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ. 2563-2564		
ลำดับ	จังหวัด	จำนวนการชุมนุม
1	ขอนแก่น	85
2	อุบลราชธานี	64
3	มหาสารคาม	55
4	นครราชสีมา	33
5	ร้อยเอ็ด	23
6	อุดรธานี	23
7	กาฬสินธุ์	6
8	สกลนคร	6
9	บุรีรัมย์	6

¹ เว็บไซต์มีอบดาต้าไทยแลนด์ (Mob Data Thailand) ถูกพัฒนาขึ้นโดย แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย และโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (ไอลอว์) เว็บไซต์นี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลการชุมนุมสาธารณะที่เกิดในประเทศไทย การบันทึกการชุมนุมเริ่มต้นตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 จนมาถึงปัจจุบัน

จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ. 2563-2564		
ลำดับ	จังหวัด	จำนวนการชุมนุม
10	อำนาจเจริญ	6
11	หนองคาย	6
12	หนองบัวภู	3
13	นครพนม	3

ตารางที่ 1: จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ.2563-2564

ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2566)

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน เป็นอีกพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยที่มีการเคลื่อนไหวประท้วงราษฎรกระจายไปทั่วทั้งภูมิภาค ถ้าไม่นับจำนวนครั้งการชุมนุมเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลในกรุงเทพฯ ในช่วง พ.ศ.2563-2564 ที่มีมากถึง 1,024 ครั้ง (Mob Data Thailand, 2563) การชุมนุมที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอีสานถือว่ามีความมากเป็นลำดับที่สอง มีการชุมนุมของเยาวชนมากถึง 13 จังหวัดจาก 20 จังหวัด ที่สำคัญมีผลรวมของการชุมนุมมากถึง 319 ครั้งในช่วงเวลาดังกล่าว (โปรดดูตารางที่ 1: จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ.2563-2564) Saowanee Alexander (2021, 219-232) อธิบายเพิ่มเติมว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานมีการเคลื่อนไหวที่แตกต่างจากในกรุงเทพฯ เพราะกลุ่มการเคลื่อนไหวได้มีการนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของตนมาใช้ในการขับเคลื่อนประเด็นในการเคลื่อนไหวของตน

นอกจากนี้ งานวิชาการที่ศึกษาการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในอีสานที่ผ่านมาจะเป็นเรื่องของขบวนการภาคประชาสังคมในอีสานในการต่อสู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยมากกว่า เช่น ประเด็นสิทธิในที่ดิน (อลงกรณ์ อรรคแสง, 2561) ประเด็นการต่อต้านเหมืองแร่ (สุภัท รมอนา, มณีนัย ทองอยู่ และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2556) ประเด็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อน (ธีระพงศ์ โพธิ์มัน, 2564, น.31-64) เป็นต้น ดังนั้น การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาที่เกิดขึ้นนอกกรุงเทพฯ เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานมานี้ มีการเคลื่อนไหวไปทั่วทั้งภาคอีสานอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน และแต่ละกลุ่มมีอิสระในการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องของตนเองที่มีทั้งเหมือนกับข้อเรียกร้องและต่างจากการชุมนุมในกรุงเทพฯ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่อยากศึกษาว่ามีเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลให้เกิดการก่อตัวขึ้นของการขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564 และยุทธวิธีของการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาลของเยาวชนในภูมิภาคอีสานมีลักษณะอย่างไร การตอบคำถามดังกล่าวจะสามารถช่วยให้สามารถเข้าใจถึงขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในภาพรวมได้มากยิ่งขึ้น

คำถามในการวิจัย

1. ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564 มีเงื่อนไขในการก่อตัวอย่างไร
2. ขบวนการดังกล่าวมียุทธวิธีของการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาลอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564
2. เพื่อศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมดังกล่าวในการต่อต้านรัฐบาลในช่วง พ.ศ.2563-2564

แนวคิดและทฤษฎี

ในบทความวิจัยนี้ใช้ 2 แนวคิดเพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหว ได้แก่

1. แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
2. แนวเรื่องยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว

1. แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

Snow, D. A., & Soule, S. A. (2010, 17-18) อธิบายว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นเรื่องของปฏิบัติการที่มีการจัดตั้ง (Organized activity) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการปฏิบัติการรวมหมู่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการร่วมของผู้คนเพื่อบรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน การปฏิบัติการร่วมใดๆ ย่อมบ่งบอกถึงการประสานงานและความเป็นองค์กร นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างก็เข้าใจถึงความเกี่ยวพันขององค์กรกับเส้นทาง (course) และลักษณะ (Character) ของกิจกรรมของขบวนการ ม.ร.ว.พยุหะนันท์ อธิบายเพิ่มเติมว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมว่ามีลักษณะของการเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลจำนวนมากพอสมควรเข้าด้วยกันเป็นผู้กระทำการรวมหมู่ (a collective actor) โดยปัจเจกบุคคลเหล่านั้นเข้าใจว่าตนมีประโยชน์ร่วมกันหรือโดยทั่วไปจะมีความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ (identity) เดียวกัน ซึ่งขบวนการทางสังคมมีความแตกต่างจากผู้กระทำการรวมหมู่ประเภทอื่นๆ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) กลุ่มผลักดัน (pressure groups) โดยแตกต่างกันตรงที่ใช้หรือชูกำจะใช้การระดมมวลชน (mass mobilization) เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจกดดันสังคมและมีความแตกต่างจากการรวมหมู่ (collectivities) อื่นๆ เช่น สมาคมอาสาสมัคร (voluntary associations) หรือสโมสร (clubs) แตกต่างกันตรงเป้าหมายหลักในการปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงสังคม รวมทั้งเรื่องฐานะของกลุ่มในสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

McAdams. D (1982) การที่จะทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการรวมตัวของกลุ่มได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ 1) ระดับความพร้อมด้านองค์กร (level of organization) ความพร้อมของแกนนำในการจัดตั้งขบวนการในการเคลื่อนไหว 2) ระดับความพร้อมด้านจิตสำนึกในการลุกขึ้นต่อสู้ (level of insurgent consciousness) การสร้างจิตสำนึกร่วมกันของปัจเจกบุคคลเพื่อทำความเข้าใจว่าผู้มีอำนาจนั้นขาดความชอบธรรมที่จะอยู่ในอำนาจอีกต่อไป การลุกขึ้นเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียกร้องความชอบธรรมให้กลับคืนมาสู่สังคม 3) โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) มีความสำคัญต่อขบวนการเคลื่อนไหวในแง่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวรับรู้ถึงตำแหน่ง จังหวะและโอกาสของตนเองในระบบการเมือง โอกาสทางการเมืองมีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการจัดตั้งขบวนการ มากกว่านั้น สุวิทย์ รุ่งวิสัย ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในสังคมได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยอีก 3 ประการ 1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Drifts) 2) ความไร้ระเบียบทางสังคม (Social Disorganization) และ 3) ความไม่เป็นธรรมในสังคม (Social discontent) สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการรวมกลุ่มกันของคนในสังคมเพื่อเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนในสังคมและผู้มีอำนาจทางการเมืองให้สนใจปัญหาที่เกิดขึ้น ประภาส ปันตบแต่ง (2552, น. 68) อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า การพิจารณาการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่เพียงพิจารณาแค่ความรู้สึกของผู้คน ความเดือดร้อนร่วมกันของผู้คนในสังคมที่ทำให้เกิดการรวมหมู่เท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญคือ ทรัพยากรที่แต่ละกลุ่มนำมาใช้ในการเคลื่อนไหว ลักษณะของผู้นำในการเคลื่อนไหว โครงสร้างทางการเมืองที่เอื้อหรือขัดขวางการปฏิบัติการทางสังคม รวมถึงยุทธวิธีที่ขบวนการเคลื่อนไหวเลือกใช้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายและการดำรงอยู่ต่อไปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

2. แนวคิดยุทธวิธีการเคลื่อนไหว

ประภาส ปันตบแต่ง (2552, น. 157-166) ได้อธิบายถึงวิธีและรูปแบบหลักในการเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคม ในลักษณะของการใช้การกระทำรวมหมู่ในการระดมมวลชนและผู้สนับสนุนผ่านการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของมวลชนในขบวนการ หรือการสร้างเหตุและผลในการประท้วงในการระดมมวลชนซึ่งในงานของประภาส ปันตบแต่ง ได้จำแนกยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวออกเป็น 3 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง และยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ

รูปแบบที่หนึ่ง คือยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ เป็นลักษณะของปฏิบัติการทางการเมืองในการเข้าไปขัดขวางกีดกันกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐและฝ่ายที่เผชิญหน้าจุดประสงค์คือต้องการสะท้อนให้เห็นทั้งการขอความเห็นอกเห็นใจ และการตั้งคำถามกับความชอบธรรมที่ดำรงอยู่ เพราะมีความเชื่อบนฐานสำคัญที่ว่า กลไกทางการเมืองในช่องทางปกติไม่สามารถแก้ไขหรือเยียวยาความยุติธรรมทางสังคมได้ โดยยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ แบ่งได้

เป็น 2 ระดับ คือ ระดับแรก เป็นปฏิบัติการแบบทำหายที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ใช้ความกล้าหาญ ถ้าได้กล้าเสียของผู้กระทำ การ ซึ่งมีต้นทุนเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำการต้องจ่ายหรืออาจจะเกิดขึ้นจากผลของการกระทำ การอาทิเช่น การบอยคอต (boycott) หรือปฏิเสธไม่ยอมรับ และการนั่งประท้วง (sit-ins)

ในขณะที่ระดับที่สอง เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผิด / ละเมิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไร้ความรุนแรง อาทิเช่น อารยะขัดขืน (civil disobedience) ตัวอย่างจากกรณีขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลวที่ใช้การแต่งชุดไปรเวทไปโรงเรียน การใช้วิธีการดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมโดยตรงเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะของผู้เข้าร่วมขบวนการ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นและเอาจริงเอาจังของผู้ร่วมขบวนการ และสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าไปขัดขวางกิจกรรมหรือกระบวนการปกติของฝ่ายที่เผชิญหน้าผู้คนที่เกี่ยวข้อง (by-standing) กับผู้มีอำนาจทางการเมือง โดยเป็นการบังคับให้ผู้คนเหล่านั้นหันมาใส่ใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของผู้กระทำ การ ท้ายสุดคือความพยายามที่จะก่อให้เกิดการขยายขอบวงของความขัดแย้งให้กว้างขวางออกไป เช่น การปิดถนน ก็คือการเข้าไปขัดขวางกิจกรรมสาธารณะและสร้างความไม่สะดวกแก่ผู้คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแม้วิธีการดังกล่าวนี้จะล่อแหลมต่อความผิดทางกฎหมาย แต่สามารถลากเอาผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองให้เข้ามาสู่ความขัดแย้งและตัดสินใจทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, น.157-164)

รูปแบบที่สอง คือยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงนั้นขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายหรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือทั้งสองอย่าง มุมมองของการเคลื่อนไหวโดยใช้ความรุนแรงมักเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวถึงได้ค่อนข้างเร็ว และเป็นที่ยึดจำของผู้คน เนื่องจากสามารถดึงดูดความสนใจสามารถสร้างความเป็น “ข่าว” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นวิธีการที่คนกลุ่มเล็กๆ สามารถใช้ได้ง่ายที่สุด เนื่องจากไม่จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการ การระดมหรือจัดตั้งขนาดใหญ่โดยองค์กรการเคลื่อนไหว ซึ่งต่างจากวิธีการชุมนุมประท้วง การเดินขบวน ฯลฯ

รูปแบบที่สาม คือยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ โดยฐานสำคัญของลักษณะยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติคือเป็นวิธีการที่ไม่ต้องการความเอาจริงเอาจังหรือความทุ่มเทสูง ไม่ต้องการวิธีการจัดการมากนัก เพราะมีบทเรียนและประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน และอาจจะดึงดูดผู้เข้าร่วมได้จำนวนมาก แต่ก็เกิดขึ้นจนกลายเป็นวิธีการแบบสถาบัน ขาดการทำลายต่อระบบการเมืองปกติ เช่น การเดินขบวน และการนัดหยุดงาน ซึ่งทั้งสองวิธีการนี้ได้กลายมาเป็นการต่อรองเชิงสถาบันที่มีพิธีกรรมหรือกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และมีความคาดหวังที่ชัดเจนระหว่างผู้ทำหายกับผู้เผชิญหน้าด้วย โดยวิธีการดังกล่าวนี้อาจผนวกด้วยวิธีการในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเดินขบวนเพื่อหาเสียงสนับสนุนจากชุมชนรอบข้างและสื่อมวลชน การปิดโรงงาน การยึดโรงงานหรือสถานที่ทำงาน ฯลฯ กล่าวคือเป็น

วิธีการที่อยู่ในระดับของการยอมรับได้หรืออยู่ในบรรทัดฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ เช่น การลงชื่อ การเดินขบวน การนัดหยุดงาน

ทบทวนวรรณกรรม

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา ในช่วง พ.ศ.2563 ถึง 2564 เป็นที่น่าสนใจอย่างมากในวงการวิชาการไทยศึกษา (Thai Studies) ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มงานวรรณกรรมการศึกษาของขบวนการเคลื่อนไหวได้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรกการศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยของการเกิดขึ้นของขบวนการนักศึกษา กลุ่มที่สองลักษณะและยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาล

งานวรรณกรรมกลุ่มแรกให้ความสำคัญในการศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยของการเกิดขึ้นของขบวนการนักศึกษา งานของ กุลวดี สวัสดิ์ธรรมกิจ เกวรินทร์ นาคินวิชฐ ชาติคริต มาผางนอก พันไมล์ สุขสำราญ วชิราวัชต์ แก้วมณีชัย สุพัทธ์ แสนแจ่มใส และธีระชน พลโยธา (2564, น. 17-35) อธิบายถึงประสบการณ์เข้าร่วมของนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยว่า การเข้าร่วมการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลนั้นมาจากการตัดสินใจประท้วงของนักศึกษาใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญทำให้พวกเขารู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมและทำให้พวกเขายากเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในท้องถนนและโลกออนไลน์ สิทธิพัฒน์ มารยาตร์ และกริธา ชัยรัตน์ (2565, น. 108-123) เพิ่มเติมถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาในกรุงเทพฯ เกิดจาก ความไม่พอใจของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในช่วงของการจัดการโควิดนั้นไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้นักศึกษาออกมาชุมนุมเรียกร้องให้มีการทำงานที่ดีมากขึ้นโดยเฉพาะการแจกจ่ายวัคซีนป้องกันโรคโควิดและการดูแลรักษาผู้ป่วยจากโรคดังกล่าว นอกจากนี้ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) ได้เสนอภาพให้เห็นว่าไม่ใช่เพียงนักศึกษาเท่านั้นที่ออกมาเคลื่อนไหวรัฐบาลในเรื่องของการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามนักเรียนได้ออกมาเคลื่อนไหวร่วมด้วยในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ข้อเสนอของงานดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ อนุสรณ์ อุณโณ, สามชาย ศรีสันต์, เสาวนีย์ ตีรรัตน์ อเล็กซานเดอร์, อสมมา มังกรชัย และชัยพงษ์ สำเนียง (2566) อธิบายว่า การประท้วงของประชาชนทั่วประเทศที่มีความต่อเนื่องและยาวนานเกิดมาจากความไม่พอใจของเยาวชนโดยเฉพาะผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต่อการตัดสินใจของศาลรัฐธรรมนูญ มากกว่านั้น การขึ้นสู่อำนาจของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผ่านการเลือกตั้ง 2562 เป็นการสืบทอดอำนาจจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติเพื่อรักษาอำนาจของตนเองไว้มากกว่าที่จะมอบอำนาจให้กับประชาชนอย่างแท้จริง การบริหารงานของรัฐบาลประยุทธ์ ที่ขาดความโปร่งใสและขาดประสิทธิภาพในช่วงโควิดยิ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เยาวชนออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลประยุทธ์ลงจากอำนาจ มากกว่านั้น ประเด็นในเรื่องของสถาบันกษัตริย์ การแก้ไขกฎหมาย ม.112 และการเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักโทษการเมืองยังเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เยาวชนออกมาชุมนุมเรียกร้องต่อรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม งานวรรณกรรมที่ศึกษาในเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีการกำหนดช่วงเวลาอยู่ในช่วง พ.ศ.2563 ถึง 2564 เนื่องจากเป็นช่วงของการเกิดขึ้นการชุมนุมประท้วงจำนวนมากทั่วประเทศ สังกรักษ์ยศวีร์ ปมุดโต และ พัฒนวัชร พูลสวัสดิ์ (2566, น. 693-716) ได้เสนอว่า ในความเป็นจริงนั้นการเคลื่อนไหวของเยาวชนไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวแต่ต้องย้อนกลับไปได้ตั้งแต่การยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติใน พ.ศ.2557 และมีการปราบปรามผู้เห็นต่างอย่างมาก ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมความขัดแย้งและรอการปะทุออกมา

งานวรรณกรรมกลุ่มที่สองให้ความสำคัญในลักษณะและยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาล Duncan McCargo (2021, 175-191) อธิบายอย่างชัดเจนถึงการเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2563 ว่าลักษณะการเคลื่อนไหวของเยาวชนนั้นขาดประเด็นที่ชัดเจนและเกิดเพียงระยะสั้นเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญที่การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นได้ทำลายกำแพงฉันทามติทางสังคมเดิมซึ่งเคยเกิดขึ้นในช่วงของการครองราชสมบัติของในหลวงภูมิพล ในการพูดถึงและวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง (พ.ศ. 2489–2559) กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) ได้เสนอว่าลักษณะการรวมกลุ่มของนักเรียนที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะหลวม ไม่มีการจัดตั้งเหมือนขบวนการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีองค์กรนำ ข้อเสนอดังกล่าวสอดคล้องกับ งานของ Saowanee Alexander (2021, 219-232) ที่ศึกษาการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอธิบายลักษณะของการเคลื่อนไหวว่ามีลักษณะแยกกันออกไปตามพื้นที่ต่างๆ แต่ละกลุ่มมีอิสระในการเคลื่อนไหวของตัวเอง แต่มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ มากกว่านั้น การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นมีการพูดถึงประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์การกดขี่ของประเทศไทยที่มีต่อภาคอีสานอีกด้วย ญัฐนิชา แสนปัญญา (2565) ได้ศึกษาถึงการเคลื่อนไหวและการแสดงออกทางสัญลักษณ์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมชุมนุมได้มีการสร้างเครือข่ายการเคลื่อนไหวร่วมกันนอกเหนือจากนี้ ประเด็นในการชุมนุมนั้นมีความสอดคล้องกับเคลื่อนไหวกับการเคลื่อนไหวในระดับชาติ มีการจัดแสดงงานศิลปะที่เกี่ยวกับการต่อต้านรัฐบาลและเผด็จการและมีการแสดงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของคณะราษฎรเพื่อต่อต้านและทำลายผู้มีอำนาจรัฐ นอกจากการเคลื่อนไหวในพื้นที่กายภาพแล้ว ชัยนนท์ หาญศิริรัตน์ และศศิธร ยุวโกศล (2565: 101-149) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนไม่ได้มีเพียงแคในบนพื้นที่กายภาพเท่านั้น แต่มีการเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์ ผ่านการใช้วิธีการแชร์ข้อมูลต่างๆ ให้ผู้ที่สนใจได้รับทราบไม่ว่าจะเป็นการนัดหมายการชุมนุมในวัน เวลาและสถานที่ ประเด็นที่จะเรียกร้องต่อรัฐบาล

ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ. 2563-2564 เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลผ่านการค้นคว้าเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของเยาวชนในสังคมไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานในช่วง 2 ปีดังกล่าวผ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ การเข้าสังเกตการณ์การชุมนุมอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดมหาสารคามซึ่งทั้งสามจังหวัดมีการจัดการชุมนุมมากที่สุดสามอันดับแรกในจังหวัดในภูมิภาคอีสาน (Mob Data Thailand, 2563) และการสังเกตการณ์ชุมนุมของเยาวชนในภาคอีสานในจังหวัดต่างๆ ผ่านทางสื่อออนไลน์ซึ่งมีผู้ทำการถ่ายทอดสดการชุมนุม นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำของกลุ่มผู้จัดการชุมนุมในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมชุมนุมผ่านการพูดคุยกันในพื้นที่ชุมนุม หรือร้านกาแฟในแต่ละพื้นที่ สุดท้ายข้อมูลทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้เก็บมาจะถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อใช้ในการตอบคำถามในการศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ. 2563-2564

เงื่อนไขที่หนึ่ง เยาวชนที่ออกมาเคลื่อนไหวส่วนใหญ่รู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมในการตัดสินใจยุบพรรคอนาคตใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยอ่านคำตัดสินยุบพรรคในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ภายหลังที่ศาลประกาศคำตัดสินมีการชุมนุมจำนวนมากทั่วประเทศทั้งในกรุงเทพฯ และในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้ ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือเองมีการจัดการชุมนุมใหญ่ที่นำโดยเยาวชนตามสถานที่สำคัญในจังหวัดต่างๆ ทั่วภาคอีสาน จากการเก็บข้อมูลพบว่า มีการจัดการชุมนุมมากถึง 19 จังหวัด จาก 20 จังหวัดในอีสาน ยกเว้นจังหวัดเลยที่ไม่มีการชุมนุมในวันนั้น

จากการสัมภาษณ์เยาวชนผู้ที่ออกมาชุมนุมมีความเห็นตรงกันคือ ไม่เห็นด้วยกับตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินให้มีการยุบพรรค เขาเหล่านั้นนั้นมองว่าคำตัดสินดังกล่าวเป็นการกีดกันทางการเมืองเพื่อสกัดการเติบโตของพรรคอนาคตใหม่ซึ่งเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์แบบเสรีนิยม ที่สำคัญเป็นพรรคที่เขาเลือกเข้ามา เขาก็ตัดสินใจออกมาชุมนุมเพื่อแสดงพลังว่าไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินดังกล่าวและให้กำลังใจนักการเมืองที่เขาเลือกเข้าไป

เงื่อนไขที่สอง ระบบโครงสร้างการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถชุมนุมได้มากขึ้น เมื่อประเทศไทยกลับเข้าสู่การเลือกตั้งอีกครั้งใน พ.ศ. 2562 ก่อนหน้านั้น การปกครองโดยคณะรัฐบาลทหารที่ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ใน พ.ศ. 2557 ได้มีการใช้กำลังในการปราบปรามผู้ที่มีความเห็นต่างทางการเมือง การรวมกลุ่มประท้วงในช่วงเวลาทำได้ยากมาก

เนื่องจากการออกกฎหมายห้ามชุมนุมในที่สาธารณะเกิน 5 คน นักกิจกรรมหลายท่านถูกเรียกตัวเข้าค่ายปรับทัศนคติ ถูกส่งเจ้าหน้าที่ข่มขู่และติดตาม บรรยากาศในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้การชุมนุมเพื่อต่อต้านผู้มีอำนาจทำได้ยาก อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลทหารได้มีการจัดการเลือกตั้ง คินอำนาจบางส่วนให้กับประชาชน มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง บรรยากาศทางการเมืองในช่วงดังกล่าวทำให้การชุมนุมทำได้ง่ายขึ้น สิ่งนี้จึงเป็นอีกเงื่อนไขสำคัญที่ใหเยาชนกล้าออกมาชุมนุมประท้วงผู้มีอำนาจ

เงื่อนไขที่สาม การเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารทางการเมืองที่มีช่องทางมากขึ้น การเกิดขึ้นของสื่อออนไลน์ส่งผลให้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐที่มองว่าขาดประสิทธิภาพ การใช้กำลังข่มขู่ปราบปรามผู้เห็นต่าง และการสลายการชุมนุมต่างๆ ถูกรับรู้ได้มากขึ้นในกลุ่มเยาวชน มากกว่านั้นในสื่อออนไลน์โดยเฉพาะการเกิดเพจรอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส-ตลาดหลวง ใน Facebook ยิ่งทำให้เยาวชนเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงการบริหารงานของรัฐ แต่เป็นเรื่องสถาบันกษัตริย์กับการเมืองมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนและเป็นสิ่งกระตุ้นให้เขาเหล่านั้นออกมาชุมนุมในที่ต่างๆ เมื่อมีการนัดหมายในวันและเวลาดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่าสถาบันกษัตริย์ไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองและการบริหารงานของรัฐนั้นขาดความชอบธรรม ผู้ร่วมชุมนุมที่ขึ้นเวทีปราศรัยนั้น บางท่านมีการพูดถึงเรื่องสถาบันกษัตริย์กับการเมือง การบริหารงานของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพ เศรษฐกิจตกต่ำและเหตุการณ์ที่รัฐใช้กำลังกับประชาชนมาปราศรัยให้กับผู้เข้าร่วมได้ฟังอีกด้วย

เงื่อนไขที่สี่ การที่มีการชุมนุมในหลายจังหวัดในอีสานอย่างต่อเนื่องนั้นเกิดจากผู้เข้าชุมนุมเห็นว่า มีเพื่อนที่ทำการชุมนุมทั้งในกรุงเทพฯ และในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย ปรากฏการณ์เหล่านี้ยังทำให้เยาวชนทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยและนักเรียนในโรงเรียนกล้าจะออกมาชุมนุมมากขึ้น เพราะรู้สึกว่ามีเพื่อน ไม่ได้โดดเดี่ยวหรือทำเพียงแค่อำนาจกลุ่มใดกลุ่มเดียว ผู้ชุมนุมให้สัมภาษณ์ว่า “การออกมาชุมนุมเขาก็รู้สึกกลัว แต่เมื่อเห็นมีเพื่อนๆ ออกมากันมากเขาจึงกล้าที่จะออกมาแสดงพลังของตนเอง ถึงแม้จะมีความกลัวอยู่ แต่คิดว่าไม่เป็นอะไรในเมื่อเราแสดงสิทธิเสรีภาพไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลตามที่กฎหมายกำหนด” (นักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 ตุลาคม 2566).

เงื่อนไขที่ห้า การมีประสบการณ์เชื่อมต่อการต่อสู้ทางการเมืองของคนเสื้อแดง หรือต่อสู้กับการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐที่ไม่เป็นธรรมในอดีต เยาวชนที่ออกมาชุมนุมในอีสานนั้น หลายคนเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดง บางคนเคยตามพ่อแม่ไปชุมนุมที่กรุงเทพฯ ในช่วงปี 2552 และ 2553 หลายคนเคยได้ฟังเรื่องราวการต่อสู้ของพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องของเขาในอดีต ดังคำสัมภาษณ์ผู้ชุมนุมที่ว่า “พ่อแม่ผมเป็นคนเสื้อแดง ผมเคยได้ยินเรื่องการต่อสู้ของพวกเขาดตอนที่ไปราชประสงค์ ตอนนั้นผมไม่รู้ว่าเขาไปทำไมกัน แต่ตอนนี้ผมรู้แล้วเขาออกไปต่อสู้เพื่อความยุติธรรม” (นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 ตุลาคม 2566)

นอกจากนี้ เยาวชนบางกลุ่มทำกิจกรรมกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการทำเหมืองแร่ การสร้างเขื่อน การทำเหมืองโปแตชที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมถึงการเคลื่อนไหวก่อการต่อต้านเผด็จการรัฐบาลทหารที่ยึดอำนาจใน พ.ศ.2557 เมื่อโครงสร้างทางการเมืองที่เปิด พวกเขาเหล่านั้นจึงได้ออกมาชุมนุมเรียกร้องกับรัฐบาลกันมากขึ้น

เงื่อนไขที่หก ความต้องการอยากมีชีวิตที่ดีขึ้นในประเทศนี้เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้เยาวชนออกมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมชุมนุมและแกนนำกลุ่มต่างๆ ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสานได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2: ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน

ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน	
ประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง	ข้อเรียกร้อง
1. ความยุติธรรม	1. เรียกร้องให้รัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชาลาออก หรือยุบสภาเพราะมองว่าไม่มีความชอบธรรมในการสู่อำนาจ 2. เรียกร้องในการแก้ไขกฎหมาย มาตรา 112 เพราะมองว่าไม่มีความเป็นธรรมและถูกใช้เป็นเครื่องมือจัดการกับผู้ที่มีความคิดต่างทางการเมือง 3. เรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้การเมือง 4. เรียกร้องให้มีการให้ความเป็นธรรมในการสูญหายของวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ และผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่สูญหาย

ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน	
ประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง	ข้อเรียกร้อง
2. การบริหารงานราชการ	1. เรียกร้องให้รัฐบาลลาออกหรือยุบสภาเพราะขาดความชอบธรรมในการจัดการวัคซีน มีคนตายจากการระบาดโควิดจำนวนมาก 2. เรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจ ปฏิรูประบบราชการ และเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด 3. เรียกร้องให้รัฐบาลสนใจในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน เช่น การทำเหมืองแร่ การจัดการที่ดิน การจัดการน้ำท่วม การจัดการความยากจน และผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เป็นต้น 4. เรียกร้องแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยและมีความเป็นธรรม โดยเฉพาะการไม่ให้ สว.เลือกนายกรัฐมนตรีได้ 5. เรียกร้องให้มหาวิทยาลัยมีการช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากโควิด เช่น การลดค่าเทอม เป็นต้น
3. สิทธิและเสรีภาพ	1. เรียกร้องในเรื่องสิทธิในการสมรสเท่าเทียมและเสรีภาพทางเพศของกลุ่ม LGBTQ++ 2. เรียกร้องในเรื่องของทรงผมและเครื่องแต่งกายนักเรียน ให้มีความเป็นอิสระ 3. เรียกร้องให้รัฐหยุดการคุกคามประชาชนผู้เห็นต่างทางการเมือง

ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน	
ประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง	ข้อเรียกร้อง
	4. เรียกร้องให้มีการให้สิทธิในการประกันตัวผู้ต้องหาทางการเมืองในการออกมาสู่คดี

ประเด็นข้อเรียกร้องแรกคือ ความยุติธรรม เยาวชนในอีสานที่ออกมาชุมนุมนอกจากความไม่พอใจในคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคอนาคตใหม่ในตอนแรกแล้ว ภายหลังพวกเขาเหล่านั้นเห็นว่าการขึ้นมาของรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มาจากการเลือกตั้งนั้นขาดความชอบธรรม เพราะช่วงการเลือกตั้งมีการนำเจ้าหน้าที่ของรัฐไปเฝ้าแกนนำกลุ่มต่างๆ บรรยากาศการเลือกตั้งที่ไม่เสรี นอกจากนี้ มีข้อเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 112 ซึ่งถูกมองว่าถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการจัดการผู้ที่มีความเห็นต่างในประเด็นสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีการเสนอให้ปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ให้อยู่ภายใต้การเมือง

ภาพที่ 1: การชุมนุมของเยาวชนที่กำลังชูรูปภาพนักกิจกรรมทางการเมืองและผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่สูญหาย ณ บริเวณศาลากลางเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 19 กรกฎาคม 2563

ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2566)

เยาวชนยังมีการเรียกร้องให้รัฐบาลมีการให้ความเป็นธรรมในการสูญหายของนายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ อดีตนักกิจกรรมทางการเมืองซึ่งเป็นคนอุบลราชธานี และผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่สูญหาย เป็นต้น

ประเด็นข้อเรียกร้องที่สองคือ การบริหารงานราชการ เยาวชนอีสานในหลายเวทีที่จัดขึ้นในจังหวัดต่างๆ ในอีสานมีการเรียกร้องให้รัฐบาลในขณะนั้นลาออก หรือยุบสภาให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากการบริหารงานของรัฐบาลขาดประสิทธิภาพโดยเฉพาะการบริหารจัดการในช่วงโควิดที่มีข้อกังขาในเรื่องการจัดการวัคซีนและการดูแลผู้ป่วยโควิด มีการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจมาให้ประชาชนมีอำนาจเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้นผ่านการปฏิรูประบบราชการและการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นอกจากนี้ เยาวชนมีการเรียกร้องให้รัฐบาลสนใจเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน เช่น การทำเหมืองแร่ การจัดการที่ดิน การจัดการน้ำท่วม การจัดการความยากจน และการสร้างเขื่อน เป็นต้น มีการเรียกร้องแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยและระบบการเลือกตั้งที่มีความเป็นธรรม ไม่ให้ สว.สามารถเลือกนายกรัฐมนตรีได้ เพราะมองว่า สว.เป็นกลไกของคณะรัฐประหารที่สืบทอดอำนาจมา สุดท้าย เยาวชนที่เป็นนักศึกษามีการเรียกร้องให้มหาวิทยาลัยมีการช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากโควิด เช่น การลดค่าเทอมลง เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์ นักศึกษาไม่ได้ไปนั่งเรียนในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ประเด็นสุดท้ายคือ สิทธิและเสรีภาพ หลายการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน มีการพูดถึงเรื่องของสิทธิเสรีภาพ โดยเฉพาะการเรียกร้องเรื่องสิทธิในการสมรสเท่าเทียมและเสรีภาพทางเพศของกลุ่ม LGBTQ++ นักเรียนที่เข้าร่วมการชุมนุมและขึ้นปราศรัยที่บริเวณหน้าศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2563 กล่าวว่า “ทุกคนเห็นภายนอกเราอาจจะเป็นผู้ชาย แต่เราเป็นผู้หญิง ทำไมสิทธิของพวกเราไม่ได้รับการยอมรับสักที ทำไมถึงมีคนมาด่าว่าเราผิดเพศ ผิดเพศแล้วมันผิดตรงไหน” (ปฐวี ไซตोनันต์, 2563) นอกจากนี้ มีการเรียกร้องในเรื่องของทรงผมและเครื่องแต่งกายนักเรียนให้มีความเป็นอิสระโดยเฉพาะครูไม่มีสิทธิที่จะมาตัดผมนักเรียนที่ไว้ผมยาว และการเรียกร้องให้รัฐหยุดการคุกคามประชาชนผู้เห็นต่างทางการเมือง รวมถึงการเรียกร้องให้มีการให้สิทธิในการประกันตัวผู้ติดคุก เพราะการเมืองในการออกมาสักดิ์ เยาวชนท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ไม่ควรมีคนติดคุก หรือต้องหนีออกนอกประเทศเพราะมีความเห็นต่างทางการเมือง ความเห็นต่างทางการเมืองเป็นเรื่องปกติของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (แกนนำกลุ่มคบเพลิง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กันยายน 2566)

ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ.2563-2564

การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ.2563-2564 มียุทธศาสตร์การชุมนุมดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การชุมนุมประท้วงที่กระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ในอีสาน

การชุมนุมประท้วงรัฐบาลของเยาวชนที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้กระจุกตัวอยู่เพียงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งแต่มีการกระจายไป จากข้อตารางที่ 1: จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ.2563-2564 เราจะพบว่า จังหวัดขอนแก่น จำนวนการชุมนุม 85 ครั้ง มหาสารคาม จำนวนการชุมนุม 64 ครั้ง อุบลราชธานี จำนวนการชุมนุม 53 ครั้ง และนครราชสีมา จำนวนการชุมนุม 33 ครั้ง ร้อยเอ็ด 23 ครั้ง อุดรธานี 23 ครั้ง กาฬสินธุ์ 6 ครั้ง สกลนคร 6 ครั้ง บุรีรัมย์ 6 ครั้ง อำนาจเจริญ 6 ครั้ง หนองคาย 6 ครั้ง หนองบัวลำภู 3 ครั้ง นครพนม 3 ครั้ง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 แต่ละพื้นที่มีแกนนำกลุ่มในการจัดการชุมนุมประท้วง

ตารางที่ 3: กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆ ในอีสาน พ.ศ.2563-2564

กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆในอีสาน(พ.ศ.2563-2564)			
ลำดับ	จังหวัด	สถานที่	กลุ่ม
1	อุดรธานี	ทุ่งศรีเมือง	กลุ่มแดงก้าวหน้า 63
2	ขอนแก่น	บึงสีฐาน	ราษฎรขอนแก่น
3	อุบลราชธานี	ลานเอนกประสงค์ห้วยม่วง	ประเทศไทยไม่สลิ้ม
4	สกลนคร	ตลาดบายพาส	สกลนคร แดนดินถิ่นขบถ
5	นครราชสีมา	ศาลากลาง	Korat movement
6	สุรินทร์	ปตท. โรบินสัน	เยาวชนสุรินทร์เพื่อประชาธิปไตย
7	กาฬสินธุ์	สนามกีฬากลางจังหวัด	เสรีชนคนกาฬสินธุ์
8	ร้อยเอ็ด	ถนนโรบินสัน ร้อยเอ็ด	สหภาพร้อยเอ็ดปลดแอก
9	มหาสารคาม	ตลาดเกษตรมหาสารคาม	แนวร่วมนิสิตมมส.เพื่อประชาธิปไตย
10	สุรินทร์	หน้าตลาด IQ	เยาวชนสุรินทร์เพื่อประชาธิปไตย
11	สกลนคร	สนามมิ่งเมือง	แดนดินถิ่นขบถ
12	อุบลราชธานี	ลานเอนกประสงค์ห้วยม่วง	อุบลปลดแอก/คบเพลิง/ประเทศไทยไม่สลิ้ม
13	ชัยภูมิ	วงเวียนเจ้าพระยาแล	คณะราษฎรชัยภูมิ
14	อุดรธานี	ทุ่งศรีเมือง	อุดรพอกันที
15	ขอนแก่น	บึงแก่นนคร	ราษฎรขอนแก่น
16	นครราชสีมา	ลานย่าโม	Korat no เผด็จการ

กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆในอีสาน(พ.ศ.2563-2564)			
ลำดับ	จังหวัด	สถานที่	กลุ่ม
17	ยโสธร	สวนพญาแถน	ราษฎรพญาแถน/ยโสธรปลดแอก
18	ศรีสะเกษ	ลานข้างศาลากลาง	แนวร่วมศรีสะเกษเพื่อประชาธิปไตย
19	บึงกาฬ	ศาลาริมโขงบึงกาฬ	คณะราษฎรบึงกาฬ
20	นครพนม	ริมโขงนครพนม	นครพนมสิบพัน
21	อุบลราชธานี	ช่องเม็ก	อุบลปลดแอก
22	กาฬสินธุ์	หน้าศาลากลางเก่า	เสรีชนคนกาฬสินธุ์
23	กาฬสินธุ์	หน้าศาลากลาง	คณะราษฎรบึงกาฬ
24	อุบลราชธานี	ห้วยม่วง	อุบลปลดแอก คบเพลิง
25	โคราช	ศาลากลาง	Koratmovement
26	อำนาจเจริญ	หอานาฬิกา อำนาจเจริญ	อำนาจเจริญไม่ทนเผด็จการ
27	ขอนแก่น	ตึกอธิการบดี ม.ขอนแก่น	ราษฎรขอนแก่น
28	กาฬสินธุ์	เทศบาลเมือง	เสรีชนคนกาฬสินธุ์
29	ชัยภูมิ	วงเวียนเจ้าพ่อ	ราษฎรชัยภูมิ

ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2566)

จากตารางที่ 3 กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆ ในอีสาน พ.ศ.2563-2564 เราจะพบว่าในแต่ละจังหวัดจะมีกลุ่มของนักเรียนและนักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการชุมนุมเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาลในขณะนั้น การเกิดขึ้นของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นการรวมตัวกันของนักเรียน นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจประเด็นปัญหาบ้านเมือง และไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐบาล ลักษณะของกลุ่มต่างๆ จะมีการตั้งชื่อกลุ่มของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง และ

หรือมีชื่อที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดหรือพื้นที่ที่กลุ่มนั้นทำการเคลื่อนไหวอยู่ การตั้งชื่อดังกล่าวเพื่อสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนอีกด้านหนึ่งเพื่อแสดงตัวตนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ให้ผู้คนที่เข้าร่วมในจังหวัดนั้นจดจำได้ง่าย เช่น กลุ่มแดงก้าวหน้า 63 กลุ่มราษฎรขอนแก่น กลุ่มคบเพลิง กลุ่มสกลนครดินแดนขบถ กลุ่มอำนาจเจริญไม่ทนเผด็จการ กลุ่มแนวร่วม ศรีสะเกษเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มอุดรพอกันที กลุ่มคณะราษฎรชัยภูมิ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 กลุ่มการเคลื่อนไหวมีอิสระในการชุมนุมแต่มีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

แต่ละกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นและทำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้นมีอิสระในการจัดการกลุ่มของตนเอง ไม่มีกลุ่มไหนสามารถที่จะสั่งกลุ่มไหนให้ทำอะไรในลักษณะรูปแบบการสั่งการแบบบนลงล่าง (Top-Down) ได้ มากกว่านั้น แต่ละกลุ่มจะเคลื่อนไหวในประเด็นทางการเมืองที่ตนเองสนใจและให้ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มที่มีนักศึกษาเป็นแกนนำจะเคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย การจัดการโรคโควิดที่กำลังระบาด และการลดค่าเทอม (ปกกมล พิจิตรศิริ. 2564) (พงศธรณ์ ตันเจริญ. 2563) ส่วนกลุ่มนักเรียนมีการเรียกร้องในเรื่องประเด็นเครื่องแต่งกาย ทรงผม การจัดการศึกษา (มนัญชัย รัตนบุรณนธ์ และ ศิวัช ศรีโศคนางกุล. 2563: 401-415) กลุ่มที่เคลื่อนไหวเรื่องประเด็นทางเพศให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิ เสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย เป็นต้น (The Isaan Record. 2563)

อย่างไรก็ตาม แต่ละกลุ่มเมื่อมารวมตัวกันจะมีการประสานงานกันและมีการพูดประเด็นหนึ่งที่ทุกกลุ่มให้ความสำคัญร่วมกันคือประเด็นในเรื่องของโครงสร้างอำนาจรัฐที่รวมศูนย์ และความไม่เป็นธรรมและไม่ชอบธรรมของรัฐบาลในปัจจุบัน โดยมีข้อเสนอที่เหมือนกันคือ 1) รัฐบาลต้องประกาศยุบสภา เพราะรัฐบาลล้มเหลวในการบริหารเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส “โควิด-19” รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน และออกมาตรการล็อกดาวน์ ส่งผลให้มีคนตกงานและขาดรายได้เป็นจำนวนมาก แต่รัฐบาลก็ได้เยียวยาอย่างถ่วงหน่วงและทั่วถึง 2) หยุตคุกคามประชาชน โดยอ้างว่ามีการคุกคามทั้งทางกายภาพและทางจิตวิทยายังคงดำเนินต่อไป ไม่ต่างจากเมื่อสมัยที่ คสช. ยังมีอำนาจอยู่ 3) ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยอ้างว่ามีที่มาที่ไม่ชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย เพราะคณะผู้ร่างไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน เนื้อหาของรัฐธรรมนูญก็เป็นไปเพื่อรักษาระบอบเผด็จการในคราบประชาธิปไตย (เยาวชนปลดแอก. 2563) (ไทยรัฐออนไลน์. 2563) (เดวิด เสตรัคฟัสส์. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้เทคโนโลยีในการต่อสู้กับรัฐบาล

การเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มในอีสานไม่ได้เพียงเคลื่อนไหวในพื้นที่กายภาพในลักษณะของแฟลชม็อบเท่านั้น แต่มีการเคลื่อนไหวในพื้นที่ออนไลน์ผ่านการใช้เทคโนโลยีเพื่อสู้กับรัฐบาล บางกลุ่มมีเพจเฟซบุ๊กเป็นของตนเอง เช่น กลุ่มดาวดิน กลุ่มคบเพลิง กลุ่มอุบลปลดแอก เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ใช้

Facebook ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการชุมนุม แสดงความคิดเห็นเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล และการใช้กำลังของรัฐในการปราบปรามผู้ชุมนุมในพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การชุมนุมเยาวชนยังมีการถ่ายทอดสดตามเพจต่างๆ เพื่อให้ประชาชนที่สนใจได้ร่วมฟังกันอีกด้วย (ปฐวี โชติอนันต์. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาไม่ใช่เพียงชุมนุมในลักษณะแฟลชม็อบเท่านั้น บางกลุ่มได้มีการลงไปในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ และนำปัญหาเหล่านั้นขึ้นมาพูดในที่ชุมนุมเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้านในพื้นที่ การกระทำดังกล่าวเป็นการขยายแนวร่วมของมวลชนที่ไม่ใช่เพียงแค่นักเรียนนักศึกษา แต่ขยายแนวร่วมลงไปถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบการพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรของรัฐให้กับนายทุนในพื้นที่อีสานที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่รัฐและนายทุน เช่น การประท้วงการหยุดสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสายต่างๆ ในอีสาน และการยุติการทำเหมืองโปแตชในอีสาน เป็นต้น (กรุงเทพธุรกิจ. 2563) (จักรกริช สังขมณี. 2563). (ThaiNGO. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสร้างพันธมิตรกับคนเสื้อแดง

ภาพที่ 2: ตัวแทนกลุ่มคนเสื้อแดงภาคอีสานร่วมกิจกรรมกับนิสิต นักศึกษา และประกาศสนับสนุนกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ณ สนามฟ้า มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563 จ.มหาสารคาม

ที่มา: The Isaan Record (2563)

ภายหลังจากที่มีการประกาศขอโทษคนเสื้อแดงจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในกรุงเทพฯ ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 กลุ่มเคลื่อนไหวนักศึกษาในอีสานในบางจังหวัดมีการกล่าวขอโทษและขอบคุณ

กลุ่มคนเสื้อแดงที่เคยต่อสู้มาก่อนพวกเขา การจัดการชุมนุมของนักศึกษาที่ในมหาวิทยาลัยต่างๆในอีสาน เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี นักศึกษาหลายท่านที่ขึ้นปราศรัยบนเวทีมีการยอมรับว่าเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดงที่เคยต่อสู้มาก่อนในปี พ.ศ.2552-2553 และเขาภูมิใจที่ได้มาต่อสู้กับอำนาจเผด็จการเช่นเดียวกับพ่อแม่และญาติพี่น้องของเขา ในทางกลับกัน กลุ่มคนเสื้อแดงได้ยื่นและได้รับคำขอโทษก็มีความยินดีและขอบคุณนักศึกษารวมถึงมีการใส่เสื้อแดงมาชุมนุมร่วมกับนักศึกษามากขึ้น เช่น ในวันที่ 4 ตุลาคม 2563 ที่สนามฟ้า มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มแนวร่วมนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อประชาธิปไตยและเครือข่ายประชาชนหลายจังหวัดในภาคอีสาน ได้มีการกล่าวขอบคุณตัวแทนกลุ่มคนเสื้อแดงจาก 20 จังหวัด มากว่านั้น กลุ่มคนเสื้อแดงได้มีการประกาศประกาศสนับสนุนการชุมนุมของนักศึกษาในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 ที่กรุงเทพฯ (วีรวรรณ สมนึก. 2563) (The Isaan Record ข. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ของอีสานในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการปราบของรัฐ

การชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นไม่เพียงพูดถึงสถานการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือเรียกร้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือเยาวชนที่ขึ้นมาปราศรัยนั้นมีการพูดถึงประวัติศาสตร์ของคนอีสานที่ถูกกระทำจากรัฐไทย พูดถึงการปราบปรามกบฏผู้มีบุญ พูดถึงการถูกปราบของสิริวัฒนตรีอีสาน รวมถึงมีการพูดถึงการปราบปรามพี่น้องเสื้อแดงที่กรุงเทพฯ ผู้ปราศรัยบางท่านเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดงที่เสียชีวิตลงจากการใช้กำลังปราบปรามของเจ้าหน้าที่รัฐ การกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ทางสังคมนอกตำราเรียนเช่นนี้นั้นเกิดขึ้นจากความอยากรู้เรื่องท้องถิ่นของตนเอง และการมีสื่อจำนวนมากที่นำเสนอข้อมูลที่รัฐและกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้นำเสนอในแบบเรียน การได้รับรู้ได้ค้นหาประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองตนเอง เช่น การลุกขึ้นต่อสู้ของผู้มีบุญ การสังหารสิริวัฒนตรีอีสาน การสังหารครูครอง จันดาวงศ์ ทำให้เขาเหล่านั้นเข้าใจปัญหาการเมืองและสังคมไทยมากขึ้น จนนำมาพูดปราศรัยบนเวทีการชุมนุม (BBC News ไทย ก. 2563) (The Issan Record ค. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การใช้ภาษาอีสานและวัฒนธรรมอีสานในการชุมนุม

ภาพที่ 3: การชุมนุมบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ 20 สิงหาคม 2563

ผู้เข้าร่วมชุมนุมกำลังเต้นเพลงทุ่งลุยลายหลังจากจบการชุมนุม
ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2563)

การชุมนุมของกลุ่มต่างๆ ในอีสานแตกต่างจากภาคอื่นๆ สิ่งแรกที่สังเกตเห็นได้คือ การปราศรัยมีการใช้ภาษากลาง สลับไปกับการพูดภาษาอีสาน หรือ เว้าลาว ให้ผู้เข้าร่วมได้ฟังกัน บางการชุมนุมมีการเปิดเพลงหมอลำ การอ่านพญาคำสอนหรือพญาภาษิตซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำที่กล่าวเป็นร้อยกรองสั้นๆ แฝงไว้ด้วยคติธรรม คำเตือนใจของคนอีสาน การกระทำดังกล่าวเป็นแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ว่าเป็นการชุมนุมของคนอีสานและอีกด้านหนึ่งเป็นการสร้างความบันเทิงให้กับผู้เข้าร่วมการชุมนุม ยกตัวอย่างเช่น การเปิดเพลงทุ่งลุยลายของชาว มข. หลังการชุมนุมจบ (The Issan Record ก. 2563)

อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลส่วนใหญ่จะอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นหลักไม่ว่าจะเป็น การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีนิสิตนักศึกษาเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ถนอม กิตติขจร การเคลื่อนไหวของประชาชนที่ประท้วงต่อรัฐบาล พล.อ.สุจินดา คราประยูร ซึ่งนำมาสู่เหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ.2535 การเคลื่อนไหวของ

ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือ มือบเสื้อเหลือง ที่ต่อต้านรัฐบาลนายกทักษิณ ชินวัตร ใน พ.ศ.2548-2549 การเคลื่อนไหวของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่ม 'เสื้อแดง' ที่ต่อต้านการทำรัฐประหารใน พ.ศ.2549 จนมาถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ต่อต้านรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในช่วงปลาย พ.ศ.2556-2557 อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2563 ไม่ได้หยุดแต่ภายในกรุงเทพฯ อย่างเดียวเหมือนที่ผ่านมา แต่มีการประท้วงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้มีการประท้วงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องและขัดแย้งกับแนวคิดของ McAdams, D. (1982) กล่าวคือ ระดับความพร้อมด้านองค์กร การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากกลุ่มของเยาวชนที่มีมารวมตัวกันในแต่ละพื้นที่ในการจัดกิจกรรมชุมนุมปราศรัย อย่างไรก็ตาม การรวมตัวของแต่ละกลุ่มนั้นไม่ได้มีลักษณะที่แข็งทื่อตายตัว รับคำสั่งจากบนลงล่าง แต่เป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะแบบแนวราบ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน มากกว่าการรวมกลุ่มในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะที่มีการจัดตั้งเหมือนอย่างในรูปแบบการเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้ายในอดีต

นอกจากนี้ การที่กลุ่มเยาวชนในอีสานลุกขึ้นมาประท้วงเรียกร้องกับรัฐบาลโดยตรงนั้น เนื่องจากคนเหล่านั้นเห็นถึงความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากพรรคการเมืองที่เขาเลือก ความไม่ชอบธรรมในการบริหารงานของรัฐบาลในขณะนั้น และการใช้กฎหมายที่ไม่ชอบธรรมในการดำเนินคดีกับผู้เห็นต่างทางการเมือง จนนำมาสู่ 3 ข้อเสนอที่สำคัญ 1) พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ และองคมนตรี ลาออก 2) รัฐสภาต้องเปิดประชุมวิสามัญทันทีเพื่อรับร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และ 3) ปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย ผลกระทบทางการเมืองที่เยาวชนได้รับผลกระทบโดยตรงนั้นสอดคล้องกับ McAdams, D. (1982) เรียกว่า ระดับความพร้อมด้านจิตสำนึกในการลุกขึ้นต่อสู้ (level of insurgent consciousness) เนื่องจากปัญหาที่เขาได้พบนั้นได้หลอมรวมสร้างจิตสำนึกปัจเจกบุคคลที่ไม่ยอมรับและทำการต่อต้านผู้มีอำนาจที่ขาดความชอบธรรม จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวที่ไม่เพียงต่อต้านรัฐบาลเท่านั้นแต่เป็นการช่วยเปลี่ยนแปลงทางความคิดและจิตสำนึกของคนในสังคม เหมือนดังที่ Duncan McCargo กล่าวถึง การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2563 ว่าลักษณะการเคลื่อนไหวของเยาวชนนั้นได้ทำลายกำแพงฉันทามติทางสังคมเดิมซึ่งเคยเกิดขึ้นในช่วงของการครองราชสมบัติของในหลวงภูมิพล และส่งผลให้มีการพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ในพื้นที่สาธารณะมากขึ้นในสังคมไทย

การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากที่กระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ในอีสานมีเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สถานการณ์ในการเมืองในตอนนั้นอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยกลับไปมีการ

เลือกตั้งอีกครั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 หลังจากอยู่ภายใต้การปกครองคณะรัฐประหารมายาวนานถึง 8 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ.2557 ช่วงเวลาดังกล่าวนั้น การรวมกลุ่มกันทำได้ง่ายมากกว่าตอนที่คณะรัฐประหารปกครองประเทศ ประกอบกับเยาวชนจำนวนมากที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรกได้เรียนรู้ถึงความไม่เป็นธรรมทางการเมืองจากการตัดสินใจพรรคที่เขาชอบ ผลที่ตามมาคือ มีการรวมตัวกันประท้วงในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ รวมถึงการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการโควิดและเศรษฐกิจของรัฐบาล การเรียนรู้ถึงปัญหาทางโครงสร้างทางสังคมไทยเฉพาะผลพวงของรัฐบาล และการใช้กฎหมายในการจัดการผู้เห็นต่างทางการเมือง ยิ่งทำให้การประท้วงต่อต้านรัฐบาลเกิดบ่อยมากขึ้นในลักษณะแฟลชม็อบ และกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ นอกกรุงเทพฯ โดยเฉพาะภาคอีสานที่มีการจัดกิจกรรมในการประท้วงรัฐบาลหลายครั้ง

ในส่วนของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สอดคล้องกับสิ่งที่ประภาส ปันตบแตงนำเสนอ กล่าวคือ การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนั้น การขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ มีการจัดเวทีปราศรัย มีการปิดถนน หรือใช้ขบวนรถวิ่งไปรอบเมือง สิ่งเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดข้อเรียกร้องไปให้ประชาชนในพื้นที่ที่อาจจะไม่สนใจการเมืองรับทราบและเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในการต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นในขบวนการเยาวชนในภาคอีสานนั้น ด้านหนึ่งมีแนวทางเดียวกันกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มนิสิตและนักศึกษาในกรุงเทพฯ ผ่านการแสดงให้เห็นถึง 3 ข้อดังที่กล่าวไปข้างต้นซึ่งเป็นไปเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลในขณะนั้นทำตาม อีกด้านหนึ่ง การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ไม่ได้เรียกร้องให้เฉพาะต่อกลุ่มตนเองเหมือนกับการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในอดีตแต่การเรียกร้องความยุติธรรมและความเป็นธรรมให้กลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนเสื้อแดงและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ ยุทธวิธีดังกล่าวเป็นการช่วยและเสริมสร้างพันธมิตรในการชุมนุมที่ทำให้ภาพการชุมนุมประท้วงไม่ได้มีเพียงนิสิตนักศึกษาหรือเยาวชนเท่านั้น แต่เป็นภาพของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมด้วย

ที่สำคัญยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานมีความแตกต่างจากในกรุงเทพฯ อย่างมาก คือ การนำเอาปัญหาในพื้นที่และจังหวัดของตนมาเป็นหนึ่งในข้อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาของรัฐ มีการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่เกิดจากการกดขี่ของรัฐไทย เช่น กบฏผีบุญ การล้อมปราบสี่รัฐมนตรีสอีสาน การสังหารครูครอง จันดาวงศ์ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาพูดในที่ชุมนุมเพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมรับทราบประวัติศาสตร์บ้านเมืองของตนเอง รวมถึงวิธีการจัดการชุมนุมที่มีการนำศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวอีสานมาใส่ไว้ในการชุมนุม และการพูดภาษาอีสาน สอดคล้องกับข้อเสนอของ Alexander, S. (2021: 219-232) ที่ว่าการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานมีการแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้ของคนอีสานและการใช้อัตลักษณ์ของคนอีสานในการชุมนุม มากกว่านั้น จากข้อค้นพบดังกล่าว งานวิจัยนี้เสริมข้อเสนอของ McCargo, D. (2021: 175-191) ที่ว่าการชุมนุมของเยาวชนที่ผ่านมาไม่ใช่เพียงทำลายกำแพง

ฉันทามติทางสังคมในเรื่องการพูดถึงสถาบันกษัตริย์เท่านั้น แต่การเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานทำให้เรื่องราวและประวัติศาสตร์ในพื้นที่ที่ถูกกระทำโดยรัฐไทยของแต่ละจังหวัดถูกหยิบยกพูดถึงและให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และเห็นถึงปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างรัฐที่รวมศูนย์อำนาจมากเกินไป การพัฒนาของรัฐที่ร่วมมือกับทุนใหญ่ในการจัดสรรทรัพยากรที่สร้างปัญหาให้กับคนในพื้นที่และผลกระทบที่เกิดจากการทำรัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมา

สุดท้าย การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นไม่ได้เพียงเกิดในพื้นที่กายภาพเท่านั้น แต่มีการใช้สื่อออนไลน์ทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองมีการกระจายไปอย่างรวดเร็วและมีผู้คนเข้าร่วมมากขึ้น สื่อออนไลน์ด้านหนึ่งทำให้ผู้สนใจเข้าร่วมทางการเมืองได้เรียนรู้สถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงขณะเข้าใจประเด็นในการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ การสื่อสารในโลกออนไลน์ทำให้การรวมกลุ่มเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสื่อออนไลน์ยังถูกใช้เป็นพื้นที่ในการเมืองในการโพสต์ข้อความ เอกสารหลักฐานสำคัญต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นการบริหารงานของรัฐบาลที่ผิดพลาด และการใช้กำลังในการปราบปรามประชาชน

จากที่กล่าวมา การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานนั้นสอดคล้องกับแนวคิดการเคลื่อนไหวแนวใหม่ (New Social Movement) ที่ให้ความสำคัญที่มากกว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเมือง และการทหาร ที่เป็นการเคลื่อนไหวในแบบเก่า แต่การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่ผ่านมานั้นเป็นสิ่งที่ Habermas, J. (1981) เรียกว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ซึ่งเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต การตระหนักรู้ในตนเองของปัจเจกและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการท้าวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของเยาวชน นักเรียนและนักศึกษากับปรากฏการณ์ในต่างประเทศ เช่น ในไต้หวัน และฮ่องกง ที่เกิดการเคลื่อนไหวของเยาวชน นักเรียน และนักศึกษาในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน
2. ศึกษาถึงการหายไปของขบวนการเคลื่อนไหวนักศึกษาที่ผ่านว่าอะไรเป็นสาเหตุให้การเคลื่อนไหวสลายตัวไป

อ้างอิง

ภาษาไทย

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). *สงครามเย็น (ใน) โบว์ขาว*. มติชน: กรุงเทพฯ.

กุลวดี สวัสดิ์ธรรมกิจ เกวรินทร์ นาคินิษฐ ชาติติ มาฝางนอก พันไม้ล่ สุขสำราญ วชิราวัธ แก้วนิชัย สุพัทธ แสนแจ่มใส และธีระชน พลโยธา. (2564). การค้นหาคำความหมายในชีวิตของนิสิต

- นักศึกษาจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์* 43(2), หน้า :17-35.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *นักศึกษา กบท. ล้มเวทีรับฟังความคิดเห็น 'โพแทช' อีสาน*. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/887663>
- จักรกริช สังขมณี. (2563). *สิ่งแวดล้อมเหี่ยวเฉา? การประท้วงล่าสุดที่มีนักศึกษาเป็นแกนนำกับการเมืองด้านสิ่งแวดล้อม (ที่ขาดหายไป) ในประเทศไทย*. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2566, จาก <https://kyotoreview.org/issue-30/the-recent-student-led-protests-and-absent-environmental-politics-in-thailand-th/>
- ชัยนันท หาดูศิริรัตน์ และศศิธร ยุวโกศล. (2565). การใช้เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ในการรวมกลุ่มนักเรียนเลว เพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมเรียกร้องปฏิรูปการศึกษา ปี พ.ศ. 2563. *วารสารศาสตร์* 15(2), หน้า 101-149.
- ณัฐนิชา แสนปัญญา. (2565). *การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2563-2564*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ภาควิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดวิด สเตร์คฟัสส์. (2563). *สองพลังนักศึกษาสู่การปฏิรูปทะเลสาบ*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/11/12/the-new-generation-of-isaan-rises-up-in-isaan/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). *มือบีสานปลดแอก ปลาแดกจงเจริญ ชูสามนิ้ว บายศรีเรียกขวัญประชาธิปไตย*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1916032>
- ธีระพงศ์ โพธิ์มัน (2564). พัฒนาการของการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมไทยต่อปัญหาเขื่อนแม่น้ำโขง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 17(2), 31-64 สืบค้นจาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jla_ubu/article/view/255808/171795
- ปกกมล พิจิตรศิริ. (2564). *#คืนค่าเทอมให้นักศึกษา เสี่ยงสะท้อนจากนักล่าปริญญาในวิกฤต COVID-19 และการแก้ปัญหาด้วยรัฐสวัสดิการ*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, <https://prachatai.com/journal/2021/07/93887>
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มูลนิธิไฮนริก เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ปฐวี โชติอนันต์. (2563). *เราไม่ทนอีกแล้ว...ให้จบในรุ่นของเรา” การต่อต้านรัฐบาลของเยาวชนในอุบลราชธานี*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/07/22/new-thai-generation-joins-protest-2/>

- พงศธรณ์ ตันเจริญ. 2563. *โควิด-19 กับความท้าทายต่อขบวนการนักศึกษายุคใหม่*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/03/31/return-students-fee-to-student-while-the-covid19-crisis/>
- มนัญชัย รัตนบุรณนัท และ ศิวัช ศรีโกคางกุล. (2564). เหตุผลของการชุมนุมเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของนักเรียนระดับมัธยมปลายในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสันติศึกษาปริทัศน์ มจร*. 9(1), หน้า 401-415.
- เยาวชนปลดแอก. (2563). *ประกาศข้อเรียกร้อง 3 ประการ!*. เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2567, จาก https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=286671272781937&id=115562146559518&paipv=0&ea_v=AfYYByg7DYBQFG-5o8zEMeIFIPyqqeN5m8wt_pEP_O7aTnLDJZ8lFNH8jXJChXPP44w&_rdr
- วีรวรรณ สมนึก. (2563). *อีสานลั่นกลองรบ มหาสารคามปลุกม็อบซ่อมใหญ่ ก่อนร่วมเวที กทม. 14 ตุลาฯ นี้*. สืบค้นจาก <https://theisaanrecord.co/2020/10/05/red-shirts-in-isaan-joined-the-students-movement/>
- สิทธิพัฒน์ มารยาตร์ และภริดา ชัยรัตน์. (2565). การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มแกนนำนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของภาครัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามปริทัศน์* 9(8), หน้า 108-123.
- สังวรวิทย์ศิริ ปมุตโต และ พัฒนวิชัย พูลสวัสดิ์. (2566). ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาไทยในปี พ.ศ.2557 – 2566. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี* 6(5), หน้า 693-716
- สุภีร์ สมอนา, มณียะ ทองอยู่ และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2556). ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำ. *วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(1), 29-44 สืบค้นจาก <file:///C:/Users/Patawee/Downloads/kotchaphan,+Journal+manager,+29-44.pdf>
- อนุสรณ์ อดิน, สามชาย ศรีสันต์, เสาวนีย์ ตรีรัตน์ อเล็กซานเดอร์, อสมา มังกรชัย และชัยพงษ์ สำเนียง. (2566). *ให้มันจบที่รุ่นเรา : ขบวนการเยาวชนไทยในบริบทสังคมและการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- อลงกรณ์ อรรคแสง. (2019). การเคลื่อนไหวสิทธิที่ดินในอีสาน : บทเรียนและทิศทางใหม่ข้อเสนอต่อเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(2), 72–95. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/101133>
- BBC News ไทย. (2563). *ประชาชนปลดแอก : ทำความรู้จัก 3 ดาวปราศรัยจากภาคอีสาน กลาง และใต้*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53839341>

- BBC News ไทย ก. (2563). *ประชาชนปลดแอก: รู้จักอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขอนแก่น มรดกการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ถูกเสนอให้ย้าย*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-54012874>
- Mob Data Thailand. (2563). *สถิติการชุมนุม*. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://www.mobdatathailand.org/>
- ThaiNGO. (2563). *แถลงการณ์เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำโขงอีสาน ข้อเสนอต่อสถานการณ์การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนसानะคาม บนแม่น้ำโขง*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://www.thaingo.org/content/detail/4961>
- The Isaan Record. (2563). *LGBTIQ+ อีสาน: บทสนทนาสิทธิและความเท่าเทียม” (1)*. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/11/06/the-introduction-of-lgbtqi-series-in-isaan/>
- The Issan Record ก. (2563). *คิดถึงทุ่งลุยลายจากเพลงชาติ มข. สู่เพลงเชียร์ชาวมือบ*. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2023/01/25/tungluilai-kku/>
- The Isaan Record ข. (2563). *เสียงจากคนเสื้อแดง หลังคำขอโทษของคนรุ่นใหม่*. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=zxc56NjEfNo>
- The Issan Record ค. (2563). *74 ปี คดีฆ่า 4 รัฐมนตรีอีสาน ตามหาจิตวิญญาณ ส.ส. อีสาน กับการเลือกตั้ง 2566*. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2023/04/19/the-spirit-of-isaan-mps-and-the-2023-elections/>

ภาษาอังกฤษ

- Alexander, S. (2021) Sticky Rice in the Blood: Isan People’s Involvement in Thailand’s 2020 Anti-government protests. *Critical Asian Studies* 53(2), pp. 219-232
- Habermas J. (1981). “New Social Movements”. *Telos*, 49: 33–37.
- McAdams. D. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970* (2nd Edition). Chicago: The University of Chicago Press.
- McCargo, D. (2021). Disruptors’ dilemma? Thailand’s 2020 Gen Z protests. *Critical Asian Studies* 53(2), pp. 175-191.
- Snow, D. A., & Soule, S. A. (2010). *A Primer on Social Movements*. New York: W. W. Norton.

Translate References

- Akkasaeng, A. (2019). Lessons from and New Directions for Land Right Movements in the Northeast Region: A Proposition to the Isan Land Reform Network. *Local Administration Journal*, 11(2), 72–95. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/130491>
- Bangkok Thurakit. (2020). *PDRC students crash the stage to listen to opinions about 'Potash' Isaan*. Accessed on 20 August 2023, from <https://www.bangkokbiznews.com/politics/887663>
- BBC News Thailand. (2020). *Liberated People: Get to know 3-star speakers from the northeast, central, and southern regions*. Accessed on 11 January 2024, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-53839341>
- BBC News Thai A. (2020). *People's Liberation: Get to know the Khon Kaen Democracy Monument: Legacy of the Thai revolution that was proposed to be moved*. Accessed 11 January 2024, From <https://www.bbc.com/thai/thailand-54012874>
- Chotanan, P. (2020). *We cannot endure it any longer...let it end in our generation."* *Youth opposition to the government in Ubon Ratchathani*. Accessed on 11 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/07/22/new-thai-generation-joins-protest-2/>
- Hankierirat, C. and Yuwakossol, S. (2022). Using Facebook and Twitter to form groups of bad students to move society calls for educational reform in the year 2020. *Journalism* 15(2), pp. 101-149.
- Lertchoosakul, K. (2021). *Cold War (in) between white ribbons*. Bangkok: Matichon.
- Marayat, M. and Chairat, P. (2022). Political movement of student leaders regarding confidence in the performance of the government sector. *Mahachula Nakatharat Journal* 9(8), pp. 108-123.
- Mob Data Thailand. (2020). *Gathering statistics*. Accessed on 15 January 2024, from <https://www.mobdatathailand.org/>
- Pamutto, S., and Poolsawat. P. (2023). Political movements of the Thai student movement in the year 2014 – 2023. *Maneechettharam Wat Chommanee Journal* 6(5), pp. 693-716.

- Pichitsiri, P. (2021). #Return tuition fees to students. Reflections from degree hunters in the COVID-19 crisis and solve problems with the welfare state. Accessed on 11 January 2024, from <https://prachatai.com/journal/2021/07/93887>
- Pintoptaeng, P. (2009). *Political analysis framework based on social movement theory*. Chiang Mai: Heinrich Böll Foundation, Southeast Asia Regional Office.
- Pomun, T. (2021). Development of Thai Civil Society Movement on the Mekong Dam Problem. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchatani University*, 9(1), 29-44 Retrieved from https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jla_ubu/article/view/255808/171795
- Rattanaburanon, M. and Sriphokangkul, S. (2021). Reasons for the anti-government protest movement of students at the high school in Khon Kaen province. *Peace Studies Review Journal, MCU* 9(1), pp. 401-415.
- Sangkhamanee, J. (2020). *Environment withering? Recent student-led protests against environmental politics (missing) in Thailand*. Accessed on 20 August 2023, from <https://kyotoreview.org/issue-30/the-recent-student-led-protests-and-absent-environmental-politics-in-thailand-th/>
- Saenpanya, H. (2022). *Symbolic expressions in the political movement of youth in Chiang Mai Province during 2020-2021*. Master's Thesis. Department of Politics and Government Department of Government. Chiang Mai University.
- Samorna, S.,Thongyou, M., Srisantisuk, S. (2013). Social Movement against Gold Mining. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchatani University*, 9(1), 29-44 Retrieved from file:///C:/Users/Patawee/Downloads/kotchaphan,+Journal+manager,+29-44.pdf
- Sawatthammakit, K., Nakniwit, K., Mafangnok, C., Suksamran, P., Kaewmaneechai, V., Saenjamsai, S., and Phonyotha, T. (2021). Searching for meaning in the lives of students from their experiences of political participation in the period 2020-2021. *Journal of Humanities Review* 43(2), pp. 17- 35.
- Somnuk, W. (2020). *Isaan fires its battle drums. Maha Sarakham wakes up the mob for a dress rehearsal before joining the Bangkok stage on October 14th*. Retrieved from <https://theisaanrecord.co/2020/10/05/red-shirts-in-isaan-joined-the-students-movement/>
- Steckfuss, D. (2020). *Shining the power of students into reform through the ceiling*.

- Accessed on 11 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/11/12/the-new-generation-of-isaan-rises-up-in-isaan/>
- Tancharoen, P. (2020). *COVID-19 and challenges to the modern student movement*. Accessed 11 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/03/31/return-students-fee-to-student-while-the-covid19-crisis/>
- ThaiNGO. (2020). *Statement of the Northeastern Mekong Basin People's Network. Proposals for the situation of pushing forward Sanakham Dam on the Mekong River*. Accessed on 11 January 2024, from <https://www.thaingo.org/content/detail/4961>
- Thairath Online. (2020). *Isaan mob liberation Long live the fermented fish, hold up three fingers, say goodbye to democracy*. Accessed on 11 January 2024, from <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1916032>
- The Isaan Record. (2020). *LGBTIQ+ Isaan: On the road to rights and equality” (1)*. Accessed on 15 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/11/06/the-introduction-of-lgbtqi-series-in-isaan/>
- The Issan Record A. (2020). *Thinking about Thung Lui Lai from the national anthem of Khon Kaen University to the cheering song for the mob*. Accessed on 15 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2023/01/25/tungluilai-kku/>
- The Isaan Record B. (2020). *Voices from the Red Shirts. After the apology of the new generation*. Accessed on 15 January 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=zxc56NjEfNo>
- The Issan Record C. (2020). *74 years of the murder case of 4 Isan ministers, Searching for the spirit of Isaan MPs and the 2023 elections*. Accessed 15 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2023/04/19/the-spirit-of-isaan-mps-and-the-2023-elections/>
- Unno, A., Srisan, S., Alexander, T., S., Mangkornchai, A., and Samniang, C. (2023). *Let's Finish It in Our Generation: Thai Youth Movements in Contemporary Socio-political Contexts*. Bangkok: Saengdao.
- Youth liberation. (2020). *Announcement of 3 demands!* Accessed on 12 January 2024, from

[https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=28667272781937&id=115562149518&paipv=0&eav=afybyg7dybqfg-5O8ZEIMEIFIMEIFIM8WT_PEP_PEP_OTLDLDJ8_PP44W_ & _RDR](https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=28667272781937&id=115562149518&paipv=0&eav=afybyg7dybqfg-5O8ZEIMEIFIMEIFIM8WT_PEP_PEP_OTLDLDJ8_PP44W_&_RDR)

ปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการ
พิจารณาทางปกครองของประชาชน
Problems in people's access to justice in administrative
proceedings

[Received: April 20, 2024; Revised: May 29, 2024; Accepted: May 31, 2024]

ณัฐวัฒน์ บัวทอง

ว่าที่ ร.ต., ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ประธานสาขาวิชานิติศาสตร์

วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Natthawat Buathong

Acting Lt. Col., Assistant Professor,

Chairman-Department of Law

College of Law and Government,

Sisaket Rajabhat University

CORRESPONDING AUTHOR

Natthawat Buathong, Acting Lt. Col., Assistant Professor, Chairman-Department of Law
College of Law and Government, Sisaket Rajabhat University, Thailand.

E-mail : moomoo.n2424@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางปกครองของประชาชน ผลการวิจัยพบปัญหาว่า 1. ความไม่ชัดเจนในเขตอำนาจศาล 2. เงื่อนไขในการฟ้องคดีที่ต้องอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อน 3. การกำหนดมาตรการการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา 4. คำพิพากษาศาลปกครองไม่มีผลบังคับทันที อาจมีผลย้อนหลังหรือในอนาคต 5. การขาดบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับคดีทางปกครอง ไม่บรรลุผลตามคำพิพากษา และ 6. การขาดมาตรการช่วยเหลือประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ 1. กำหนดหลักเกณฑ์บังคับใช้กฎหมายให้ชัดเจนกรณีคดีมีข้อหาหลายประเด็น เพื่อความชัดเจนในการแบ่งเขตอำนาจของศาล 2. ให้ผู้ฟ้องคดีที่ได้อุทธรณ์ภายในต่อฝ่ายปกครองไปแล้วไม่ต้องรอให้ฝ่ายปกครองวินิจฉัยอุทธรณ์ ให้สามารถฟ้องคดีปกครองได้ 3. กำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา ควรใช้หลักตีความควบคู่กับหลักการไต่สวน และมีมาตรการคุ้มครองกรณีฝ่ายปกครองไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติล่าช้า 4. ใช้หลักการตีความนิติกรรมทางปกครองที่ฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครอง มีผลย้อนหลังและไปถึงอนาคต 5. ปรับใช้มาตรการทางกฎหมายปัจจุบันกับคดีเกี่ยวกับการบังคับคดีทางปกครอง 6. แก้ไขระเบียบที่ประชุมใหญ่ ให้ฝ่ายปกครองและรัฐช่วยเหลือและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการแต่งตั้งผู้มีความรู้มาดำเนินคดีแทนประชาชน

คำสำคัญ: กฎหมาย; การเข้าถึง; กระบวนการยุติธรรม; ประชาชน

Abstract

This research aims to analyze the problems in people's access to justice in administrative proceedings. The research finds that the problem is: 1. Uncertainty in jurisdiction; 2. The conditions of judicial proceedings that require an appeal within the jurisdiction; 3. Determining a pre-trial measure of interim protection; 4. The effect of a ruling of the Court of Appeal that is immediately invalid, with retroactive or future impact; 5. The absence of certain regulations on administrative enforcement has prevented the prosecution from obtaining a judgment; 6. The need for more measures by the administrative court in accessing judicial proceedings. The research results suggest the following: 1. The law enforcement guidelines should be clearly defined in cases with multiple arguments to clarify the jurisdiction of the courts.; 2. A complainant who has applied internally to the administration can immediately diagnose an appeal to be able to prosecute the administration; 3. Determining a pre-trial measure of interim protection, it should be applied in conjunction with the introduction of protective measures in case of emergency under applicable law, coupled with administrative remedies in cases where the authorities fail to comply with temporary or delayed protective orders; 4. The judgment should be based on the principles of the constitutional interpretation of the ruling authority's ruling, with retroactive and future effects; 5. Implementing the current legal measures in judicial enforcement cases to be more efficient; 6. Amending the regulations imposed by the General Assembly to provide assistance and support the cost of appointing assistances prosecuting people.

Keywords: Law; Access; Judiciary; Citizens

บทนำ

สำหรับประเทศไทยแต่เดิมนั้นใช้ระบบศาลเดียว โดยมีศาลยุติธรรมเป็นองค์กรศาลที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครองหรือคดีประเภทอื่น นอกจากนี้ ระบบกฎหมายยังให้ความสำคัญกับการแบ่งประเภทกฎหมายออกเป็นกฎหมายแพ่ง และกฎหมายอาญา โดยยึดถือหลักที่ว่าคดีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาททางกฎหมายมหาชนหรือไม่ก็ตาม ถ้าไม่ใช่คดีอาญาแล้วจัดเป็นคดีแพ่งทั้งสิ้น และเมื่อยึดถือว่าเป็นคดีแพ่งแล้ว ก็ใช้วิธีพิจารณาความแพ่งโดยใช้ระบบกล่าวหา ทำให้ผู้ฟ้องคดีมีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องคดีได้กระทำความผิดจริงตามที่กล่าวหา หากพิสูจน์ไม่ได้ศาลก็จะยกฟ้อง ซึ่งระบบดังกล่าวอาจจะใช้บังคับกับข้อพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชนที่มีความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคกันได้ แต่ไม่เหมาะสมที่จะใช้บังคับกับข้อพิพาททางปกครองระหว่างเอกชนกับองค์กรของรัฐฝ่ายปกครองที่มีความไม่เท่าเทียมกัน

ในกาลต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลปกครองเป็นเอกเทศแยกออกจากกระบบศาลยุติธรรม โดยได้มีการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 จัดตั้งศาลปกครองขึ้น ซึ่งให้มีศาลปกครอง 2 ชั้น ศาล คือ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด ทั้งนี้ศาลปกครองได้เปิดทำการพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง ตั้งแต่วันที่ 9 มีนาคม 2544 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการจัดตั้งศาลปกครองเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับองค์กรของรัฐฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความไม่เท่าเทียมกันเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่ายและมีความเป็นธรรม โดยศาลปกครองมีวิธีพิจารณาคดีพิเศษที่ใช้แก้ระบบความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองซึ่งใช้บังคับ แต่ก็ยังมีปัญหาที่เกิดจากระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีปกครองดังกล่าว เช่น ปัญหาของประชาชนในชั้นของการฟ้องคดีปกครอง ซึ่งได้แก่ กรณีปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลปกครองที่ยังมีบางกรณีไม่ชัดเจนระหว่างเขตอำนาจการพิจารณาคดีของศาลปกครองกับศาลยุติธรรมที่ยังมีความเห็นไม่ลงรอยกัน จึงต้องอาศัยการวินิจฉัยชี้ขาดจากคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการฟ้องคดีปกครองกรณีที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง ปัญหาในระหว่างการพิจารณาคดี ตัวอย่างเช่นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาของ

ศาลปกครอง ปัญหาในชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล กรณีเกี่ยวกับผลของคำพิพากษาศาลปกครองที่ยังไม่มีผลบังคับทันที ปัญหาการขาดบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการบังคับคดีปกครอง และปัญหาเกี่ยวกับการขาดมาตรการช่วยเหลือของศาลปกครองและหน่วยงานของรัฐในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ประชาชนไม่อาจเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน
2. เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ และทฤษฎีเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน

การทบทวนวรรณกรรม

สมเกียรติ วรปัญญานันต์ (2562) ทำการศึกษาเรื่อง “ปัญหาเขตอำนาจศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการดำเนินการทางปกครองในเรื่องสิทธิในที่ดิน: ตัวอย่างแนวทางแก้ไขปัญหาของประเทศฝรั่งเศส” เป็นการศึกษาเพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเขตอำนาจในคดีพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการดำเนินการทางปกครองในเรื่องสิทธิในที่ดิน มีข้อโต้แย้งว่าเป็นคดีพิพาทตามกฎหมายเอกชนหรือคดีพิพาททางปกครอง และควรจะอยู่ในอำนาจพิพากษาของศาลใดระหว่างศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง เป็นปัญหาความคาบเกี่ยวระหว่างอำนาจพิจารณาที่ศาลทั้งสองนั้นมีความไม่ลงรอยกันมานับตั้งแต่มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2544 สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น ทางผู้วิจัยใช้กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการตรากฎหมายจัดตั้งศาลชี้ขาดคดีขัดกัน (Tribunal des Conflicts) เพื่อทำหน้าที่ในการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล และให้ศาลที่พิจารณาประเด็นแห่งคดีนั้นมียานาจพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องไปให้ตลอดในศาลเดียวกัน

นรุณม พัฒนาไพศาลชัย (2563) ทำการศึกษาในวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต เรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองในชั้นภายในฝ่ายปกครอง” ศึกษาเรื่องปัญหาในกระบวนการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง ในเรื่องของเงื่อนไขบังคับก่อนการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ปัญหาระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง และในเรื่องของการคุ้มครองคู่กรณีในระหว่างที่มีการพิจารณาอุทธรณ์ ทั้งการอุทธรณ์ในชั้นภายในฝ่ายปกครองไม่เป็นเหตุแห่งการทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครองในทันที การไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง โดยศึกษากฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของกฎหมาย เพื่อนำมาปรับใช้และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในกฎหมายประเทศไทย โดยทางผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามาในแต่ละด้านอย่างครบถ้วน อาทิ เสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2540) ตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 โดยยกเลิกข้อ 2(15) ที่กำหนดให้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง เสนอแก้ไขระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จากเดิมกำหนดระยะเวลาไว้ทั้งสิ้น 15 วัน ให้มีระยะที่มากกว่า 15 วัน หรืออาจจะกำหนดไว้เป็นระยะเวลา 30 วันแทน เสนอแก้ไขเรื่องของการพิจารณาอุทธรณ์ที่เกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด จากเดิมระยะเวลาในการอุทธรณ์ที่กำหนดอยู่ในมาตรา 45 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 นั้นกำหนดไว้ไม่เกิน 90 วัน ให้ควรแก้ไขมาตราดังกล่าวเพื่อให้ผู้อุทธรณ์สามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำพิพากษาพิจารณาคำอุทธรณ์ โดยที่ผู้ที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์นั้นต้องทำการแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบ และเสนอแก้ไขเรื่องการคุ้มครองสิทธิหลักการยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง กล่าวคือการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44 วรรคสาม ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ให้การอุทธรณ์นั้นเป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง

เชมจิรา รัตนรังษี (2561) ทำการศึกษาเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินคดีปกครอง” ศึกษาถึงสาเหตุที่สำคัญและปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดี ทั้งด้านข้อกฎหมาย ด้านการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล ด้านรูปแบบของกระบวนการพิจารณา รูปแบบการจัดทำคำพิพากษา และบุคลากรและความพร้อมด้านเทคโนโลยีในการดำเนินคดี ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ศาลปกครองไทยไม่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากรและเทคโนโลยีในการดำเนินการคดีปกครอง รวมทั้งบทบัญญัติทางกฎหมายในหลายฉบับ ทั้ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล

ปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ส่งผลให้เกิดปัญหาในชั้นแสวงหาข้อเท็จจริง การดำเนินกระบวนการพิจารณา การจัดทำคำพิพากษา ล้วนส่งผลให้การดำเนินคดีล่าช้า แนวทางการแก้ปัญหาที่ทางผู้วิจัยเสนอมานี้มีหลายข้อ ทั้งการแก้ไขกฎหมายตามข้อ 6 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 หรือการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อ 42 ของระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543

กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนที่เกิดจากระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งมีกรณีปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลปกครองที่ยังมีบางกรณีไม่ชัดเจน ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการฟ้องคดีปกครอง ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษา ปัญหาเกี่ยวกับผลของคำพิพากษาศาลปกครองที่ยังไม่มีผลบังคับทันที ปัญหาการขาดบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการบังคับคดีปกครอง และปัญหาการขาดมาตรการการช่วยเหลือของศาลปกครองและหน่วยงานทางปกครองของรัฐในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง เพื่อประโยชน์ของประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมศาลปกครองในระบบการพิจารณาของศาลปกครองดังกล่าว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากตัวอย่างคดีปกครอง บทความ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมถึงศึกษาคำพิพากษาของศาลฎีกา คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับปัญหาเขตอำนาจศาลปกครองที่ไม่ชัดเจน เงื่อนไขการฟ้องคดีปกครอง ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง ปัญหาการไม่มีมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนการพิพากษา และปัญหาเกี่ยวกับผลของคำพิพากษาศาลปกครองที่ยังไม่มีผลบังคับทันที

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้เขียนจึงแบ่งปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนได้ ดังนี้

ปัญหาในชั้นของการฟ้องคดีปกครอง

1. ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลปกครองที่ยังมีบางกรณีที่ไม่ชัดเจน

ในบางกรณีทำให้อำนาจของศาลปกครองในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองที่มีการฟ้องโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีปัญหาเกี่ยวพันเรื่องสิทธิในที่ดินที่ยังมีความไม่ลงรอยกันในเรื่องเขตอำนาจศาลว่าจะให้ศาลใดเป็นผู้พิจารณาคดีระหว่างศาลปกครองกับศาลยุติธรรม (มาตรา 48 วรรคสองและวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542) ทั้งนี้ต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเป็นผู้พิจารณา ซึ่งจะทำให้เสียเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นของการฟ้องคดีที่ต้องส่งเรื่องไปที่คณะกรรมการดังกล่าวเป็นผู้วินิจฉัย หากวินิจฉัยว่าอยู่ในอำนาจของศาลปกครองจึงจะมาเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลปกครองต่อไปได้ กรณีจึงไม่อาจก่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ฟ้องคดีปกครองในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่าย

2. ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขของการฟ้องคดีปกครองที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง

ปัญหานี้จะพบได้ในกรณีที่กฎหมายภายในกำหนดให้ต้องมีการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองก่อนการฟ้องคดี หากผู้ฟ้องคดีไม่ดำเนินการก็ไม่อาจฟ้องคดีปกครองได้ นอกจากนี้หากมีการอุทธรณ์แล้วต้องให้ฝ่ายปกครองวินิจฉัยอุทธรณ์ที่ได้อุทธรณ์เสียก่อนด้วย หรือหากไม่มีการวินิจฉัยภายในระยะเวลาอันสมควรซึ่งโดยปกติคือระยะเวลาเก้าสิบวันเป็นเกณฑ์ โดยหากยังไม่มีการวินิจฉัยอุทธรณ์หรือยังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาอันสมควรดังกล่าว ก็ยังไม่อาจฟ้องคดีปกครองต่อศาลปกครองได้ หากมีการฟ้องคดีไปศาลปกครองก็จะไม่รับฟ้อง ซึ่งปัญหานี้เป็นอุปสรรคของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง เนื่องจากศาลจะรับฟ้องได้โดยหลักก็แต่เฉพาะคำฟ้องที่สมบูรณ์ครบถ้วน กล่าวคือ ต้องเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง และได้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขของการฟ้องคดีปกครองครบถ้วนแล้วตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 42 วรรคสอง ศาลปกครองจึงจะรับพิจารณาเงื่อนไขใน

การฟ้องคดีปกครองหลังจากพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับอำนาจของศาลปกครองแล้ว ซึ่งการพิจารณาดังกล่าวไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนตายตัวและไม่อาจพิจารณาให้เสร็จสิ้นภายในเวลาอันรวดเร็ว โดยปัญหาที่ว่าก็เป็นปัญหาหรืออุปสรรคประการหนึ่งในระบบวิธีพิจารณาคดีปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งศาลปกครองใช้หลักการตีความโดยเคร่งครัดในคดีปกครอง ในคดีที่ศาลปกครองสูงสุดตั้งคำสั่งที่ 137/2555 ว่าการปฏิเสธให้ใบอนุญาตประกอบกิจการร้านเสริมสวยโดยไม่เหมาะสมเป็นการกระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งผู้ฟ้องคดีมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง แต่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนวิธีการที่กำหนดไว้ รวมถึงยื่นอุทธรณ์คำสั่งต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขตามมาตรา 66 ของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หากไม่ดำเนินการนี้ก่อนฟ้อง จะไม่มีสิทธิฟ้องต่อศาลปกครองตามมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดเหล่านี้เพื่อฟ้องคดีได้ตามกฎหมายและการวินิจฉัยของศาลปกครองสามารถมีผลได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายในที่สุด

3. ปัญหาในระหว่างการพิจารณาคดี

ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา ซึ่งโดยหลักการฟ้องคดีปกครองไม่เป็นเหตุทุเลาการบังคับคดีปกครอง แต่มาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนการพิพากษาเป็นมาตรการหนึ่งที่เป็นข้อยกเว้นหลักการฟ้องคดีปกครองดังกล่าวที่จะช่วยให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองจากศาลปกครองในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลปกครอง แต่เงื่อนไขที่ศาลปกครองจะกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษานั้น ศาลปกครองใช้หลักการตีความอย่างเคร่งครัดตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 กล่าวคือ ถ้าจะสรุปให้สั้นลง คำนึงถึงที่ศาลจะใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อปกป้องสิทธิของผู้ฟ้องคดีก่อนพิพากษาได้ ต้องมีคำขอจากผู้ฟ้องคดีซึ่งต้องมีมูลและเหตุผลพอเพียงตามที่ร้องขอ และต้องพิจารณาความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐและปัญหาในการบริหารงานของรัฐด้วย ถ้าขาดเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่ง ศาลจะไม่สามารถพิจารณาคำขอได้ และผู้ฟ้องคดีต้องพิสูจน์ว่าคำขอวิธีการคุ้มครองชั่วคราวมีความสมเหตุสมผล หากไม่พิสูจน์ได้ ศาลก็อาจปฏิเสธคำขอ แม้ผู้ฟ้องคดีไม่ได้ขอศาลก็สามารถพิจารณาควรปกป้องชั่วคราวได้ แต่จะต้องมีเหตุผลที่ชัดเจน เช่น ให้ระงับการบังคับใช้คำสั่งทางปกครองไว้ชั่วคราวก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดีจนไม่อาจจะเยียวยาความเสียหายก็ตาม แต่ศาลก็ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขในการที่จะกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวด้วย กรณีจึงเป็นเรื่องที่ยากในการที่จะศาลจะกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าว เนื่องจากศาลต้องมุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก

อย่างคำสั่งศาลปกครองนครศรีธรรมราชคดีหมายเลขดำที่ 39/2553 ในกรณีที่ชุมชนใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าชายเลนเพื่อการยังชีพและป้องกันมรสุมทางทะเล ศาลพิพากษาเพิกถอนเอกสารสิทธิที่ออกทับที่ดินป่าชายเลน แต่ไม่กำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราว ทำให้มีการทำลายสภาพป่าชายเลนโดยไม่ได้รับความคุ้มครอง ถึงแม้ศาลจะเพิกถอนเอกสารสิทธิภายหลังก็เสียหายอย่างไม่สามารถเรียกคืนได้ เมื่อสภาพป่าชายเลนถูกทำลายไปแล้ว การฟื้นฟูมีความยากลำบากและมักไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟ้องคดีและชุมชนในระยะยาว (สงกรานต์ ป่องบุญจันทร์, 2555)

4. ปัญหาในชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลปกครอง

ปัญหาที่เกี่ยวกับผลของคำพิพากษาศาลปกครองที่ยังไม่มีผลบังคับคดีได้ทันที ซึ่งโดยปกติการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น ย่อมมีผลให้คำสั่งทางปกครองฉบับนั้นถูกเพิกถอน และผลของคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุดย่อมบังคับได้ทันทีแต่ปัญหาจะเกิดในกรณีการกำหนดผลของคำพิพากษาให้มีผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลในอนาคต ตามความเป็นธรรมแก่กรณี ตามมาตรา 72 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ซึ่งปัญหานี้สามารถเกิดขึ้นได้ เช่น คำสั่งศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขดำที่ 477/2553 ในกรณีที่ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งโยกย้ายโดยมิชอบด้วยกฎหมายและขอกลับคืนสู่ตำแหน่งเดิม แต่ในขณะที่คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลผู้ฟ้องคดีได้ลาออกจากราชการไปก่อนหรือเกษียณอายุราชการไปก่อน หากศาลมีคำสั่งที่โยกย้ายดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายและศาลได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งนั้น ปัญหาว่าจะให้ผลของคำพิพากษามีผลบังคับได้เพียงใด เพราะจะมีผลต่อการเยียวยาความเสียหายในกรณีไม่อาจกลับเข้าสู่ตำแหน่งเดิมได้ซึ่งจะต้องให้ผลของคำพิพากษาเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ฟ้องคดีด้วย มีดังนี้

1. ปัญหาการขาดบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการบังคับคดีปกครอง

1) กรณีแรก เป็นปัญหาการกำหนดคำบังคับกรณีการฟ้องขอให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งห้ามการกระทำและมีคำขอให้กระทำการอื่นอีกต่อเนื่องมาในคำขอท้ายฟ้องด้วย ซึ่งโดยปกติศาลจะมีอำนาจจำกัดอยู่ที่การสั่งให้เพิกถอนกฎหรือสั่งห้ามการกระทำเท่านั้น โดยไม่มีอำนาจในการสั่งให้กระทำการที่ต่อเนื่องจากการเพิกถอนคำสั่ง

2) กรณีที่สอง เป็นปัญหาการกำหนดคำบังคับการฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งและมีคำขอให้มีคำสั่งใหม่ เช่น การฟ้องคดีขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งปฏิเสธไม่ออกโฉนดที่ดินและขอให้สั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินออกโฉนดที่ดินให้กับผู้ฟ้องคดีด้วย

3) กรณีที่สาม เป็นปัญหาการกำหนดค่าบังคับกรณีการฟ้องขอให้สั่งห้ามกระทำทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น การฟ้องบังคับให้ศาลปกครองสั่งห้ามฝ่ายปกครองกระทำการโดยฝ่ายปกครองใช้อำนาจไปรื้อถอนอาคาร หากเป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและยังไม่แล้วเสร็จ ศาลก็มีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ห้ามกระทำการต่อไปได้ แต่หากการกระทำของฝ่ายปกครองเสร็จสิ้นไปแล้ว เช่น อาคารถูกรื้อถอนไปเสร็จสิ้นก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษา คำสั่งหรือคำพิพากษาที่บังคับให้ห้ามกระทำก็ไม่มีอำนาจบังคับได้ จึงไม่เกิดประโยชน์ในการฟ้องคดี

4) กรณีที่สี่ เป็นปัญหาการกำหนดค่าบังคับในกรณีที่เหตุแห่งการฟ้องคดีหมดสิ้นไป ปัญหานี้เกิดขึ้นในกรณีวัตถุแห่งการฟ้องคดีหมดสิ้นไปหรือไม่ประโยชน์ที่จะพิจารณาต่อไป เช่น การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งโยกย้ายโดยมิชอบและให้กลับคืนสู่ตำแหน่งเดิม แต่ในระหว่างการพิจารณาผู้ฟ้องคดีลาออกจากราชการ ซึ่งกรณีนี้ถือว่าวัตถุแห่งคดียังคงมีอยู่ เพราะยังอาจจะมีประโยชน์ที่จะให้เพิกถอนคำสั่งนั้น เนื่องจากตำแหน่งที่ถูกย้ายไปไม่มีสิทธิประโยชน์ หากมีการจำหน่ายคดีก็จะไม่เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ฟ้องคดีในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง

5) กรณีที่ห้า เป็นปัญหาการบังคับคดีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งบังคับให้ฝ่ายปกครองกระทำการทั่วไป โดยสภาพของการกระทำไม่ใช้การกระทำที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง แต่เป็นการกระทำที่เป็นฝ่ายปฏิบัติการของฝ่ายปกครอง ในการบังคับคดีดังกล่าวเดิมกฎหมายไม่ได้บัญญัติวิธีการบังคับคดีไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นปัญหาในการบังคับคดีในกรณีดังกล่าวนี้

6) กรณีที่หก เป็นปัญหาในชั้นบังคับคดีในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองชำระเงิน ปัญหานี้ก็คือหากฝ่ายปกครองไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล จะนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเกี่ยวกับยึดหรืออายัดทรัพย์สินของฝ่ายปกครองออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ เพราะทรัพย์สินของฝ่ายปกครองไม่ตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

7) กรณีที่เจ็ด เป็นปัญหาเรื่องการปฏิบัติตามค่าบังคับตามคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น ปัญหานี้เกิดจากการให้การปฏิบัติตามค่าบังคับไว้จนกว่าจะพ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ หรือหากมีการอุทธรณ์ให้การบังคับไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการบังคับคดีปกครอง เนื่องจากบางคดีสามารถดำเนินการบังคับคดีปกครองได้โดยไม่ต้องรอให้พ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์หรือให้คดีถึงที่สุด เช่นการที่ศาลปกครองมีคำสั่งให้บุคคลชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สิน

5. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดมาตรการช่วยเหลือประชาชนของศาลปกครองและหน่วยงานของรัฐในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง

ปัญหานี้แม้ว่าระบบวิธีพิจารณาคดีปกครองจะมีลักษณะพิเศษ โดยผู้ฟ้องคดีสามารถดำเนินคดีปกครองได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีทนายความ และยังมีมาตรการช่วยเหลือจากสำนักงานของศาลปกครองในการแนะนำผู้ฟ้องคดีปกครองก็ตาม ตามมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ประกอบกับข้อ 75 และข้อ 77 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 และมาตรา 244 และมาตรา 255 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฤทัย หงส์สิริ, 2566) แต่ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะการช่วยเหลือของหน่วยงานของศาลก็เป็นเพียงการแนะนำในเบื้องต้น เช่น การตรวจคำฟ้อง การแนะนำให้แก้ไขคำฟ้องหรือการเสียค่าธรรมเนียมในกรณีที่เสียไม่ครบถ้วนเท่านั้น ไม่อาจช่วยเหลือหรือเข้าไปดำเนินคดีแทนผู้ฟ้องคดีหรือเป็นผู้รับมอบอำนาจในการดำเนินคดีปกครองแทนผู้ฟ้องคดีได้ ซึ่งบางกรณีผู้ฟ้องคดีที่ไม่มีความรู้กฎหมายปกครองที่ดีพอหรือการไม่รู้วิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลปกครอง เช่น ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้แก้ไขคำฟ้อง หากผู้ฟ้องคดีไม่ดำเนินการหรือไม่รู้วิธีดำเนินการ ศาลก็อาจไม่รับฟ้อง ซึ่งก็เป็นอุปสรรคของประชาชนผู้ฟ้องคดีในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่าย

อย่างไรก็ดี แม้จะระบบวิธีพิจารณาคดีปกครองมีลักษณะพิเศษดังที่กล่าวไว้แล้ว ซึ่งลักษณะพิเศษดังกล่าวทำให้ประชาชนสามารถฟ้องคดีได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีทนายความช่วยดำเนินการแทนก็ตาม แต่ก็ต้องมีมาตรการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นมาตรการของศาลปกครองเองที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้ว หน่วยงานของรัฐก็ต้องสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่ายด้วย เพราะตามหลักนิติรัฐ รัฐต้องยอมตนอยู่ภายใต้กฎหมายและไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการละเมิดสิทธิของปัจเจกชนด้วย หากมีการละเมิดสิทธิแล้วก็ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิในทางศาลเพื่อขอความคุ้มครองจากศาลได้โดยง่ายด้วย แต่การจะให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายนั้นยังไม่มีมาตรการหรือหน่วยงานของศาลปกครองหรือหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือในกรณีดังกล่าวนี้

การอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางปกครองของประชาชน พบว่าประเทศไทยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนยังมีความไม่เท่าเทียมกัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่ายและมีความเป็นธรรม ผู้เขียนจึงขอสรุปผลจากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน ดังนี้

1. แนวทางการแก้ไขปัญหาในชั้นของการฟ้องคดีปกครอง

1.1 ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลปกครองที่ยังมีบางกรณีที่ไม่ชัดเจน

ปัญหาความไม่ลงรอยกันในเรื่องเขตอำนาจศาลว่าจะให้ศาลใดเป็นผู้พิจารณาคดีระหว่างศาลปกครองกับศาลยุติธรรมนั้น มีแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ คือ ต้องนำระเบียบที่ประชุมใหญ่ของตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 41 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ในคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นมีข้อหาหลายประเด็นเกี่ยวพันกัน และปรากฏว่ามีประเด็นที่จำเป็นต้องวินิจฉัยก่อนจึงจะวินิจฉัยหลักแห่งคดีได้ อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง ก็ให้ศาลปกครองมีอำนาจวินิจฉัย ประเด็นเกี่ยวพันกันที่ต้องวินิจฉัยก่อนเพื่อให้ศาลสามารถวินิจฉัยประเด็นหลักแห่งคดีได้ ดังเช่นประเทศฝรั่งเศสที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่า คดีที่เกิดขึ้นแต่ละคดีนั้นคดีใดบ้างที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองฝรั่งเศส แต่ของประเทศไทยขาดการระบุที่ชัดเจนว่าคดีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทางฝ่ายปกครองนั้นควรจะอยู่ในอำนาจของเขตอำนาจศาลปกครองหรือศาลยุติธรรม

ดังนั้น หากนำระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาปกครองดังกล่าวมาปรับใช้ ศาลปกครองก็สามารถพิจารณาวินิจฉัยถึงความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีปัญหาเกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ โดยที่ผู้ฟ้องคดีไม่ต้องไปดำเนินคดีต่างศาลและต่างวิธีพิจารณากัน ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้อย่างแท้จริง

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขของการฟ้องคดีปกครองที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง

กรณีที่ผู้ฟ้องต้องการจะฟ้องคดีทางปกครอง แต่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อน มิฉะนั้นศาลปกครองจะไม่รับฟ้องนั้นเป็นกระบวนการที่ล่าช้าและอาจไม่ยุติธรรมต่อประชาชนผู้ฟ้อง จึง

ควรมีการแก้ไขในกระบวนการจุดนี้ ดังเช่นของประเทศฝรั่งเศสที่แยกการร้องเรียนภายในฝ่ายปกครองกับการฟ้องคดีทางปกครองต่อศาลปกครองโดยตรง เพื่อความสะดวกและความเป็นธรรมต่อผู้ฟ้อง

ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาของคดีทางปกครองของประเทศไทย ในกรณีที่มีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อนการฟ้องคดีปกครอง แต่ฝ่ายปกครองยังไม่ได้วินิจฉัยอุทธรณ์หรือยังไม่พ้นกำหนดเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการวินิจฉัยอุทธรณ์นั้น ควรมีมาตรการผ่อนปรนหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อนการฟ้องคดี ในกรณีที่มีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแล้ว แต่ฝ่ายปกครองยังไม่ได้วินิจฉัยอุทธรณ์หรือยังไม่พ้นกำหนดเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการวินิจฉัยอุทธรณ์ ก็ให้ผู้ฟ้องคดีที่ได้อุทธรณ์ภายในต่อฝ่ายปกครองไปแล้วไม่ต้องรอให้ฝ่ายปกครองวินิจฉัยอุทธรณ์ก่อน หรือไม่ต้องรอให้พ้นกำหนดเวลาสำหรับการวินิจฉัยอุทธรณ์ ให้สามารถฟ้องคดีปกครองได้ ซึ่งการจะดำเนินการดังกล่าวได้ต้องแก้ไขระเบียบที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองให้สามารถฟ้องคดีประเภทนี้ได้

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาระหว่างการพิจารณาคดี

ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา มีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคือ กรณีนี้ไม่ควรใช้หลักตีความอย่างเคร่งครัดในการพิจารณาเงื่อนไขการส่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวของผู้ร้องขอดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียว แต่ทั้งนี้ต้องนำหลักการไต่สวนมาใช้ประกอบกับการพิจารณาส่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวด้วย เนื่องจากศาลปกครองของประเทศก็เป็นระบบไต่สวน แต่ในบางกรณีเช่น เมื่อรับคำฟ้องแล้วต้องใช้หลักการไต่สวนเรื่องการขอคุ้มครองชั่วคราวตามที่ผู้ร้องขอ ขอมานำคำฟ้องหรือคำร้องแล้วแต่กรณี ในกรณีข้อเท็จจริงไม่ชัดเจนก็ควรจะมีการใช้หลักไต่สวนในการรับฟังความทุกฝ่าย มิใช่พิจารณาแต่เพียงข้อเท็จจริงในคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและคำฟ้องแต่เพียงอย่างเดียว โดยถ้าเป็นในกรณีที่เห็นได้ว่าเมื่อไม่คุ้มครองแล้วจะเกิดความเสียหายยากที่จะแก้ไขเยียวยา เมื่อผู้ฟ้องคดีชนะคดีแล้ว ซึ่งศาลสามารถพิจารณาได้ทุกขั้นตอน และกรณีไม่เป็นปัญหาต่อการบริหารงานของรัฐฝ่ายปกครองถึงขนาดที่ทำให้การบริหารงานของรัฐไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยอาจใช้มาตรการการตีความเงื่อนไขการส่งคำร้องขอชั่วคราวโดยใช้วิธีการผ่อนปรนเงื่อนไขของการส่งคำร้องดังกล่าว เช่น หากมีปัญหาลittleน้อยไม่ถึงขนาดที่ทำให้การบริหารงานของรัฐต้องหยุดชะงักหรือไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ดังเช่นประเทศฝรั่งเศสที่แม้โดยหลักแล้วการฟ้องคดีทางปกครองจะไม่ใช่เหตุให้ทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง แต่สภาแห่งรัฐก็ได้ตั้งข้อยกเว้นที่จะนำมาใช้

อย่างเคร่งครัด 2 มาตรการ ได้ การทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง และมาตรการ
ฉุกเฉิน

ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรกำหนดมาตรการในการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาได้ และให้นำมาตรการการคุ้มครองในกรณีฉุกเฉินตามกฎหมายที่แก้ไขในปัจจุบันนี้มาใช้บังคับควบคู่กับมาตรการ
ปรับทางปกครองในกรณีที่ฝ่ายปกครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวหรือปฏิบัติอย่างล่าช้าจนเป็น
ที่เสียหายถึงขนาดคำสั่งคุ้มครองนั้นไม่อาจบังคับได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ
ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้อย่างย

3. แนวทางการแก้ไขปัญหในชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลปกครอง

ปัญหาในการณีกำหนดผลของคำพิพากษาให้มีผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลใน
อนาคต ควรต้องใช้หลักการตีความนิติกรรมทางปกครองที่ฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครองดังกล่าว
นั้น ต้องบกพร่องในระดับที่เป็นโมฆะ ซึ่งการเป็นโมฆะนั้นต้องดูที่ผลเป็นหลักโดยทั่วไปความเป็นโมฆะคือ
การไม่ยอมรับว่ามีผลใดๆ เกิดขึ้นเลย อย่างในกรณีของประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจเต็ม มีการ
กำหนดผลของคำพิพากษาให้มีผลย้อนหลังด้วย เช่น การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองจะมีผลย้อนหลัง
กล่าวคือคำสั่งทางปกครองที่ถูกเพิกถอนจะถือว่าไม่เคยมีมาก่อน กรณีเช่นนี้ต้องให้คำพิพากษาที่ให้เพิก
ถอนคำสั่งดังกล่าวมีผลย้อนหลังได้ เพราะจะได้เยียวยาแก้ไขความเสียหายให้แก่คู่กรณีอย่างเป็นธรรม
ตัวอย่างเช่น ตำแหน่งเดิมของผู้ฟ้องคดีอาจมีเงินเดือนประจำตำแหน่งหรือมีสิทธิประโยชน์ในการทำงาน
ในตำแหน่งนั้น แต่ตำแหน่งที่ถูกโยกย้ายไปอาจไม่มีเงินประจำตำแหน่งหรือสิทธิประโยชน์ที่ผู้ฟ้องคดีมีอยู่
ในตำแหน่งเดิม ซึ่งควรต้องชดเชยเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ฟ้องคดีฝ่ายที่ชนะคดีนั้น จึงจะเกิดความ
เป็นธรรมแก่ผู้ฟ้องคดี

ส่วนกรณีคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลปกครองที่ให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งทางปกครองโดย
ให้มีผลไปในอนาคตหรือขณะใดขณะหนึ่งได้นั้น กฎหรือคำสั่งทางปกครองต้องไม่ขัดด้วยกฎหมายถึง
ระดับที่ทำให้คำสั่งทางปกครองไม่สมบูรณ์ซึ่งต้องแก้ไขโดยกระบวนการยุติธรรมทางปกครองโดยศาล
ปกครองมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเพิกถอนกฎหรือคำสั่งทางปกครองที่ไม่ขัดด้วยกฎหมายที่ไม่สมบูรณ์นั้น
โดยเพิกถอนผลในอนาคตเป็นหลักได้ เว้นแต่จำเป็นต้องเพิกถอนย้อนหลังหรือมิได้เกิดความเสียหายแก่
บุคคลที่สามหรือประโยชน์สาธารณะ

1. ปัญหาการขาดบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการบังคับคดีปกครอง

ปัญหาดังกล่าวมีได้ในหลายกรณี มีข้อเสนอแนะดังนี้

กรณีแรก ปัญหาการกำหนดคำบังคับับกรณีการฟ้องขอให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งห้ามการกระทำและมีคำขอให้กระทำการอื่นอีกต่อเนื่องมาในคำขอท้ายฟ้องด้วย ให้ใช้วิธีการให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวทางหรือระยะเวลาการปฏิบัติตามคำสั่งให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งห้ามกระทำการโดยให้ฝ่ายปกครองปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำพิพากษาภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดได้ เช่น เมื่อมีการเพิกถอนคำสั่งไล่ออกหรือคำสั่งโยกย้ายแล้วก็ควรแนะนำให้ฝ่ายปกครองผู้ซึ่งแพคดีนั้น ดำเนินการรับผู้ฟ้องคดีเข้ารับราชการในตำแหน่งเดิมที่สามารถกระทำได้ภายในระยะเวลาที่ศาลตั้งข้อสังเกตไว้

กรณีที่สอง ปัญหาการกำหนดคำบังคับับการฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งและมีคำขอให้มีการคำสั่งใหม่ ให้ใช้การตีความ โดยศาลสามารถกระทำได้หากเมื่อพิพากษาเพิกถอนคำสั่งดังกล่าวแล้ว ก็มีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองมีคำสั่งใหม่ดังกล่าวได้เช่นกัน

กรณีที่สาม ปัญหาการกำหนดคำบังคับับกรณีการฟ้องขอให้สั่งห้ามกระทำทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น การฟ้องบังคับให้ศาลปกครองสั่งห้ามฝ่ายปกครองกระทำการโดยฝ่ายปกครองใช้อำนาจไปรื้อถอนอาคาร หากเป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและยังไม่แล้วเสร็จ ศาลก็มีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ห้ามกระทำการต่อไปได้ แต่หากการกระทำการของฝ่ายปกครองเสร็จสิ้นไปแล้ว เช่น อาคารถูกรื้อถอนไปเสร็จสิ้นก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคดีนี้จะเป็นเรื่องของการเยียวยาความเสียหาย

กรณีที่สี่ ปัญหาการกำหนดคำบังคับับในกรณีที่เหตุแห่งการฟ้องคดีหมดสิ้นไป แต่หากวัตถุแห่งคดียังมีอยู่ และยังอาจจะมีประโยชน์ที่จะให้เพิกถอนคำสั่งนั้น ศาลไม่ควรสั่งจำหน่ายคดีแต่ควรพิจารณาคดีต่อไป

กรณีที่ห้า ปัญหาการบังคับคดีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ สามารถบังคับคดีโดยให้นำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในกรณีดังกล่าวได้ และสามารถใช้มาตรการปรับทางปกครองตามกฎหมายปัจจุบันได้อีกด้วย แต่หากเป็นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หากฝ่ายปกครองไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลปกครอง ก็สามารถบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการปรับทางปกครองได้ตามวิธีพิจารณาคดีปกครองในปัจจุบันเช่นกัน

กรณีที่หก ปัญหาในชั้นบังคับคดีในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองชำระเงิน ปัญหานี้ก็คือหากฝ่ายปกครองไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล ก็สามารถบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันอย่างเคร่งครัด คือศาลมีอำนาจสั่งปรับฝ่ายปกครองได้ตามมาตรา 75/4 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล

ปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2559

กรณีที่เกิดขึ้น ปัญหาเรื่องการปฏิบัติตามคำบังคับตามคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น ในการรอกการปฏิบัติตามคำบังคับไว้จนกว่าจะพ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ หรือรอกการบังคับไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุดนั้น แนวทางในการแก้ปัญหากรณีนี้ คือการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองในปัจจุบัน โดยคู่กรณีฝ่ายที่ชนะคดีมีคำขอเพื่อบังคับคดีไว้ก่อนตามหลักเกณฑ์และวิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด แต่ขณะนี่ยังไม่มีระเบียบที่ประชุมใหญ่ออกมาใช้บังคับ ศาลก็มีอำนาจนำมาตรการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวมาปรับใช้กับการขอให้บังคับคดีในกรณีดังกล่าวนี้

4. แนวทางการแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการขาดมาตรการช่วยเหลือประชาชนของศาลปกครองและหน่วยงานของรัฐในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง

แม้ว่าผู้ฟ้องคดีจะสามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องมีทนายความ รวมถึงยังมีมาตรการช่วยเหลือจากสำนักงานของศาลปกครองในการให้คำแนะนำด้วยก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอเนื่องจากผู้ฟ้องอาจไม่มีความรู้ที่มากพอ เพราะการแนะนำของทางหน่วยงานศาลนั้นก็อาจเป็นเพียงการแนะนำเบื้องต้นเช่น การตรวจคำฟ้อง การแนะนำให้แก้ไขคำฟ้อง หรือการเสียค่าธรรมเนียมในกรณีที่ไม่ครบถ้วนเท่านั้น ซึ่งไม่อาจเข้าไปช่วยเหลือในการดำเนินคดีแทนผู้ฟ้องได้

ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ สามารถแก้ไขระเบียบที่ประชุมใหญ่กำหนดให้ในคดีปกครองที่ประชาชนไม่มีทนายความหรือผู้มีความรู้ความสามารถในคดีปกครองเช่น นักนิติศาสตร์ในทางกฎหมายมหาชนเข้ามาดำเนินคดีแทนตนและประสงค์ที่จะมีทนายความหรือนักนิติศาสตร์ในทางกฎหมายมหาชนเข้ามาดำเนินคดีแทนตนดังกล่าว ให้สามารถร้องขอต่อศาลปกครองขอให้จัดหาทนายความหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถซึ่งเป็นนักนิติศาสตร์ในทางกฎหมายมหาชนเข้ามาช่วยดำเนินคดีแทนให้ โดยให้รัฐรับภาระเป็นผู้สนับสนุนนอกค่าใช้จ่ายในการแต่งตั้งทนายความหรือนักนิติศาสตร์ในทางกฎหมายมหาชนมาดำเนินคดีแทนผู้ฟ้องคดี โดยให้เป็นไปตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของระเบียบแห่งที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดกำหนด

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ได้องค์ความรู้ในเรื่องกฎหมายของประเทศเยอรมนี ทั้งในเรื่องของการการแบ่งอำนาจศาลในการพิจารณาคดีประเภทต่าง ๆ ที่ชัดเจน เจื่อนไขในการฟ้องคดีปกครองต่าง ๆ เช่น เจื่อนไขในการฟ้องสามารถแบ่งได้ 2 ประการคือ คดีปกครองที่จะนำมาฟ้องจะต้องอยู่ภายใต้มาตรา 18 ถึง มาตรา 20 ของพระราชบัญญัติ และประการที่ 2 คดีปกครองที่จะนำมาฟ้องจะต้องเป็นเรื่องที่อาจใช้สิทธิทางศาลปกครองได้ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการมองเห็นประเด็นปัญหาของกฎหมายไทยในเรื่องของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน รวมทั้งได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับ (1) การแก้ไขปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน (2) การแก้ไขปัญหาในชั้นของการฟ้องคดีปกครอง การนำระเบียบที่ประชุมใหญ่ของตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 41 วรรคสอง มาปรับใช้ และมีมาตรการผ่อนปรนหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อนการฟ้องคดีในกรณีที่มีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง (3) การแก้ไขปัญหาในระหว่างการพิจารณาคดี คือไม่ควรใช้หลักตีความอย่างเคร่งครัด แต่นำหลักการไต่สวนมาใช้ประกอบกับการพิจารณาสั่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว (4) การแก้ไขปัญหาในชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลปกครองควรใช้หลักการตีความนิติกรรมทางปกครองที่ฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครองเกี่ยวกับการกำหนดผลของคำพิพากษาให้มีผลย้อนหลังหรือไม่หรือมีผลในอนาคต และเพิ่มบทบัญญัติบางประการที่เกี่ยวกับการบังคับคดีปกครอง เช่น ปัญหาการกำหนดค่าบังคับการฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งและมีคำขอให้มีการสั่งใหม่ ให้ใช้การตีความ โดยศาลสามารถกระทำได้หากเมื่อพิพากษาเพิกถอนคำสั่งดังกล่าวแล้ว ก็มีคำพิพากษาให้ฝ่ายปกครองมีคำสั่งใหม่ดังกล่าวได้เช่นกัน เป็นต้น และ (5) การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการขาดมาตรการช่วยเหลือประชาชนของศาลปกครองและหน่วยงานของรัฐในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองโดยการแก้ไขระเบียบที่ประชุมใหญ่อำหนดให้ใช้คดีปกครองที่ประชาชนไม่มีทนายความหรือผู้มีความสามารถในคดีปกครอง และรัฐรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งตั้งทนายความหรือนักนิติศาสตร์ดำเนินคดีแทนผู้ฟ้องคดี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปต่อยอดได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการพิจารณาในทุกปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนนั้น ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่ปัญหาจะเกิดจากโครงสร้างตัวบทกฎหมายที่อาจจะมีการกำหนดหรือระบุที่ไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่าควรมีการนำพระราชบัญญัติและระเบียบที่ประชุมใหญ่มาทบทวนและแก้ไขและเพิ่มเติมให้มีความครอบคลุมมากขึ้น อาทิ การแก้ไขปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองในชั้นของการฟ้องคดีปกครองนั้น เห็นสมควรให้นำระเบียบที่ประชุมใหญ่ของตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 41 วรรคสอง มาปรับใช้และเพิ่มมาตรการผ่อนปรนหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีที่ต้องมีการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อนการฟ้องคดี ในส่วนของปัญหาในระหว่างการพิจารณาคดีนั้น ไม่ควรใช้หลักตีความอย่างเคร่งครัด แต่ให้นำหลักการได้ส่วนมาใช้ ประกอบกับการพิจารณาสั่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว อีกทั้งปัญหาในชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลปกครอง ควรต้องใช้หลักการตีความนิติกรรมทางปกครองที่ฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครอง

2. การทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าในการทำวิจัยครั้งต่อไปให้มีการเพิ่มกฎหมายต่างประเทศเพิ่ม โดยอาจจะหยิบยกประเทศที่มีระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน หรือจากประเทศที่มีระบบและกระบวนการในการดำเนินการที่ดี เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหามีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่กฎหมายประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ และให้เกิดการแก้ไขหรืออุดช่องโหว่ของกฎหมายเหล่านั้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ อาจมีการพูดถึงประเด็นการตรากฎหมายขึ้นมาโดยเฉพาะ กฎหมายที่สามารถแก้ไขปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ อาทิ การบัญญัติถึงอำนาจการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมและศาลปกครองที่แบ่งออกจากกันอย่างชัดเจน ระบุระยะเวลาการพิจารณาเงื่อนไขในการฟ้องคดีปกครองที่ชัดเจน ตายตัว และให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว กฎหมายที่มีการระบุถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองหรือช่วยเหลือประชาชนของศาลปกครองและหน่วยงานของรัฐให้มีความชัดเจน รวมถึงการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดูแลกรณีการฟ้องที่เข้าข่ายปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน เพื่อช่วยเหลือ ดูแล และให้คำปรึกษาแก่ประชาชนทุกคน

การอ้างอิง

ภาษาไทย

- เข็มจิรา รัตนรังษี. (2561). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินคดีปกครอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2567, จากเว็บไซต์ https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:165983.
- นรุฒม์ พัฒนไพศาลชัย (2563). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองในชั้นภายในฝ่ายปกครอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2567, จากเว็บไซต์ https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:183704.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542
- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ของตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543
- ฤทัย หงส์สิริ. (2566). ศาลปกครองและการดำเนินการคดีในศาลปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สงกรานต์ ป่องบุญจันทร์. (2555). ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนการพิพากษาของศาลปกครอง (1). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2567, จากเว็บไซต์ <https://enlawfoundation.org/ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการค/>.
- สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์. (2562). ปัญหาเขตอำนาจศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการดำเนินการทางปกครองในเรื่องสิทธิในที่ดิน: ตัวอย่างแนวทางแก้ไขปัญหาของประเทศฝรั่งเศส. วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 7(2). 89-100. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2567, จากเว็บไซต์ <http://www.niti.ubru.ac.th/lawjournal/fileuploads/2-2562/รวมเล่มฉ.2%20กค-ชค%2062.pdf>.

Translated References

- Act on Establishment of the Administrative Court and Administrative Court Procedure,
B.E. 1999

- Boongbunchan, S. (2012). *Problems with pre-trial protection. (1)*. 2023 [cite, 10 November 2023], Available from <https://enlawfoundation.org/ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการค/>. (in Thai)
- Pattanapaisanchai., N. (2020). *Legal problems regarding appeals of administrative orders by administrative divisions* (Master's thesis, Thammasat University) [online]. 2023 [cite, 10 November 2023], Available from https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:183704. (in Thai)
- Rattanarangsri, K. (2018). *Legal problems regarding delays in ruling case litigation* (Master's thesis, Thammasat University) [online]. 2023 [cite, 10 November 2023], Available from https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:165983. (in Thai)
- Rule of the General Assembly of Judges of the Supreme Administrative Court on Administrative Court Procedure, B.E. 2543.
- Worapanyananan, S. (2019). Jurisdictional problems in disputes regarding the exercise of power or administrative actions in Land rights: Examples of French solutions. *Ubon Ratchathani Rajabhat Law Journal*. 7(2). 89-100. 2023 [cite, 10 November 2023], Available from <http://www.niti.ubru.ac.th/lawjournal/fileuploads/2-2562/รวมเล่มฉ.2%20กค-คค%2062.pdf>. (in thai)
- Hongsiri, R. (2023). *The Administrative Court & Litigation in Administrative Court* (12th edition). Bangkok: Winyuchon. (in Thai)

ปัจจัยที่มีผลต่อกระแสความนิยมของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 :
กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4

The study of the factors on the popularity of Move Forward
Party in the 2023 National Election:
The Case Study of Electoral District No.1 and 4

[Received: April 11, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: May 29, 2024]

ศราวุฒิ วรรณโสภา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Sarawut Wannasopha

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

ชลธิชา มณีรัตน์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Chonthicha Maneerat

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

ประเทือง ม่วงอ่อน

อาจารย์คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Pratueang MOUNG-ON

Ph.D., Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

ฐิติมาพร อินทร์โสม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Thitimaporn Insom

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

สุธิดา จุมครอง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Suthida Chumkhong

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Pratueang MOUNG-ON, Ph.D., Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University,
Thailand. E-mail: na.sisaket20@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระแสนิยมของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ของพรรคก้าวไกล ได้รับความนิยมในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 (2) ศึกษามุมมองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีต่อด้านนโยบายของพรรคก้าวไกล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากสื่อโซเชียลมีเดีย การสัมภาษณ์และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา ค้นพบว่า (1) กระแสนิยมของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ (1.1) ปัจจัยด้านกระแสนิยมที่มาจากพรรค กระแสพรรคเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ช่วยหนุนเสริมทำให้ผู้สมัครพรรคก้าวไกลได้รับความนิยมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 กระแสพรรครวมถึงกระแสนิยมในตัวหัวหน้าพรรคก้าวไกล คือ คุณพิธา ลี้มเจริญรัตน์ กระแสนิยมจากแนวนโยบายของพรรค และภาพลักษณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับพรรคก้าวไกล (1.2) ปัจจัยด้านตัวบุคคลผู้สมัคร กระแสนิยมที่เกิดขึ้นจากตัวผู้สมัคร โดยผู้สมัครจะต้องแสดงบทบาท ทำกิจกรรม ลงพื้นที่ให้ประชาชนรับรู้อย่างต่อเนื่องด้วย จึงจะทำให้ผู้สมัครจากพรรคก้าวไกลบุคคลนั้นมีโอกาสชนะการเลือกตั้ง (1.3) ปัจจัยด้านความต้องการของประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งมาหลายสมัย (1.4) ปัจจัยด้านกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ความสั่นไหวกับระบบการเมืองและสังคมแบบเดิม ๆ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ เป็นต้น (2) มุมมองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ที่มีต่อด้านนโยบายของพรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชาชนมีความหวังในแนวนโยบายของพรรคก้าวไกล และมองว่านโยบายที่นำเสนอจะสามารถแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศได้ ข้อเสนอแนะ กระแสพรรคเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้ผู้สมัครพรรคก้าวไกลได้รับความนิยม แต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้สมัครคนนั้นได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ตัวผู้สมัครจะต้องลงพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โฆษณาประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ เพื่อให้เกิดความนิยมในตัวผู้สมัครเองด้วย แล้วอาศัยกระแสพรรคเป็นตัวหนุนเสริม สนับสนุน เพื่อต่อสู้กับกระแสการใช้เงินซื้อเสียง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่สังคมชนบท หรือเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

คำสำคัญ : พรรคก้าวไกล; จังหวัดอุบลราชธานี; ความนิยม

Abstract

The study of the factors on the popularity of Move Forward Party in the 2023 National Election: The Case Study of Electoral District No.1 and 4 has 2 objectives; (1) to study the factors on the popularity of Move Forward Party's candidates in Ubon Ratchathani in the National Election on 14 May 2023 (Electoral District No.1 and 4); and (2) to examine the perspectives of the voters in the Electoral District No.1 and 4 in Ubon Ratchathani towards the policy of Move Forward Party. This research is qualitative and data was acquired from social media platforms. Other methods include interviews and analysis of related documents. The findings indicate that the popularity of the candidates for the member of parliaments has 4 components. First, the popularity of the party is the most important factor that leads to the popularity of the candidates from Move Forward Party in the 2023 National Election in Ubon Ratchathani. This includes the popularity of Pita Limjaroenrat as the Head of Move Forward Party and other related images as well. Second, it is the candidates' personal factors that they have to continuously play a role in running political campaigns and visiting the people themselves so that they have more chances to win the election. Third, the voters' demands must be mentioned as they wanted changes and the replacement of the former members of the parliament who have represented the electoral districts for many years. Fourth, the demand for social and political changes are the factors as the young generation voters are desperate with the same old political and social structure. In addition, the perspectives of the voters in the Election District No. 1 and 4. In Ubon Ratchathani towards the policy of Move Forward Party indicate that they have hope in the party's policy. They foresaw their potentials that will bring about the structural changes both at the local and national level. This research recommends that the popularity of the party leads to popularity of the candidates. However, it is not enough to win the election. The candidates must enter the electoral districts and run the political campaigns with the community for their public relations. The eligible voters will have a chance to get to know the candidates. The popularity of the party will be

the support in the competition with the trend of vote-buying especially in the rural areas and those under the authority of Subdistrict Administrative Organization.

Keywords: Move Forward Party; Ubon Ratchathani; Popularity

บทนำ

การเลือกตั้งใน พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ที่มาจากการคัดเลือกของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) สภาแต่งตั้งที่มาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) หรือคณะรัฐประหารที่มี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้า ซึ่งการเลือกตั้งดังกล่าวล้นเต็มไปด้วยปัญหาทั้งก่อนการเลือกตั้ง และหลังการเลือกตั้ง โดยปัญหาหลัก ๆ คือ ปัญหาการรายงานผลคะแนน จึงทำให้การเลือกตั้งที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งที่ตึงเครียดทางการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ครองอำนาจการปกครอง ตั้งแต่มีการทำรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ส่งผลให้การกระจายอำนาจถูกแช่แข็ง โดยการเลือกตั้งในครั้งนี้ถือเป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนให้ความสนใจและจับตามองมากที่สุด เนื่องจากเสียงวิจารณ์ความโปร่งใสคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น (กกต.) ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ประกาศแบ่งเขตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อออกเป็น 11 เขต ซึ่งเพิ่มจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 มา 1 เขต

อย่างไรก็ตาม การที่พรรคอนาคตใหม่ได้รับความนิยมอย่างสูง จึงทำให้มีหลายกลุ่มอำนาจเก่าเกิดความไม่พอใจต่อการเติบโตอย่างรวดเร็วของพรรคอนาคตใหม่ หลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 จบลงนายศรีสุวรรณ จรรยา ได้ร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้มีการตรวจสอบสัญญาเงินกู้ระหว่างนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ที่ได้ให้พรรคกู้เงิน เป็นจำนวน 191.2 ล้านบาท เพื่อใช้ในช่วงก่อนการเลือกตั้ง ว่ามีความชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (BBC NEWS ไทย, 2566)

ต่อมา หลังมีการพิจารณาเอกสารและหลักฐานของศาล คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติ 5 ต่อ 2 เสียง ให้มีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีการพิจารณาสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ เพราะเป็นการกระทำความผิดมาตรา 72 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ต่อมาในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งวินิจฉัยให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ พร้อมตัดสิทธิ์ทางการเมืองของ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ในการเป็นกรรมการบริหารพรรค เป็นเวลา 10 ปี ทำให้พรรคอนาคตใหม่เป็นพรรคการเมืองที่มาไวไปไว โดยสมาชิกที่เหลือของพรรคอนาคตใหม่ ก็ได้มีการรวมตัวกันเป็นพรรคใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “พรรคก้าวไกล” ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 โดยมีนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ เป็นหัวหน้าพรรค (BBC NEWS ไทย, 2566)

ทั้งนี้ การเกิดขึ้นของพรรคก้าวไกลหลังจากพรรคอนาคตใหม่ถูกยุบ ทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งในช่วงนั้นมีกระแสต่าง ๆ มากมายจากหลายพรรค เช่น ในเรื่องนโยบาย จุดยืนของพรรค เป็นต้น กระแสพรรคที่มาแรง คือ พรรคก้าวไกล ทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นในตัวของหัวหน้าพรรคก้าวไกลอาจจะเป็นคนรุ่นใหม่ ที่ได้นำปัญหามาจัดทำเป็นนโยบายต่าง ๆ เช่น นโยบายไฮไลต์ นโยบาย 100 วันแรก และนโยบายหลักดันต่อสุดท้าย คือ นโยบายเกี่ยวกับอาชีพ ดังนั้น ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งจาก ข่าวสารทางโทรทัศน์

หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ทั้งการรณรงค์หาเสียง นโยบายการหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง ทำให้กระแสความนิยมของพรรคก้าวไกลพุ่งขึ้นจากเดิมมาก ซึ่งเป็นโอกาสดีที่จะทำให้พรรคก้าวไกลได้รับคะแนนเสียงจากประชาชน โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตเมืองที่มีทั้งชนชั้นกลาง ชนชั้นแรงงาน และผู้ประกอบการ ที่ได้รับผลกระทบจากรัฐบาลชุดก่อนเป็นระยะเวลายาวนานถึง 9 ปี เวลาล่วงเลยมาถึงวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่ประชาชนจะได้ใช้สิทธิใช้เสียงของตนเองอีกครั้งในการกำหนดอนาคตของตนเองและประเทศ สุดท้ายทำให้พรรคก้าวไกลได้ที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตจำนวน 112 ที่นั่ง และได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ 39 ที่นั่ง รวมแล้วได้ทั้งหมด 151 ที่นั่ง ทำให้พรรคก้าวไกลได้คะแนนเสียงมาเป็นอัน 1 และเป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล (BBC NEWS ไทย, 2566)

ภาพที่ 1 ผลคะแนนระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566

อันดับ	ส.ส.เขต	คะแนน
1	 นายวรสิทธิ์ ภัลลิตนันท์ เพื่อไทย	32,468
2	 นายวิศรุต สวัสดิ์วร ก้าวไกล	31,112

ที่มา : ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป พ.ศ. 2566 โดย สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2566 (<https://ectreport66.ect.go.th/overview>)

ภาพที่ 2 ผลคะแนนระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566

อันดับ	ส.ส.เขต	คะแนน
1	 นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี เพื่อไทย	39,462
2	 นายวัฒนชัย มากมูล ก้าวไกล	31,052

ที่มา : ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป พ.ศ. 2566 โดย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566 (<https://ectreport66.ect.go.th/overview>)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตของพรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 เขตเลือกตั้งที่ 1 อำเภอเมืองอุบลราชธานี (ยกเว้นตำบลไร่น้อย ตำบลหัวเรือ ตำบลชีเหล็ก ตำบลปะอาว และตำบลหนองขอน) และเขตเลือกตั้งที่ 4 อำเภวารินชำราบ อำเภอสำโรง (เฉพาะตำบลสำโรง ตำบลโคกก่อง และตำบลบอน) ซึ่งเป็นการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกของผู้แทนทั้ง 2 เขต โดยเขตเลือกตั้งที่ 1 นายวิศรุต สวัสดิ์วีร ได้คะแนนทั้งหมด 31,112 คะแนน และเขตเลือกตั้งที่ 4 นายวัฒนชัย มากมูล ได้คะแนนเสียงทั้งหมด 31,052 คะแนน ซึ่งทั้ง 2 เขตของพรรคก้าวไกล คะแนนใกล้เคียงกับพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง ถึงแม้พรรคก้าวไกลจะเป็นพรรคใหม่ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียง อาจจะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเป็นคนรุ่นใหม่ การมีจุดยืนความต้องการให้ประชาชนทุกคนมีชีวิตที่เท่าเทียมกัน การลงพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ผู้ลงสมัครเป็นคนรุ่นใหม่ที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งการทำงานผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องการนำเสนอได้ง่าย อีกทั้งพรรคก้าวไกลเป็นพรรคที่กลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมให้ความสนใจ เกิดกลุ่มคนหรือประชาชนที่มีอายุครบ 18 ปี มากขึ้นจากเดิม (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2567) เกิดหัวคะแนนธรรมชาติ หรือประชาชนต้องการการเปลี่ยนแปลง หรืออาจจะเกิดจากตัวแปรหรือ

ปัจจัยอื่นๆ ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อตรวจสอบข้อสมมติฐานดังกล่าว โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งที่ 1 อำเภอเมืองอุบลราชธานี (ยกเว้นตำบลไร่น้อย ตำบลหัวเรือ ตำบลขี้เหล็ก ตำบลปะอาว และตำบลหนองขอน) และเขตเลือกตั้งที่ 4 อำเภวารินชำราบ อำเภอสำโรง (เฉพาะตำบลสำโรง ตำบลโคกก่อง และตำบลบอน)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ของพรรคก้าวไกล ได้รับความนิยมในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566

2) เพื่อศึกษามุมมองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีต่อด้านนโยบายของพรรคก้าวไกล

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดที่สำคัญ ประกอบด้วย

1) ทฤษฎีพรรคการเมือง

พรรคการเมือง คือ กลุ่มของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองคล้าย ๆ กันหรือมีอุดมคติทางการเมืองในแนวทางเดียวกัน รวมตัวกันเพื่อให้มีการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองตามวิถีทางของการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อต่อรองผลประโยชน์ต่าง ๆ หรือเพื่อมุ่งหวังเข้าไปเป็นรัฐบาลทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ก็คือ พรรคการเมือง (Political Party) นั่นเอง ซึ่งก็มีผู้ให้คำนิยามของคำว่า พรรคการเมืองไว้หลายท่าน อาทิเช่น วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2544) ได้ให้นิยามพรรคการเมืองว่า กลุ่มคนที่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเดียวกันจัดตั้งเป็นรากฐาน ที่มีองค์กรที่แน่นอนชัดเจน มีการกำหนดแนวทางหรือทางเลือกที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญในการปกครองและการบริหารประเทศในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในอำนาจรัฐจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ นอกจากนี้ยังมีคำอธิบายเกี่ยวกับพรรคการเมืองได้สรุปความหมายของพรรคการเมืองไว้สองประการด้วยกัน

ต่อมาคือ พรรคก้าวไกลยังคงยึดหลักการสำคัญ 3 ประการในการทำงาน ดังนี้

1.1) เป็นพรรคการเมืองที่มุ่งมั่นการทำงานการเมืองอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ พรรคก้าวไกลยังคงมุ่งมั่นที่จะเสนอนโยบายที่ก้าวหน้า สร้างการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทลายการผูกขาดทางเศรษฐกิจ และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงทุน ทรัพยากร และสวัสดิการ โดยที่นโยบายของพรรคจะเกิดจาก (1) การวิเคราะห์วิจัยทางวิชาการ (2) การมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านการเข้ารับฟังปัญหาในพื้นที่โดยตรง (3) การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างนโยบายต่างประเทศ

ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองนั้น พรรคก้าวไกลมุ่งมั่นที่จะแข่งขันกับพรรคการเมือง อื่น ๆ ในฐานะของคู่แข่งทางการเมือง ไม่ใช่ศัตรูทางการเมือง พรรคก้าวไกลมุ่งมั่นที่จะเอาชนะใจประชาชน ด้วยการนำเสนอนโยบายที่ก้าวหน้า และสร้างผลประโยชน์แก่ประชาชน ไม่ใช่การทำลายล้างกันทางการเมืองโดยไม่เลือกวิธีการ

1.2) เป็นพรรคการเมืองของประชาชน

พรรคก้าวไกล มีสมาชิกพรรคทุกคนเป็นเจ้าของพรรคร่วมกัน โดยแสดงออกผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคทั้งในแง่ของการระดมทุน และการตัดสินใจทางการเมือง ทั้งนี้ในส่วนการระดมทุนจากสมาชิกและผู้สนับสนุน เราจะเดินทางไปจัดกิจกรรมทั่วประเทศ ด้วยกิจกรรมในหลาย ๆ รูปแบบ และด้วยการดำเนินกิจกรรมของพรรคก้าวไกลที่อาศัยทรัพยากรจากการระดมทุนจากสมาชิกและผู้สนับสนุน พรรคก้าวไกล จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง กรรมการบริหารพรรค กับสมาชิกพรรค ซึ่งไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานระหว่าง “เจ้านาย - ลูกน้อง” แต่ทุกคนต่างก็มีส่วนที่เปรียบเสมือนเป็นเจ้าของพรรคการเมืองร่วมกัน ทั้งนี้ผู้บริหารพรรคเพียงไม่กี่คนจึงไม่อาจกำหนดความเป็นไปของพรรคได้ และไม่อาจกำหนดตัวผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ได้ตามอำเภอใจ ที่สำคัญ คือ เงินที่ได้จากการระดมทุน รายรับ – รายจ่าย จะถูกนำมาเปิดเผยต่อสมาชิกพรรคเพื่อสร้างความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ตรวจสอบได้ เมื่อสมาชิกพรรคทุกคนเป็นเจ้าของพรรคร่วมกันแล้ว สมาชิกทุกคนย่อมมีอำนาจในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของพรรค ตามการออกแบบโครงสร้าง และการดำเนินการที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ

1.3) เป็นพรรคการเมืองที่มุ่งการทำงานการเมืองระยะยาว

พรรคก้าวไกลไม่ใช่พรรคการเมืองเฉพาะกิจที่มุ่งหมายทำงานเฉพาะการเลือกตั้งเป็นครั้ง ๆ ไป หากแต่ยังสืบทอดทางอุดมการณ์มาจากพรรคอนาคตใหม่ที่ถูกยุบพรรค เมื่อ พ.ศ. 2562 แน่อนว่าการเลือกตั้งเป็นพื้นที่สำคัญในการรณรงค์ทางการเมือง เป็นกลไกสำคัญในการทำให้พรรคการเมืองได้เข้าสู่อำนาจรัฐ เพื่อผลักดันนโยบายให้เกิดผล แต่การเลือกตั้งก็ไม่ใช่ทั้งหมดของการเมือง พรรคก้าวไกลจะเป็นพรรคการเมืองที่มีชีวิตตลอดเวลา ไม่ใช่จะขยับกระดือหรือรี้นทำงานเฉพาะในช่วงฤดูกาลเลือกตั้งเท่านั้น แต่พรรคก้าวไกลจะทำงานอย่างต่อเนื่องไม่มีวันหยุด เมื่อมีการเลือกตั้งพรรคก้าวไกลจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งลงแข่งขัน และทำงานรณรงค์ทางการเมืองอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เพื่อเข้าไปใช้อำนาจทางการเมืองในการเปลี่ยนแปลงประเทศ ซึ่งพรรคก้าวไกลต้องการมีอำนาจมิใช่เพื่อนำอำนาจมาสนองประโยชน์ส่วนตัว แต่พรรคก้าวไกลจำเป็นต้องมีอำนาจ เพื่อคืนอำนาจให้ถึงมือประชาชน ทั้งนี้เมื่อผ่านการเลือกตั้งมาแล้ว สมาชิกพรรคที่เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองก็จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สุดความสามารถ ส่วนพรรคก้าวไกลก็จะทำงานอย่างต่อเนื่องทั้งการจัดหลักสูตร “ห้องเรียนก้าวไกล” เพื่อที่จะเผยแพร่ความรู้และหลักการประชาธิปไตย พร้อมทั้งการทำงานเชิงประเด็น ในพื้นที่อย่างแข็ง

ชั้นและต่อเนื่อง พรรคก้าวไกลจะสร้างพรรคที่ทันสมัยและเป็นมิตรต่อทุกคน เป็นพื้นที่สำหรับการใช้
สอยร่วมกัน จัดกิจกรรมให้กับเยาวชน นิสิต นักศึกษา ได้มาพบปะพูดคุยกัน

สรุปได้ว่า พรรคการเมือง คือ การรวมกลุ่มของคนที่มียุทธศาสตร์ อุดมการณ์ ความคิด หรือ
เป้าหมายทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในทิศทางเดียวกัน โดยพรรคการเมืองมีหน้าที่เป็นตัวแทน
ของประชาชนในการเข้าไปผลักดันนโยบายต่าง ๆ การบริหารประเทศ และแนวทางหรือนโยบายในการ
บริหารของแต่ละพรรค ที่มีความแตกต่างกันไปตามอุดมการณ์ของพรรคการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองที่
จะได้เข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารจะถูกคัดเลือกโดยประชาชน ผ่านระบบการเลือกตั้ง เช่นเดียวกับการ
ศึกษาพรรคการเมืองคือ พรรคก้าวไกล

2) แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระบอบการเมืองต่าง ๆ นั้น ในแง่มุมหนึ่ง
นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับ
ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับกระบวนการปกครอง
ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นหัวใจของกิจกรรมทางการเมืองทุกระบบ ซึ่งในการศึกษาพฤติกรรมการ
ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในสังคมสมัยใหม่นั้น ยังมีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้นกว่าการนำเสนอ
เพียงแนวคิดการเลือกอย่างมีเหตุผลเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องศึกษาควบคู่กันไปกับทฤษฎีปัจจัย
กำหนด (Deterministic Theory) กล่าวคือ ศึกษาว่าในการลงคะแนนเสียงนั้น มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อ
การตัดสินใจทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งโดยในทางทฤษฎีแล้ว ได้กำหนดปัจจัยทั่วไป เช่น เพศ
อายุ อาชีพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย ฯลฯ เหล่านี้ เป็นปัจจัยขั้นพื้นฐาน แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัจจัยทาง
สังคม การเมือง ที่ส่งผลต่อการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงอีกด้วย

ปัจจัยที่ 1 คือ การพึงพาต่อรัฐหรือ เป็นลูกจ้างรัฐ ข้าราชการ

ปัจจัยที่ 2 คือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของรัฐหรือตัวผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ด้วย

ปัจจัยที่ 3 คือ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งโดยไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ,
2553)

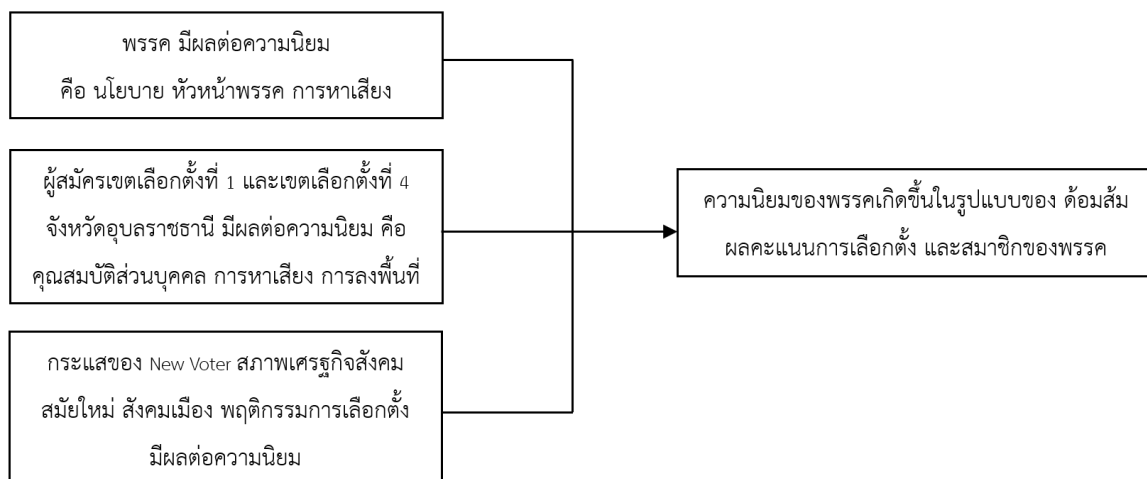
นอกจากนี้ มีงานศึกษาที่ได้ค้นพบว่า อะไร คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
โดยเฉพาะพฤติกรรมในการเลือกตั้งของประชาชนผู้ใช้สิทธิลงคะแนน อะไร คือ แหล่งที่มาของคุณค่า
และกระบวนการเคลื่อนไหวที่ช่วยรักษาสันติสุข หรือเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตย รวมทั้ง
อธิบายว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกตั้ง นอกจากจะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกแล้ว ทั้งนี้ยังมีผลต่อการ
ตัดสินใจว่าจะลงคะแนนเสียงหรือไม่ (สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ, 2553)

3) แนวคิดการหาเสียงเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ภิเชก ชัยนิรันดร์ (2553) ได้ให้นิยามของสื่อสังคมออนไลน์ คือ สื่อที่สามารถตอบสนองกันได้หลายทิศทาง ผ่านการใช้งานเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์อาจอยู่ในรูปแบบของข้อความ เสียง รูปภาพหรือวิดีโอ ผู้ใช้งานสามารถโต้ตอบกันได้ผ่านการใช้งานบนเว็บไซต์หรือสื่อต่าง ๆ โดยสื่อออนไลน์ คือ สื่อที่ทุกคนสามารถเข้าใช้งานได้ สามารถใช้งานร่วมกันหลาย ๆ คนในการสนทนาได้ (Many-to-Many) จนเกิดเป็นกลุ่มทางสังคมออนไลน์สำหรับผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน เช่น การรวมกลุ่มกันของคนที่มีความชื่นชอบพรรคก้าวไกล โดยใช้ชื่อว่า “ด้อมส้ม” อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าไปสร้าง Content เพื่อเผยแพร่เรื่องราวหรือสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอได้ หากเนื้อหาของ Content นั้น เป็นที่ชื่นชอบของคนหมู่มาก ก็จะเป็นผู้ทรงอิทธิพล (Influencers) ทำให้มีผู้ติดตาม ดูเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ และหากเป็นในทางการตลาดก็จะทำให้สามารถโน้มน้าวใจบุคคลอื่นในการตัดสินใจซื้อสินค้า บริการ หรือเชื่อในสิ่งที่พูดได้โดยง่าย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อกระแสดความนิยมของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2566 : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ของพรรคก้าวไกล ได้รับความนิยมในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 และศึกษามุมมองของประชาชน ในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ที่มีต่อด้านนโยบายของพรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ ประกาศ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 รวมทั้งสิ่งพิมพ์เอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group interview) ซึ่งการสัมภาษณ์นี้หาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง ได้แก่ ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 พรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย

นายวิศรุต สวัสดิ์วร ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 พรรคก้าวไกล

นายวัฒนชัย มากมูล ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 4 พรรคก้าวไกล

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวแทนประชาชน ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระแสนิยมของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนทั้งสิ้น 20 คน

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวแทนประชาชน พิจารณาจากความรู้ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ หรือความเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เช่น เป็นหัวหน้าคะแนนให้พรรคการเมือง เป็นผู้นำชุมชน หรือเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองในพื้นที่มาโดยตลอด

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ของพรรคก้าวไกล ได้รับความนิยมในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566

1.1) ปัจจัยที่มาจากพรรคการเมือง

พบว่า พรรคการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประการแรก พรรคก้าวไกลมี 1 จุดยืนที่ชัดเจน คือ “จุดยืนมีลุงไม่มีเรา มีเราไม่มีลุง” ตลอดการหาเสียงในช่วงก่อนการเลือกตั้งพรรคก้าวไกลมีการย้ำชัดเกี่ยวกับจุดยืนดังกล่าว ทั้งในการปราศรัย

และการตอบคำถามกับสื่อมวลชน ทำให้เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนการเลือกตั้ง โดยในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 มีการปราศรัยครั้งใหญ่ของพรรคก้าวไกลก่อนการเลือกตั้งเพียง 2 วัน ที่ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย - ญี่ปุ่น) เขตดินแดง นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคและแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีของพรรคก้าวไกล ได้ขึ้นปราศรัย และย้ำชัดถึงจุดยืนของพรรคก้าวไกล ว่าพรรคก้าวไกลไม่ต้องการที่จะจับมือกับชั่วอำนาจเดิม และคำตอบสุดท้ายที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา คือ มีลุงไม่มีเรา จากการปราศรัยและการหาเสียงของพรรคก้าวไกลที่ได้ย้ำถึงจุดยืนดังกล่าวของพรรค จากการสัมภาษณ์นายวิศรุต สวัสดิ์ทวี ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ในช่วงแรกของการหาเสียง กระแสการแลนด์สไลด์ของพรรคคู่แข่งถือว่ามาแรงไม่ต่างจากพรรคก้าวไกล แต่จุดเปลี่ยนที่สำคัญได้เกิดขึ้นจากความชัดเจนกว่าของพรรคก้าวไกล ในเรื่องจุดยืนการไม่จับมือกับ 3 ป. และจุดยืนมีลุงไม่มีเรา ทำให้กระแสของพรรคก้าวไกลได้พุ่งสูงขึ้น แต่ในช่วงเดียวกันกระแสของพรรคคู่แข่งก็ได้ลดลงเรื่อย ๆ กลายเป็นกระแสของพรรคก้าวไกลพุ่งขึ้นแทน (สัมภาษณ์วันที่ 20 สิงหาคม 2566) โดยความชัดเจนนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้กระแสของพรรคก้าวไกลมาแรงกว่าพรรคอื่น ๆ ในช่วงใกล้เลือกตั้ง ซึ่งจากกระแสมติของพรรคที่ได้เพิ่มมากขึ้นจากจุดยืนที่พรรคก้าวไกลมีส่งผลถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้คะแนนเสียงของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้งมีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย จากความเชื่อมั่นและต้องการเปลี่ยนแปลงของประชาชน

ประการที่สอง อุดมการณ์ของพรรคก้าวไกล ซึ่งอุดมการณ์ของพรรคก้าวไกลมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความชอบธรรมสูงสุดในการกำหนดอนาคตของตนเอง เชื่อมั่นในความเป็นไปได้ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและอำนาจรัฐต้องยึดโยงกับประชาชน อุดมการณ์ของพรรคก้าวไกลมีการให้ความสำคัญที่ประชาชนเป็นหลักและประชาชนเป็นใหญ่สำหรับพรรค จากการสัมภาษณ์นายวิศรุต สวัสดิ์ทวี ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า การแสดงออกซึ่งอุดมการณ์และจุดยืนที่มีชัดเจนของพรรคก้าวไกลได้ส่งผลต่อการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงของประชาชนเป็นอย่างมาก (สัมภาษณ์วันที่ 20 สิงหาคม 2566) เพราะความชัดเจนในอุดมการณ์และจุดยืนของพรรคก้าวไกล ทำให้พรรคก้าวไกลชัดเจนตั้งแต่ต้นว่า ณ ตอนนี้เป็นรัฐบาลไม่ใช่เป้าหมายหลัก แต่กลับกลายเป็นการต่อสู้ทางความคิด เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าการเมืองแบบใดที่ประชาชนต้องการ อาทิ ไม่มีการซื้อเสียง ที่ก้าวไกลพิสูจน์จากการเลือกตั้งให้เห็นแล้ว โดยการพังทลายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบ้านใหญ่ การชี้ให้เห็นตัวตนที่แท้จริงขององค์กรอิสระ บรรดาสมาชิกวุฒิสภา และกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมบางฉบับ สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนจำนวนมากที่ไม่สนใจทางด้านการเมืองต่างแสดงออกถึงความไม่พอใจของการเล่นเกมทางการเมืองของฝ่ายอนุรักษนิยม พรรคก้าวไกลทำให้ประชาชนจำนวนมากเข้าใจปัญหาในสังคมไทยได้ชัดเจนขึ้น ว่าอะไรคือสาเหตุหลักที่ทำให้สังคมตกต่ำลงเรื่อย ๆ และปัญหาความเดือนร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนที่ได้ประสบพบเจอมาตลอด ไม่ได้เกิดจากฝีมือของฝ่ายรัฐบาลเผด็จการสมัยของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เท่านั้น แต่แท้จริงแล้วคือ

ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ถูกกดทับประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ความเหลื่อมล้ำความยุติธรรม การใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติ การมีอภิสิทธิ์ชนของชนชั้นนำ สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ทำให้คนไทยที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลทหารได้ผลประโยชน์มาก มีคำกล่าวว่า แท้จริงแล้วพรรคก้าวไกลควรขอบคุณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บรรดาองค์กรอิสระต่าง ๆ ที่เผยให้เห็นความจริงทุกซอกทุกมุมจนทำให้ประชาชนทั่วไปตาสว่างกันทั้งแผ่นดิน ด้วยบทสรุปสั้น ๆ ว่า **“มีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งบอกว่า....มันไม่เกี่ยวกับเรื่องจงรักภักดีอะไรหรอก....พวกมึงเล่นจะลดกองทัพ ลดนายพล ลดข้าราชการ ลดกฎหมาย ลดอำนาจ ลดทุนผูกขาด ลดทุกอย่างของอภิสิทธิ์ชน เพิ่มแค่อย่างเดียวคือภาษีคนรวย...ใครเขาจะเอามึง”** (สัมภาษณ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 20 สิงหาคม 2566) แท้จริงแล้วอุดมการณ์ของพรรคก้าวไกลต่างหากที่ทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจเก่ากลัวพรรคก้าวไกลได้เป็นรัฐบาลและจะให้ทุกวิถีทางที่จะไม่ยอมให้พรรคก้าวไกลได้เป็นรัฐบาล

ประการที่สาม 300 นโยบายของพรรคก้าวไกลส่งผลต่อคะแนนเสียงของพรรคและของผู้สมัคร จากที่พรรคก้าวไกลได้ประกาศนโยบายหาเสียงเลือกตั้ง 300 นโยบาย และมี 9 เสาหลักนโยบายภายใต้นโยบาย **“การเมืองดี ปากท้องดี มีอนาคต”** โดย คุณศิริกัญญา ตันสกุล รองหัวหน้าพรรคก้าวไกลและทีมเศรษฐกิจพรรคก้าวไกล ได้อธิบายว่า นโยบายทั้งหมดของพรรคก้าวไกลมาจากแนวคิดที่ต้องการเห็นอนาคตที่พัฒนาของประเทศไทย คือ เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีเศรษฐกิจที่เจริญ มีความเท่าเทียมในสังคม โดยสังคมที่มีคุณภาพทุกคนจะต้องได้รับความเท่าเทียม ซึ่งตอบโจทย์กับสภาพสังคมไทยที่เราเห็นในทุกวันนี้ ตั้งแต่การเป็นประชาธิปไตยแบบใด ระบอบการเมืองที่ไม่ดี ซึ่งทุกอย่างล้วนเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงเป็นสิ่งที่พรรคก้าวไกลต้องแก้ เพื่อการเมืองดี ปากท้องดี มีอนาคต

ตารางที่ 1 ผลคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคอนาคตใหม่ พ.ศ. 2562 และพรรคก้าวไกล พ.ศ. 2566 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อพรรค	ชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง	คะแนน
พรรคอนาคตใหม่	นายบัณฑิต วิลามาศ	26,456
พรรคก้าวไกล	นายวิศรุต สวัสดิ์วร	31,112

ที่มา : ประกาศผลคะแนนสมาชิกการรวาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จังหวัดอุบลราชธานี โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2562.

(https://www.ect.go.th/ubonratchathani/ewt_dl_link.php?nid=425)

ตารางที่ 2 ตารางคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคอนาคตใหม่ พ.ศ. 2562 และพรรคก้าวไกล พ.ศ. 2566 เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อพรรค	ชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง	คะแนน
พรรคอนาคตใหม่	นายสถาพร ศรีรัมย์	17,820
พรรคก้าวไกล	นายวันชัย มากมูล	31,052

ที่มา : ประกาศผลคะแนนสมาชิกการหาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จังหวัดอุบลราชธานี โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2566. (<https://official.ectreport.com/by-province>)

จากตารางเปรียบเทียบผลคะแนนเปรียบเทียบระหว่างพรรคอนาคตใหม่ พ.ศ. 2562 และพรรคก้าวไกล พ.ศ. 2566 เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี จะเห็นได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต พรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ได้รับคะแนนมากกว่าพรรคอนาคตใหม่ทั้ง 2 เขต แม้จะอยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวกัน เนื่องจากด้วยมีเวลาในการหาเสียง การลงพื้นที่ (คณะกรรมการเลือกตั้งเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติ อนุมัติเร็ว ได้หาเสียงเร็ว) จึงทำให้พรรคก้าวไกลมีเวลาในการลงพื้นที่ได้มากกว่าพรรคอนาคตใหม่ ต่อมาคือเรื่องของการคัดผู้สมัครในแต่ละเขตของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา มีความรอบครอบมากกว่าพรรคอนาคตใหม่ในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2566 สิ่งเหล่านี้ อาจจะเป็นข้อพิสูจน์ว่า พรรคก้าวไกลมีเวลาในการเตรียมตัวมากกว่าพรรคอนาคตใหม่ในทุก ๆ ด้าน เหตุผลนี้จึงทำให้พรรคก้าวไกลได้รับความนิยมมากกว่าพรรคอนาคตใหม่ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด

1.2) ปัจจัยที่มาจากผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี

การที่พรรคก้าวไกลมีเวลาในการคัดเลือกคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อไม่ให้เกิดงูเห่าขึ้นซ้ำรอยเหมือนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี 2562 พรรคก้าวไกลจึงมีการคัดเลือกผู้สมัครที่รอบคอบกว่าพรรคอนาคตใหม่ ทำให้ได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ที่พร้อมจะทำงานเพื่อพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง ก่อนการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา มีการลงพื้นที่ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นทั้งเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยที่พรรคก้าวไกลมีนายทุนพรรคคือ ประชาชน ต้องขยับลงพื้นที่ พบปะพูดคุยกับประชาชนทุกบ้าน โดยเข้าไปนำเสนอเกี่ยวกับนโยบายของพรรคก้าวไกลต่อพี่น้องประชาชนในพื้นที่และสิ่งที่ประชาชนจะได้รับหลังพรรคก้าวไกลได้เป็นรัฐบาล โดยการลงพื้นที่ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มประชาชนออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อที่จะง่ายต่อการใช้ภาษาในการสื่อสาร โดยการพูดคุยสื่อสารต้องสังเกตว่าประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านหลังนั้น ๆ มีความเชื่อมโยงอย่างไรเกี่ยวกับนโยบายของพรรคก้าวไกล ดูได้จากผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านมีกลุ่มอายุใดบ้าง และต้องให้

ความรู้อับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับบัตรเลือกตั้งในปี 2566 ว่าบัตรเลือกตั้งเป็นอย่างไรและมีความแตกต่างอย่างไรกับบัตรเลือกตั้งเมื่อปี 2562 และสิ่งที่พรรคก้าวไกลทำให้กลุ่มการเมืองที่เป็นบ้านใหญ่ต่างคาดไม่ถึง รวมถึงนายทุนพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ต้องรับมือหรือปรับวิธีสู้กับนักการเมืองรุ่นใหม่ที่จะมาลงสมัครการเมือง และสิ่งที่พรรคก้าวไกลทำให้ประชาชนในพื้นที่เห็นก็คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่ของตนเอง ทำให้ประชาชนมีความสนิทชิดเชื้อกับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ลงไปช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เป็นสิ่งที่พรรคการเมืองพรรคใหญ่หรือบ้านใหญ่คาดไม่ถึงว่าพรรคก้าวไกลจะทำได้ขนาดนี้ การที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง จึงทำให้ประชาชนที่เคยเลือกพรรคการเมืองเก่า เลือกที่จะหันมาเลือกพรรคก้าวไกลมากขึ้น ถึงแม้การเลือกตั้งที่ผ่านมาเมื่อปี 2566 เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 พรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี จะไม่ชนะการเลือกตั้งก็ตาม แต่สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของพรรคก้าวไกลที่จะเข้าไปทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้สื่อให้เห็นว่าอีก 4 ปี ข้างหน้าจะมีกลุ่ม New Voter เกิดขึ้นอีกจำนวนมาก ถ้าพรรคก้าวไกลยังคงรักษารฐานคะแนนในพื้นที่ของตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ

การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี การหาเสียงของพรรคก้าวไกล มีทรัพยากรที่น้อยจึงทำให้ต้องใช้ทรัพยากรมากมายให้มีประสิทธิภาพที่สุด เช่น ต้องขยันลงพื้นที่ ป้ายหาเสียงน้อย รถหาเสียงน้อย เป็นต้น จึงเน้นไปที่การเดินเท้าเป็นหลัก ซึ่งออกจากบ้านตั้งแต่เช้าและกลับบ้านดึกทุกวัน สิ่งเหล่านี้คือ วิธีการหาเสียงที่แตกต่างจากพรรคอื่น ๆ แต่มีพรรคการเมืองบางพรรคที่มีการ discredit กันบ้าง และมีบางพรรคที่ใช้ระบบการแจกเงินก็มี หรือใช้ระบบหวัคคะแนนจัดตั้ง เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น สิ่งสำคัญคือ ความจริงใจ ความตั้งใจ และจะได้ทราบได้อย่างไรว่าจริงจังหรือจริงใจ คือ ต้องทำงานในสภาพที่ย่ำแย่ที่สุด จะทำให้ประชาชนเห็นถึงความตั้งใจของผู้สมัคร จริง ๆ มีเทคนิคมากมายจากผู้สมัครที่ชนะการเลือกตั้งแล้วได้เข้าไปอยู่ในสภาจำนวน 151 คน จะมีการนำข้อมูลต่าง ๆ หรือความคิดมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานในครั้งต่อไปได้

1.3) ปัจจัยด้านความต้องการของประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งมาหลายสมัย

การที่ผู้สมัครรับเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี จะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมากในการลงคะแนนเสียงของประชาชนในพื้นที่เลือกตั้งของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสื่อ Social media ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากส่งผลให้เกิดหวัคคะแนนธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีการผลิต Content ออกมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รู้จักเกี่ยวกับพรรคก้าวไกลรวมถึงไปถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย รวมไปถึงการช่วยผู้สมัครหาเสียงทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับคะแนนค่อนข้างสูง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ากระแสของพรรคก้าวไกลไม่ได้มีแค่ตัวแคนดิเดตนโยบาย แต่รวมไปถึงหวัคคะแนนธรรมชาติด้วย สื่อให้เห็นว่าประชาชนที่ออกช่วยพรรคก้าว

ไกลในเรื่องต่าง ๆ ประชาชนต้องการความเปลี่ยนแปลงจริง ๆ ยิ่งใกล้วันเลือกตั้งเข้ามาเท่าไรกระแสตอบรับยิ่งมากขึ้น และมีการคาดการณ์ว่าพื้นที่นั้นแตกแล้ว ซึ่งดูได้จากมวลชนที่ไปเข้าร่วมฟังการปราศรัยในจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 มีประชาชนเข้าร่วมฟังปราศรัยราว ๆ 8,000 คน เป็นที่ประจักษ์ว่าประชาชนมีการให้ความสนใจเป็นอย่างมาก โดยมีประชาชนเข้าร่วมทุกช่วงอายุ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเขตที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 พรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี มีการแสดงวิสัยทัศน์หรือจุดยืนทางการเมืองให้ประชาชนที่มาร่วม

1.4) ปัจจัยด้านกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ความสัมพันธ์กับระบบการเมืองและสังคมแบบเดิมๆ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของกลุ่มคนรุ่นใหม่

พบว่า ประการแรก การเลือกตั้งปี 2566 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายประการ โดยปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อ social media เข้ามามีอิทธิพลต่อการเลือกตั้ง การรับรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้งก่อนและหลังเลือกตั้งรวมไปถึงการหาเสียงของพรรคการเมือง เรียกได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในเรื่องกระแสการเลือกตั้ง การสร้างคะแนนเสียงผ่าน social media จนเกิดคำว่า “หวัคเณนธรรมชาติ” การอยู่ทุกที่ในโซเชียลมีเดีย จนเกิดหวัคเณนธรรมชาติและกลายเป็นเรื่องของการบอกต่อ และมองเห็นความเป็นไปได้ทางการเมือง ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมและอยากจะอาสาเป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้พรรคก้าวไกลได้เข้าสภา เมื่อพูดถึงหวัคเณนมักจะถูกขึ้นว่าเป็นกลุ่มคนที่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเลือกตั้งจัดตั้งขึ้นมาในเขตเลือกตั้งนั้นเพื่อทำหน้าที่หาคะแนนเสียง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งปี 2566 เป็นปรากฏการณ์ใหม่ ที่เรียกว่า “หวัคเณนธรรมชาติ” คือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นผู้สนับสนุน หรือผู้ที่ชื่นชอบพรรคการเมืองนั้น ๆ ด้วยความสมัครใจ จะมีการผลิต content เพื่อเผยแพร่ผ่านช่องทางโซเชียลของตนเอง ไม่ว่าจะเป็น creator ที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างคอนเทนต์เกี่ยวกับการเมือง มีการสร้างคอนเทนต์เชิญเหล่าแคนดิเดตนายก และตัวแทนจากพรรคการเมือง มานั่งพูดคุย แชร้มุมมองการบริหาร และวิสัยทัศน์ในอนาคตประเทศไทย รวมถึงการช่วยหาคะแนนเสียงที่มาจากหวัคเณนธรรมชาติ และความตื่นตัวในการเลือกตั้ง ช่วยแชร์ข้อมูลข่าวสาร บอกต่อนโยบายจุดยืนของพรรคก้าวไกลให้คนรอบข้างได้รับรู้ ความร่วมมือจากประชาชน ทำให้กระแสและความนิยมของพรรคก้าวไกลดีขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกช่องทาง ในการเลือกตั้งปี 2566 สื่อโซเชียลเข้ามามีบทบาทต่อการเลือกตั้งอย่างมาก หวัคเณนธรรมชาติคือคนที่สามารถถ่ายทอดนโยบายพรรคช่วยกระจายข่าวทุกช่องทาง และมีการช่วยอธิบายข้อเท็จจริง ให้กับคนที่เข้าใจนโยบายคลาดเคลื่อน หรือการหาเสียงช่วยพรรคการเมืองได้เป็นอย่างดี ทำให้พรรคก้าวไกล ได้คะแนนเสียงค่อนข้างสูงในหลาย ๆ เขต และสื่อโซเชียลยังเป็นพื้นที่ที่สร้างกระแสความนิยมให้พรรคการเมืองหรือนักการเมืองอีกด้วย

ประการที่สอง กระแสของพรรคก้าวไกลที่พุ่งแรง สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนต้องการความเปลี่ยนแปลง ตามสโลแกน “เลือกก้าวไกล ประเทศไทยไม่เหมือนเดิม” พรรคก้าวไกลมีจุดยืนทาง

การเมืองที่ชัดเจนตั้งแต่แรก มีนโยบายที่โดดเด่น แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น เพราะพูดถึงระบบโครงสร้างจัดทุนผูกขาด ปฏิรูปกองทัพ ยกเลิกการเกณฑ์ทหาร การแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการแก้ไขมาตรา 112 ซึ่งพรรคอื่นไม่กล้าพูดถึง กลายเป็นจุดแข็งของพรรค นอกจากมีนโยบายที่โดดเด่น มีความชัดเจนในเรื่องจุดยืน พรรคก้าวไกลยังให้ความสำคัญกับพลังโซเชียล สื่อก้าวไกลสามารถเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่น โดยเฉพาะ “New Voter” และประชาชนทั่วไป สื่อออนไลน์ลงลึกไปถึงระดับเด็กประถม และยังมีอิทธิพลต่อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ที่ชักชวนให้ครอบครัวเลือกพรรคก้าวไกล องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้พรรคก้าวไกลมาแรง กระแสดีทั้งในโซเชียลและในพื้นที่ ซึ่งตรงกับทิศทางผลโพลในหลายสำนัก

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ ที่มีความคิดเสรีนิยมเป็นพื้นฐาน และมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนทางการเมือง ทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นจุดเปลี่ยนของประเทศไทย ประชาชนค่อนข้างที่จะหวังกับการเลือกตั้งในครั้งนี้เป็นอย่างมาก 8 ปีที่ผ่านมาที่มีนายกรัฐมนตรีคนเดิม ทำให้หลายคนรู้สึกเบื่อหน่ายกับสภาวะสังคมที่ล้มตาอำปากไม่ได้ เพราะฉะนั้น “การเลือกตั้ง” เหมือนเป็นโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ ประชาชนจึงให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างมาก ปี 2562 มีประชาชนส่วนหนึ่งรู้สึกว่า อยากจะเลือกตั้ง แต่ตอนนี้มีจุดที่น่าสนใจเพิ่มมากขึ้นไปอีก คนเริ่มให้ความสำคัญกับนโยบายมากกว่าการออกมาขายฝันของนักการเมือง ในการหาเสียง จะเห็นได้ว่าแต่ละพรรคเน้นนโยบายที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เห็นได้จากป้ายหาเสียงที่น่าเสนอเข้าใจง่าย จับต้องได้ มากกว่าเน้นตัวผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเหมือนในอดีต สิ่งนี้สะท้อนว่าคนมองปัญหาและสนใจการแก้ไขปัญหาของแต่ละพรรคมากขึ้น เข้าใจว่าเป็นการเลือกตั้งหาผู้นำและตัวแทนเข้าไปแก้ปัญหาในสังคมมากกว่าการเลือกแค่คน หรือพรรคการเมืองที่ชอบเหมือนครั้งในอดีตที่ผ่านมา ๆ มา คนแต่ละรุ่นยืนอยู่บนชุดความคิด ประสบการณ์ของตัวเอง ประโยชน์เฉพาะหน้า และผลประโยชน์ในอนาคตที่เหมือนกัน

Baby Boomer and Silent Generation เป็นกลุ่มเดียวกัน ผ่านประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมคล้ายกัน ทัศนคติทางสังคมมีแนวโน้มไปทางกลุ่มอนุรักษ์นิยม มองถึงทัศนคติทางการเมืองมีความแตกต่างกัน คือ จะมีกลุ่มที่ความคิดไปทางกลุ่มเสื้อแดง หรือประชาธิปไตย และมีอีกกลุ่มที่ความคิดไปทางอนุรักษนิยม ทำให้พฤติกรรมทางการเมืองที่แบ่งค่อนข้างชัดเจน

กลุ่มเจนแซด X และ Y มีความคิดที่คล้ายกัน คนกลุ่มนี้เจอกับประชาธิปไตยที่ไม่เสถียรภาพ และไม่มีประสิทธิภาพ เคยเจอกับประชาธิปไตยแบบเบ็ดเสร็จ มีประสิทธิภาพแต่เต็มไปด้วยปัญหา ในช่วงสมัยของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ตอนนั้นก็เห็นเผด็จการภายใต้รัฐบาลทหารและการเลือกตั้งที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบ ตลอด 8 ปี ทำให้ความคิดทัศนคติทางการเมืองค่อนข้างแบ่งแยก แต่ยังมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอด นอกจากนี้ต้องเผชิญกับการฝักใฝ่ในระบบเศรษฐกิจ จึงมองว่าการเปลี่ยนแปลงเพียงผู้นำไม่เพียงพอ ต้องเปลี่ยนไปถึงโครงสร้างทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ

กลุ่มอัลฟา Z และ Y ตอนบน ความคิด ทศนคติทางการเมืองมีแนวโน้มไปทางเสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม ในทางสังคมเป็นในทางเสรีนิยมเกือบทั้งหมด เดิมทีมาท่ามกลางความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมือง กลุ่มนี้ไม่ได้มีประสบการณ์ในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู หรือช่วงประชาธิปไตยไร้เสถียรภาพในอดีต แต่กลับต้องเผชิญความวุ่นวายทางการเมือง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วง 8 ปี จึงต้องการเห็นประเทศเคลื่อนไปข้างหน้าสู่สังคมที่เป็นประชาธิปไตย เป็นกลุ่มเลือกตั้งครั้งแรก จะคาดหวังรูปแบบการเลือกตั้งได้ยาก ดูเหมือนจะเน้นไปทางเสรีนิยมก่อนไปทางก้าวไกลมากกว่า

ประการที่สี่ หัวหน้าพรรคก้าวไกลมีผลต่อการลงคะแนนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยุคนี้เป็นยุคแห่งสังคมข่าวสาร สื่อออนไลน์ต่าง ๆ การติเบต การแสดงวิสัยทัศน์ บุคลิกภาพ ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อ และสื่อทุกช่องมีการถ่ายทอดสดติเบต มีประชาชนให้ความสนใจจำนวนมาก เพราะฉะนั้นการตัดสินใจของ “New Voter” จะดูตัวของผู้สมัครโดยเฉพาะแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีเป็นอันดับแรก ๆ ที่จะเลือก อย่างไรก็ตาม นายพิธา ลิ่มเจริญรัตน์ ในฐานะแคนดิเดตนายกเพียงหนึ่งเดียวของพรรคก้าวไกล ไม่ใช่แคนัการการเมือง ซึ่งเป็นได้ทั้งนักวิชาการที่มีความรู้ มีระบบการจัดการทางความคิดที่ดี สังเกตได้จากการอภิปรายต่าง ๆ สิ่งยาก ๆ ก็สามารถอธิบายให้เข้าใจง่ายได้ ความชื่นชอบ การซัพพอร์ตของประชาชน สิ่งเหล่านี้คือเป็นภาพที่ดีต่อพรรคก้าวไกล ประชาชนส่วนใหญ่ร่วมแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ดีใจและยินดีกับการเลือกตั้งที่จะได้คนรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์มาบริหารประเทศ และอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงของประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เสี่ยงบนโซเซี่ยลที่มีต่อความนิยม ความชื่นชอบในตัว นายพิธา ลิ่มเจริญรัตน์ และ พรรคก้าวไกล ได้แปรเปลี่ยนเป็นคะแนนเสียงจริงให้แก่พรรคก้าวไกล และยังส่งผลไปถึงคะแนนเสียงของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

ประการที่ห้า ลักษณะสภาพสังคม ในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี กล่าวคือ มีลักษณะทั้งที่เป็นชุมชนย่านธุรกิจ ชุมชนเมืองย่านที่อยู่อาศัย ชุมชนเขตเมืองกึ่งชนบท ชุมชนน้ำท่วมถึง ชุมชนแออัดและชุมชนบ้านจัดสรร ซึ่งการแบ่งลักษณะและเขตชุมชนนั้นได้กำหนดแบ่งตามลักษณะพื้นที่ประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ในชุมชนของประชาชนแบ่งเป็น 28 ชุมชน มีคณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่บริหารกิจการของชุมชน มีกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรทุนชุมชน อาสาสมัครผู้นำชุมชนด้านต่าง ๆ

2. มุมมองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้ง 4 ที่มีผลต่อนโยบายของพรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี

มุมมองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้ง 4 ที่มีผลต่อนโยบายของพรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนส่วนใหญ่พูดถึงเรื่องปากท้องและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ กล่าวคือประชาชนเชื่อว่าการเมืองคือ พื้นฐานสำหรับทุกอย่าง สำหรับทุกนโยบาย ถ้าการเมืองดีจะเป็นพื้นฐานทางโอกาสในการต่อยอดทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ปากท้อง การศึกษา และเศรษฐกิจ ถ้าต้องการที่จะแก้ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจปากท้องจริง ๆ ก็ต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้ตอบโจทย์ปัญหาต่าง ๆ ของคน

ในพื้นที่ และในพื้นที่ที่จะพบปัญหาแตกต่างกันออกไป ประชาชนเชื่อว่าถ้าเลือกพรรคก้าวไกลเข้าไปทำงานก็จะสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ ก็จะต่อเนื่องมาถึงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ด้วยเช่นกัน แต่กลับกัน ถ้าการเมืองไม่ดี การเมืองไม่นิ่ง ก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาใด ๆ ได้เลยในประเทศไทย เหตุผลที่ประชาชนเลือกพรรคก้าวไกลคือ ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้องการที่จะเปลี่ยนผู้บริหาร จึงอยากให้โอกาสพรรคก้าวไกลได้ลองทำงาน อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีหลายด้าน แต่หลัก ๆ คือ ในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ประชาชนมีความต้องการให้แก้ไขปัญหามูลค่าเงินบาทในเรื่องของเศรษฐกิจ ที่เข้าถึงชุมชนให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยต้องการให้พรรคก้าวไกลนำนโยบายที่เสนอต่อประชาชนมาผลักดันต่อให้ประสบความสำเร็จในระดับชุมชน ซึ่งอยากให้เน้นไปในด้านแก้ไขค่าครองชีพสูง ปัญหารายได้ตกต่ำและรวมไปถึงแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม ประชาชนมองว่าถึงแม้นโยบายที่พรรคก้าวไกลเสนอมานั้นจะทำได้หรือไม่ได้ แต่ประชาชนก็ยังมีความหวังในตัวนโยบายของพรรคก้าวไกล และมองว่าพรรคก้าวไกลที่นำเสนอต่อประชาชนนั้น นโยบายที่นำเสนอสามารถที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นได้จริง แต่ยังมีประชาชนบางกลุ่มที่ยังมองว่าพรรคก้าวไกลเป็นพรรคการเมืองหน้าใหม่ อาจจะไม่ใช่ถึงแก่นแท้ของปัญหาได้จริง เพราะเป็นพรรคการเมืองใหม่และมีนักการเมืองหน้าใหม่อีกด้วย อาจจะไม่ใช่ใจปัญหาของประชาชนได้แท้จริง มากกว่าพรรคการเมืองที่เคยแก้ไขปัญหาได้ในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องการนโยบายที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด การที่จะแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดจะต้องมีนโยบายที่มีความสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่นั้น ๆ ก่อนที่ประชาชนจะตัดสินใจเลือกพรรคก้าวไกล ได้ศึกษาข่าวสารในเรื่องของนโยบายพรรค เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าพรรคก้าวไกลจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมได้

ประชาชนให้เขตพื้นที่เลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ที่ตัดสินใจเลือกพรรคก้าวไกลจากข้อมูลคือ ประชาชนจะดูนโยบายเป็นอันดับแรกกว่านโยบายของพรรคเกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชนมากน้อยเพียงใด จากนั้นจะนำมาเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองต่าง ๆ ว่ามีความคล้ายหรือเหมือนอย่างไรในตัวแบบของนโยบาย รวมไปถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในตัวของนโยบายนั้น ๆ ด้วย จากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาเพื่อประกอบการตัดสินใจว่านโยบายของพรรคก้าวไกลมีความเป็นไปได้ดีกว่าพรรคอื่น ๆ มากกว่า

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระแสนิยมของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566 : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ผลการศึกษาค้นพบว่า (1) กระแสนิยมของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ (1.1) ปัจจัยด้านกระแสนิยมที่มาจากพรรค กระแสพรรคเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ช่วยหนุนเสริมทำให้ผู้สมัครพรรคก้าวไกลได้รับความนิยมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. 2566 กระแสพรรครวมถึงกระแสความนิยมในตัวหัวหน้าพรรคก้าวไกล คือ คุณพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ กระแสความนิยมจากแนวนโยบายของพรรค และภาพลักษณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับพรรคก้าวไกล (1.2) ปัจจัยด้านตัวบุคคลผู้สมัคร กระแสความนิยมที่เกิดขึ้นจากตัวผู้สมัคร โดยผู้สมัครจะต้องแสดงบทบาท ทำกิจกรรม ลงพื้นที่ให้ประชาชนรับรู้อย่างต่อเนื่องด้วย จึงจะทำให้ผู้สมัครจากพรรคก้าวไกลบุคคลนั้นมีโอกาสชนะการเลือกตั้ง (1.3) ปัจจัยด้านความต้องการของประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งมาหลายสมัย (1.4) ปัจจัยด้านกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ความสั่นไหวกับระบบการเมืองและสังคมแบบเดิม ๆ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ เป็นต้น (2) มุมมองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4 ที่มีต่อแนวนโยบายของพรรคก้าวไกล จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ประชาชนมีความหวังในแนวนโยบายของพรรคก้าวไกล และมองว่านโยบายที่นำเสนอจะสามารถแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศได้

การอภิปรายผล

งานศึกษาเรื่องนี้ สอดคล้องกับงานการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี ของประเทือง ม่วงอ่อน (2567) ที่พบว่า กระแสพรรคฝ่ายอนุรักษนิยม คือ พรรคภูมิใจไทย พรรครวมไทยสร้างชาติ พรรคพลังประชารัฐ และพรรคประชาธิปัตย์ ถูกลดทอนความนิยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้มากขึ้นเรื่อยๆ ผู้สมัครที่สังกัดพรรคเหล่านี้ได้ปรับตัวโดยพยายามสลัดภาพลักษณ์ของการสังกัดพรรคเหล่านั้นออกไป เช่น การเน้นชูเฉพาะตัวบุคคล การไม่พูดถึงพรรคหรือแนวนโยบายของพรรคในช่วงการปราศรัยหาเสียง การลดขนาดโลโก้พรรคในป้ายหาเสียง กระทั่ง ตัดโลโก้พรรคออกไปในป้ายหาเสียง การเน้นย้ำขอให้ประชาชนเลือกตนไว้ใช้งาน ส่วนแบบบัญชีรายชื่อให้ประชาชนเลือกตามที่ประชาชนต้องการ เป็นต้น

ปรากฏการณ์ของพรรคก้าวไกล กับการท้าทายอิทธิพลของกลุ่มบ้านใหญ่หรือกลุ่มตระกูลนักการเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบว่า การผูกขาดทางการเมืองหรือการชนะการเลือกตั้งโดยกลุ่มตระกูลหรือบ้านใหญ่ จะไม่สามารถทำได้ง่ายตายอีกต่อไป กล่าวคือ แม้จะเป็นกลุ่มตระกูลหรือมาจากบ้านใหญ่ ก็จำเป็นต้องสังกัดพรรคที่ประชาชนชื่นชอบด้วย ต้องลงพื้นที่ช่วยเหลือตอบสนองความต้องการของประชาชน การโฆษณาสร้างภาพลักษณ์ให้ประชาชนเกิดการรับรู้ทางการเมืองตลอดเวลา การคาดหวังพึ่งบารมีอาศัยชื่อเสียงเก่าๆ จะไม่หนุนเสริมให้สำเร็จอีกต่อไป อาทิ กรณีการขึ้นมาท้าทายกับผู้สมัครจากตระกูลกัลป์ดินันท์ ในเขตเลือกตั้งที่ 1 โดยผู้สมัครจากพรรคก้าวไกล สะท้อนให้เห็นว่า ภูมิทัศน์ทางการเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีได้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้วอย่างชัดเจน

การพยายามเจาะพื้นที่ฐานเสียงเดิมของพรรคเพื่อไทย โดยพรรคการเมืองใหม่ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ โดยเฉพาะพรรคฝั่งอนุรักษนิยม คือ พรรคภูมิใจไทย หรือพรรคการเมือง

ใหม่ๆ เช่น พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีต้นทุนจำนวนมหาศาล มูลค่าการซื้อเสียงสูงกว่าคู่แข่งอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม การจ่ายเงินซื้อเสียงที่เหนือคู่แข่งเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถเป็นปัจจัยตัดสิน หรือเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอ (Necessary and Sufficient Conditions ; NSC) ที่จะทำให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งในจังหวัดอุบลราชธานี การซื้อเสียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะยืนยันว่าผู้สมัครท่านนั้นจะชนะการเลือกตั้งโดยอัตโนมัติ หากยังขึ้นอยู่กับความนิยมในปัจจัยส่วนบุคคล การลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องยาวนานอย่างน้อย 2-3 ปี และปัจจัยอื่นๆ ที่จะกลายเป็นข้ออ้างของประชาชนผู้รับเงินซื้อเสียงอย่างสอดรับหนุนเสริมกันด้วย อย่างไรก็ตาม การซื้อสิทธิขายเสียงทำได้ยากในเขตเทศบาลนคร เทศบาลเมือง อาทิ เขตเทศบาลนครอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ ฯลฯ จึงทำให้ผู้สมัครจากพรรคก้าวไกลที่ไม่พบการซื้อสิทธิขายเสียง มีโอกาสทำคะแนนสู้กับผู้ชนะการเลือกตั้ง (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2567)

ข้อเสนอแนะ

กระแสพรรคเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้ผู้สมัครพรรคก้าวไกลได้รับความนิยม แต่กระแสบุคคล ตัวผู้สมัครจะต้องแสดงบทบาท ทำกิจกรรม ลงพื้นที่ให้ประชาชนรู้จักอย่างต่อเนื่องด้วย จึงจะทำให้ผู้สมัครจากพรรคก้าวไกลบุคคลนั้นมีโอกาสชนะการเลือกตั้ง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

BBC NEWS ไทย. (2566). วิเคราะห์ : X,Y หรือ Z Gen ไหน จะชี้ขาดผลเลือกตั้ง. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2566, จาก

<https://www.bbc.com/thai/articles/cn32zyv9nr2o?fbclid=IwAR2MrK-6gk->

ประเทือง ม่วงอ่อน. (2567). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า

ภิเชก ชัยนิรันดร์. (2553). การตลาดแนวใหม่ผ่าน Social media. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.

วิสุทธิ โพธิ์แท่น. (2544). การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองไทย. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สมพันธ์ เดชะอิก. (2553). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองในการออกเสียงประชามติและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550 : จังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นจาก

https://kpi.ac.th/media/pdf/M10_89.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี. (2566). ผลคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2566 ของจังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2566, จาก
<https://www.ect.go.th/ubonratchathani>

Translated References

- BBC NEWS. (2023). Analysis : Generation X, Generation Y, Generation Z, Voting Behavior. Retrieved September 19, 2023 from
<https://www.bbc.com/thai/articles/cn32zyv9nr2o?fbclid=IwAR2MrK-6gk->
- Chainirun, P. (2010). Social Media Marketing. Bangkok : Se-Education Public Company Limited.
- Moung-On, P. (2024). Political movement and voting behaviors of members of Thailand's House of Representatives in 2023 Ubon Ratchathani. Bangkok : King Prajadhipok's Institute.
- Office of The Provincial Election Commission of Ubonratchathani. (2023). Election result of General elections Members of the House of Representatives's B.E. 2023 in Ubon Ratchathani Province : Constituency 2 and Constituency 4. Retrieved July 11, 2023, from <https://www.ect.go.th/ubonratchathani>
- Photan, V. (2001). Activities of Thai Political Parties. Nonthaburi : King Prajadhipok's Institute.
- Techaathik, S. (2010). Political movement and voting behaviors of Referendum and elect Members of the House of Representatives's B.E. 2007 : Khon Kaen Province. Bangkok : The office of Research and development, King Prajadhipok's Institute. Retrieved from https://kpi.ac.th/media/pdf/M10_89.pdf

รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

The Enhancing community empowerment framework for
strengthening the community in NAPA Subdistrict Municipality

Mueang Chonburi District Chonburi Province

[Received: April 11, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: May 29, 2024]

พระชลญาณมุนี

อาจารย์,

วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phrachonyanmuni

Teacher,

Chonburi Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya

University

เสาร์คำ ไส้แก้ว

นักวิเคราะห์นโยบายและแผน,

วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Saokum Saikaew

Policy and Planning Analyst,

Chonburi Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya

University

CORRESPONDING AUTHOR

Phrachonyanmuni, Teacher, Chonburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand. E-mail : saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญหาที่สะสมมานานของเทศบาลตำบลนาป่า ในฐานะเทศบาลที่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ในยุคอุตสาหกรรมที่ประชาชนให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม มีการเคลื่อนย้ายของประชากรแฝงและมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสูง ทำให้เกิดช่องว่างและความไม่เข้มแข็งของชุมชน การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในเทศบาลตำบลนาป่า จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและความจำเป็น ของการเสริมพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า มีค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์มากกว่าสภาพปัจจุบันในทุกด้านและทุกประเด็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความต้องการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจมากที่สุด ได้แก่ ด้านการให้การยอมรับ รองลงมาด้านการมอบหมายอำนาจหน้าที่ และน้อยที่สุด คือ ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา 2) การจัดทำรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ได้องค์ประกอบของกลยุทธ์ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 5 พันธกิจ 10 เป้าประสงค์ และ 36 กลยุทธ์ 3) การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ : การเสริมสร้างอำนาจ; ความเข้มแข็งชุมชน; จังหวัดชลบุรี

Abstract

The longstanding issue of Na Pa Subdistrict Municipality, as a municipality located within the AMATA NAKON Industrial Estate In the industrial era, people prioritize work over social interactions. The migration of populations and significant cultural differences lead to gaps and a lack of cohesion within communities. The objective of this research is to study the patterns of empowerment to promote community strength within the NAPA Subdistrict Municipality, MUEANGCHONBURI District, CHONBURI Province. The research employs a mixed-method approach, with the sample population consisting of 400 residents of Na Pa Subdistrict Municipality. The key informants and focus group discussions involve 12 participants. The research utilizes questionnaires and interviews as research tools. Data analysis includes frequency, percentage, mean, and content analysis. The research findings reveal that 1) the current state and necessity of empowerment to promote community strength within the Na Pa Subdistrict Municipality show an average preference for desired conditions significantly higher than the current state in all aspects and issues. Overall, it is at a high level. The aspect with the highest demand for empowerment is acceptance, followed by delegation of authority, and the least is training and development. 2) The development of an empowerment framework to promote community strength consists of 1 Vision, 5 Missions, 10 Objectives and 36 Strategies 3) The evaluation of the empowerment framework to promote community strength reveals that it is appropriate, feasible, and beneficial, with an overall high level of suitability. It is deemed practical for implementation.

Keywords: Empowerment Framework; Strengthening the Community; Chonburi Province

บทนำ

การเสริมสร้างอำนาจ หรือ “Empowerment” เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มความแข็งแกร่งและความสามารถในการควบคุม หรือมีอิทธิพลต่อผู้อื่นให้ยอมรับและทำตามคำสั่งหรือความเห็นของตนเอง (พินทุสร โพธิ์อุไร, 2562) ในขณะที่เทรซี (Diane Tracy, 1990 อ้างถึงใน ภูวนัย สุนา, 2564) ได้กำหนดขั้นตอนของการเสริมสร้างพลัง เรียกว่า พีรามิดอำนาจ (Power pyramid) ประกอบด้วย ความชัดเจนในหน้าที่ความรับผิดชอบ, การมอบหมายอำนาจหน้าที่, การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่เป็นเลิศ, การฝึกอบรมและการพัฒนา, การให้ความรู้และสารสนเทศ, ให้ข้อมูลป้อนกลับ, ให้การยอมรับ, ให้ความไว้วางใจ, ยอมรับข้อผิดพลาด และให้เกียรติและเคารพต่อการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน และอรัญญา ปาอ้าย (2558) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ ประกอบด้วย การจัดสรรทรัพยากร, การมีส่วนร่วม, บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมการเรียนรู้

ส่วนคำว่า ความเข้มแข็งชุมชน หมายถึง การที่คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน เศรษฐกิจ มั่นคง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน อันเป็นผลลัพธ์จากสถานะพื้นฐานนับตั้งแต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ การรวมพลังชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและวิถีทางการดำรงชีวิตของท้องถิ่น (สุวรรณา จันทร์ประเสริฐ และคณะ, 2559) สำหรับองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนเข้มแข็ง คือ ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน, ความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตในชุมชน, การมีจิตสำนึกสาธารณะ, การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน, ความรักและห่วงใยชุมชน (โกมินทร์ กุลเวชกิจ, 2558) ในส่วนของผลกระทบที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองหรือสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศ (อรัญญา ปาอ้าย, 2559)

ทั้งนี้ เทศบาลตำบลนาป่า กล่าวตามแนวคิดของสำนักชิคาโก (Chicago Approach) พบว่า ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร เป็นพื้นที่มีประชากรที่ทำงานในนิคมอุตสาหกรรมเข้ามาพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้มีประชากรหนาแน่น มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมรวมถึงวิถีชีวิต ดังนั้น ชุมชนดั้งเดิมจึงมีปัญหาเกี่ยวกับประชากรแฝงอยู่บ่อยครั้ง ทั้งวัฒนธรรมที่ไม่ตรงกัน การปกครองดูแลที่ยากลำบากและการไม่เคารพกฎระเบียบของชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความเข้มแข็งของชุมชนลดลง เนื่องจากผู้นำชุมชนและประมุขชุมชนไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ ทั้งนี้เทศบาลตำบลนาป่า ยังขาดแผนพัฒนา หรือส่งเสริมความเข้มแข็งทางชุมชนเฉพาะด้าน ชุมชนจึงมีความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ยังอาจส่งผลถึงปัญหาระยะยาวในอนาคต ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาการเสริมพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และนำเสนอแนวคิดไปใช้ในการบริหารจัดการ การวางแผนและการกำหนดนโยบาย เสนอแก่ผู้มีอำนาจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยบูรณาการกับภาคส่วนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความจำเป็น ของการเสริมพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความจำเป็น ของการเสริมพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

1) รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลการวิจัย จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามานะ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบที่ไม่ทราบโอกาสหรือความน่าจะเป็น ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้ค่าเท่ากับ 0.976 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าเท่ากับ 0.991 แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามลักษณะเช็คลิสต์ (Check List) ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปของความเข้มแข็งของชุมชน และส่วนที่ 3 สภาพทั่วไปของการเสริมพลังอำนาจของชุมชน กำหนดเกณฑ์ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยใช้เทคนิค (PNI_{Modified})

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

1) รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 ชุด ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกจำนวน 3 ข้อ คือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผน ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ชุมชนในเทศบาลตำบลนาป่า และต้องเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับอำนาจชุมชน รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน จึงได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับผู้บริหารในเทศบาลตำบลนาป่า จำนวน 2 คน, ผู้ทรงคุณวุฒิระดับผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน, นักวิชาการด้านแผนและการเมืองการปกครอง จำนวน 2 คน ส่วนการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาป่า, ประธานสภาเทศบาลตำบลนาป่า, ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ, กำนันเทศบาลตำบลนาป่า และประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเทศบาลตำบลนาป่า

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุด ดังนี้ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อคำถามที่ทำการศึกษาไว้ในลักษณะกว้าง ๆ ล่วงหน้า ก่อนทำการสัมภาษณ์ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด มีจำนวน 10 ข้อคำถาม ชุดที่ 2 แบบสนทนากลุ่ม เป็นการวิจัยวิธี เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดกลุ่มข้อมูล เนื้อหาเป็น 3 รูปแบบ ทั้งข้อมูลเชิงข้อเสนอ เชิงปฏิเสธ และข้อมูลเชิงสรุป

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม โดยการถอดความข้อมูล การจัดการข้อมูล การบันทึก การอธิบาย การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการตีความหมายข้อมูล

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

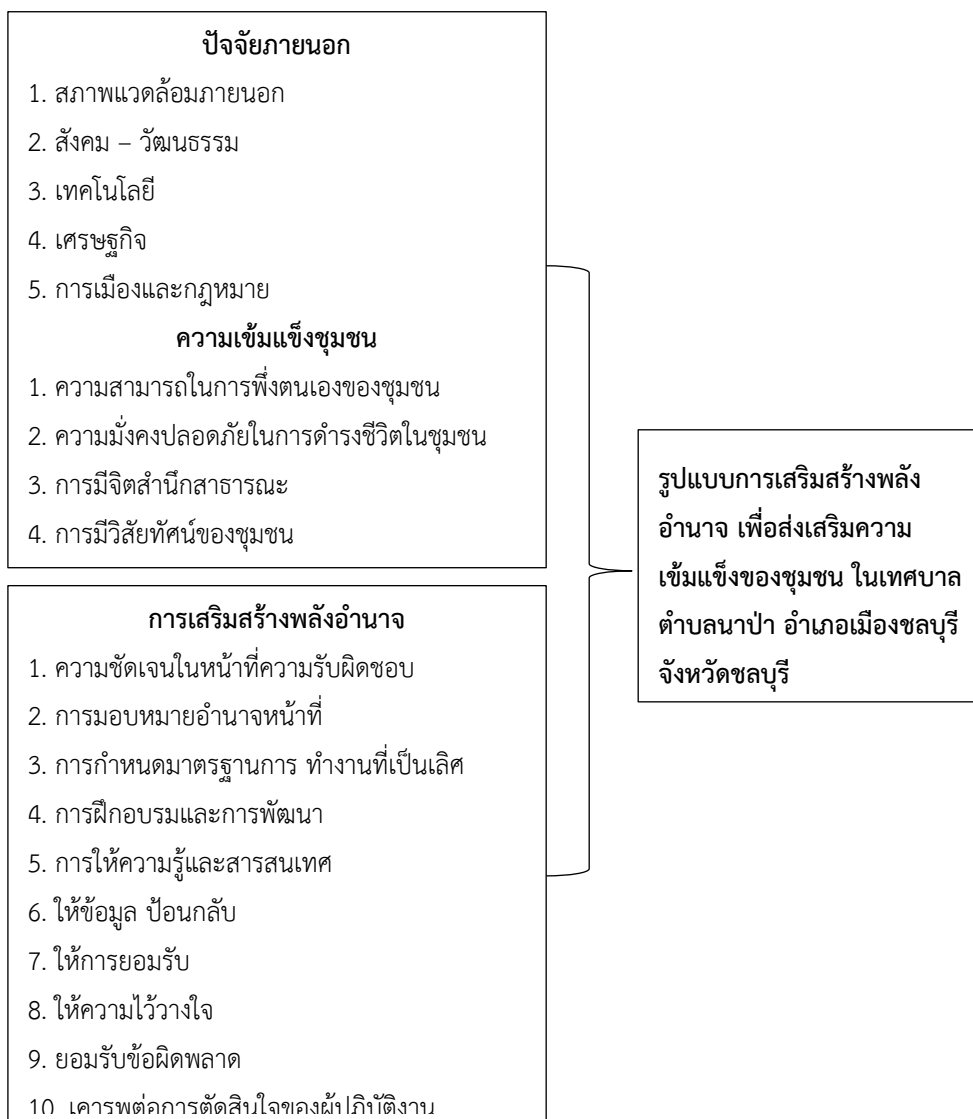
1) รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ด้วยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากสมาชิกสภาเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 24 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง คือ ต้องเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลนาป่าเท่านั้น

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินไว้ ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : พระชลญาณมุนี และเสาร์คำ ไส้แก้ว, 2567

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและความจำเป็น ของการเสริมพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี

1.1 สภาพปัจจุบันของความเข้มแข็งชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของความเข้มแข็งชุมชน

สภาพความเข้มแข็งชุมชน	สภาพปัจจุบัน		สถานที่พึงประสงค์		PNI modified
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	
1. ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน	3.15	ปานกลาง	4.61	สูงมาก	0.317
2. ความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตในชุมชน	3.12	ปานกลาง	4.63	สูงมาก	0.326
3. การมีจิตสำนึกสาธารณะ	3.14	ปานกลาง	4.64	สูงมาก	0.323
4. การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน	3.11	ปานกลาง	4.60	สูงมาก	0.324
5. ความรักและหวงแหนชุมชน	3.12	ปานกลาง	4.63	สูงมาก	0.327
โดยภาพรวม	3.13	ปานกลาง	4.62	สูงมาก	0.323

จากตารางที่ 1 พบว่า ความเข้มแข็งอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านมีความเข้มแข็งอยู่ระดับปานกลาง โดยด้านที่มีความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน รองลงมาคือ ด้านการมีจิตสำนึกสาธารณะ และความเข้มแข็งต่ำที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ของชุมชน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของความเข้มแข็งชุมชน โดยภาพรวม พบว่า ความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูงมาก และรายด้านมีความเข้มแข็งสูงมาก โดยด้านที่มีความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ด้านการมีจิตสำนึกสาธารณะ รองลงมาคือ ด้านความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตในชุมชน และด้านความรักและหวงแหนชุมชน และความเข้มแข็งต่ำที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ของชุมชน เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการเสริมพลังก่อน เรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านความรักและหวงแหนชุมชน ด้านความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตในชุมชน ด้านการมีวิสัยทัศน์ของชุมชน ด้านการมีจิตสำนึกสาธารณะ และด้านความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน

1.2 สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน

การเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน	สภาพปัจจุบัน		สถานที่พึงประสงค์		PNI modified
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	
1. ความชัดเจนในหน้าที่ความรับผิดชอบ	3.28	ปานกลาง	4.63	สูงมาก	0.292
2. การมอบหมายอำนาจหน้าที่	3.33	ปานกลาง	4.8	สูงมาก	0.307
3. กำหนดมาตรฐานการทำงานที่เป็นเลิศ	3.28	ปานกลาง	4.66	สูงมาก	0.296
4. การฝึกอบรมและการพัฒนา	3.36	ปานกลาง	4.61	สูงมาก	0.271
5. การให้ความรู้และสารสนเทศ	3.33	ปานกลาง	4.62	สูงมาก	0.281
6. การให้ข้อมูลป้อนกลับ	3.31	ปานกลาง	4.7	สูงมาก	0.296
7. การให้การยอมรับ	3.27	ปานกลาง	4.77	สูงมาก	0.314
8. การให้ความไว้วางใจ	3.32	ปานกลาง	4.74	สูงมาก	0.299
9. การยอมรับข้อผิดพลาด	3.34	ปานกลาง	4.66	สูงมาก	0.283
10. เคารพต่อการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน	3.39	ปานกลาง	4.73	สูงมาก	0.283
โดยภาพรวม	3.32	ปานกลาง	4.69	สูงมาก	0.292

จากตารางที่ 2 พบว่า มีการเสริมสร้างพลังอำนาจอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง โดยด้านที่มีการเสริมสร้างพลังอำนาจมากที่สุด คือ ด้านเคารพต่อการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา และต่ำที่สุดคือ ด้านการให้การยอมรับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน โดยภาพรวม พบว่า ความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูงมาก และรายด้านมีการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับสูงมาก โดยด้านที่มีความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ด้านการมอบหมายอำนาจหน้าที่ รองลงมาคือ ด้านการให้การยอมรับ และต่ำที่สุดคือ ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจก่อน เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการให้การยอมรับ ด้านการมอบหมายอำนาจหน้าที่ ด้านการให้ความไว้วางใจ ด้านการกำหนดมาตรฐานการทำงานที่เป็นเลิศ ด้านการให้ข้อมูล

ป้อนกลับ ด้านความชัดเจนในหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านการยอมรับข้อผิดพลาด ด้านเคารพต่อการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน ด้านการให้ความรู้และสารสนเทศ และด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา

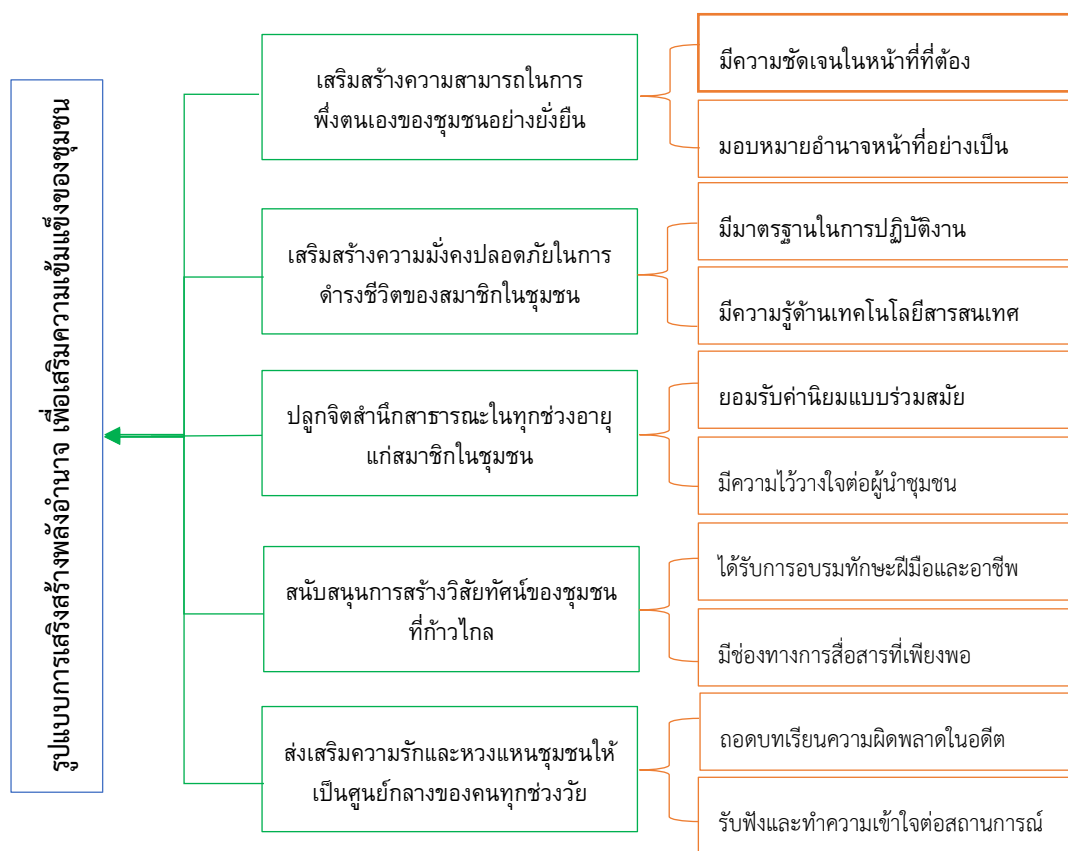
1.3 สภาพปัจจุบันของปัจจัยภายนอก ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 สภาพปัจจุบันของปัจจัยภายนอก ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน

ปัจจัยภายนอกการเสริมพลังอำนาจแก่ชุมชน	สภาพปัจจุบัน		สถานที่พึงประสงค์		PNI modified
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	
1. สภาพสังคม (S)	3.26	ปานกลาง	4.69	สูงมาก	0.305
2. นวัตกรรมและเทคโนโลยี (T)	3.25	ปานกลาง	4.72	สูงมาก	0.311
3. สภาพเศรษฐกิจ (E)	3.29	ปานกลาง	4.73	สูงมาก	0.304
4. นโยบายของรัฐ (P)	3.31	ปานกลาง	4.79	สูงมาก	0.309
โดยภาพรวม	3.28	ปานกลาง	4.73	สูงมาก	0.307

จากตารางที่ 3 พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านมีการปฏิบัติระดับปานกลาง โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านนโยบายของรัฐ รองลงมาคือ ด้านสภาพเศรษฐกิจ และมีต่ำที่สุดคือ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยภายนอก ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับสูงมาก และรายด้านมีการปฏิบัติในระดับสูงมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านนโยบายของรัฐ รองลงมาคือ ด้านสภาพเศรษฐกิจ และต่ำที่สุดคือ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจก่อน เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านนโยบายของรัฐ ด้านสภาพสังคม และด้านสภาพเศรษฐกิจ

2. การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ (แผนภาพที่ 1)

ภาพที่ 2 : สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา : พระชลญาณมุนี และเสาร์คำ ไส่แก้ว, 2567

จากแผนภาพที่ 2 สามารถอธิบายการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซอบุรี จังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

1. เสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) สมาชิกในชุมชนมีความชัดเจนในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย กล่าวคือ ส่งเสริมการสั่งการต่าง ๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีความเป็นกิจลักษณะ และจัดให้มีการประชุมและการสื่อสารประจำเดือน ส่งเสริมการกำหนดเป้าหมายและขอบเขตการทำงาน สื่อสารและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานร่วมกันอย่างเปิดเผยและเชื่อถือได้ 2) ภาระกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ทำอย่างเป็นระบบระเบียบ กล่าวคือ มอบหมายอำนาจในการดำเนินการหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับผู้ที่เหมาะสม แก่ภาระหน้าที่นั้น ๆ การสร้างแรงจูงใจและโอกาสให้แก่สมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการหน้าที่ในชุมชน ติดตามการดำเนินการและประเมินผลเพื่อให้มั่นใจว่าหน้าที่และความรับผิดชอบได้รับการดำเนินการตามที่กำหนด

2. เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ 1) การปฏิบัติงานในชุมชนของฝ่ายปกครองมีมาตรฐานการในการทำงานที่ดีขึ้นและยั่งยืน กล่าวคือ การวิเคราะห์งานทั้งหมดที่ต้องทำและเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงานในทุกระดับชั้น รวบรวมขั้นตอนการดำเนินงานและกำหนดลำดับขั้นตอนที่ต้องทำตามลำดับ กำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนในการวัดความสำเร็จของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน 2) ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐานและมีภูมิคุ้มกันด้านอาชญากรรมทางไซเบอร์ กล่าวคือ การสร้างสถานที่เผยแพร่และเข้าถึงข้อมูลทั้งจากหนังสือ วรรณกรรม และสื่ออื่น ๆ ที่สามารถเพิ่มความรู้ การจัดสัมมนาหรือนำเสนอเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความรู้ การจัดโครงการอบรมที่เน้นให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และทันสมัย โดยใช้วิทยากรที่เชี่ยวชาญ การสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมและมีความสามารถในการรองรับความต้องการข้อมูลของชุมชน

3. ปลุกจิตสำนึกสาธารณะในทุกช่วงอายุ แก่สมาชิกในชุมชน ได้แก่ 1) เกิดการยอมรับ ค่านิยม และวัฒนธรรมใหม่แบบร่วมสมัย ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อวัฒนธรรมเก่า กล่าวคือ กำหนดเป้าหมายและค่านิยมของชุมชนให้เป็นที่ชัดเจน เพื่อให้สมาชิกทราบถึงวัตถุประสงค์และค่านิยมของชุมชน กำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับผู้ที่มีสิทธิ์เข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชน จัดกิจกรรมหรืองานสร้างสรรค์เพื่อต้อนรับสมาชิกใหม่ที่เข้าร่วมชุมชน สร้างกฎหรือระเบียบที่กำหนดสิทธิ์และความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน 2) ประชาชนมีความไว้วางใจต่อผู้นำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่บริหารจัดการชุมชน กล่าวคือ การให้ความเคารพและสนับสนุนความเท่าเทียมในชุมชน การสื่อสารที่เปิดเผยและที่ถูกต้องช่วยในการเข้าใจกันมากขึ้น ทำให้คนรู้สึกไว้วางใจต่อกัน สมาชิกในชุมชนมีนิสัยในการรับฟังและเข้าใจความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่น การสร้างนิสัยการแบ่งปันข้อมูลทรัพยากร หรือความรู้ที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ของทุกคนในชุมชน

4. สนับสนุนการสร้างวิสัยทัศน์ของชุมชนที่ก้าวไกล ได้แก่ 1) สมาชิกในชุมชนได้รับการอบรมทักษะฝีมือ รวมถึงการพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีพ กล่าวคือ การให้คำแนะนำปรึกษาที่เสริมสร้างความมั่นใจและสนับสนุนในการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคลในชุมชน สนับสนุนกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันและการสร้างทีม เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน 2) เกิดช่องทางการสื่อสารระหว่างหน่วยงานรัฐ ผู้นำชุมชน และภาคประชาชน รวมถึงมีความกล้าในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น กล่าวคือ การจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานที่รับผิดชอบในการรับคำร้องเรียนจากประชาชน การใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็นและข้อร้องเรียน การสร้างเว็บไซต์ที่เป็นที่เก็บข้อมูลและสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน

5. ส่งเสริมความรักและหวงแหนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของคนทุกช่วงวัย ได้แก่ 1) เกิดการเรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และสร้างแผนการแก้ไขหรือการป้องกันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดอีกครั้งในอนาคต กล่าวคือ ส่งเสริมวิเคราะห์สาเหตุของความผิดพลาดที่ต้องการแก้ไขอย่างชัดเจน

สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการรับผิดชอบและการแก้ไขข้อผิดพลาด การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและใช้เป็นโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุง ติดตามและการประเมินผล ตรวจสอบการดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างสม่ำเสมอ 2) เกิดการรับฟังและเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน กล่าวคือสนับสนุนให้คนในชุมชนมีโอกาสดูความคิดเห็นและคำแนะนำในการตัดสินใจ การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้คนในชุมชนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล

3. การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซอบุรี จังหวัดชลบุรี (ตารางที่ 4 - 6)

ตารางที่ 4 การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซอบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านวิสัยทัศน์และพันธกิจ

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ
vision	3.53	มาก	3.01	มาก	3.75	มาก
Mission 1	4.16	มาก	3.97	มาก	4.19	มาก
Mission 2	3.77	มาก	4.09	มาก	3.99	มาก
Mission 3	4.07	มาก	3.82	มาก	3.91	มาก
Mission 4	3.94	มาก	4.01	มาก	4.21	มาก
Mission 5	3.92	มาก	4.17	มาก	4.08	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของวิสัยทัศน์ (นาป่าเป็นเมืองน่าอยู่ บริหารงานโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม เพียบพร้อมสาธารณูปการ ก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี) อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มากที่สุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมาคือ ความเหมาะสม และน้อยที่สุดคือ ความเป็นไปได้ เมื่อพิจารณาการประเมินความเหมาะสมของพันธกิจ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ เสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน (Mission 1) รองลงมาคือ ปลุกการมีจิตสำนึกสาธารณะในทุกช่วงอายุแก่สมาชิกในชุมชน (Mission 3) และน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมความรักและห่วงใยชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของคนทุกช่วงวัย (Mission 5) ตามลำดับ ส่วนการประเมินความเป็นไปได้ของพันธกิจ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ส่งเสริมความรักและห่วงใยชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของคนทุกช่วงวัย (Mission 5) รองลงมาคือ

เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน (Mission 2) และน้อยที่สุดคือ ปลุกการมีจิตสำนึกสาธารณะในทุกช่วงอายุแก่สมาชิกในชุมชน (Mission 3) ส่วนการประเมินความเป็นประโยชน์ของพันธกิจ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด คือ สนับสนุนการสร้างวิสัยทัศน์ของชุมชนที่ก้าวไกล (Mission 4) รองลงมาคือ เสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน (Mission 1) และน้อยที่สุดคือ ปลุกการมีจิตสำนึกสาธารณะในทุกช่วงอายุแก่สมาชิกในชุมชน (Mission 3)

ตารางที่ 5 การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านเป้าประสงค์

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ
Objective 1	4.20	มาก	3.88	มาก	4.12	มาก
Objective 2	4.14	มาก	4.08	มาก	4.27	มาก
Objective 3	3.71	มาก	4.13	มาก	3.99	มาก
Objective 4	3.83	มาก	4.05	มาก	3.99	มาก
Objective 5	3.97	มาก	3.92	มาก	3.90	มาก
Objective 6	4.17	มาก	3.72	มาก	3.92	มาก
Objective 7	4.09	มาก	4.15	มาก	4.10	มาก
Objective 8	3.78	มาก	3.87	มาก	4.33	มาก
Objective 9	4.05	มาก	4.37	มาก	3.97	มาก
Objective 10	3.80	มาก	3.97	มาก	4.19	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อพิจารณาการประเมินความเหมาะสมของเป้าประสงค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ สมาชิกในชุมชนมีความชัดเจนในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (Objective 1) รองลงมาคือ ประชาชนมีความไว้วางใจต่อผู้นำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่บริหารจัดการชุมชน (Objective 6) และน้อยที่สุดคือ การปฏิบัติงานในชุมชนของฝ่ายปกครองมีมาตรฐานการในการทำงานที่ดีขึ้นและยั่งยืน (Objective 3) ส่วนการประเมินความเป็นไปได้ของเป้าประสงค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ สมาชิกในชุมชนได้รับการอบรมทักษะฝีมือ รวมถึงการพัฒนา

ทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีพ (Objective 7) รองลงมาคือ การปฏิบัติงานในชุมชนของฝ่ายปกครองมีมาตรฐาน การในการทำงานที่ดีขึ้นและยั่งยืน (Objective 3) และน้อยที่สุดคือ ประชาชนมีความไว้วางใจต่อผู้นำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่บริหารจัดการชุมชน (Objective 6) ส่วนการประเมินความเป็นประโยชน์ของเป้าประสงค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด คือ เกิดช่องทางการสื่อสารระหว่างหน่วยงานรัฐ ผู้นำชุมชน และภาคประชาชนรวมถึงมีความกล้าในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น (Objective 8) รองลงมาคือ ภาระกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ทำอย่างเป็นระบบระเบียบ (Objective 2) และน้อยที่สุดคือ เกิดการยอมรับค่านิยม และวัฒนธรรมใหม่แบบร่วมสมัย ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อวัฒนธรรมเก่า (Objective 5)

ตารางที่ 6 การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมือซ่งชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านกลยุทธ์

ด้านกลยุทธ์	คะแนนการประเมิน	
	$\bar{x}$	ระดับ
ความเหมาะสม (เฉพาะอันดับที่ 1 ที่ 2 และสุดท้าย)		
1) ส่งเสริมการกำหนดเป้าหมายและขอบเขตการทำงาน	4.49	มาก
2) สนับสนุนให้คนในชุมชนมีโอกาสดำเนินการแสดงความคิดเห็นและคำแนะนำในการตัดสินใจ	4.48	มาก
3) จัดให้มีการประชุมและการสื่อสารประจำเดือน	3.51	มาก
ความเป็นไปได้ (เฉพาะอันดับที่ 1 ที่ 2 และสุดท้าย)		
1) ส่งเสริมวิเคราะห์สาเหตุของความผิดพลาด และสรุปประเด็นที่ต้องการแก้ไขอย่างชัดเจน	4.47	มาก
2) จัดให้มีการประชุมและการสื่อสารประจำเดือน	4.40	มาก
3) การเคารพและยอมรับความแตกต่างในการตัดสินใจของคนในชุมชน โดยไม่มีกีดกันสิทธิของผู้อื่น	3.52	มาก
ความเป็นประโยชน์ (เฉพาะอันดับที่ 1 ที่ 2 และสุดท้าย)		
1) การสร้างเว็บไซต์ที่เป็นที่เก็บข้อมูลและสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน	4.43	มาก

ด้านกลยุทธ์	คะแนนการประเมิน	
	$\bar{x}$	ระดับ
2) การจัดโครงการอบรมที่เน้นให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และทันสมัย โดยใช้วิทยากรที่เชี่ยวชาญ	4.41	มาก
3) จัดกิจกรรมหรืองานสร้างสรรค์เพื่อต้อนรับสมาชิกใหม่ที่เข้าร่วมชุมชน	3.60	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า เมื่อพิจารณาการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ส่งเสริมการกำหนดเป้าหมายและขอบเขตการทำงาน รองลงมาคือ สนับสนุนให้คนในชุมชนมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและคำแนะนำในการตัดสินใจ และน้อยที่สุดคือ จัดให้มีการประชุมและการสื่อสารประจำเดือน ตามลำดับ ส่วนการประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ส่งเสริมวิเคราะห์สาเหตุของความผิดพลาด และสรุปประเด็นที่ต้องการแก้ไขอย่างชัดเจน และสนับสนุนให้คนในชุมชนมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและให้เหตุผลในการตัดสินใจ รองลงมาคือ จัดให้มีการประชุมและการสื่อสารประจำเดือน และน้อยที่สุดคือ การเคารพและยอมรับความแตกต่างในการตัดสินใจของคนในชุมชน โดยไม่มีกีดกันสิทธิของผู้อื่น ส่วนการประเมินความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด คือ การสร้างเว็บไซต์ที่เป็นที่เก็บข้อมูลและสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน รองลงมาคือ การจัดโครงการอบรมที่เน้นให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และทันสมัย โดยใช้วิทยากรที่เชี่ยวชาญ และน้อยที่สุดคือ จัดกิจกรรมหรืองานสร้างสรรค์เพื่อต้อนรับสมาชิกใหม่ที่เข้าร่วมชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและความจำเป็น ของการเสริมพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน มีการเสริมสร้างพลังอำนาจอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง ดังนั้น ผลการวิจัยดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วิรัตน์ดา เสือจอย (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสิงห์บุรี พบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสิงห์บุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ รพีภัทร์ สุขสมเกษม (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา

ชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ 1) ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ และ 2) การกำหนดกรอบในการใช้งบประมาณสำหรับเงินอุดหนุนชุมชนยังมีจำกัด ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้อันเนื่องจากหลายปัจจัย ได้แก่ ประการที่หนึ่งความขัดแย้งและการแบ่งแยก จริยอยู่ที่การเสริมอำนาจบางครั้งอาจทำให้เกิดความแข็งแกร่งในกลุ่มบางกลุ่มในชุมชน แต่ก็ทำให้เกิดการแยกแยะและความขัดแย้งในชุมชนได้ ประการที่สองความขัดแย้งทางการเมือง การแข่งขันเพื่อเสริมอำนาจในชุมชนอาจทำให้เกิดการแบ่งแยกทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนและการดำเนินงานของเทศบาลตำบลนาป่า

2. การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยรูปแบบดังกล่าวมีการมุ่งเน้นที่สำคัญ 5 ด้าน คือ เสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน ปลุกจิตสำนึกสาธารณะในทุกช่วงอายุแก่สมาชิกในชุมชน สนับสนุนการสร้างวิสัยทัศน์ของชุมชนที่ก้าวไกล และส่งเสริมความรักและหวงแหนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางของคนทุกช่วงวัย ผลการวิจัยจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ นภาพรณ หะวานนท์ และคณะ (2560) ที่กล่าวถึงดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วยดัชนีย่อยที่สำคัญมี 5 ประการ คือ ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตในชุมชน การมีจิตสำนึกสาธารณะ การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน และ ความรักและหวงแหนชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด พบว่า ส่วนผลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบตัวชี้วัดการจัดการชุมชนเข้มแข็งในระดับชุมชน พบว่า มีรูปแบบตัวชี้วัดที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและองค์กรชุมชน ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่า ความเข้มแข็งของชุมชนมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมีผลต่อความเจริญรุ่งเรืองและคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่สิ่งที่ตามมา อาทิ เช่น ลักษณะสังคมที่มีความสามัคคีและความไว้วางใจต่อกัน การพัฒนาทรัพยากรร่วมกัน เกิดการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ เกิดการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม และการพัฒนาเศรษฐกิจ

3. การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาการประเมินความเหมาะสมของพันธกิจ อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชัญญา รัตนอุบล (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินความเป็นไปได้ ของพันธกิจ อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้ว จิระพงศ์ เรืองกุล และสายใจ ขุนประเสริฐ (2561) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนพูน

บำเพ็ญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพบบำเพ็ญสะท้อนได้จากความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน และความรักและห่วงหาอาทรชุมชน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า รูปแบบเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน อาจเป็นความแปลกใหม่ของผู้บริหารในเทศบาลตำบลนาป่า เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวยังไม่เคยถูกนำมาใช้ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้นเมื่องานวิจัยแล้วเสร็จ จึงต้องมีการวางแผนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเสนอต่อผู้บริหารเทศบาลต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยรัฐบาลและหน่วยงานท้องถิ่นควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการมีส่วนร่วมของประชากรในการตัดสินใจและการดำเนินงานของชุมชน โดยการสร้างพื้นที่ให้เสียงของทุกคนได้ถูกฟังและมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ เช่น การประชุมชุมชน การสร้างคณะกรรมการที่มีความหลากหลายและการเปิดโอกาสให้กับกลุ่มที่มีอิทธิพลในชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเทศบาลตำบลนาป่าควรให้การศึกษาและการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเสริมอำนาจของชุมชน เนื่องจากความรู้และทักษะที่ได้รับจะช่วยเสริมความสามัคคี สร้างสังคมที่มีคุณภาพและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน รัฐบาลควรสนับสนุนการศึกษาสำหรับทุกคนในชุมชน และสร้างสถานที่เรียนรู้ที่เข้าถึงได้สำหรับทุกคน นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่น เทศบาลตำบลนาป่า และผู้ประกอบการในพื้นที่เทศบาลตำบลนาป่า ควรส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่นและการสนับสนุนผู้ประกอบการในชุมชนช่วยเสริมอำนาจของชุมชนโดยตรง โดยการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นมีทรัพยากรและการอบรมที่จำเป็น เช่น การให้สินเชื่อและการสนับสนุนในการพัฒนาธุรกิจ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรสร้างความตระหนักและการเชื่อมโยงภายในชุมชน โดยเทศบาลตำบลนาป่าควรสร้างความตระหนักในประชากรในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ให้มีการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกของชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อชุมชน รวมถึงสนับสนุนการสร้างนวัตกรรม เทศบาลควรส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมในชุมชน เช่น การสร้างกลุ่มทำงานหรือโครงการที่สนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างโอกาสใหม่ๆ ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ควรมีการสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน เทศบาลควรสร้างสถานที่ที่เหมาะสม

สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น สร้างพื้นที่สำหรับการประชุม
ห้องสมุดชุมชน หรือพื้นที่สาธารณะที่สามารถใช้เพื่อการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้ว จิระพงศ์ เรืองกุล และสายใจ ชุนประเสริฐ. (2561). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษา
ชุมชนพุน้ำพัฒนา เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 5(1),
46–57.
- โกมินทร์ กุลเวชกิจ. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจโดยยึดปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนตู ต.ป่าสังข์ อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด. คุชฌ์นิพนธ์ปรัชญาคุชฌ์
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นภาพร หะวานนท์, เพ็ญศิริ จิระเดชากุล และสุรวุฒิ ปัดไธสง. (2560). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็ง
ของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- พระชลญาณมุนี และเสาร์คำ ไส่แก้ว. (2567). รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของ
ชุมชน ในเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. พระนครศรีอยุธยา : สถาบันวิจัย
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พินทุสร โพธิ์ไธ. (2562). แนวคิดว่าด้วยการเสริมพลังชุมชนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ. วารสารพัฒนาสังคม,
21(2), 64-77.
- ภูวนัย สุนา. (2564). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้าง
พลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คุชฌ์
นิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชัญญา รัตนอุบล. (2564). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน เพื่อ
เสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้. วารสารวิจัย มสธ, 7(2). 19-36.
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559) ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขต
เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2559). กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด. วารสารรัฐ
ประศาสนศาสตร์, 5(2), 119-158.

วิรัตน์ดา เสือจอย. (2564). การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครู
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

สุวรรณา จันทร์ประเสริฐ และคณะ. (2559). การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
สนับสนุนการพัฒนาชุมชน.

อรรถัย กักผล. (2559). Urbanization เมื่อ “เมือง” กลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่นสมัยใหม่.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

อรรถัย ปาอ้าย. (2558). รูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมวิจัยตามแนวคิดแบบเสริมสร้างพลังอำนาจในโรงเรียน
มัธยมศึกษา. คุรุภัณฑ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาษาอังกฤษ

Diane Tracy. (1990). 10 steps to empowerment A common-sense guide to managing people.
New York : William Morrow and Company.

Translated References

Kamolsak Wongsaikeo, Jirapong Ruangkun, and Saijai Chunprasert. (2018). Community
Development: A Case Study of Phun Bamphen Community, Phasi Charoen District,
Bangkok. Community Development and Quality of Life Journal, 5(1), 46–57.

Gomin Gulwechkij. (2015). Economic Strengthening Patterns of Communities Based on the
Sufficiency Economy Philosophy: A Case Study of Don Du Community, Pa Sang Sub-
district, Chaturaphak Phiman District, Roi Et Province. Doctoral Dissertation in
Philosophy (Sufficiency Economy). Graduate School: Mahasarakham Rajabhat
University.

Napaphan Havanon, Pensiri Jiradechagun, and Surawut Patthaisong. (2017). Fundamental
Principles of Community Empowerment. Bangkok: National Science and Technology
Development Agency.

Phra Chalyanamuni and Saokum Saikaew. (2024). Power Enhancement Models for
Strengthening Community Empowerment in Napa Forest Municipality, Mueang
Chonburi District, Chonburi Province. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Buddhist Research
Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Pinthuonsorn Phot-urai. (2019). Community Empowerment Approaches for Health Promotion. *Social Development Journal*, 21(2), 64-77.
- Phuvanai Suna. (2021). Developing a Structural Linear Relationship Model of Factors Influencing the Empowerment of Teachers' Work in Expanding Educational Opportunities in the Northeastern Region. Doctoral Dissertation in Education. Graduate School: Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Mingkwan Kongcharoen and Achanya Rattanaubon. (2021). Developing a Community Empowerment Model to Enhance the Sustainability of Learning Communities. *MSU Journal of Research*, 7(2), 19-36.
- Rapiiphat Sukhsomkasem. (2016). Factors Influencing Community Empowerment: A Case Study of Communities in Pak Kret Municipality, Nonthaburi Province. Bangkok: Thammasat University.
- Wannatham Kanjansuwan. (2016). Community Empowerment Processes: Models, Factors, and Indicators. *Journal of Political Science*, 5(2), 119-158.
- Wirandha Suejoi. (2021). Empowering School Administrators with Professional Standards Implementation in Schools under the Jurisdiction of the Singburi Primary Education Service Area Office. Bangkok: Silpakorn University.
- Suwanra Janprasert et al. (2016). Community Strengthening. Bangkok: Health System Development Support Office.
- Arotai Kokpon. (2016). Urbanization: When "City" Becomes the Focus of Modern Local Administration Management. Bangkok: Phra Pokklao Institute.
- Arotai Paaai. (2015). Cultural Research Development Patterns Based on Empowerment Concepts in Secondary Schools. Doctoral Dissertation in Educational Research. Graduate School: Burapha University.
- Diane Tracy. (1990). 10 steps to empowerment A common-sense guide to managing people. New York : William Morrow and Company.

**การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง
เปรียบเทียบผลการเลือกตั้ง ปี 2566 และ 2562***

**The change of polarisation in political power and the change of
politicians' party by comparing the election result of 14 May
2023 with that of 24 March 2019**

[Received: April 20, 2024; Revised: May 29, 2024; Accepted: May 30, 2024]

ประเทือง ม่วงอ่อน

อาจารย์คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Pratueang Moug-On

Ph.D., Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Pratueang Moug-On, Ph.D., Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University, Thailand. E-mail: na.sisaket20@gmail.com

* บทความนี้เนื้อหาส่วนหนึ่งได้จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและ
พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก
สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง ค้นพบว่า การเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 มีผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองจากพรรคต่าง ๆ สามารถประสบความสำเร็จชนะการเลือกตั้งถึง 4 เขตเลือกตั้ง จากทั้งหมด 11 เขตเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.36 ได้แก่ (1) นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (ย้ายจากพรรคประชาธิปัตย์) เขตเลือกตั้งที่ 8 อ.พิบูลมังสาหาร (ยกเว้น ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) อ.สว่างวีระวงศ์ อ.นาเยีย นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนน 31,773 คะแนน อันดับสอง นายเอกพล ญาวงค์ (ตุ๋) (สจ.ตุ๋เอกพล ญาวงค์) พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 27,893 คะแนน (2) นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 ก่อนจะย้ายมาสังกัดพรรคพลังประชารัฐ และพรรคภูมิใจไทยตามลำดับ เขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการพืชผล อ.กุดข้าวปุ้น นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนน 44,121 คะแนน อันดับสอง นายรัฐกิตติ์ ชาติพัฒน์ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 30,596 คะแนน อันดับสาม นายเพทาย ศรีสวัสดิ์ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 12,050 คะแนน (3) นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) เขตเลือกตั้งที่ 11 อ.เดชอุดม (ยกเว้น ต.ทุ่งเทิง) นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) ได้คะแนน 43,797 คะแนน อันดับสอง นายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 24,288 คะแนน อันดับสาม นายพิทักษ์ชัย จิตจันทร์ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 13,063 คะแนน และอันดับสี่ นายสุริยา ชันอาสา พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 4,833 คะแนน (4) นางรำพล ต้นติวณิชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) เขตเลือกตั้งที่ 9 อ.บุญทริก อ.นาจะหลวย อ.สิรินธร (เฉพาะ ต.โนนก่อ) นางรำพล ต้นติวณิชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 31,311 คะแนน อันดับสอง นายประภูศักดิ์ จินตะเวช พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 30,851 คะแนน อันดับสาม พันจ่าอากาศเอก บรรจง อินทร์ขาว พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 12,105 คะแนน และอันดับสี่ นางสาวน้ำตาล พวงลาภ พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้คะแนน 1,613 คะแนน ซึ่งแตกต่างจากการเลือกตั้ง 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง จากพรรคเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชารัฐประสบความสำเร็จหมด ไม่ได้รับการเลือกตั้งแม้แต่รายเดียว ไม่ว่าจะเป็น นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชารัฐ (บุตรสาวนายสุพล พองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย) นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ บุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย) หรือนายสุทธิชัย จรูญเนตร อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้น

คำสำคัญ : อำนาจทางการเมือง; การย้ายพรรคการเมือง; อุบลราชธานี

Abstract

The change of political polarisation is another aspect that needs discussing. According to the result of the National Election on 14 May 2023, the politicians who changed their party and political polarisation managed to be successful in four from eleven constituencies which is considered 36.36% (1) Bunthida Somchai from Bhumjaithai Party (moving from Democrat Party) in Constituency 8 which covers the area of Phibun Mangsahan District (except the Sub-District of Rawe and Sai Mun), Sawang Wirawong, and Na Yia District received 31,773 votes. Ekkaphon Yawong from Pheu Thai Party is the second with 27,893 votes. (2) Sutthichai Charoonnet from Bhumjaithai Party (moving from Palang Pracharath Party) was a former MP of Pheu Thai Party in 2011. He then moved to Palang Pracharath and Bhumjaithai Party respectively. In Constituency 5 which covers the area of Trakan Phuetphon and Kutkhaopun District, Sutthichai Charoonnet won the election with 44,121 votes. The second is Rattakit Paleepat from Pheu Thai Party with 30,596 votes and the third is Phethai Srisawat from Move Forward Party with 12,050 votes. (3) Duangthip Chintawet from Bhumjaithai Party (moving from Palang Pracharath Party) won the election in Constituency 11 which covers the area of Det Udom District (except the Sub-District of Thung Thoeng) with the score of 43,797 votes. The second is Ekachai Songamnatcharoen from Pheu Thai Party with 24,288 votes. The third is Phithakchai Chitchan from Move Forward Party with 13,069 votes and the fourth is Suriya Khanasa from Thai Sang Thai Party with 4,833 votes. (4) Ramphool Tantivanitchanon from Thai Sang Thai Party (moving from Palang Pracharath Party) won the election in Constituency 9 which covers the area of Buntharik, Nachaluai and Sirinthon (only in the Sub-District of Non Ko) with the score of 31,311 votes. The second is Praphusak Chintawet from Pheu Thai Party with 30,851 votes. The third is Chief Petty Officer 1st Class Banchong Inkhao from Move Forward Party with 12,105 votes and the fourth is Namtan Phuenglaph from United Thai Nation Party with 1,613 votes. This is different from the National Election on 24 March 2019 in which all the changes of political polarisation from Pheu Thai to Palang Pracharath Party were unsuccessful. None was elected. They were Yothakan Fong-ngam from Palang Pracharath (the daughter of Suphon Fong-ngam, a former MP of Ubon Ratchathani and the General-

Secretary of Pheu Thai Party), Choetsak Phokkunkulkanon who is the son of Adisak Phokkunkulkanon (a former party list MP from Pheu Thai Party) and Sutthichai Charoonnet who was a former MP from Pheu Thai Party in 2011.

Keywords: the change of polarisation in political power; the change of politicians' party; Ubon Ratchathani

บทนำ

การนำเสนอการเปลี่ยนแปลงของชีวอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง เปรียบเทียบผลการเลือกตั้ง ปี 2566 และ 2562 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี โดยที่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2564 ได้กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน และให้มีบัตรเลือกตั้งสองใบให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต

โดยหลายพรรคการเมืองมีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางกฎหมาย และบริบททางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเปิดตัวนักการเมืองรุ่นใหม่เข้าสู่ทีมผู้บริหาร หรือการเปิดตัวพรรคการเมืองใหม่ หรือการสลับสับเปลี่ยนเครือข่ายพรรคการเมือง และการร่วมมือระหว่างพรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก เพื่อให้สอดคล้องกับ การเลือกตั้งในระบบใหม่ อิทธิพลของสื่อโซเชียล และอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในทางการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา

การจับตาของประเด็นทั้งหลายที่กล่าวมานั้น จึงควรจะได้รับการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับพื้นที่ เพื่อการทำความเข้าใจพฤติกรรมการเมือง กติกาใหม่ทางการเมืองซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองการปกครองไทยในระบอบประชาธิปไตยต่อไป โดยเฉพาะการเลือกตั้งในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองสูง มีเหตุการณ์ต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมืองมาอย่างยาวนาน อาทิ กรณีการเคลื่อนไหวของกลุ่มเสื้อแดง การแข่งขันของพรรคการเมืองกลุ่มต่าง ๆ อย่างดุเดือดดุสึโดยเฉพาะพรรคเพื่อไทย พรรคภูมิใจไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคพลังประชารัฐ นอกจากการเมืองระดับชาติแล้ว ยังพบว่า การเมืองท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ก็มีความน่าสนใจไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มการเมืองท้องถิ่นระดับเทศบาลนครอุบลราชธานี และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่งของการทำความเข้าใจการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย โดยเฉพาะกรณี “บ้านใหญ่ในเขตพื้นที่” “กลุ่มหรือมุ้งภายในพรรคการเมือง” กลุ่มการเมืองที่ทำงานกับพรรคการเมืองในการเมืองท้องถิ่น การแข่งขันต่อสู้ทางการเมืองที่ดุเดือดเข้มข้นแบบแพ้ไม่ได้ เป็นต้น ขณะที่ภาคประชาสังคมได้มีการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดมากมาย เช่น กลุ่มเสื้อแดง หรือกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรต่าง ๆ จึงกลายเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อใช้เป็น

ข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์การเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเปรียบเทียบกับกรณีพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งแต่เดิมการเลือกตั้งในอดีต เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 พบว่าการเปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการเมือง การย้ายพรรคการเมือง จากพรรคเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชารัฐประสบความสำเร็จหมด ไม่ได้มีการเลือกตั้งแม้แต่รายเดียว ไม่ว่าจะเป็น นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชารัฐ (บุตรสาวนายสุพล พองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย) นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ บุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย) หรือนายสุทธิชัย จรุงเนตร อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาเปรียบเทียบกับเลือกตั้งสมัยต่อมาที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบทและภูมิทัศน์ทางการเมืองในระดับประเทศ รวมทั้งการเปลี่ยนจากการเลือกตั้งแบบบัตรใบเดียวมาเป็นการเลือกตั้งแบบบัตรเลือกตั้งสองใบที่ให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตว่าจะส่งผลกระทบต่อสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคต่อผู้สมัครที่เปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการเมืองหรือย้ายพรรคการเมืองหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการเมือง การย้ายพรรคการเมือง เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการเมือง การย้ายพรรคการเมือง อาศัยแนวคิดที่ใช้อธิบายการเมืองอีสาน แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับนักการเมือง และแนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์เพื่อนำมาอธิบายความสัมพันธ์ของกลุ่มที่มีส่วนในการสนับสนุนทางการเมืองและลักษณะเครือข่ายความสัมพันธ์ของนักการเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Research) ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 รวมถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี คือ การ

เลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) อุบลราชธานี ในการเลือกตั้งวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2563 การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2564 และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง (พลังดูด) และผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น เปรียบเทียบการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 กับการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง (พลังดูด) ค้นพบว่า การเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 มีผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองจากพรรคต่าง ๆ ประสบความสำเร็จสามารถชนะการเลือกตั้งถึง 4 เขตเลือกตั้ง จากทั้งหมด 11 เขตเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.36 ได้แก่

1) นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (ย้ายจากพรรคประชาธิปัตย์) เขตเลือกตั้งที่ 8 อ.พิบูลมังสาหาร (ยกเว้น ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) อ.สว่างวีระวงศ์ อ.นาเยีย นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนน 31,773 คะแนน อันดับสอง นายเอกพล ญาวงค์ (ตุ๋) (สจ.ตุ๋เอกพล ญาวงค์) พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 27,893 คะแนน

2) นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 ก่อนจะย้ายมาสังกัดพรรคพลังประชารัฐ และพรรคภูมิใจไทยตามลำดับ เขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการพืชผล อ.กุดข้าวปุ้น นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนน 44,121 คะแนน อันดับสอง นายรัฐกิตติ์ ฝาสีพัฒน์ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 30,596 คะแนน อันดับสาม นายเพทาย ศรีสวัสดิ์ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 12,050 คะแนน

3) นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) เขตเลือกตั้งที่ 11 อ.เดชอุดม (ยกเว้น ต.ทุ่งเทิง) นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) ได้คะแนน 43,797 คะแนน อันดับสอง นายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 24,288 คะแนน อันดับสาม นายพิทักษ์ชัย จิตจันทร์ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 13,063 คะแนน และอันดับสี่ นายสุริยา ชันอาสา พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 4,833 คะแนน

4) นางรำพูล ตันตวิณชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) เขตเลือกตั้งที่ 9 อ.บุณฑริก อ.นาจะหลวย อ.สิรินธร (เฉพาะ ต.โนนก่อ) นางรำพูล ตันตวิณชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 31,311 คะแนน อันดับสอง นายประภูศักดิ์ จินตะเวช พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน

30,851 คะแนน อันดับสาม พันจ่าอากาศเอก บรรจง อินทร์ขาว พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 12,105 คะแนน และอันดับสี่ นางสาวน้ำตาล พวงลาภ พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้คะแนน 1,613 คะแนน

ซึ่งแตกต่างจากการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการทางการเมือง การย้ายพรรคการเมืองเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชารัฐประสบความสำเร็จทั้งหมด ไม่ได้รับการเลือกตั้งแม้แต่คนเดียว ไม่ว่าจะเป็น นางสาวโยธากาญจน์ ฟองงาม พรรคพลังประชารัฐ (บุตรสวณายสุพล ฟองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย) นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ บุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย) หรือนายสุทธิชัย จรูญเนตร อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 เป็นต้น

ส่วนผู้สมัครรายสำคัญที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการทางการเมืองจากพรรคต่างๆ แล้วไม่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 รายสำคัญได้แก่

1) นายธนะสิทธิ์ โควสุรัตน์ พรรคภูมิใจไทย (เป็นอดีต สส.พรรคพลังประชารัฐ จากการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562) เขตเลือกตั้งที่ 6 อ.เขมราฐ อ.โพธิ์ไทร อ.นาตาล ปรากฏว่า การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 แพ้การเลือกตั้งให้แก่ นางสาวธัญธำริย์ สันตพันธุ์ (น้องแพร) พรรคเพื่อไทย ที่ได้คะแนน 43,430 คะแนน อันดับสอง นายบุญธรรม ภาควิธี (เชฟบุญธรรม) พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 22,759 คะแนน อันดับสาม นายชีราวุธ แก้วชิน พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 9,177 คะแนน และอันดับสี่ นายธนะสิทธิ์ โควสุรัตน์ (ป้าอู๊ด) พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ/พรรคเศรษฐกิจไทย) ได้คะแนนเพียง 4,023 คะแนน

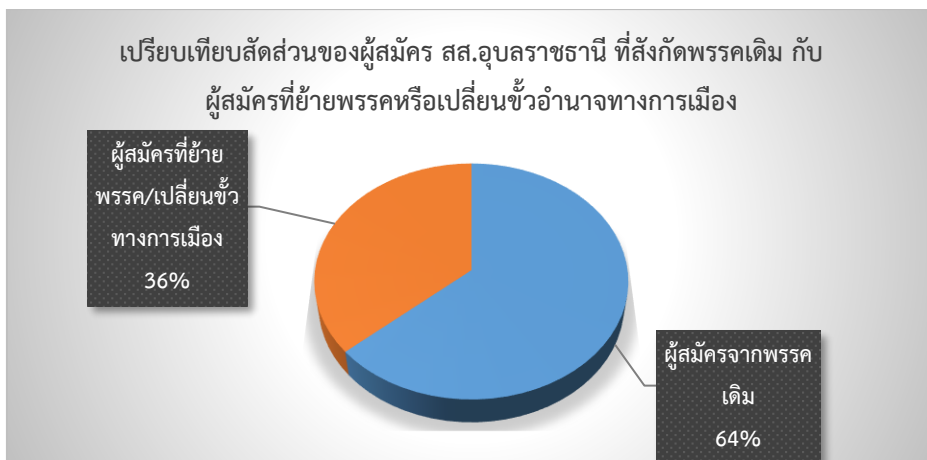
2) นางสาวโยธากาญจน์ ฟองงาม พรรคภูมิใจไทย (บุตรสวณายสุพล ฟองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย) (ย้ายจากพรรคพลังประชารัฐ) เขตเลือกตั้งที่ 4 อ.วารินชำราบ อ.สำโรง (เฉพาะ ต.สำโรง ต.โคกก่อง และ ต.บอน) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 แพ้เลือกตั้งได้เพียงอันดับที่สาม โดยผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 39,462 คะแนน อันดับสอง นายวัฒนชัย มากมูล พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 31,052 คะแนน อันดับสาม นางสาวโยธากาญจน์ ฟองงาม พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ/พรรคสร้างอนาคตไทย) ได้คะแนน 19,511 คะแนน

3) นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ ¹ พรรคภูมิใจไทย เขตเลือกตั้งที่ 7 อ.ศรีเมืองใหม่ อ.โขงเจียม อ.สิรินธร (ยกเว้น ต.โนนก่อ) อ.พิบูลมังสาหาร (เฉพาะ ต.ระเว และ ต.ทรายมูล)

¹ นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ เคยลงสมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2566)

นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ เป็นบุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีต สส. จังหวัดอุบลราชธานีหลายสมัย โดยในการเลือกตั้ง พ.ศ.2554 นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขตเลือกตั้งที่ 7 อ.ศรีเมืองใหม่ อ.โขงเจียม อ.สิรินธร (ยกเว้น ต.โนนก่อ) อ.พิบูลมังสาหาร (เฉพาะ ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) แพ้การเลือกตั้งให้แก่ นางสาวสุภารัตน์ (กานต์) พิทักษ์พรพัลลภ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 38,533 คะแนน อันดับสอง นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (ดีเล็ก) พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ/ พรรคสร้างอนาคตไทย) ได้คะแนน 33,499 คะแนน อันดับสาม นายภานุภพ ยุติกิจ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 10,300 คะแนน และอันดับสี่ นายสมคร ป้องวงษ์ พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้คะแนน 2,962 คะแนน

แผนภาพที่ 1 เปรียบเทียบสัดส่วนของผู้สมัคร สส.อุบลราชธานี ที่สังกัดพรรคเดิมกับผู้สมัครที่ย้ายพรรคหรือเปลี่ยนชื่อทางการเมือง ที่ชนะการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

อันดับหนึ่ง นายกานต์ กัลป์ตินันท์ (หมายเลข 5) ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ด้วยคะแนน 288,567 คะแนน

อันดับสอง นายเชิดศักดิ์ (ดีเล็ก) โภคกุลกานนท์ (หมายเลข 4) ได้คะแนน 269,435 คะแนน

อันดับสาม นางสาวนายกแอนสมปรารถนา วิกรัยเจตเจริญ (หมายเลข 2) ได้คะแนน 131,362 คะแนน

อันดับสี่ นายเชษฐา ไชยสัตย์ (หมายเลข 1) ได้คะแนน 100,164 คะแนน

ตารางที่ 1 ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ของผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชื่ออำนาจทางการเมือง จากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 (เฉพาะรายสำคัญ)

คนที่	ชื่อ-สกุล	ผลการเลือกตั้ง	คู่แข่งชั้น
1	นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (ย้ายจากพรรคประชาธิปัตย์) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขตเลือกตั้งที่ 8 อ.พิบูลมังสาหาร (ยกเว้น ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) อ.สว่างวีระวงศ์ อ.นาเยีย	ชนะการเลือกตั้ง	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (เดิมเป็น สส.พรรคประชาธิปัตย์) ได้คะแนน 31,773 คะแนน อันดับสอง นายเอกพล ญาวงค์ (ตุ๋) (สจ.ตุ๋เอกพล ญาวงค์) พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 27,893 คะแนน
2	นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 ก่อนจะย้ายมาสังกัดพรรคพลังประชารัฐ และพรรคภูมิใจไทยตามลำดับ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการพืชผล อ.กุฉีชัย	ชนะการเลือกตั้ง	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนน 44,121 คะแนน อันดับสอง นายรัฐกิตติ์ ชาติพัฒน์ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 30,596 คะแนน อันดับสาม นายเพทาย ศรีสวัสดิ์ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 12,050 คะแนน
3	นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขตเลือกตั้งที่ 11 อ.เดชอุดม (ยกเว้น ต.ทุ่งเทิง)	ชนะการเลือกตั้ง	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) ได้คะแนน 43,797 คะแนน อันดับสอง นายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 24,288 คะแนน อันดับสาม นายพิทักษ์ชัย จิตจันทร์ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน

คนที่	ชื่อ-สกุล	ผลการ เลือกตั้ง	คู่แข่ง
			13,063 คะแนน และอันดับสี่ นายสุริยา ขันอาสา พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 4,833 คะแนน
4	นางรำพูล ตันตวิณิชชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย (เดิมพรรค พลังประชารัฐ) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขต เลือกตั้งที่ 9 อ.บุญศรี อ.นา จะหลวย อ.สิรินธร (เฉพาะ ต. โนนก่อ)	ชนะการ เลือกตั้ง	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางรำพูล ตันตวิณิชชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 31,311 คะแนน อันดับสอง นายประจักษ์ศักดิ์ จินตะเวช พรรคเพื่อ ไทย ได้คะแนน 30,851 คะแนน อันดับ สาม พันจ่าอากาศเอก บรรจง อินทร์ขาว พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 12,105 คะแนน และอันดับสี่ นางสาว น้ำตาล พวงลาภ พรรครวมไทยสร้าง ชาติ ได้คะแนน 1,613 คะแนน
5	นายธนະสิทธิ์ โควสุรัตน์ พรรค ภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลัง ประชารัฐ) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขต เลือกตั้งที่ 6 อ.เขมราฐ อ.โพธิ์ ไทร อ.นาตาล	<u>แพ้เลือกตั้ง</u>	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวธัญธำ สันตพันธ์ (แพรว) พรรคเพื่อไทย ได้ คะแนน 43,430 คะแนน อันดับสอง นายบุญธรรม ภาคโพธิ์ (เชฟบุญธรรม) พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 22,759 คะแนน อันดับสาม นายชิราวุธ แก้วชิน พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 9,177 คะแนน และอันดับสี่ นายธนະสิทธิ์ โควสุรัตน์ (ป้าอู๊ด) พรรค ภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ/ พรรคเศรษฐกิจไทย) ได้คะแนน 4,023 คะแนน
6	นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคภูมิใจไทย (บุตรสาวนาย สุพล พองงาม อดีต สส. อุบลราชธานี และอดีต	<u>แพ้เลือกตั้ง</u>	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาว กิตติธัญญา วาจาดี พรรคเพื่อไทย ได้ คะแนน 39,462 คะแนน อันดับสอง นายวัฒนชัย มากมูล พรรคก้าวไกล ได้

คนที่	ชื่อ-สกุล	ผลการเลือกตั้ง	คู่แข่งชั้น
	เลขาธิการพรรคเพื่อไทย) (ย้ายจากพรรคพลังประชาชน) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขตเลือกตั้งที่ 4 อ.วารินชำราบ อ.สำโรง (เฉพาะ ต.สำโรง ต.โคกก่อ และ ต.บอน)		คะแนน 31,052 คะแนน อันดับสาม นางสาวโยธากาญจน์ พองาม พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชาชน/พรรคสร้างอนาคตไทย) ได้คะแนน 19,511 คะแนน
7	นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ พรรคพลังประชาชน เป็นบุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ ซึ่งเป็นอดีต สส. จังหวัดอุบลราชธานีหลายสมัย โดยในการเลือกตั้ง พ.ศ.2554 นายอดิศักดิ์ ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ลงเขตเลือกตั้งที่ 7 อ.ศรีเมืองใหม่ อ.โขงเจียม อ.สิรินธร (ยกเว้น ต.โนนก่อ) อ.พิบูลมังสาหาร (เฉพาะ ต.ระเว และ ต.ทรายมูล)	<u>แพ้เลือกตั้ง</u>	ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวสุดารัตน์ (กานต์) พิทักษ์พรพัลลภ พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 38,533 คะแนน อันดับสอง นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์) พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชาชน/พรรคสร้างอนาคตไทย) ได้คะแนน 33,499 คะแนน อันดับสาม นายภานุภพ ยุติกิจ พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 10,300 คะแนน และอันดับสี่ นายสมคร บ่องวงษ์ พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้คะแนน 2,962 คะแนน

ตารางที่ 2 ผลคะแนนของผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชื่ออำนาจทางการเมือง จากพรรคเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชารัฐ จากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 (เปรียบเทียบกับผู้ชนะการเลือกตั้ง)

คนที่	ชื่อ-สกุล	ผลการเลือกตั้ง	ผลต่างของคะแนนของผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมืองหรือเปลี่ยนแปลงชื่ออำนาจทางการเมืองเปรียบเทียบกับผู้ชนะการเลือกตั้ง
1	นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชารัฐ (บุตรสาวนายสุพล พองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย)	แพ้เลือกตั้ง	อันดับ 1 นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี พรรคเพื่อไทย ได้ 44,251 คะแนน อันดับสอง นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชารัฐ ได้ 24,378 คะแนน
2	นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ พรรคพลังประชารัฐ เป็นบุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีต สส. จังหวัดอุบลราชธานีหลายสมัย โดยในการเลือกตั้ง พ.ศ.2554 ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย)	แพ้เลือกตั้ง	อันดับ 1 นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ พรรคเพื่อไทย ได้ 34,439 คะแนน อันดับสอง นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ พรรคพลังประชารัฐ ได้ 30,748 คะแนน
3	นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคพลังประชารัฐ อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 ซึ่งลงสมัครในนามพรรคพลังประชารัฐ	แพ้เลือกตั้ง	อันดับ 1 นายรัฐกิตติ์ ฆาลิพัฒน์ พรรคเพื่อไทย ที่ได้ 42,903 คะแนน อันดับสอง นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคพลังประชารัฐ ได้ 33,960 คะแนน

2. เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562

2.1 ผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชื่ออำนาจทางการเมือง ขณะการเลือกตั้งสมัยแรกเป็นประวัติศาสตร์การเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง (พลัดคู่ด) หรือเปลี่ยนแปลงชื่ออำนาจทางการเมืองจากพรรคเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชารัฐประสบความล้มเหลวทั้งหมด ไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแม้แต่คนเดียว ไม่ว่าจะเป็น นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชารัฐ (บุตรสาวนายสุพล พองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย) นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ บุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย) หรือนายสุทธิชัย จรูญเนตร อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 เป็นต้น

ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 จ.อุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 1 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายวรสิทธิ์ กัลปตินันท์ พรรคเพื่อไทย ได้ 38,660 คะแนน (อันดับสอง คือ นายอดุลย์ นิลเปรม พรรคพลังประชารัฐ ได้ 37,476 คะแนน และอันดับสาม คือ นายบัณฑิต วิลามาต พรรคอนาคตใหม่ ได้ 26,456 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 160,308 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 127,088 คน คิดเป็นร้อยละ 79.28 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 38 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 2 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายวุฒิพงษ์ นามบุตร พรรคประชาธิปัตย์ ได้ 41,777 คะแนน (อันดับสอง คือ นายณรงค์ชัย วีระกุล พรรคเพื่อไทย ได้ 30,198 คะแนน และอันดับสาม คือ นายโกวิทย์ ธรรมานูชิต พรรคพลังประชารัฐ ได้ 16,107 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 165,432 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 109,597 คน คิดเป็นร้อยละ 66.25 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 39 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 3 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 3 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี พรรคเพื่อไทย ได้ 44,251 คะแนน (อันดับสอง คือ นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชารัฐ ได้ 24,378 คะแนน และอันดับสาม คือ นายสถาพร ศรีแย้ม พรรคอนาคตใหม่ ได้ 17,889 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 147,243 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 113,380 คน คิดเป็นร้อยละ 77.00 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 36 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 4 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ พรรคเพื่อไทย ได้ 32,074 คะแนน (อันดับสอง คือ นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคพลังประชารัฐ ได้ 20,433 คะแนน และอันดับสาม คือ นายสุริยา ชันอาสา พรรคภูมิใจไทย ได้ 17,335 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 130,498 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 91,460 คน คิดเป็นร้อยละ 70.09 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 37 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 2 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 5 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายรัฐกิตติ ฝาสิทธิ์ พรรคเพื่อไทย ได้ 42,903 คะแนน (อันดับสอง คือ นายสุทธิชัย จุญญเนตร พรรคพลังประชารัฐ ได้ 33,960 คะแนน และอันดับสาม คือ นายธงชาติ วงศ์หาญ พรรคอนาคตใหม่ ได้ 6,684 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 149,510 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 97,578 คน คิดเป็นร้อยละ 65.27 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 35 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 6 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายธนະสิทธิ์ ไควสุรัตน์ พรรคพลังประชารัฐ ได้ 32,630 คะแนน (อันดับสอง คือ นายพิสิษฐ์ สันตพันธุ์ พรรคเพื่อไทย ได้ 32,289 คะแนน และอันดับสาม คือ นายโชติ แหม่มชัย พรรคอนาคตใหม่ ได้ 8,320 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 133,030 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 91,958 คน คิดเป็นร้อยละ 69.13 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 40 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 7 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายชวิทย์ พิทักษ์พรพลก พรรคเพื่อไทย ได้ 34,439 คะแนน (อันดับสอง คือ นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ พรรคพลังประชารัฐ ได้ 30,748 คะแนน และอันดับสาม คือ นายศิริสิทธิ์ จุญญศิริวงศ์ พรรคอนาคตใหม่ ได้ 8,228 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 132,533 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 94,984 คน คิดเป็นร้อยละ 71.67 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 35 พรรค (ไม่มีพรรคถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง)

เขตเลือกตั้งที่ 8 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคประชาธิปัตย์ ได้ 24,306 คะแนน (อันดับสอง คือ นายเอกพล ญาวงศ์ พรรคเพื่อไทย ได้ 22,989 คะแนน และอันดับสาม คือ นายณรงค์ศักดิ์ โกศลวัฒน์ พรรคพลังประชารัฐ ได้ 21,429 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 139,448 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 100,303 คน คิดเป็นร้อยละ 71.93 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 34 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 9 ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายประยุทธ์ศักดิ์ จินตะเวช พรรคเพื่อไทย ได้ 33,157 คะแนน (อันดับสอง คือ นางรำพูล ตันติวณิชชานนท์ พรรคพลังประชารัฐ ได้ 18,579 คะแนน และอันดับสาม คือ นายสุพจน์ วรรณสุข พรรคภูมิใจไทย ได้ 14,518 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 145,067 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 94,307 คน คิดเป็นร้อยละ 65.01 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 36 พรรค (ถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง 2 พรรค)

เขตเลือกตั้งที่ 10 อำเภอน้ำยืน อำเภอน้ำขุ่น อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอสำโรง อำเภอดงดง (เฉพาะ ต.ทุ่งเทิง) ผู้ที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คือ นายสมคิด เชื้อคง พรรคเพื่อไทย ได้ 36,657 คะแนน (อันดับสอง คือ นายประจักษ์ แสงคำ พรรคพลังประชารัฐ ได้ 21,617 คะแนน และอันดับสาม คือ นายเต็ม ศรีเนตร พรรคภูมิใจไทย ได้ 10,261 คะแนน ตามลำดับ) จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 148,435 คน จำนวนผู้มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง 108,287 คน คิดเป็นร้อยละ 72.95 มีจำนวนพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 37 พรรค (ไม่มีพรรคถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการประกาศชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง)

ความพยายามรักษาสถานที่มั่นของพรรคเพื่อไทย จังหวัดอุบลราชธานี กับความพยายามขยายตัวของพรรคภูมิใจไทย และพรรคอื่นๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ค้นพบว่า พรรคเพื่อไทยถูกแย่งชิงพื้นที่ทางการเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการเลือกตั้ง สส. เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ที่เคยได้จำนวน สส. 7 คน จากจำนวนเขตเลือกตั้ง สส. ทั้งหมด 10 เขต (คิดเป็นร้อยละ 70) คือ นายวรสิทธิ์ กัลป์ตินันท์ (สส.บอม) เขตเลือกตั้งที่ 1 นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี (สส.เป็ล) เขตเลือกตั้งที่ 3 นายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ เขตเลือกตั้งที่ 4 นายรัฐกิตติ ฝาสิพัฒน์ เขตเลือกตั้งที่ 5 นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ เขตเลือกตั้งที่ 7 นายประยุทธ์ศักดิ์ จินตะเวช เขตเลือกตั้งที่ 9 และ นายสมคิด เชื้อคง เขตเลือกตั้งที่ 10

แต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กลับได้จำนวน สส. ลดลงเหลือ เพียง 4 คน จากเขตเลือกตั้ง สส. ทั้งหมด 11 เขต (คิดเป็นร้อยละ 36) คือ นายวรสิทธิ์ กัลป์ตินันท์ (สส.บอม) เขตเลือกตั้งที่ 1 นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี (สส.เป็ล) เขตเลือกตั้งที่ 4 นางสาวธัญธารีย์ สันตพันธ์ (สส.แพร่) เขตเลือกตั้งที่ 6 และนางสาวสุตารัตน์ (สส.กานต์) พิทักษ์พรพลลภ เขตเลือกตั้งที่ 7

ขณะที่พรรคภูมิใจไทย และพรรคอื่นๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี มีสัดส่วนจำนวน สส. ที่ได้รับเลือกตั้งเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะพรรคภูมิใจไทย และพรรคเพื่อไทยรวมพลัง โดยพรรคภูมิใจไทยสามารถชนะการเลือกตั้งได้ถึง 3 เขตเลือกตั้ง จากทั้งหมด 11 เขตเลือกตั้ง ประกอบด้วย เขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการพืชผล อ.กุฉีชัย โดยนายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรค

พลังประชาชน) ได้คะแนน 44,121 คะแนน ส่วนอันดับสอง นายรัฐกิตติ์ ชาติพัฒน์ พรรคเพื่อไทย ที่ได้คะแนน 30,596 คะแนน แสดงว่าคะแนนนำห่างอันดับสองพรรคเพื่อไทยถึง 13,525 คะแนน เขตเลือกตั้งที่ 8 อ.พิบูลมังสาหาร (ยกเว้น ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) อ.สว่างวีระวงศ์ อ.นาเยีย โดยนางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (เดิมเป็น สส.พรรคประชาธิปัตย์) ได้คะแนน 31,773 คะแนน อันดับสอง นายเอกพล ญาวงค์ (ตุ๋) (สจ.ตุ๋เอกพล ญาวงค์) พรรคเพื่อไทย ได้คะแนน 27,893 คะแนน คะแนนนำห่างอันดับสองพรรคเพื่อไทย 3,880 คะแนน ยิ่งกว่านั้นผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ยังถูกแบ่งคะแนนให้อันดับสาม นางสาวกมลน แก้วปัญญา พรรคก้าวไกล ที่ได้คะแนน 14,621 คะแนนอีกด้วย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่านอิสสระ สมชัย (สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2566) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ บิดาของ สส.แนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย ได้อธิบายสาเหตุการย้ายพรรคของ สส.แนน² ว่า เพราะต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ จากพรรคการเมืองอื่น โดยแจ้งผู้บริหารพรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2565ว่าจะลาออกไปสังกัดพรรคใหม่ เหตุผลไม่ใช่เรื่องเงิน แต่เนื่องจากการสังกัดพรรคประชาธิปัตย์จะหาเสียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ยาก และที่ผ่านมาก็ได้ลงพื้นที่ช่วยเหลือดูแลประชาชนมาโดยตลอด ประชาชนพึงได้ทุกกรณีไม่ว่าเรื่องกฎหมาย ตกทุกข์ได้ยาก เกิดแก่เจ็บตาย ฝนตกน้ำท่วม งานบุญงานวัด งานประเพณีต่างๆ แม้เป็นช่วงที่ไม่มีสภา ไม่ได้เป็น สส.ก็ดูแลประชาชนมาตลอด มองว่าจังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนพึงใจอยู่กับพรรคเพื่อไทย การเลือกตั้งแบบบัตรใบเดียว จะบังคับให้ประชาชนเลือกพรรคเพื่อไทยแม้จะไม่ชอบคน แต่กรณีบัตรสองใบ ประชาชนอาจจะเลือกพรรคเพื่อไทย แต่เลือก สส.เขตจากพรรคอื่น

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ สส.คนหนึ่งชนะการเลือกตั้งในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ท่านอิสสระ สมชัย วิเคราะห์ว่า ปัจจัยแรก คือ การลงพื้นที่เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ใช่ลงเฉพาะเวลามีการเลือกตั้งเท่านั้น ปัจจัยที่สอง ต้องทำงานมีผลงานประจักษ์แก่ประชาชน จะอาศัยกระแสพรรคอย่างเดียวไม่ได้หรอก ดังบทสัมภาษณ์ประเด็นสำคัญตอนหนึ่งว่า

² สส.แนน บุญยธิดา สมชัย ขอลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2565 พร้อมกับ ทำหนังสืออีกฉบับถึงสำนักงานเลขาธิการ และสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อไปร่วมเปิดตัวกับพรรคภูมิใจไทย ในวันที่ 16 ธันวาคม 2565 โดยก่อนหน้านี้ น.ส.แนน บุญยธิดา ที่จะไปร่วมงานทางการเมืองกับพรรคภูมิใจไทย ในการเลือกตั้งครั้งหน้า สส.แนน บุญยธิดา สมชัย ได้ไปร่วมงานวันเกิด นายเนวิน ชิดชอบ ที่ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2565 ที่ลานพระศิวะ 12 ภายในโครงการบุรีรัมย์ คลาสเชล (Buriram Castle) (MGR Online, 2565)

“เหตุผลจากการย้ายบอกว่าเขาอยากหาประสบการณ์ใหม่ๆ จากพรรคการเมืองอื่น โดยการย้ายของเราบางคนเขามองว่าเพื่อหาเงินหาอะไรต่างๆ ก็เลยเรียนให้ทราบว่ามันและครอบครัวนั้น การที่ สส.แนนลาออกจากพรรคประชาธิปัตย์นั้นเขาไปแจ้งผู้บริหารพรรคตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2565 แจ้งว่าไม่ได้อยู่ด้วยนะที่ยะหน้าจะอนุญาตไปอยู่พรรคใหม่ เหตุผลไม่มีอะไร ไม่ได้เกี่ยวกับพรรคนี้ให้เงินเยอะ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงว่าบางที่เรามองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องยอมรับว่าภาคอีสานเป็นพรรคที่หาเสียงยากที่สุดในภาคอีสานสังเกตดูพรรคภาคอีสานทั้งภาคเลือกตั้งปี 2562 ได้ สส. แค่สองคน คือ สส.แนน กับ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร จังหวัดอื่นไม่ได้ มีจังหวัดอุบลราชธานีจังหวัดเดียวที่รักษา สส. พรรคประชาธิปัตย์มาได้ทุกสมัยมันหาเสียงยาก ไปหาชาวบ้านเขาก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเขาไม่ชอบพรรคประชาธิปัตย์บ้าง พรรคเป็นคนได้บ้าง ผมก็ต่อสู้อย่างผมมาตลอดอธิบายให้เขาเข้าใจว่าบทบาทของพรรคเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชน พูดเรื่องนโยบายแต่การดูแลประชาชนมันเป็นเรื่องของ สส. แล้วผมก็ทำให้เห็นว่าผมเป็นผู้แทนราษฎรซึ่งประชาชนพึงได้ทุกกรณีไม่ว่าเรื่องกฎหมาย เรื่องการตกทุกข์ลำบาก เกิดแก่เจ็บตาย เราดูมาตลอดที่ชัดเจนที่สุดก็ช่วง คลช. ที่เขาปฏิวัติเมื่อปี 2557-2562 ช่วง 6 ปีเต็มมันไม่มีสภา พวกผมไม่ได้เป็นผู้แทนสักคนแต่พวกผมก็ดูแลประชาชนมาตลอด ผ่นตกลำท่วม งานบุญงานวัด งานประเพณีต่างๆ เราไม่เคยละทิ้งเพราะแม้ไม่มีสภาเมื่อเป็นนักการเมืองแล้วประชาชนเดือดร้อน เราต้องเป็นที่พึ่งเขาให้ได้ ไม่ใช่ใช้เวลาเลือกตั้งแล้วถึงไปหาเขาเวลาอยากเป็นผู้แทนแล้วถึงไปหาเขา เพราะการทำให้ตัวแบบนี้ เขาอาศัยคุณได้ พึ่งพาได้ ทำแบบนี้มาตลอดเพราะกิจวัตรแบบนี้ทำให้ประชาชนเขาเห็นใจเรา

เราก็อธิบายให้ฟังว่าถึงคุณจะเลือกผม เลือก สส.แนน พรรคประชาธิปัตย์ก็ไม่ได้ แต่ว่าคุณอ้างว่าพรรคไม่ดีแต่ถามจริงๆ เมื่อคุณเดือดร้อนมาคุณมาหาผม ผมช่วยใช่ไหม ผมดูแลใช่ไหม ไม่ใช่เข้ามาหาผมแล้วให้นายชวนมาช่วยเพราะเขาเป็นหัวหน้าพรรค มันไม่ใช่ คือผู้แทนนี้คือสิ่งที่ผมทำให้เห็นว่าผู้แทนมันต้องดูแลประชาชน แต่ก็มีเสียงมาตลอดว่าไม่ชอบพรรคประชาธิปัตย์ ชอบคนอยู่เวลาเลือกตั้งปี 2554 มีบัตร 2 ใบ และมีเสียงมาตลอดชอบคนแต่ไม่ชอบพรรคขนาดนั้นเรายังชนะคู่แข่งเป็นหมื่นแต่พอมีการเลือกตั้งปี 2562 บัตรใบเดียวได้ทั้งคนทั้งพรรคเพราะคะแนนมันห่างจากคุณเอกพลพันกว่าคะแนน คะแนน สส.หายไปถึงหมื่นกว่าตัวนี้เลยทำให้เราคิดว่าถ้าเป็นบัตรใบเดียวเหนือ เพราะประชาชนพึงใจอยู่กับพรรคเพื่อไทยมันถูกบังคับให้เอาเพราะกาได้ทั้งคนทั้งพรรคชื่อพรรคเลยเหนือกว่าคน จนเกือบไม่ได้แต่ก็เอาตัวรอดได้ ผมก็เลยมองการเมืองไกลๆ ว่าถ้าเป็นแบบนี้ก็คงอยู่ลำบาก สส.แนนเขาก็คิดของเขาเองว่าจะเลือกให้มันถูกใจพี่น้องประชาชน ก็เลยไปคุยกับพรรค คุณเฉลิมชัย ศรีอ่อน³ ที่ผมบอกว่าไม่ได้มีปัจจัยทางการเมืองเพราะคุณเฉลิมชัย ศรีอ่อน ก็พูดกับ สส.แนน ว่าอย่าย้าย

³ เฉลิมชัย ศรีอ่อน ปัจจุบัน คือ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นอดีตเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อดีต

เลยอยู่ที่นี้แหละผมจะสู้ให้คุณทุกอย่างผมรู้ว่าคุณหาเสียงลำบากแต่ที่ผมจะไม่ทั้งคุณผมจะสู้ให้ทุกอย่าง มาพรรคใหม่เขาก็พูดคำเดียวกันไม่ได้บอกให้เท่านั้นเท่านี้ ไม่มี บอกว่าจะสู้ให้ทุกอย่างจะพยายามไม่ให้ตก

มาพรรคนี้นักคิดก็สยาม ชิดชอบ และคุณอนุทิน ชาญวีรกุล ก็พูดเหมือน ๆ กันเพราะฉะนั้น เราก็มองว่าจะหาเสียงได้ง่ายเอื้อต่อพรรคตรงๆ สส.มาปรึกษาผมก็บอกว่า ผมนะถือว่าผมหยุดการเมืองแล้ว เพราะว่าเรามีอายุเยอะแล้วถูกตัดสิทธิทางการเมืองห้าปีกว่าจะพ้นห้าปีก็อายุแปดสิบมันคงไม่ไหว เพราะเขาตัดสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าจะสมัครหรือลงคะแนน กฎหมายเขาเขียนไว้เฉพาะ คือตัดสิทธิเลือกตั้ง เมื่อเป็นแบบนี้มันก็คงยากเกินไปที่จะเล่นการเมืองแล้ว

ที่นั่นมันส่งผลอย่างหนึ่งจากที่ สส.แนนตัดสินใจไปแล้วให้คุณเฉลิมชัย พรรคประชาธิปัตย์ ขอดตามใจคนเล็ก แต่ก็ยังไม่ตัดสินใจทันทีเลย ลองไปถามชาวบ้านดูโดยการส่งทีมงานไปทุกหมู่บ้านทุกชุมชน ไปถามกระแสว่าถ้าย้ายบ้านใหม่จากประชาธิปัตย์ไปอยู่พรรคอื่นคำตอบที่ได้มา คือ เขาบอกว่า คุณอิสระ และ สส.แนน ไปอยู่พรรคไหนก็จะไปเลือกเหมือนเดิม นี่คือ สิ่งที่ผมทำมาตลอด เพราะว่าเขาฟังพาอาศัยได้ เขาวางแบบนี้ เพราะสิ่งซึ่งเราทำมาตลอดอยู่พรรคที่หาเสียงยากที่สุดก็เอาตัวรอดมาได้ เพราะสิ่งเหล่านี้มันเข้าไปสร้างความคุ้นเคยกับเขากับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ สส.คนหนึ่งชนะการเลือกตั้งในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจัยอันดับหนึ่ง คือ การลงพื้นที่เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ใช่เวลาจะสมัครผู้แทน ถึงมาหาชาวบ้านซึ่งภาษาอีสานเขาบอกว่า “ไฟไหม้ป่าจึงเห็นหน้าหนู” แต่ผมมันเป็นอาชีพแล้ว การเมืองมันอยู่ในสายเลือดถึงแม้จะไม่เล่นการเมืองก็อดดูข่าวการเมืองไม่ได้ ปัจจัยที่สอง ต้องทำงานมีผลงานประจักษ์แก่ประชาชน เราจะอาศัยกระแสพรรคอย่างเดียวไม่ได้หรอก ถ้าอาศัยกระแสพรรค ทางพรรคก็ไม่สามารถที่จะดูแลคนทั่วประเทศได้ พร้อมๆ กันเพราะเลือกตั้งวันเดียวกันเพราะฉะนั้นเราก็ต้องทำไปเรื่อย ๆ ทำจนกระทั่งว่าเวลาชาวบ้านเขาเดือดร้อนเขาจะนึกถึงเรา ให้พี่น้องเขานึกถึงเรา

ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้น มา สส.แนน ก็ลงพื้นที่ตลอดกับคุณอิสระในเขตนี้ สส.แนน เขาก็ไม่ประมาทคือว่าที่ผมเลิกเล่นการเมือง ผมก็ตั้งใจที่ได้ลูกมาแทนได้ลูกซึ่งเป็นสายเลือดซึ่งเข้าใจการเมืองเหมือนเรา ซึ่งทำงานเพื่อประชาชนเหมือนเรา เขาไม่ได้กลัวประชาชนจะมาร้องขอ ไม่ได้กลัวประชาชนไม่ได้กลัวที่จะออกมาพบประชาชน เขาไปงานบุญงานวัด พบผู้นำต่างๆ ในด้านการสร้างผลงาน เวลานี้เริ่มเป็นรูปเป็นร่าง ก็คือ ขอให้สร้างสะพานแม่น้ำมูลอีกแห่งหนึ่งพร้อมกับถนนเลียบเมืองอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดอุบลราชธานี..” (อิสระ สมชัย, สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2566)

ประธานกรรมการในคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ใน รัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ในรัฐบาล อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

กรณีที่ผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชื่ออำนาจทางการเมือง ชนะการเลือกตั้งสมัยแรกเป็นประวัติศาสตร์การเมืองจังหวัดอุบลราชธานี และปรากฏการณ์ความนิยมพรรคก้าวไกล หรือพรรคอนาคตใหม่ (เดิม) กลายเป็นภัยคุกคามทางการเมืองที่สำคัญของพรรคเพื่อไทยที่เคยเป็นฐานเสียงเดิมของพรรคเพื่อไทยโดยส่วนใหญ่ ฉะนั้นสามารถสรุปได้ว่า พรรคเพื่อไทยถูกภัยคุกคามทางการเมืองทั้งสองฝั่ง ฝั่งแรก คือ คู่แข่งขันที่เป็นขั้วตรงข้ามทางการเมือง ได้แก่ พรรคภูมิใจไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรครวมไทยสร้างชาติ ที่ได้สัดส่วนแซ่ส่วนแบ่งคะแนนจากประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างเป็นทางการ เป็นกอบเป็นกำ ส่วนอีกฝั่ง คือ คู่แข่งขันที่เป็นขั้วเดียวกัน ได้แก่ พรรคก้าวไกล พรรคไทยสร้างไทย และพรรคเพื่อไทยรวมพลัง ที่มาแซ่ส่วนแบ่งคะแนนจากกลุ่มเดียวกัน และอาจจะเป็นภัยคุกคามทางการเมืองที่รุนแรงกว่าผู้สมัครที่เป็นพรรคขั้วตรงข้าม เนื่องจากเป็นการแย่งชิงคะแนนกันเองจากกลุ่มประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มเดียวกัน ในขณะที่ ขั้วตรงข้ามทางการเมือง ได้แก่ พรรคภูมิใจไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรครวมไทยสร้างชาติ ลักษณะของฐานเสียงจะเป็นกลุ่มก้อนมากกว่า ไม่แย่งคะแนนกันเองในเขตเลือกตั้ง

ขณะที่ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เขต 2 (จ.อุบลราชธานี) พรรคประชาธิปัตย์ ให้สัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566 (ก่อนเลือกตั้งประมาณ 3 เดือน) ว่าจะไม่ย้ายพรรค มั่นใจว่าตนจะไม่ย้ายพรรค ส่วนกรณีกระแสข่าวที่ว่า ท่านวิฑูรย์ นามบุตร จะเข้าสังกัดพรรคเพื่อไทยและจะนำ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร เข้าสังกัดพรรคเพื่อไทยด้วย สส.วุฒิพงษ์ ตัดบทว่าเป็นเพียงเป็นแนวคิดของท่านวิฑูรย์ นามบุตร ซึ่งไม่เกี่ยวกับตน เหตุที่ยังไม่ขึ้นป้ายประชาสัมพันธ์หาเสียงเหมือนผู้สมัครรายอื่นๆ เนื่องจากมองว่า ตามกฎหมายยังไม่ถึงเวลาติดป้ายประชาสัมพันธ์

ปัจจัยที่ทำให้ชนะการเลือกตั้งมาโดยตลอด เพราะเป็นผู้แทนที่อยู่ในพื้นที่ตลอด ถ้าวันใดไม่มีการประชุม หรือไม่มีภารกิจ หากชาวบ้านเชิญก็มักจะเดินทางไปเสมอ ยกเว้นติดภารกิจ ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ แต่ถ้าอยู่ก็จะไปร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน สส.วุฒิพงษ์ อธิบายปัจจัยที่ทำให้ชนะการเลือกตั้งว่า ประการแรกคือ การลงพื้นที่ ความสม่ำเสมอ ความเป็นกันเอง ไม่ได้เสแสร้งแกล้งทำ นอกจากการลงพื้นที่ที่เป็นปัจจัยหลักในการชนะการเลือกตั้งแล้ว ยังต้องอาศัยทีมงานที่ทำงานให้พรรคประชาธิปัตย์เป็นผู้ดูแล ซึ่งมีตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ส.อบจ.) ทั้งสองท่าน คือ นายสมศักดิ์ มุธุสิทธิ์ สมาชิกสภา อบจ.เขต อ.เขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี นายจักรพันธ์ ทวีศรี สมาชิกสภา อบจ.เขต อ.เขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี เข้ามาช่วยเหลืองานแทน รวมทั้งเครือข่ายการเมืองท้องถิ่น มีทีม นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) นายกเทศมนตรี และครอบครัวที่คอยช่วยเหลือ โดย สส.วุฒิพงษ์ ยังได้สรุปลักษณะการเมืองของจังหวัดอุบลราชธานีว่า มีความแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ มองว่าจังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดเดียวที่ไม่มีพรรคการเมืองใดชนะการเลือกตั้งแบบ

ยกพรรค (ทั้งจังหวัด) ผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา มักจะมีพรรคการเมืองอื่นๆ ชนะการเลือกตั้งร่วมด้วยตลอด

ดังบทสัมภาษณ์ประเด็นสำคัญตอนหนึ่งว่า

“ยืนยันว่าจะไม่ย้ายพรรค มีข่าวเรื่องการย้ายพรรค ข่าวก็คือข่าว ที่ลงไปได้ทุกสื่อสำนักก็อยู่กับตน หัวหน้าพรรค (นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์) และท่านเลขาเฉลิมชัย ศรีอ่อน กับทีมงานกรรมการยังอยู่แต่ก็เป็นพันธมิตรที่ดีกับทุกพรรคและมั่นใจว่าจะไม่ย้ายพรรค ที่ไม่ขึ้นป้ายเพราะขึ้นไปแล้ว กกต.ให้เอาลงทุกป้ายทุกพรรคทุกคน ที่เพื่อไทยเห็นขึ้นป้ายก็โดนสั่งเหมือนกันเป็นมาตรฐานเดียวกัน แต่บางคนก็เอาลงบ้างไม่เอาลงบ้างเพราะเขาแจ้งมา เดียวอีกหน่อยก็เอาลงหมด เพราะท้ายที่สุดหลังจากแบ่งเขตคุยกะเขตเลือกตั้ง กกต. ก็ต้องคุยกับทางอำเภอ ทางท้องถิ่น กำหนดจุดโดยผ่านอำเภอกับท้องถิ่น ว่าหมู่บ้านให้ติดป้ายตรงไหนบ้างติดได้กี่แผ่นจำนวนเท่าไร

ส่วนเรื่อง สส. แนนที่ย้ายไป มองว่ามันเป็นเหตุผลส่วนตัว เคารพในการตัดสินใจทุกท่านทุกคน แต่ก็ออกไปแล้วก็ยังเป็นพันธมิตรต่อกัน ผู้แทนก็ได้ทะเลาะอะไรกัน สิ่งสำคัญคือกองเชียร์ กองเชียร์ส่วนใหญ่ก็มีอารมณ์มากกว่าผู้สมัคร”

ประชาธิปไตยเป็นพรรคที่เสนอให้ยื่นแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในเรื่องของการเลือกตั้งหลาย ๆ พรรคก็ยื่นแต่ว่าฉบับ ร่าง พรบ.ของ ปชป. มันผ่านกระบวนการเข้าสู่การแก้ไข แนวคิดก็คือ แยกข้าวต้มมัดออกจากกัน จากมัดเดียวก็เป็นเรื่องคนเรื่องพรรค เป็นแนวทางให้คนใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ที่จะเลือกคนก็เลือกคน จะเลือกพรรคก็เลือกพรรค

ส่วนตอนนั้นที่มีการต่อรองว่าท่านวิฑูรย์ นามบุตร จะเข้าสังกัดพรรคเพื่อไทยแล้วจะนำตนไปด้วยประเด็นนี้มองว่าเป็นแนวคิดของท่านวิฑูรย์ ก็เป็นข่าวว่าได้ไปคุยกับท่านเกรียง กัลป์ตินันท์ (รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (รัฐบาลเศรษฐา ทวีสิน) อดีตรองหัวหน้าพรรคเพื่อไทย) ข่าวก็คุยกันจริงเป็นการคุยเบื้องต้นคุยกันเท่าที่สนิทกันพรรคพวกพี่น้องเคารพกันถามไถ่สารทุกข์สุกดิบแต่สุดท้ายก็ไม่ได้เข้าไปร่วมเป็นการพูดคุยถามปกติถามทุกพรรค คุยทุกพรรค ทางพรรคภูมิใจไทยก็คุย แต่เป็นการคุยกันปกติในส่วนของท่านหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค แล้วผู้สมัครพรรคภูมิใจไทยก็รู้สึกเป็นพี่น้องเป็นพรรคเป็นพวกกัน

สรุปลักษณะการเมืองของอุบลมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆคืออุบลเป็นจังหวัดเดียวที่เลือกผู้แทนมาแล้วไม่เคยยกพรรคแล้วก็มีหลากหลายพรรคตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจะมีเหลือพรรคเล็ดลอดออกมา

ปัจจัยที่ทำให้ชนะการเลือกตั้งมาโดยตลอด เพราะเป็นผู้แทนที่อยู่ในพื้นที่ตลอด ถ้าวันไหนไม่มีประชุมไม่มีการกิจ ถ้าชาวบ้านเชิญก็ต้องไปทุกงาน ยกเว้นติดภารกิจ ดิดก็คือไม่ได้อยู่ในพื้นที่ แต่ถ้าอยู่ก็ไปร่วมกับชาวบ้านเป็นปกติ อย่างแรกคือ การลงพื้นที่ ความสม่ำเสมอ ความเป็นกันเอง ไม่ได้เสแสร้งแกล้งทำ ในกรณีเขตม่วงสามสิบ

นอกจากเรื่องลงพื้นที่ที่เป็นปัจจัยในการชนะการเลือกตั้ง และมีทีมงานที่ทำงานให้พรรคประชาธิปัตย์ เป็นคนดูแล เป็นพี่เป็นน้องสมาชิกสภา อบจ. ทั้งสองท่าน คือ นายสมศักดิ์ มุธุสิทธิ์ สมาชิกสภา อบจ.เขต อ.เขื่องใน นายจักรพันธ์ ทวีศรี สมาชิกสภา อบจ.เขต อ.เขื่องใน สามารถช่วยเหลืองานแทน กล่าวแทน ติดตรงไหนก็สลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ร่วมด้วยช่วยกัน ทีมงานเขาก็มีศักยภาพที่จะลงพื้นที่ในแต่วัน ซึ่งผมก็มาได้แค่เฉพาะวันที่ไม่มีประชุมสภา และมีครอบครัวช่วย คุณแม่ก็ทำเต็มที่ประธานกลุ่มสตรีอำเภอ รองประธานกลุ่มสตรีจังหวัด ประธานผู้สูงอายุเทศบาล ผมก็มาอยู่ตรงนั้นในเรื่องของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ก็มีส่วนช่วยชาวบ้านเพราะรัฐมนตรีเฉลิมชัย ศรีอ่อน อยู่พรรคประชาธิปัตย์ ช่วยในขั้นนี้หมายถึง ช่วยตามนโยบายของกระทรวง แล้วก็เรื่องของการศึกษา ครูอาจารย์ก็ให้เกียรติผมพอสมควร ก็เป็นประธานโรงเรียนทั้งสองอำเภอ โรงเรียนเขื่องใน(เจริญราษฎร์) (ระดับประถมศึกษา) กับโรงเรียนเขื่องในพิทยาคาร (ระดับมัธยมศึกษา) กรณีของการเมืองท้องถิ่นมีทีม นายก อบต. นายกเทศมนตรี ก็ถือว่าเป็นพันธมิตรกัน เป็นการเป็นพัฒนาร่วมกัน

ชาวบ้านมาขอก็มาเรื่องประสานโครงการความเดือดร้อนเรื่องแหล่งน้ำ เรื่องถนนหนทางเราก็ทำได้ตามกฎหมายที่เปิดช่องให้ทำได้คือหารือในสภา กับตั้งกระทู้ถามในสภา แล้วก็ผลักดันนโยบายที่แต่ละกระทรวงจะทำให้ แล้วก็ถ้ารัฐมนตรีแต่ละกระทรวงให้ชี้ให้หน่วยงานภาครัฐช่วยกระตุ้นสนับสนุนตามนโยบายเจ้ากระทรวงเพื่อประโยชน์ของประชาชนในส่วนของแกนนำมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนะ แนะนำ ชื่นชม คอมเมนต์ ดิฉัน ทุกความคิดเห็นก็คือความห่วงใยให้กลับมาปรับปรุง

วิธีหาเสียงของคนรุ่นใหม่ ที่เขาชอบโซเชียล อะไรที่ตลกไม่ซีเรียสชวนให้ติด ไม่เครียดจนเกินไป เขาชอบแบบนั้นก็ต้องมีอีกมุมมองหนึ่ง แต่การลงนำเสนอว่าเราไปทำงานที่ไหนเพื่อให้เจ้าภาพรายอื่นที่เชิญไปวันเดียวกันรู้ว่าเราติดงานนี้แล้วจึงไม่ได้ไป เพื่อให้รู้ว่าเราทำอะไรอยู่ แต่วิธีการกับวัยรุ่นก็ต้องไปถามวัยรุ่นอีกทีแต่ก็จะต้องหาทีมวัยรุ่นอีกทีหนึ่ง เดี่ยวให้ชัดเจนเรื่องเขตพื้นที่ก่อน มันต้องสอดคล้องกับเรื่องคณะทำงาน กฎระเบียบข้อบังคับเรื่องค่าใช้จ่าย เรื่องทำได้ทำไม่ได้ อยู่ เรื่องระเบียบค่าใช้จ่าย เรื่องระเบียบ กกต. ตั้งไว้เพื่อให้ทุกคนมีมาตรฐานทำได้เท่ากันคนรวย คนพอดี คนตั้งใจทำงาน คนมีเงินเยอะ มีมากมีน้อย ก็อยู่ในอัตราเดียวกัน กกต. เข้ามาควบคุมให้สามารถทำได้ตามความจำเป็นและความเสมอภาคของแต่ละคนที่อยากมาทำงานการเมืองเพื่อประชาชน

เวลาลงพื้นที่ก็มีชาวบ้านให้อยู่พรรคเดิมให้ย้ายไปนั้นไปนี้ แม้กระทั่งเครือข่ายญาติพี่น้องก็คุยกันแต่ส่วนท่านวิฑูรย์ นามบุตร ก็คือท่านท่านวิฑูรย์ ไม่ใช่ผมเพียงแต่ว่า มีศักดิ์เป็นอา ท่านจะพูดอะไรก็เคารพท่านแต่การตัดสินใจก็อยู่ที่ผม คือคำว่าครอบครัว ผัวกับเมีย มันคนเดียวกัน พ่อกับลูกก็คนเดียวกัน แต่อาภหลานก็คนละอย่าง ก็คุยกัน ให้ท่านได้มีที่ยืน มีตำแหน่ง ให้ผมทำงานได้สบายใจ ไม่ต้องมีปัญหากันให้ไปด้วยกันได้ดี” (วุฒิพงษ์ นามบุตร, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2566)

กล่าวโดยสรุป ผลการเปรียบเทียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชั่วคราวทางการเมือง ขณะการเลือกตั้งสมัยแรกเป็นประวัติศาสตร์การเมืองจังหวัดอุบลราชธานี (2) ปฐมบทผู้สมัครหน้าใหม่ได้รับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 จังหวัดอุบลราชธานี แยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กรณีแรก กลุ่มที่ไม่เป็นเครือญาติหรือไม่เป็นเครือข่ายกลุ่มตระกูลนักการเมืองที่เป็นเจ้าของพื้นที่เดิมในจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวคือ เป็นผู้สมัครหน้าใหม่ที่พึ่งลงสมัครรับเลือกตั้ง สส. ครั้งแรก หรือพึ่งข้ามจากการเมืองระดับท้องถิ่นมาสู่การเมืองระดับชาติ ได้แก่ ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยรวมพลัง จำนวน 2 คน คือ นายสมศักดิ์ บุญประชม (เสียเสียง) และนางพิมพ์กาญจน์ พลสมัคร (สจ. / ส.อบจ.หนอง) กรณีที่สอง กลุ่มผู้สมัครหน้าใหม่ที่พึ่งลงสมัครรับเลือกตั้ง สส. ครั้งแรก แต่เป็นเครือญาติหรือเป็นกลุ่มเครือข่ายตระกูลทางการเมืองเดิม อาทิ นางสาวธัญจารีย์ สันตพันธุ์ (แพร) (บุตรสาว อดีต สส.พิสัยบุรี สันตพันธุ์ (ครูตอง) คุณแม่ นางสาวสรินรัตน์ สันตพันธุ์ (เจ้ตุน) ผู้บริหาร กลุ่มบริษัท ต.เขมราฐ) พรรคเพื่อไทย นางสาวสุดารัตน์ (กานต์) พิทักษ์พรพลก พรรคเพื่อไทย บุตรสาวนายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลก อดีต สส.หลายสมัย พรรคเพื่อไทย

2.2 เปรียบเทียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า) กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่)

สรุปผลการเปรียบเทียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานี ในประเด็นด้านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า) กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) พบว่า จากทั้งหมด 11 เขตเลือกตั้ง ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า) จำนวน 4 คน ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) จำนวน 7 คน รายละเอียดดังนี้

เขตเลือกตั้งที่ 1 อ.เมืองอุบลราชธานี (ยกเว้น ต.ไธสง ต.หัวเรือ ต.ชีเหล็ก ต.ปะอาว และ ต.หนองขอน) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นายวรสิทธิ์ กล้วยดีนันท์ (สส.บอม) พรรคเพื่อไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า)

เขตเลือกตั้งที่ 2 อ.เขื่องใน อ.เมืองอุบลราชธานี (เฉพาะ ต.ไธสง ต.หัวเรือ ต.ชีเหล็ก ต.ปะอาว และ ต.หนองขอน) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นายวุฒิพงษ์ นามบุตร (สส.เอ) พรรคประชาธิปัตย์ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า)

เขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วงสามสิบ อ.ดอนมดแดง อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ตาลชุม ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือนางพิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทยรวมพลัง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่

(หน้าใหม่) ขณะนายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ พรรคเพื่อไทย โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 นายชูวิทย์ลงเขตเลือกตั้งที่ 7 อำเภอศรีเมืองใหม่ (ยกเว้น ต.นาเลิน ต.หนามแท่ง) อำเภอโขงเจียม อำเภอตาลสุม อำเภอดอนมดแดง อำเภอเมืองอุบลราชธานี (เฉพาะ ต.กระโสม ต.กุดลาด)

เขตเลือกตั้งที่ 4 อ.วารินชำราบ อ.สำโรง (เฉพาะ ต.สำโรง ต.โคกก่อง และ ต.บอน) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี (สส.เป็ด) พรรคเพื่อไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า)

เขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการพืชผล อ.กุดข้าวปุ้น ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) ขณะนายรัฐกิตติ์ ฝาสิทธิ์ พรรคเพื่อไทย

เขตเลือกตั้งที่ 6 อ.เขมราฐ อ.โพธิ์ไทร อ.นาตาล ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวธัญธำริย์ สันตพันธุ์ (สส.แพร) พรรคเพื่อไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) ขณะนายธนະสิทธิ์ ไควสุรัตน์ พรรคพลังประชารัฐ ก่อนย้ายมาสังกัดพรรคภูมิใจไทยในการเลือกตั้ง วันที่ 14 พฤษภาคม 2566

เขตเลือกตั้งที่ 7 อ.ศรีเมืองใหม่ อ.โขงเจียม อ.สิรินธร (ยกเว้น ต.โนนก่อ) อ.พิบูลมังสาหาร (เฉพาะ ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวสุดารัตน์ (กานต์) พิทักษ์พรพลลภ พรรคเพื่อไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) โดยขณะนายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (ดีเล็ก) พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ/ พรรคสร้างอนาคตไทย) (เดิมเขตเลือกตั้งที่ 7 อำเภอศรีเมืองใหม่ (ยกเว้น ต.นาเลิน ต.หนามแท่ง) อำเภอโขงเจียม อำเภอตาลสุม อำเภอดอนมดแดง อำเภอเมืองอุบลราชธานี (เฉพาะ ต.กระโสม ต.กุดลาด) เป็นเขตพื้นที่ของอดีต สส. ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ พรรคเพื่อไทย แต่ในการเลือกตั้งรอบนี้ นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ ไปลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วงสามสิบ อ.ดอนมดแดง อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ตาลสุม แต่แพ้การเลือกตั้งให้แก่ นางพิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทยรวมพลัง

เขตเลือกตั้งที่ 8 อ.พิบูลมังสาหาร (ยกเว้น ต.ระเว และ ต.ทรายมูล) อ.สว่างวีระวงศ์ อ.นาเยีย ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม (หน้าเก่า) แต่เปลี่ยนพรรค โดยเปลี่ยนจากพรรคประชาธิปัตย์มาสังกัดพรรคภูมิใจไทย

เขตเลือกตั้งที่ 9 อ.บุณฑริก อ.นาจะหลวย อ.สิรินธร (เฉพาะ ต.โนนก่อ) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางรำพูล ดันตวิณิขานนท์ พรรคไทยสร้างไทย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) โดยขณะนายประภูศักดิ์ จินตะเวช พรรคเพื่อไทย

เขตเลือกตั้งที่ 10 อ.น้ำยืน อ.ทุ่งศรีอุดม อ.น้ำขุ่น อ.สำโรง (ยกเว้น ต.สำโรง ต.โคกก่อง และ ต.บอน) อ.เดชอุดม (เฉพาะ ต.ทุ่งเท็ง) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นายสมศักดิ์ บุญประชม พรรคเพื่อไทย พลัง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) โดยชนะนายสมคิด เชื้อคง พรรคเพื่อไทย

เขตเลือกตั้งที่ 11 อ.เดชอุดม (ยกเว้น ต.ทุ่งเท็ง) ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ (หน้าใหม่) โดยชนะนายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ พรรคเพื่อไทย (รายละเอียดดังตารางหน้าถัดไป)

ภาพที่ 1 ป้ายหาเสียงเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ต.โคกสว่าง อ.สำโรง จ.อุบลราชธานี (วันที่ 29 เมษายน 2566)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 กับ วันที่ 14 พฤษภาคม 2566

เขตเลือกตั้ง (ปี 2566)	ผลการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562	ผลการเลือกตั้ง 14 พฤษภาคม 2566	ผลการ เปรียบเทียบ
เขตเลือกตั้งที่ 1 อ.เมือง อุบลราชธานี (ยกเว้น ต.ไร่น้อย ต.หัวเรือ ต.ขี้เหล็ก ต.ปะอาว และ ต.หนองซอน)	นายวรสิทธิ์ กัลป์ ตินันท์ (สส.บอม) พรรคเพื่อไทย	นายวรสิทธิ์ กัลป์ตินันท์ (สส.บอม) พรรคเพื่อไทย	คนเดิม

เขตเลือกตั้ง (ปี 2566)	ผลการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562	ผลการเลือกตั้ง 14 พฤษภาคม 2566	ผลการ เปรียบเทียบ
เขตเลือกตั้งที่ 2 อ.เชียงโน อ. เมืองอุบลราชธานี (เฉพาะ ต.ไร่ น้อย ต.หัวเรือ ต.ขี้เหล็ก ต.ปะ อาว และ ต.หนองขอน)	นายวุฒิพงษ์ นามบุตร (สส.อ) พรรคประชาธิปัตย์	นายวุฒิพงษ์ นามบุตร (สส.อ) พรรคประชาธิปัตย์	คนเดิม
เขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วง สามสิบ อ.ดอนมดแดง อ.เหล่า เสือโก้ก อ.ตาลสุม	นายชูวิทย์ พิทักษ์พร พัลลภ พรรคเพื่อไทย เขตเลือกตั้งที่ 7 อำเภอศรีเมืองใหม่ (ยกเว้น ต.นาเลิน ต. หนามแท่ง) อำเภอโขง เจียม อำเภอตาลสุม อำเภอดอนมดแดง อำเภอเมือง อุบลราชธานี (เฉพาะ ต.กระโสม ต.กุตลาด)	นางพิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทยรวม พลัง	คนใหม่
เขตเลือกตั้งที่ 4 อ.วารินชำ ราบ อ.สำโรง (เฉพาะ ต.สำโรง ต.โคกก่อง และ ต.บอน)	นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี (สส.เปิ้ล) พรรคเพื่อไทย	นางสาวกิตติธัญญา วาจาดี (สส.เปิ้ล) พรรคเพื่อไทย	คนเดิม
เขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการ พืชผล อ.กุฉินารายณ์	นายรัฐกิตติ์ ฝาสีพัฒน์ พรรคเพื่อไทย	นายสุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย	คนใหม่
เขตเลือกตั้งที่ 6 อ.เขมราฐ อ. โพธิ์ไทร อ.นาตาล	นายธนสิทธิ์ โค้วสุ รัตน์ พรรคพลังประชา รัฐ	นางสาวธัญธารีย์ สันตพันธุ์ (สส.แพร) พรรคเพื่อไทย	คนใหม่

เขตเลือกตั้ง (ปี 2566)	ผลการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562	ผลการเลือกตั้ง 14 พฤษภาคม 2566	ผลการ เปรียบเทียบ
เขตเลือกตั้งที่ 7 อ.ศรีเมือง ใหม่ อ.โขงเจียม อ.สิรินธร (ยกเว้น ต.โนนก่อ) อ.พิบูลมังสา หาร (เฉพาะ ต.ระเว และ ต. ทรายมูล)	นายชูวิทย์ พิทักษ์พร พัลลภ พรรคเพื่อไทย เขตเลือกตั้งที่ 7 อำเภอศรีเมืองใหม่ (ยกเว้น ต.นาเลิน ต. หนามแท่ง) อำเภอโขง เจียม อำเภอดาบลสม อำเภอดอนมดแดง อำเภอเมือง อุบลราชธานี (เฉพาะ ต.กระโสม ต.กุดลาด)	นางสาวสุภารัตน์ (กานต์) พิทักษ์พร พัลลภ พรรคเพื่อไทย	คนใหม่
เขตเลือกตั้งที่ 8 อ.พิบูลมังสา หาร (ยกเว้น ต.ระเว และ ต. ทรายมูล) อ.สว่างวีระวงศ์ อ.นา เยีย	นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคประชาธิปไตย	นางสาวแนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย	คนเดิม (เปลี่ยนพรรค)
เขตเลือกตั้งที่ 9 อ.บุณฑริก อ.นาจะหลวย อ.สิรินธร (เฉพาะ ต.โนนก่อ)	นายประภูศักดิ์ จินตะ เวช พรรคเพื่อไทย	นางรำพล ตันติ วิชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย	คนใหม่
เขตเลือกตั้งที่ 10 อ.น้ำยืน อ. ทุ่งศรีอุดม อ.น้ำขุ่น อ.สำโรง (ยกเว้น ต.สำโรง ต.โคกก่อง และ ต.บอน) อ.เดชอุดม (เฉพาะ ต. ทุ่งเท็ง)	นายสมคิด เชื้อคง พรรคเพื่อไทย	นายสมศักดิ์ บุญประชม พรรคเพื่อไทรวม พลัง	คนใหม่
เขตเลือกตั้งที่ 11 อ.เดชอุดม (ยกเว้น ต.ทุ่งเท็ง)	นายเอกชัย ทรง อำนาจเจริญ พรรค เพื่อไทย	นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลัง ประชาชน)	คนใหม่

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับผลการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 มีข้อค้นพบว่า การเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 มีผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองจากพรรคต่างๆ สามารถประสบความสำเร็จชนะการเลือกตั้งถึง 4 เขตเลือกตั้ง จากทั้งหมด 11 เขตเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.36 ได้แก่ นางสาวแนน นุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (ย้ายจากพรรคประชาธิปัตย์) เขตเลือกตั้งที่ 8 นายสุทธิชัย จรุงเนตร พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชาชน) อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 ก่อนจะย้ายมาสังกัดพรรคพลังประชาชน และพรรคภูมิใจไทยตามลำดับ เขตเลือกตั้งที่ 5 นางสาวดวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชาชน) เขตเลือกตั้งที่ 11 นางรำพล ดันตวิณชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย (เดิมพรรคพลังประชาชน) ซึ่งแตกต่างจากการเลือกตั้ง 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง จากพรรคเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชาชนประสบความสำเร็จล้มเหลวทั้งหมด ไม่ได้รับการเลือกตั้งแม้แต่รายเดียว ไม่ว่าจะเป็น นางสาวโยธากาญจน์ พองงาม พรรคพลังประชาชน (บุตรสวณายสุพล พองงาม อดีต สส.อุบลราชธานี และอดีตเลขาธิการพรรคเพื่อไทย) นายเชิดศักดิ์ โภคกุลกานนท์ บุตรชายของนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย) หรือนายสุทธิชัย จรุงเนตร อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้น

การอภิปรายผล

งานศึกษาวิจัยหลักที่ผู้วิจัยเลือกนำมาอภิปรายผลคือ งานศึกษาของผู้วิจัย ประเทือง ม่วงอ่อน (2563) ที่ติดตามศึกษา “ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี” เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมือง เปรียบเทียบข้อค้นพบความแตกต่างของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 กับผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 ในประเด็นสำคัญของการเมืองจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ โดยเฉพาะจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดศรีสะเกษ เฉพาะประเด็นการเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง ค้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมือง การย้ายพรรคการเมือง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี มีความแตกต่างจากการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 พบว่า ผู้สมัครที่

ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชั่วคราวอำนาจทางการเมืองจากพรรคเพื่อไทยไปสังกัดพรรคพลังประชารัฐประสบความสำเร็จล้มเหลวทั้งหมด ไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแม้แต่คนเดียว ซึ่งแตกต่างจากการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า มีผู้สมัครที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชั่วคราวทางการเมืองจากพรรคต่างๆ ประสบความสำเร็จสามารถชนะการเลือกตั้งถึง 4 เขตเลือกตั้ง จากทั้งหมด 11 เขตเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.36 ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่ 8 สส.แนน บุญยธิดา สมชัย พรรคภูมิใจไทย (ย้ายจากพรรคประชาธิปัตย์) ชะนะนายเอกพล ญาวงค์ (ตุ๋) (สจ.ตุ๋เอกพล ญาวงค์) พรรคเพื่อไทย เขตเลือกตั้งที่ 5 สส.สุทธิชัย จรูญเนตร พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) อดีต สส.พรรคเพื่อไทย ปี 2554 ก่อนจะย้ายมาสังกัดพรรคพลังประชารัฐ และพรรคภูมิใจไทย ตามลำดับ ชะนะอดีต สส.รัฐกิจดี ฝ่าลิพัฒน์ พรรคเพื่อไทย เขตเลือกตั้งที่ 11 สส.ตวงทิพย์ จินตะเวช พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) ชะนะอดีต สส.เอกชัย ทรงอำนาจเจริญ พรรคเพื่อไทย เขตเลือกตั้งที่ 9 สส.รำพล ดันตวิณชานนท์ พรรคไทยสร้างไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ) ชะนะอดีต สส.ประภูศักดิ์ จินตะเวช พรรคเพื่อไทย ส่วนผู้สมัครรายสำคัญที่ย้ายพรรคการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงชั่วคราวทางการเมืองจากพรรคต่าง ๆ แล้วไม่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 รายสำคัญได้แก่ นายชนะสิทธิ์ ไควสุรัตน์ พรรคภูมิใจไทย (เป็นอดีต สส.พรรคพลังประชารัฐ จากการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562) เขตเลือกตั้งที่ 6 ปรากฏว่า การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 แพ้การเลือกตั้งให้แก่ นางสาวธัญธำริย์ สันตพันธุ์ (น้องแพรว) พรรคเพื่อไทย ที่ได้คะแนน 43,430 คะแนน อันดับสอง นายบุญธรรม ภาคโพธิ์ (เชฟบุญธรรม) พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนน 22,759 คะแนน อันดับสาม นายชิราวุธ แก้วชิน พรรคก้าวไกล ได้คะแนน 9,177 คะแนน และอันดับสี่ นายชนะสิทธิ์ ไควสุรัตน์ (ป้าอุ๊ด) พรรคภูมิใจไทย (เดิมพรรคพลังประชารัฐ/พรรคเศรษฐกิจไทย) ได้คะแนนเพียง 4,023 คะแนน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจัยด้านพรรคที่สังกัดมีผลอย่างยิ่งต่อคะแนนเลือกตั้งของผู้สมัคร หากกระแสพรรคไม่ดี จะเป็นตัวฉุดรั้งผู้สมัครที่มีโอกาสชนะในเขตนั้น ใ้ที่สุดท้ายต้องยอมสละตำแหน่งของการสังกัดพรรคเหล่านั้นออกไป แลกกับการถูกพรรคค่าต่อว่า ตัดลดเงินสนับสนุน เป็นต้น หากต้องการชนะการเลือกตั้ง “จะต้องจ่ายมากกว่า” จะต้องใช้ต้นทุนในการซื้อเสียงสูงกว่าคู่แข่งในสัดส่วนที่แตกต่างอย่างชัดเจนหรือแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพื่อชดเชยกระแสของพรรคที่เป็นรอง และไม่ช่วยหนุนเสริมสนับสนุนในตัวบุคคล หรือมีการสร้างแรงจูงใจอื่นๆ เพื่อชดเชยความอ่อนด้อยของพรรคที่ตนสังกัด เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้ง สส. เฉพาะตัวบุคคล แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง แม้ว่าจะไม่นิยมพรรคที่สังกัดก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำคัญที่ค้นพบจากการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี มีประเด็นสำคัญ คือ การทุ่มจ่ายเงินซื้อเสียง ในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 สูงขึ้นกว่าการเลือกตั้ง สส.เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งพบว่า มีการจ่ายเงินซื้อเสียงอย่างแพร่หลายโดยพรรคการเมืองกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปในจังหวัดอุบลราชธานี โดยพบการใช้เงินซื้อเสียงอย่างแพร่หลาย(แบบปูพรม) เกือบทุกพื้นที่ของจังหวัด ดังนั้น จึงมีข้อเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายภาคประชาชน หาทองทุนและป้องกันปัญหาดังกล่าว ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นเสมือนสื่อกระต่าย ไม่เห็นการกระทำผิดเลือกตั้งโดยการซื้อเสียง ขณะที่ประชาชนทั้งจังหวัดทราบกันโดยทั่วไปว่ามีการซื้อเสียงอย่างแพร่หลาย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ประเทือง ม่วงอ่อน. (2563). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเทือง ม่วงอ่อน. (2565). การศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) อุบลราชธานี (ในการเลือกตั้งวันที่ 20 ธันวาคม 2563) และนายกเทศมนตรีนครอุบลราชธานี (ในการเลือกตั้งวันที่ 28 มีนาคม 2564) และผลกระทบการเลือกตั้งภายใต้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562. อุบลราชธานี : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- ประเทือง ม่วงอ่อน. (2567). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิพงษ์ นามบุตร. (2566). สส. เขต 2 (จ.อุบลราชธานี) พรรคประชาธิปัตย์. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2566.
- อิสสระ สมชัย. (2566). อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์. สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2566.

Translated References

- Moung-On, P. (2020). Political movement and voting behaviors of members of Thailand's House of Representatives in 2019 Ubon Ratchathani. Bangkok : King Prajadhipok's Institute.

- Moung-On, P. (2022). **Political movement and voting behaviors of Chief Executive of the PAO in Ubon Ratchathani (On the 20th of December 2020) and the Election of the Mayor and Municipal Council Members in Ubon Ratchathani (On the 28th of March 2021) and the impacts of the Election of Members of Local Assemblies or Local Administrators Act B.E. 2562 (2019).** Ubon Ratchathani : Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University.
- Moung-On, P. (2024). **Political movement and voting behaviors of members of Thailand's House of Representatives in 2023 Ubon Ratchathani.** Bangkok : King Prajadhipok's Institute.
- Numbutr, W. (2023). Members of Thailand's House of Representatives, Constituency 2 in Ubon Ratchathani. **Interview**, 22 February 2023.
- Somchai, I. (2023). Former Ministry of Social Development and Human Security, Former Deputy Party leader of Democrat Party. **Interview**, 5 February 2023.

ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร

ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร

อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

**The People's Satisfaction on Civil Registration Services at
Lam Sai Subdistrict Local Registration Office Lam Luk Ka District
Pathum Thani Province**

[Received: April 11, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: May 29, 2024]

พิชญศ ศรีแจ้ง

นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์,
คณะสังคมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Pichayet Srijang

Master of Arts program Students
Department of Political Science and
Public Administration,
Faculty of Social Sciences,
Kasetsart University

จุฑาทิพ คล้ายทับทิม

รองศาสตราจารย์,
ภาควิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์,
คณะสังคมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Juthatip Klaitabtim

Associates Professor,
Department of Political Science and
Public Administration,
Faculty of Social Sciences,
Kasetsart University

CORRESPONDING AUTHOR

Juthatip Klaitabtim, Associates Professor, Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

E-mail: sunlive03@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลตำบลลำไทร เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทรของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำไทรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร กับ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบในระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2566 – 26 มกราคม 2567 โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนผู้มาใช้บริการจากสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 08.30 น. ถึงเวลา 16.30 น. จำนวน 346 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญโดยควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่องานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลตำบลลำไทร อยู่ในระดับมาก และมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรของประชาชนผู้มารับบริการ อยู่ในระดับมาก การทดสอบสมมติฐานประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรต่างกันพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่อเดือน มีความพึงพอใจแตกต่างกันเป็นไปตามสมมติฐาน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ และประเภทงานที่เข้ารับบริการ ต่างกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร กับความพึงพอใจต่อการให้บริการ เป็นไปตามสมมติฐาน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; ให้บริการ; งานทะเบียนราษฎร

Abstract

The purpose of this study is To study the level of satisfaction of the people with the civil registration services of the local registry office. Lamsai Subdistrict Municipality To compare satisfaction with the civil registration services of the Lam Sai Subdistrict Municipality's Local Registration Office among people in Lam Sai Subdistrict Municipality classified according to personal factors. and to study the relationship between knowledge factors regarding civil registration work and people's satisfaction with civil registration services provided by the Local Registration Office, Lam Sai Subdistrict Municipality. Systematic sampling was used between 1 December 2023 - 26 January 2024 by sampling from a sample group of people who used services from the Local Registration Office of Lam Sai Subdistrict Municipality. From Monday - Friday, 8:30 a.m. to 4:30 p.m., a total of 346 people using a random sampling method by controlling variables related to the personal factors of the respondents. The tool used to collect data was a questionnaire. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance (One-Way ANOVA), and Pearson's correlation coefficient. (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) with statistical significance set at the .05 level. The results of the study found that The sample group was satisfied with the civil registration work of the local registry office. Lamsai Subdistrict Municipality at a high level and have knowledge about civil registration of people who come to receive services at a high level. Testing the hypothesis that people with different personal factors are satisfied. Concerning the provision of civil registration services, it was found that the sample groups had personal factors including: Education level, occupation, and monthly income There are different satisfactions according to the assumptions. While the sample group had personal factors including gender, age, and type of work being provided services. Different people have different satisfaction, which is not according to the assumptions. In terms of the relationship between knowledge about civil registration work with satisfaction with service according to the assumption The relationship is at a moderate level.

Keywords: Satisfaction; Services; Civil Registration

บทนำ

การให้บริการสาธารณะนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ข้าราชการทุกคนล้วนมีหน้าที่เป็นกลไกของรัฐบาลในการให้บริการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนด้วย เพราะการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกคน ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ให้ความต่อเนื่องและเป็นธรรม หลักการพื้นฐานของการให้บริการสาธารณะคือ ความเสมอภาค เป็นธรรม และความต่อเนื่อง และปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Arunsawatroek, 2021) โดยในปัจจุบันที่เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ประชาชนมีการเรียกร้องการบริการที่ดีและรวดเร็วขึ้นจากภาครัฐ รวมถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ากับเงินภาษีของประชาชน ทำให้เกิดแรงผลักดันดังกล่าวจำเป็นที่ภาครัฐต้องตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาคุณภาพให้สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวให้ได้ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลักของการบริการสาธารณะ (Millet, J. D., 2012) แต่ยังคงมีความท้าทายอีกมาก เนื่องจากความต้องการของประชาชนมีหลากหลายและซับซ้อน ยิ่งไปกว่านั้นการดำเนินการดังกล่าวของภาครัฐต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการต่างๆ ในการพัฒนาการบริการให้มีประสิทธิภาพโดย ในการปรับปรุงการบริการให้มีประสิทธิภาพ การให้บริการสาธารณะในอดีตที่ผ่านมารัฐจะเป็นผู้จัดทำโดยมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ทั้งในส่วนกลางหรือมอบอำนาจให้ส่วนภูมิภาคเป็นตัวแทนรัฐบาลกลางเป็นผู้ให้บริการและอาจจะมีหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นบ้างที่เป็นหน่วยงานให้บริการสาธารณะระดับท้องถิ่น

เมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น มีการพัฒนาในด้านต่างๆ และมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ทำให้ประชาชนมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตมากขึ้นเรื่อย ๆ รัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง รัฐจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหา โดยจัดตั้งรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา เป็นต้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการบริการสาธารณะให้ทั่วถึง จึงมอบอำนาจให้หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นดังกล่าวเป็นผู้ให้บริการสาธารณะแทนรัฐส่วนกลาง และภูมิภาค เพื่อให้สามารถบริการได้อย่างทั่วถึงและ รวดเร็วยิ่งขึ้น

สำนักงานเทศบาลตำบลลำไทร ยกฐานะจากสุขาภิบาลลำไทรเป็นเทศบาลตำบลลำไทร เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 บริหารงานโดยนายกเทศมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร กำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นของตน และกำหนดความพร้อมแผนการพัฒนาให้ข้าราชการถือปฏิบัติให้เป็นไปตามในทางเดียวกันในรูปการให้บริการแก่ประชาชน โดยกำหนดอำนาจหน้าที่แต่ละหน่วยงานในสำนักงานเทศบาลตำบลลำไทร ซึ่งประกอบด้วย สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองการศึกษา และกองสวัสดิการสังคม สภาพโดยทั่วไปของเทศบาลตำบลในอดีต "ชุมชนลำไทร" เป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี สภาพทั่วไปเป็นที่ลุ่ม มีทุ่งใหญ่ไพศาล ซึ่งเป็นเขต "ทุ่งหลวง" การตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจาย ต่อมาได้มีการขุดลอก

คลองทั่วพื้นที่ตั้งแต่ทุ่งรังสิตทุ่งหลวงอำเภอลำลูกกา และทุ่งคลองแสนแสบ ประชาชนก็ได้เคลื่อนย้ายเข้ามาทำมาหากิน ด้านทำการเกษตร และทำกันมากขึ้น ลำไทรยังมีสถานที่สำคัญดั้งเดิมที่มีอายุนับกว่าร้อยปีหลายแห่ง เช่น โบสถ์คริสต์วัดพระวิสุทธิวงศ์ และตลาดคลองสิบหก หลังจากนั้นเริ่มมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอยู่อาศัยการค้าขาย และเกิดเป็นตลาดขึ้น โดยกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ศาสนา ที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ตลาดคลองสิบสอง จึงถือเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเชื้อชาติ ชุมชนลำไทร ในปัจจุบันมีความเจริญมากขึ้น มีการสร้างหมู่บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ และตลาดขนาดใหญ่ ทำให้มีคนในเมืองย้ายเข้ามาอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องจึงเกิดความหลากหลายของกลุ่มคนในลักษณะกึ่งสังคมเมืองกึ่งชนบท(แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570 เทศบาลตำบลลำไทร, 2565)

สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร เป็นหน่วยงานหนึ่งที่สังกัดในสำนักปลัดเทศบาลตำบลลำไทร ที่เกี่ยวข้องกับการรับแจ้ง การจดทะเบียนหรือบันทึกรายการต่างๆ ของบุคคลในเอกสารราชการ ซึ่งเรียกว่า “เอกสารการทะเบียนราษฎร” โดยมีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบุคคลต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการบริหาร การจัดการงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐ เอกชนและประชาชน จากข้อมูลในภาพรวมไปจนถึงข้อมูลส่วนบุคคล นี่เป็นเอกสารแสดงสถานะของบุคคลในประเทศ เอกสารทะเบียนราษฎรเกี่ยวข้องกับการขออนุญาตทั้งหมดของพลเมืองตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นการทะเบียนราษฎรจึงเหมือนกับการยืนยันตัวตนและทำให้ประชาชนได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐ เจ้าหน้าที่รวมถึงกฎหมายที่ให้บริการของรัฐแก่พลเมืองไทยและคนต่างด้าวในการให้บริการด้านทะเบียนราษฎรมีผลกระทบต่อประชาชนรวมถึงผลกระทบระยะยาวด้วย พนักงานต้องมีความรู้ สามารถให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างราบรื่น (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2560)

เทศบาลตำบลลำไทร จึงได้มีการกำหนดขั้นตอนการบริการด้านงานทะเบียนราษฎร โดยให้ประชาชนที่มาใช้บริการติดต่อเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียว (One Stop Service) เพื่อให้ประชาชนสามารถรับบริการได้เบ็ดเสร็จจบสิ้นในการติดต่อคราวเดียวกัน อันจะทำให้ประชาชนผู้ขอรับบริการเสียเวลาน้อยที่สุด อีกทั้งสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไรมีจำนวนประชากรที่น้อยหากเทียบกับบริเวณใกล้เคียงกันจึงมีเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวในการทำงานทะเบียนราษฎร และผู้รับบริการจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล เนื่องจากจะเป็นตัวที่ช่วยให้เทศบาลตำบลลำไทร ได้มองเห็นถึงการปฏิบัติงานของเทศบาล และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวัดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของเทศบาลตำบลลำไทรได้เป็นอย่างดี แต่ถึงอย่างไรก็ตามจากการดำเนินการเพียงคนเดียวรวมถึงความหลากหลายของกลุ่มคนในลักษณะกึ่งสังคมเมืองกึ่งชนบทของเขตพื้นที่เทศบาลตำบลลำไทรที่ทำให้เกิดความต้องการที่หลากหลายเองก็ดี จึงอาจจะมองข้ามปัญหาบางอย่างที่คาดไม่ถึง หรือหัวข้อที่จะทำให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจจากเรื่องใด จึงคิดว่าคงจะเป็นการดีที่สุดหากได้รับทราบถึงหัวข้อความพึงพอใจของประชาชนในด้านต่างๆ โดยตรงจากประชาชนผู้รับบริการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

การให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทรได้อย่างตรงจุด รวมถึงสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหารงานของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทรในอนาคตได้อีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเจ้าหน้าที่ มีส่วนที่รับผิดชอบและให้บริการงานทะเบียนราษฎร จึงสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านการทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันจะผลต่อความพึงพอใจต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของประชาชนอย่างไร และบริการทะเบียนราษฎรระดับใดที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ เพื่อสร้างแนวทางในการปรับปรุงงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร กับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดความพึงพอใจ

ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ (นภดล ร่มโพธิ์, 2554) มีดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ในการให้บริการ คือความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการบริการที่มีคุณภาพ และความน่าสนใจขององค์กรในสิ่งที่ต้องการ และการตอบสนองของลูกค้า ผู้ใช้บริการทุกคนถือว่าคุณภาพการบริการเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความพอใจให้ผู้ใช้บริการ
2. ราคาค่าบริการ คือความพอใจของผู้รับบริการขึ้นอยู่กับราคาค่าบริการ หรือผู้รับบริการเชื่อว่าค่าบริการมีความเหมาะสมตามความเห็นของตนเอง อย่างไรก็ตามผู้รับบริการมีทัศนคติต่อราคาบริการและคุณภาพการบริการที่แตกต่างกัน
3. สถานที่บริการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความสะอาด ลูกค้าที่มีความต้องการสามารถพบความพอใจในการให้บริการงานและสถานที่บริการ ทำให้มีความสะดวกสบายสำหรับผู้ที่ได้รับบริการ

4. การแนะนำเกี่ยวกับการบริการ จะทำให้ความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการให้เกิดขึ้นจากข้อมูลข่าวสาร หรือข้อมูลจากบุคคลอื่น เช่น ประชาสัมพันธ์ จะทำให้คุณภาพของการบริการในทางที่ดี ซึ่งหากตรงกับความต้องการก็จะรู้สึกดีกับบริการดังกล่าวมากยิ่งขึ้น โดยเป็นแรงจูงใจผลักดันให้มีความต้องการบริการตามมาได้

5. ผู้ให้บริการ สำหรับผู้ประกอบการ หรือผู้บริหารหน่วยงาน และผู้ทำงานด้านการบริการมีหน้าที่สำคัญเป็นอย่างมาก ต่อการให้บริการเพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความพอใจต่อการบริการ โดยผู้จัดการมีหน้าที่วางแผนและนโยบายเพื่อให้มีทิศทางที่ชัดเจนในการให้บริการที่จะต้องคำนึงถึงความสำคัญของผู้ใช้บริการเป็นหลัก เพื่อตรงต่อสิ่งที่ผู้ใช้บริการต้องการมากที่สุด

6. สิ่งแวดล้อมของการบริการ คือบรรยากาศสถานที่ให้บริการ สร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ สภาพแวดล้อมเกี่ยวข้องกับภายในและภายนอกอาคาร การตกแต่ง การใช้สี และการกระจายพื้นที่อย่างมีเหตุผลจะต้องสวยงามน่าพึงพอใจ รวมถึงการออกแบบอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับงานบริการ

7. ขั้นตอนการบริการ วิธีการนำเสนอบริการระหว่างกระบวนการให้บริการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ สร้างคุณภาพของระบบการบริการขององค์กรเพื่อให้ผู้รับบริการสามารถทำตามความต้องการของผู้รับบริการได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2563) ได้อธิบายถึง รูปแบบพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการไว้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ประกอบด้วย การให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตรอัธยาศัยดี บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว เต็มใจให้บริการ และเจ้าหน้าที่ต้องให้คำแนะนำ หรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี

2. ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ประกอบไปด้วย การให้บริการที่เป็นระบบและขั้นตอน มีระยะเวลาการให้บริการที่เหมาะสม เป็นไปตามลำดับก่อนและหลัง มีป้ายประชาสัมพันธ์ มีแผ่นพับแจ้งข้อมูลต่าง ๆ มีข้อมูลขั้นตอนบนเว็บของหน่วยงาน และมีผู้รับฟังความคิดเห็นหรือแบบประเมินผลการให้บริการ รวมทั้งมีอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการ

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบไปด้วยสถานที่ให้บริการรวมถึงห้องน้ำจะต้องมีความสะอาด ที่นั่งสำหรับผู้มารับบริการ มีที่จอดรถ มีน้ำดื่ม มีโทรศัพท์สาธารณะ มีป้ายบอกจุดบริการที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์บอกข้อมูลให้กับผู้มาใช้บริการ

แนวคิดความรู้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความรู้หมายถึง สาระข้อมูลแนวคิด หลักการ ที่บุคคลได้รวบรวมมาจากประสบการณ์ในวิถีชีวิต ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการ

ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและเทคโนโลยี โดยเรียนรู้จากประสบการณ์การศึกษาอบรม การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การรับรู้ การคิดและการฝึกปฏิบัติจริง จนสามารถสรุปเป็นสาระความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงหรือพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้นเพื่อต่อยอด

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2560) กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ และการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จาก 5 รูปแบบดังนี้

1. การตอบคำถาม การสื่อสารทางสังคมมักทำให้สมาชิกในสังคมสับสน ผู้ฟังจึงมีแนวโน้มแสวงหาข้อมูล โดยพึ่งสื่อมาตอบข้อสงสัยและความสับสน
2. การสร้างทัศนคติ ผลกระทบทางปัญญาของการถ่ายทอดทัศนคตินั้น คนส่วนใหญ่ใช้ข้อมูลที่เป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างทัศนคติให้ประชาชนยอมรับการเผยแพร่นวัตกรรม
3. การกำหนดวาระ คือ ผลของความรู้ที่สื่อเผยแพร่เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชนและมีส่วนร่วมกับประเด็นที่สื่อกำหนด หากเหมาะสมกับภูมิหลังของแต่ละบุคคลและค่านิยมของสังคม ผู้รับเลือกข้อมูลนี้
4. การขยายระบบความเชื่อ การสื่อสารทางสังคม มักเผยแพร่ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ในด้านต่างๆ ไปสู่ผู้คน จึงทำให้ผู้ฟังตระหนักถึงระบบความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งในความเชื่อของตนมากขึ้นเรื่อย ๆ
5. การชี้แจงค่านิยม ความขัดแย้งเรื่องค่านิยมและอุดมการณ์ถือเป็นเรื่องปกติของสังคม สื่อมวลชนนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ ย่อมทำให้ผู้คนเข้าใจคุณค่าเหล่านี้ชัดเจนยิ่งขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แนวคิดการบริการสาธารณะ

นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2560) ได้แก่ว่าว่าการบริการสาธารณะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ทั้งหมด 3 ประการ ดังนี้

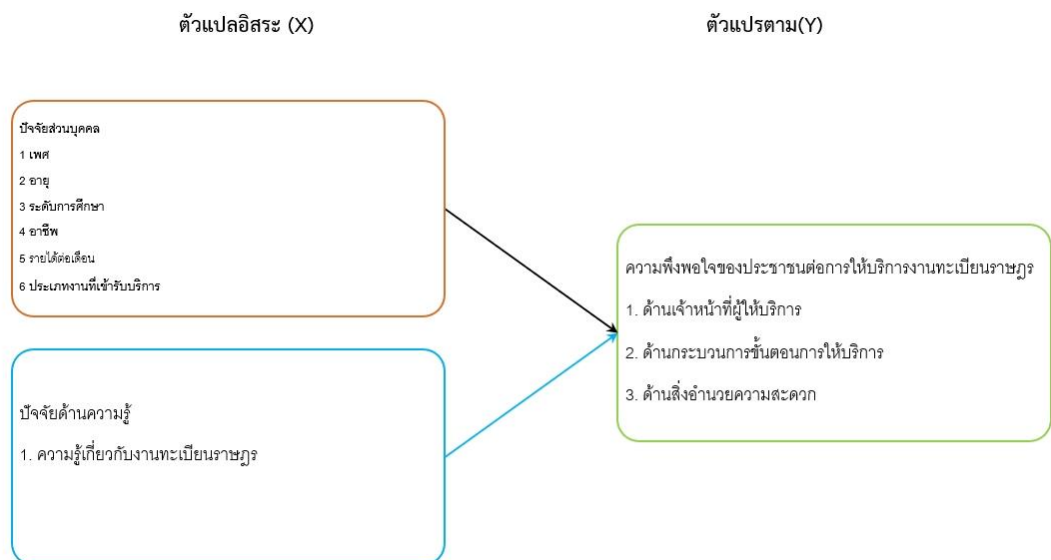
1. หลักการแห่งความเท่าเทียมกัน ประเทศให้บริการสาธารณะไม่ใช่เพื่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่สำหรับทุกคนและทุกคนได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันที่นี้ไม่ใช่แค่ความเท่าเทียมกันในการให้บริการเท่านั้น แต่ก็เท่าเทียมกันทั้งในเรื่องราคาและความสะดวกสบาย
2. หลักการแห่งความต่อเนื่อง การบริการสาธารณะเป็นบริการที่จำเป็นสำหรับประชาชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้บริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หากมีเหตุให้หยุดไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม ประชาชนก็จะเดือดร้อน สำหรับบริการสาธารณะ เช่น การดูแลสุขภาพ ไม่มีมาตรฐานความต่อเนื่องคงที่ การควบคุมออกอากาศเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ความต่อเนื่องของสถานการณ์เหล่านี้อาจหมายถึงการทำงานตลอด 24 ชั่วโมง แม้ว่าบริการสาธารณะบางแห่งไม่จำเป็นต้องเปิด 24 ชั่วโมง แต่ก็

จำเป็นต้องเปิดเป็นประจำ เช่น เจ้าหน้าที่คลินิกความงาม คุณสามารถตั้งเวลาเปิดปิดได้วันหยุดต่างๆ เป็นต้น

3. หลักการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง บริการสาธารณะจำเป็นต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันกับสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและยังรวมถึงการปรับปรุงความต้องการของประชาชนด้วย

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจคือปัจจัยส่วนบุคคล โดยเป็นเรื่องของเพศ อายุ ทัศนคติ และอารมณ์ของผู้รับบริการในการใช้บริการ ซึ่งล้วนส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (ฉัตยาพร เสมอใจ, 2549) และปัจจัยด้านความรู้ที่เป็นความคิดความเข้าใจของแต่ละบุคคลที่ผ่านขั้นตอนการคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์จนเกิดความเข้าใจทำให้สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจเป็นความพึงพอใจของแต่ละบุคคล(กิริติ ยศยิ่งยง, 2549) และความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดต่างออกมาเป็น 3 ด้านดังนี้ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2563)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านการทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ประชาชนผู้มีชื่ออยู่ในเขตเทศบาลตำบลลำไทร จำนวนทั้งสิ้น 2,566 คน (ข้อมูลสถิติงานทะเบียนราษฎร ณ ปี พ.ศ. 2566)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ทำการคัดเลือก โดยใช้สูตรของตามทฤษฎีของทาโร่ ยามานะ (Yamane Taro, 1973) จำนวนทั้งสิ้น 346 คน

การสุ่มตัวอย่างในการวิจัย

สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบในระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2566 – 26 มกราคม 2567 โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากประชาชนผู้มาใช้บริการจากสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 08.30 น. ถึงเวลา 16.30 น. จำนวน 346 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญโดยควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามโดยสร้างจากการศึกษาแนวความคิดและทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้สร้างแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ประเภทงานที่เข้ารับบริการ โดยเป็นคำถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับความรู้ทางทะเบียนราษฎร จำนวน 16 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ โดยมีคำตอบให้เลือก 2 แบบคือใช่ และ ไม่ใช่ โดยเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ตอบถูก ให้คะแนนเท่ากับ 1

ตอบผิด ให้คะแนนเท่ากับ 0

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้ว จะใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ได้มาพิจารณาระดับความรู้ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{1 - 0}{3} = 0.33$$

จากเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ ดังนี้

ระดับคะแนน	การแปลความหมาย
0.00 - 0.33	มีความรู้ระดับน้อย
0.34 - 0.66	มีความรู้ระดับปานกลาง
0.67 - 1.00	มีความรู้ระดับมาก

การแปลความหมายระดับความรู้ ซึ่งแบ่งได้ทั้งสิ้นจำนวน 3 ระดับ คือระดับน้อย ปานกลาง และระดับมาก สามารถแปลความหมายได้ดังนี้

1. ระดับคะแนน 0.00 - 0.33 หมายถึง ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรในระดับน้อย

2. ระดับคะแนน 0.34 - 0.66 หมายถึง ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรในระดับปานกลาง

3. ระดับคะแนน 0.67 - 1.00 หมายถึง ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรในระดับมาก

ตัวอย่างคำถาม

สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ให้บริการงานทะเบียนราษฎร ดังต่อไปนี้ การรับแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายที่อยู่ ขอเปลี่ยนแปลงรายการทะเบียนราษฎร ขอบ้านเลขที่ และคัดรับรองสำเนาทะเบียนประวัติบุคคลใช่หรือไม่

ส่วนที่ 3 : เป็นเรื่องของความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยมีทั้งหมด 3 ด้านได้แก่

1. ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
2. ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

โดยการตอบจะมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) 5 ระดับ ตามแบบมาตรวัดเจตคติของลิเคิร์ท ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย
- 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง
- 4 หมายถึง พึงพอใจมาก
- 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วจะใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งระดับออกเป็น 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด โดยมีวิธีการคำนวณความกว้างของชั้น ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผลออกมาดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.67 – 5.00 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.34 – 3.66 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 2.33 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อย

ตัวอย่างคำถาม

เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพในการใช้คำพูด ท่านมีความพึงพอใจในระดับใด มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการแจกและรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยชี้แจงให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนให้คำแนะนำในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เข้าใจคำถามหรือมีข้อสงสัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามไปจำนวน 346 ชุด โดยมีแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์จำนวน 346 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความสอดคล้องของคำตอบในแบบสอบถามทุกประเด็น และทุกฉบับที่เก็บกลับมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้ในการนำเสนออธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้อธิบายข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
3. ค่า t-test ใช้เปรียบเทียบค่าความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม

4. ค่า One – Way ANOVA (F – test) ใช้สำหรับทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรตาม และมีการจำแนกตัวแปรอิสระ ที่จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มขึ้นไป

5. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) สำหรับการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ กำหนดไว้ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยใช้การกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนประชาชนผู้ใช้บริการงานทะเบียนราษฎรของเทศบาลตำบลลำไทร จำนวน 346 คน ซึ่งข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทงานที่เข้ารับบริการ ดังนี้

- 1.1. เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 177 คน โดยเป็นร้อยละ 51.2
- 1.2. อายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 125 คน โดยเป็นร้อยละ 36.1
- 1.3. ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ระดับปริญญาตรี จำนวน 140 คน โดยเป็นร้อยละ 40.5
- 1.4. อาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัท จำนวน 133 คน โดยเป็นร้อยละ 38.4
- 1.5. รายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 155 คน โดยเป็นร้อยละ 44.8
- 1.6. ประเภทงานที่เข้ารับบริการ ส่วนใหญ่มาใช้บริการแจ้งย้ายที่อยู่ จำนวน 129 คน โดยเป็นร้อยละ 37.3

2. ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 สรุปความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร รายด้าน

ความพึงพอใจในการรับบริการจากสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.70	0.34	มาก
2.ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ	4.57	0.44	มาก
3.ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.52	0.46	มาก

ความพึงพอใจในการรับบริการจากสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาล ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
รวม	4.59	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 4.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับตามค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.70$) ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.57$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.52$) ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

3.1. พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ไม่ต่างกัน

3.2. พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ไม่ต่างกัน

3.3. พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า กลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ($\bar{X} = 3.77$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ($\bar{X} = 4.41$) ปวช. และอนุปริญญา (ปวส.) ($\bar{X} = 4.64$) ปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.72$) และสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.63$) โดยกลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา และปวช. ($\bar{X} = 4.41$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาปวช. และอนุปริญญา (ปวส.) ($\bar{X} = 4.64$) และปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.72$) และสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.63$) โดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4. พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับอาชีพ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า กลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 4.80$) มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มประชาชนที่มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษา ($\bar{X} = 4.51$) รับจ้าง / พนักงานบริษัท ($\bar{X} = 4.61$) ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย ($\bar{X} = 4.64$) และเกษตรกร ($\bar{X} = 3.98$) โดยกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร ($\bar{X} = 3.98$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 4.80$) อาชีพนักเรียน / นักศึกษา ($\bar{X} = 4.51$) รับจ้าง / พนักงานบริษัท ($\bar{X} = 4.61$) และธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย ($\bar{X} = 4.64$) โดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5. พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.50) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.61) และกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,001 บาท ขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.68) โดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.6. พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีประเภทงานที่เข้ารับบริการ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ไม่ต่างกัน

4. ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรของประชาชนผู้มารับบริการ

ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรของประชาชนผู้มารับบริการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 0.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยจะพบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้มากที่สุดคือ ข้อ 1 สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ให้บริการงานทะเบียนราษฎร ดังต่อไปนี้ การรับแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายที่อยู่ ขอเปลี่ยนแปลงรายการทะเบียนราษฎร ขอบ้านเลขที่และคัดรับรองสำเนาทะเบียนประวัติบุคคล โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 1 รองลงมาเป็น ข้อ 2 เมื่อมีคนเกิดที่บ้าน เจ้าบ้านหรือบิดาหรือมารดาต้องแจ้งเกิดภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด และข้อ 3 เมื่อแจ้งเกิดแล้วจะได้รับสูติบัตรไว้เป็นหลักฐานในการแจ้งเกิด ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 0.94 ข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่น้อยที่สุดคือ ข้อ 4 เมื่อมีคนเกิดแล้วไม่แจ้งการเกิดภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด จะมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท และข้อ 11 เมื่อมีคนย้ายเข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านแล้วไม่แจ้งการย้ายเข้าภายใน 15 วันนับแต่วันที่ย้ายเข้าจะมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 0.66

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร กับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎร

ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร	ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎร	
	r	P
ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร	0.67	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่าปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรในภาพรวม มีความสัมพันธ์ กับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎร อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.67$) ซึ่ง

หมายความว่าถ้าประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร ก็จะมีคามพึงพอใจต่อการรับบริการด้านงานทะเบียนราษฎรในระดับปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัย เรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อสรุปและอภิปรายผลหลักการศึกษาดังนี้

ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมนั้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.59$) โดยด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.7$) เป็นด้านที่ประชาชนมีความพึงพอใจมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุณหิ์พิมาณ ทองธณัฏฐภพ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการของงานทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านรูปลักษณ์ขององค์กรและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีลำดับความพึงพอใจในระดับสูงสุดเหมือนกันซึ่งอาจจะเป็น เพราะเป็นด้านที่เห็นได้ชัดเจน และสามารถพัฒนาได้ง่ายที่สุด เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ไม่รับสินบน ไม่ขอสิ่งตอบแทน ไม่หาประโยชน์อื่นใดในทางมิชอบ ฯลฯ ($\bar{X} = 4.92$) ซึ่งถือเป็นเรื่องพื้นฐานในการปฏิบัติงานของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่รัฐทุกคนที่จะต้องไม่รับสินบน ไม่ขอสิ่งตอบแทน ไม่หาประโยชน์อื่นใดในทางมิชอบเนื่องจากที่หากเจ้าหน้าที่กระทำการทุจริต และมีความผิดตามกฎหมาย อีกทั้งยังส่งผลต่อชื่อเสียงของทั้งระบบจึงควรเป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการประชาชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด รองลงมาคือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานให้บริการตรงต่อเวลาราชการ ($\bar{X} = 4.82$) ในการให้บริการประชาชนเจ้าหน้าที่ต้องให้บริการในวัน และเวลาราชการอย่างตรงต่อเวลาไม่ให้ประชาชนต้องรอในเวลาราชการโดยไม่มีเหตุจำเป็น เพราะเป็นเป้าหมายของการให้บริการสาธารณะอยู่แล้ว จึงจำเป็นต้องมีความเข้มงวดในการให้บริการที่ตรงต่อเวลา และข้อถัดไปคือเจ้าหน้าที่มีความรู้ในงานที่ให้บริการและให้ความรู้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.70$) เนื่องจากงานทะเบียนราษฎร มีเอกสาร และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นจำนวนมากเจ้าหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีความรู้เป็นอย่างดีเพื่อที่จะสามารถตอบคำถามของประชาชนได้อย่างถูกต้องอยู่แล้ว โดยความรู้นี้อาจเกิดจากการส่งไปฝึกอบรมของหน่วยงานหรือจากการศึกษาของเจ้าหน้าที่เองก็แล้วแต่เจ้าหน้าที่ก็ต้องมีรู้มากพอที่จะตอบคำถามที่ประชาชนผู้ใช้บริการต้องการรู้ให้ได้ เพราะถือเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ในตำแหน่งนี้ที่ต้องทำให้ได้ ในส่วนด้านที่ประชาชนมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.52$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนันต์ หนูเกตุ และปรีดาภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการของสำนักงานทะเบียนที่ว่ากรอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าด้านที่ได้ความพึง

พอใจน้อยที่สุดคือ ด้านอาคารสถานที่ โดยเป็นเพียงด้านเดียวที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะตัวอาคารของที่ว่าการอำเภอลำลูกกาส่วนใหญ่สร้างมานานแล้ว จึงมีพื้นที่จำกัด ประกอบกับประชาชนที่มาติดต่อหลากหลายเรื่องของทางอำเภอ จึงทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจในด้านนี้น้อยที่สุด เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ มีสถานที่จอดรถ ที่เพียงพอต่อผู้มาติดต่อใช้บริการ ($\bar{X} = 4.10$) ซึ่งน่าจะเป็นอย่างนี้เพราะ ทางสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร ตั้งอยู่ที่ว่าการอำเภอลำลูกกาที่มีประชาชนมาติดต่อหลากหลายเรื่องของทางอำเภอเอง อีกทั้งพื้นที่จอดรถภายในที่ว่าการอำเภอลำลูกกาที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงอาจทำให้ต้องรอที่จอดรถนาน หรือไม่สามารถหาที่จอดในที่ว่าการอำเภอลำลูกกาได้จึงอาจทำให้ความพึงพอใจในด้านนี้ลดลงมากที่สุด ข้อที่มีความพึงพอใจน้อยลำดับถัดไปคือมีห้องน้ำสำหรับผู้รับบริการอย่างเพียงพอและมีผู้ดูแลรักษาความสะอาดอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.57$) ด้วยห้องน้ำของทางในที่ว่าการอำเภอลำลูกกา นั้นมีให้บริการอยู่เพียงจุดเดียว ในการให้บริการประชาชนอีกทั้งจำนวนประชาชนที่มีจำนวนมากในแต่ละวันไม่เท่ากันจึงอาจจะทำให้ต้องรอใช้บริการนานมากกว่าปกติในวันที่มีผู้ใช้บริการมาก และยังรวมไปถึงความสะอาดที่ไม่สามารถทำความสะอาดได้อย่างทั่วถึง อีกข้อที่ได้มีความพึงพอใจน้อยเท่ากันคือ ที่นั่งสำหรับผู้มาใช้บริการเพียงพอต่อผู้มาใช้บริการ ($\bar{X} = 4.57$) โดยภายในห้องทะเบียนของที่ว่าการอำเภอลำลูกกา มีถึง 3 สำนักทะเบียนอยู่ในห้องเดียวกันคือสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร สำนักทะเบียนอำเภอลำลูกกา และสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำลูกกา จึงอาจจะทำให้เกิดความแออัดกันในห้องเพียงห้องเดียวจึงทำให้ในบางช่วงเวลาที่นั่งจึงอาจมีไม่พอกับจำนวนคนได้

ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรของประชาชนผู้มารับบริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลลำไทร กำลังเปลี่ยนจากพื้นที่ชนบทสู่ความเป็นเมืองมากขึ้นสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต ถนน ฯลฯ ทำให้การรับข้อมูลข่าวสารต่างๆเป็นเรื่องที่ง่ายมากขึ้น ทำให้ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรของประชาชนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งทางเทศบาลตำบลลำไทรก็ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ ด้วยจึงทำให้ประชาชนมีความรู้ในระดับมาก ($\bar{X} = 0.83$) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีการพิจารณาลักษณะของความรู้ของ Anderson และ Krathwohl (2001) โดยความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร เป็นความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริง หมายถึง ความรู้ในสิ่งที่เป็จริงที่เพียงใช้ทักษะความรู้ในระดับล่าง เช่น การจำ ก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้แล้วจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะมีระดับความรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้มากที่สุดคือ ข้อ 1 สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ให้บริการงานทะเบียนราษฎร ดังต่อไปนี้ การรับแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายที่อยู่ ขอเปลี่ยนแปลงรายการทะเบียนราษฎร ขอบ้านเลขที่และคัดรับรองสำเนาทะเบียนประวัติบุคคล ($\bar{X} = 1$)

ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ผู้มาติดต่อจะรู้ในข้อนี้อยู่แล้วจึงได้เข้ามาติดต่อดำเนินการเรื่องของทะเบียนราษฎร ลงมาเป็น ข้อ 2 เมื่อมีคนเกิดที่บ้าน เจ้าบ้านหรือบิดาหรือมารดาต้องแจ้งเกิดภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด และข้อ 3 เมื่อแจ้งเกิดแล้วจะได้รับสูติบัตรไว้เป็นหลักฐานในการแจ้งเกิด ($\bar{X} = 0.94$) ซึ่งทั้งสองข้อเป็นเรื่องของการแจ้งเกิดที่ผู้เป็นบิดาและมารดาของเด็กต้องรู้ก่อนจะอยากมีลูกของตนเองอยู่แล้วอีก ทั้งถ้าเกิดที่โรงพยาบาลก็จะมีกรแจ้งบิดาและมารดาของเด็กด้วยอีกทางจึงไม่น่าแปลกใจที่ประชาชนผู้มาติดต่อจะมีความรู้ในข้อนี้ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้้น้อยที่สุดคือ ข้อ 4 เมื่อมีคนเกิดแล้วไม่แจ้งการเกิดภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด จะมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท และข้อ 11 เมื่อมีคนย้ายเข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านแล้วไม่แจ้งการย้ายเข้าภายใน 15 วันนับแต่วันที่ผู้นั้นย้ายเข้าจะมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท ($\bar{X} = 0.66$) โดยทั้งสองข้อเป็นในเรื่องของโทษค่าปรับที่มาดำเนินการล่าช้า จึงอาจจะเป็นไปได้ที่ประชาชนจะไม่ทราบเนื่องจากส่วนมากก็จะดำเนินการภายในเวลาที่กำหนดไว้อยู่แล้ว

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ค่านัยสำคัญทางสถิติ	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	
		เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล			
เพศ	0.682		✓
อายุ	0.146		✓
ระดับการศึกษา	0.000*	✓	
อาชีพ	0.000*	✓	
รายได้ต่อเดือน	0.008*	✓	
ประเภทงานที่เข้ารับบริการ	0.130		✓
ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร	0.000*	✓	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏผล ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.1 ประชาชนที่มีเพศ ต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรไม่ต่างกัน โดยไม่เป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ อาจเป็นเพราะเพศไม่ใช่ข้อจำกัดในด้านความพอใจต่อการ

ให้บริการงานทะเบียนราษฎร อีกทั้งด้วยสังคมในปัจจุบันที่ชายหญิงมีความเท่าเทียมกัน ทำให้มีข้อมูล และอิสระในการตัดสินใจไม่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพมิล จักรวาทนรสิงห์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรและบัตรประชาชน สำนักทะเบียนอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่าประชาชนผู้รับบริการมีเพศต่างกัน มีความพอใจต่อการให้บริการด้านทะเบียนราษฎรและบัตรประชาชน ของสำนักทะเบียนอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกันเนื่องจากการให้บริการด้านทะเบียนราษฎรและบัตรประชาชน ไม่ต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.2 ประชาชนที่มีอายุ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ไม่ต่างกัน โดยไม่เป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ อาจเป็นเพราะในการเข้ารับบริการงานทะเบียนราษฎร เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการได้ปฏิบัติต่อผู้เข้ารับบริการเหมือนกันทุกคน ไม่ว่าผู้รับบริการจะอายุเท่าใด ก็ได้รับการบริการที่เหมือนกัน อีกทั้งขั้นตอน รวมทั้งเอกสารก็ใช้รูปแบบเดียวกัน ดังนั้น จึงทำให้ผู้ใช้บริการที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของงานทะเบียนราษฎร ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรต่างกัน โดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ เมื่อพิจารณานำไปหาความแตกต่างรายคู่ พบว่ากลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ($\bar{X} = 3.77$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ($\bar{X} = 4.41$) ,ปวช. ,อนุปริญญา (ปวส.) ($\bar{X} = 4.64$) ,ปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.72$) และสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.63$) โดยกลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ,ปวช. ($\bar{X} = 4.41$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาปวช. ,อนุปริญญา (ปวส.) ($\bar{X} = 4.64$) ,ปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.72$) และสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.63$) ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาปวช. ,อนุปริญญา (ปวส.) ขึ้นไปมีความเข้าใจในระบบการติดต่อประสานงาน และกรออกแบบฟอร์มต่างๆ ตามตัวอย่างได้โดยไม่ต้องสอบถามจากเจ้าหน้าที่ให้เสียเวลา ส่วนกลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา และกลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ,ปวช. ส่วนใหญ่จะไม่คุ้นเคยกับงานเอกสาร เนื่องจากไม่ได้มีการใช้งานบริการงานทะเบียนราษฎรบ่อย จึงไม่เข้าใจเอกสาร หรือแบบฟอร์มของทางราชการ จำเป็นต้องสอบถาม และขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ซึ่งต้องใช้เวลาในระดับหนึ่ง อีกทั้งในขณะที่เจ้าหน้าที่อาจไม่มีเวลาในการอธิบายขั้นตอนได้อย่างละเอียด ประชาชนในกลุ่มดังกล่าวจึงมีความพึงพอใจในการบริการน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ

สมมติฐานที่ 1.4 ประชาชนที่มีอาชีพ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ต่างกันต่างกัน โดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเทพนรินทร์ ทองสัมฤทธิ์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของเทศบาลตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของเทศบาลตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม ที่

มีอาชีพต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณานำไปหาความแตกต่างรายคู่ พบว่า กลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 4.80$) มีความพึงพอใจแตกต่างและมากกว่ากลุ่มประชาชนที่มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษา ($\bar{X} = 4.51$) ,รับจ้าง / พนักงานบริษัท ($\bar{X} = 4.61$) ,ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย ($\bar{X} = 4.64$) และเกษตรกร ($\bar{X} = 3.98$) โดยกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร ($\bar{X} = 3.98$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 4.80$) ,อาชีพนักเรียน / นักศึกษา ($\bar{X} = 4.51$) ,รับจ้าง / พนักงานบริษัท ($\bar{X} = 4.61$) และธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย ($\bar{X} = 4.64$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานบริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร เป็นบริการของภาครัฐ ซึ่งประชาชนที่ทำอาชีพอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ เป็นกลุ่มที่มีความเข้าใจระเบียบ ขั้นตอนการให้บริการของภาครัฐมากที่สุด เนื่องจากต้องติดต่อประสานงานกับภาครัฐเป็นประจำ ส่วนประชาชนที่ทำอาชีพเกษตรกร อาจไม่คุ้นเคยกับงานเอกสาร และระเบียบของราชการ เจ้าหน้าที่อาจอธิบายขั้นตอน และการกรอกแบบฟอร์มไม่ละเอียด จึงทำให้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวใช้เวลาในการดำเนินการ จึงส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการได้

สมมติฐานที่ 1.5 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรต่างกัน โดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ เมื่อพิจารณานำไปหาความแตกต่างรายคู่ พบว่า กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท ($\bar{X} = 4.50$) มีความพึงพอใจแตกต่างและน้อยกว่ากลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท ($\bar{X} = 4.61$) และกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,001 บาท ขึ้นไป ($\bar{X} = 4.68$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการติดต่อกับงานทะเบียนราษฎร บางครั้ง พบกับปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการบริการ และการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานทะเบียนราษฎร ค่าใช้จ่ายในการขอรับบริการ ของงานทะเบียนราษฎรแต่ละ ประเภทแตกต่างกัน รวมถึงค่าเดินทางในการติดต่อขอรับบริการ ซึ่งอาจส่งผลทำให้ไม่สามารถดำเนินการเสร็จได้ในวันเดียว จำอาจทำให้กลุ่มประชากร ซึ่งมีรายได้น้อยมีปัญหาในด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการใช้บริการ จึงทำให้ผู้ที่มีรายได้น้อยเกิดความไม่พอใจหากจำเป็นต้องเดินทางหลายรอบ และค่าบริการเพิ่มเติมได้

สมมติฐานที่ 1.6 ประชาชนที่มีประเภทงานที่เข้ารับบริการ แตกต่างกันมีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรไม่ต่างกัน โดยไม่เป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากงานทะเบียนราษฎร แม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่ให้บริการทุกงานเป็นคนเดียวกัน ถึงแม้ในแต่ละงานจะมีขั้นตอนที่แตกต่างกัน และใช้เอกสารที่แตกต่างกันแต่วิธีการ ขั้นตอน และเวลาที่ใช้นั้นได้แตกต่างกันมาก ทำให้ประชาชน ไม่มีความรู้สึกพึงพอใจที่ความแตกต่างในเรื่องประเภทของงานที่มารับบริการ

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร มีความสัมพันธ์ กับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรโดยเป็นไปตามที่ตั้งสมมติฐานไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.67$) ซึ่งหมายความว่าถ้าประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียน

ราษฎร ก็จะส่งผลต่อความพึงพอใจที่มีต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรในระดับปานกลาง อาจจะด้วย เพราะการมีความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรทำให้สามารถเข้าใจ และดำเนินการได้เร็วขึ้นจึงมีผลต่อความพึงพอใจในระดับหนึ่ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนิอร ชินินทร (2555) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนของสำนักงานเทศบาลตำบลบางปลา อำเภอมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร และงานบัตรประจำตัวประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรและงานบัตรประจำตัวประชาชน ของสำนักงานเทศบาลตำบลบางปลา ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานทะเบียนราษฎรบางประเภท กลุ่มประชากรอาจไม่ได้รับรู้มาจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการโดยตรง แต่อาจรับรู้ได้จากบุคคลหรือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรในระดับหนึ่งได้ และมีการถ่ายทอด โดยวิธีการรับฟังความคิดเห็น ได้ยินผ่านสื่อสารมวลชน ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในท้องถิ่น จึงทำให้ความรู้ไม่มีผลต่อความพึงพอใจดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการวิจัย เรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากภาครัฐต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการที่สะดวก รวดเร็ว และคุ้มค่าในขั้นตอนการให้บริการเหมือนกับที่ภาคเอกชนให้บริการ รวมถึงเน้นการจัดสถานบริการให้มีอุปกรณ์ครบครัน และมีปัจจัยพื้นฐานในการให้บริการอย่างเพียงพอ โดยเมื่อพิจารณาจากความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการได้แสดงออกมาในด้านต่างๆ จะพบว่าอยู่ในระดับสูงทุกด้านก็จริงแต่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นด้านที่ประชาชนมีความพึงพอใจน้อยที่สุดจึงมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุง ดังนี้

1. ควรจัดสรรหาพื้นที่จอดรถเพิ่มเติมจากพื้นที่ว่างภายในตัวอำเภองเอง หรือจากบริเวณใกล้เคียงที่เป็นพื้นที่ของที่ว่าการอำเภอลำลูกกา และในอนาคตเทศบาลตำบลลำไทรอาจพิจารณาเพื่อเปิดสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลลำไทรที่เทศบาลตำบลลำไทรที่มีพื้นที่ในการจอดรถมากกว่า อีกทั้งยังทำให้ประชาชนในพื้นที่เดินทางมาใช้บริการได้สะดวกขึ้นอีกด้วย
2. ควรเพิ่มจำนวนแม่บ้าน หรือเพิ่มรอบทำความสะอาดในวันสำคัญที่ประชาชนมาใช้บริการมากเป็นพิเศษ และอาจจะขอความร่วมมือจากประชาชนที่มาใช้บริการให้ร่วมกันรักษาความสะอาดของห้องนำโดยการติดป้ายรณรงค์รักษาความสะอาดของห้องนำไปด้วยอีกทาง
3. ควรจัดพื้นที่บางส่วนนอกตัวที่ว่าการอำเภอลำลูกกาเป็นจุดนั่งรอสำหรับคิวที่ต้องรอนาน และให้ผู้ที่มีคิวใกล้ถึงภายในห้องทะเบียนก็จะช่วยลดความหนาแน่นของคนรอในห้องทะเบียน และทำให้มีที่นั่งเพียงพอสำหรับประชาชนผู้รับบริการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมทุกฝ่าย และทุกกองงานของเทศบาลตำบลลำไทร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุง และพัฒนางานการบริการของเทศบาลตำบลลำไทรในภาพรวมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อความแตกต่าง และความสัมพันธ์ กับตัวแปรอิสระอื่นๆ เพราะหากมีปัจจัยอื่นๆ เพิ่มขึ้นก็จะทำให้มีสมมติฐานที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นด้วย
3. ควรศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการของสำนักทะเบียนอื่นในเชิงเปรียบเทียบกับสำนักทะเบียนอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณากำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการให้เป็นที่พึงพอใจต่อผู้รับบริการในระดับมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิริติ ยศยิ่งยง. (2549). การจัดการความรู้ในองค์กร และกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ ก๊อปปี.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2549). การบริหารการตลาด. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ขุนทดพิมาณ ทองธนณัฐภพ (2561). ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการของงานทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย. (Online) สืบค้นจาก <http://www.ba-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/99.ru>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2566.
- เทพนรินทร์ ทองสัมฤทธิ์ (2562). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของ เทศบาลตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 4 (ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2562): 1-15.
- ทิพวิมล จักรวาฬนรสิงห์. (2565). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน สำนักทะเบียนอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. (Online) สืบค้นจาก <http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/8460?locale=th>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2566.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2560). หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- นภดล รมโพธิ์. (2554). รวบรวมบทความการวัดความพึงพอใจลูกค้าและความพึงพอใจพนักงาน. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิอร ชินินทร. (2555). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการด้านงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนของสำนักงานเทศบาลตำบลบางปลา อำเภอมืองสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขารัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2563). **คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ.2563.** (Online) สืบค้นจาก <https://www.opdc.go.th/content/filelist/MTI2>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2566.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.(2558).**พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** (Online) สืบค้นจาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=body-of-knowledge-knowledge-knowledge-management-km>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2566.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2560). **การจัดการทางการสื่อสาร.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเปิยทอง.

อนันต์ หนูเกตุ และปรีดาภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์ (2560). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการของสำนักงานทะเบียนที่ว่าการอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 8 (ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2560): 191-206

ภาษาอังกฤษ

Anderson, L W, & Krathwohl D R. (2001). **A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives.** New York: Longman.

Arunsawatroek, S. et al. (2021). The efficiency of public services of Bang Krang Subdistrict Administration Organization, Mueang Nonthaburi District, Nonthaburi Province. **The Journal of Development Administration Research**, 11(4): 732-745.

Millett, J. D. (2012). **Management in the public service; the quest for effective performance.** Retrieved March 2019, New York: McGraw-Hill.

Translated References

Anan Nuket and Pridaporn Kanchanasamranwong (2017). People's Satisfaction with the Services of the Hua Sai District Registration Office, Nakhon Si Thammarat

- Province. **Journal of Humanities and Social Sciences**, 8 (Issue 2 July – December 2017): 191-206. (in Thai)
- Chatthayaporn Samojai. (2006). **Marketing Management**. Bangkok: SE-Education. (in Thai)
- Chunphiman Thongthanatthapop. (2018). **Satisfaction of citizens using the services of the civil registration office, Mae Sai Subdistrict Municipality, Chiang Rai Province**. (Online) Retrieved from <http://www.bas-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/99.ru>., Accessed on April 19, 2023. (in Thai)
- Kirati Yosayingyong. (2006). **Knowledge management in organizations and case studies**. Bangkok: Mr. Copy. (in Thai)
- Nantawat Bramanan. (2017). **Principles of Administrative Law on Public Services**. 5th ed. Bangkok: Winyuchon Publishing. (in Thai)
- Nior Chininthon. (2012). **Satisfaction of citizens towards the provision of civil registration and national identification card services of Bang Pla Subdistrict Municipality Office, Mueang Samut Sakhon District, Samut Sakhon Province**. Master's thesis in Political Science, Faculty of Liberal Arts and Science, Kasetsart University. (in Thai)
- Nopadol Rompho. (2011). **Collection of articles on measuring customer satisfaction and employee satisfaction**. Bangkok: Thammasat University Book Center. (in Thai)
- Office of the Civil Service Commission. (2020). **Manual of explanations and guidelines in accordance with the Royal Decree on the Criteria and Methods for Good Governance, revised edition 2020**. (Online). Retrieved from <https://www.opdc.go.th/content/filelist/MTI2>, accessed on April 18, 2023. (in Thai)
- Office of the Royal Society.(2015). **Royal Society Dictionary**. (Online). Retrieved from <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=body-of-knowledge-knowledge-knowledge-management-km>, accessed on 18 April 2023. (in Thai)
- Surapong Sodhanasetthi. (2017). **Communication Management**. 2nd ed. Bangkok: Rabianthong Printing House. (in Thai)

- Thepnarin Thongsamrit (2019). People's satisfaction with the civil registration service of Mai Rieng Subdistrict Municipality, Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province. **Journal of Buddhist Sociology**. Review, 4 (Issue 2 July - December 2019): 1-15.(in Thai)
- Thipwimol Chakrawan Narasingh. (2022). **People's satisfaction with the provision of civil registration and national identity card services, Pong Nam Ron District Registration Office, Chanthaburi Province**. (Online). Retrieved from <http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/8460?locale=th>, accessed on April 18, 2023. (in Thai)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565

**Factors Affecting the Decision to Study at the Bachelor's Degree
Level, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University in
Academic Year 2022**

[Received: December 26, 2023; Revised: September 13, 2024;

Accepted: September 16, 2024]

ฐิติกรณรัศม์ ภัททสิริภูวดล

คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Titikornrasmi Phattasiriphuwadol

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Titikornrasmi Phattasiriphuwadol, Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University, Warin Chamrap, Ubon Ratchathani Province 34190, Thailand.

E-mail: titikornrasmi.s@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ของนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่รายงานตัวขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา จำนวน 516 คน กลุ่มตัวอย่างใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 438 คน คิดเป็นร้อยละ 84.89 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) อยู่ที่ 0.81 – 1.00 มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach เท่ากับ 0.91 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ ANOVA ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เลือกศึกษาต่อคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นนักศึกษาที่เลือกยื่นยันสิทธิ์เข้าศึกษาในระบบ TCAS รอบที่ 1 โควตาค่ายเยาวชนนักรัฐศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 37.90 (166 คน) รองลงมาคือ TCAS รอบที่ 1 โควตา Portfolio ร้อยละ 29.00 (127 คน) เป็นนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากแผนการเรียน วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 71.70 (314 คน) รองลงมาคือแผนการเรียนศิลปศาสตร์-ภาษา ร้อยละ 16.00 (70 คน) เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.564) รองลงมาคือ ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.568) ด้านประกอบวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.562) และด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.527) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่ให้ความสำคัญที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.671) เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างในทุกด้าน เนื่องจากค่า p-value ของทุกด้านมีค่ามากกว่า 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ; การศึกษาต่อระดับปริญญาตรี; คณะรัฐศาสตร์; มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

The objectives of this research were to study the factors influencing the decision to pursue undergraduate studies among students of the Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University, for the academic year 2022. The study population consisted of 516 first-year students who officially registered. The sample group was selected using purposive sampling, with 438 respondents, accounting for 84.89% of the sample. Data collection tools included a 5-point Likert scale questionnaire. The reliability analysis showed a Cronbach's alpha coefficient ranging from 0.81 to 0.88, with an overall Cronbach's alpha of 0.84. Data were analyzed using frequency distribution, percentages, means, standard deviations, t-tests, and ANOVA. The results revealed that most students who chose to study at the Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University, were those who confirmed their admission rights through the TCAS Round 1 Political Science Youth Camp Quota, accounting for 37.90% (166 students), followed by the TCAS Round 1 Portfolio Quota, accounting for 29.00% (127 students). Most of the students graduated from the Science-Mathematics program, accounting for 71.70% (314 students), followed by the Arts-Language program, accounting for 16.00% (70 students). When comparing the factors influencing the decision to pursue undergraduate studies, it was found that the institutional environment was a highly influential factor (Mean = 4.33, S.D. = 0.564), followed by the curriculum (Mean = 4.25, S.D. = 0.568), career prospects (Mean = 4.25, S.D. = 0.562), and the quality and reputation of the faculty (Mean = 4.22, S.D. = 0.527), respectively. The factor with the lowest mean was the economic and social aspect (Mean = 3.87, S.D. = 0.671). When comparing the overall factors influencing the decision to pursue further studies, there were no statistically significant differences between the sample groups in all aspects, as the p-value for all aspects was greater than 0.05

Keywords: Factors influencing decisions; undergraduate education; Faculty of Political Science; Ubon Ratchathani University

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นช่วงเวลาสำคัญในชีวิตของเยาวชน เนื่องจากเป็นจุดเปลี่ยนที่มีผลต่ออนาคตทางอาชีพและการพัฒนาตนเอง การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีจึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักเรียนและผู้ปกครอง ในปัจจุบัน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ส่งผลให้เกิดการแข่งขันในการรับนักศึกษาเข้าศึกษาต่อ ในขณะเดียวกันจำนวนประชากรวัยเรียนมีแนวโน้มลดลงอันเนื่องมาจากอัตราการเกิดที่ลดลงทำให้สถาบันการศึกษาต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์ในการดึงดูดนักศึกษา การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้สถาบันการศึกษาเข้าใจความต้องการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการวางแผนการตลาดที่มีประสิทธิภาพจากการศึกษาของ วิรัช พงศ์นภารักษ์ และคณะ (2562) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีประกอบด้วยหลายด้าน เช่น ด้านหลักสูตร ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสถานที่ และด้านการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น ชื่อเสียงของสถาบัน โอกาสในการได้งานทำหลังสำเร็จการศึกษา และความคาดหวังของครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างไรก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และเกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน การศึกษาวิจัยในประเด็นนี้จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและทำการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นหน่วยงานการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ภายใต้สังกัดมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ในเขตภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีการศึกษา ตามแผนการรับนักศึกษาใหม่ตลอดระยะเวลา 6 ปี การศึกษาที่ผ่านมา เมื่อทำการวิเคราะห์และทบทวนผลการดำเนินงานจากสาเหตุหลายประการที่สำคัญคือ ในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีสถาบันการอุดมศึกษาที่เปิดจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชารัฐศาสตร์และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์หลายแห่ง ซึ่งนักเรียนที่สนใจสมัครเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาการปกครอง และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (เอกการบริหารรัฐกิจ, เอกการบริหารท้องถิ่น) สามารถจะศึกษาข้อมูลและเลือกเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้ตามความสนใจของนักเรียน จากข้อมูลสถิติจำนวนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2560 – 2565 (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2565) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนนักศึกษาใหม่ระดับปริญญาตรีแรกเข้า ปีการศึกษา 2560 – 2565 ตามแผนการรับนักศึกษาใหม่

ปีการศึกษา	แผนการรับนักศึกษา (คน)	จำนวนนักศึกษาใหม่แรกเข้า ทุกรอบการรับ (คน)	ร้อยละจำนวนเทียบแผน รับ
2560	430	356	82.79
2561	430	395	91.86
2562	430	423	98.37
2563	430	398	92.56
2564	420	448	106.67
2565	420	528	125.71

จากตารางที่ 1 วิเคราะห์ได้ว่าในปีการศึกษา 2565 มีจำนวนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 แรกเข้ามีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าทุกปีการศึกษา ซึ่งการที่มีจำนวนนักศึกษาแรกเข้าที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นอีกหนึ่งสถาบันอุดมศึกษาที่นักเรียนในเขตจังหวัดพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้ให้ความสนใจที่จะสมัครเข้าศึกษาและยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 " จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้สถาบันการศึกษา ผู้กำหนดนโยบาย และผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของนักศึกษา

แนวคิดและทฤษฎี

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลาย ๆ ทางเลือก ที่ได้พิจารณาอย่างดีแล้วว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ องค์กร (ชวลิต ชูกำแพง, 2553)

2. ทฤษฎีการตัดสินใจ

องค์ประกอบของการตัดสินใจ การกระทำของมนุษย์ย่อมต้องมีเหตุผลในการกระทำเสมอ ขณะที่เหตุผลก็ไม่ได้จำกัดเพียงอย่างเดียว แต่จะประกอบด้วยหลายเหตุผลขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล

3. องค์ประกอบของการตัดสินใจ

การตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมของมนุษย์นั้นมักเกิดจากความเชื่อและความไม่เชื่อ เป็นเหตุผลหลักที่ใช้ให้การตัดสินใจ ซึ่งความเชื่อและไม่เชื่อนี้เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของครอบครัว (ปัจจัยทางครอบครัว) และปัจจัยส่วนตัวหลาย ๆ อย่างมารวมกัน (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2554)

4. ความสำคัญของการตัดสินใจ

ทฤษฎีการบริหารองค์การในยุคหนึ่งได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร อันได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการควบคุม

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี

ค่านิยม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ที่มีตัวเลือกหลายตัว ตัวเลือกที่หนึ่ง อาจมีผลทำให้ค่านิยมพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ดีขึ้น เช่น ขนาดของครอบครัว การเงิน ทิศทางของเศรษฐกิจสังคม ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อ ในช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรืองผู้คนมีเงินสำหรับใช้จ่าย ใช้สอยได้อย่างสบายใจ เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำจึงใช้จ่ายใช้สอยน้อยลง (บุญธรรม กิจปรีดาภิรัชต์, 2549)

ระเบียบวิธีวิจัย

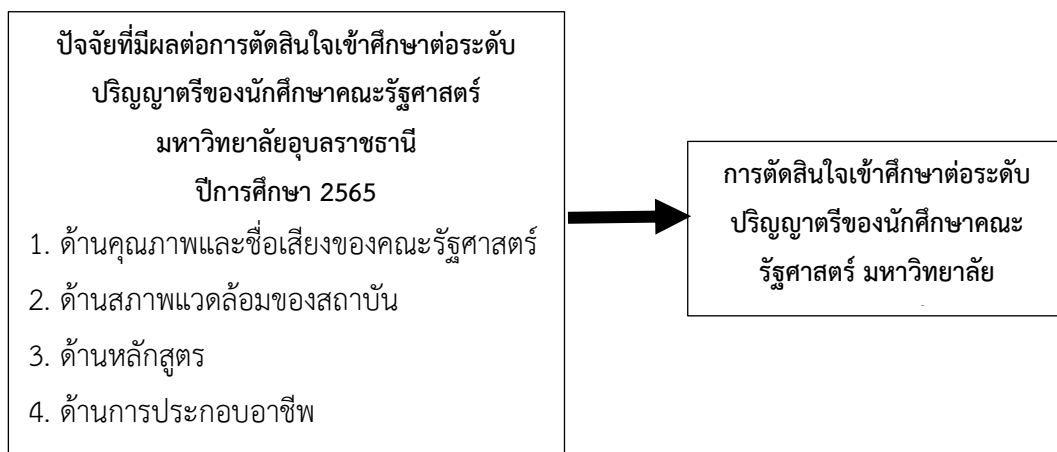
การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ทำการศึกษากับนักศึกษาที่เข้ามารายงานตัวขึ้นทะเบียนเป็น นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 โดยจัดเก็บข้อมูล ณ วันรายงานตัวนักศึกษาใหม่ ประจำปีการศึกษา 2565 ณ วันที่ 6 มิถุนายน 2565

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบแนวคิด (ภาพที่ 1) ดังนี้

1. ตัวแปรต้น (Determinants) คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ประกอบด้วย ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน ด้านหลักสูตร ด้านการประกอบอาชีพ และด้านเศรษฐกิจและสังคม

2. ตัวแปรตาม (Outcome) คือ การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 438 ชุด แบบเฉพาะเจาะจง ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.91 มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่มีรายงานตัวนักศึกษาใหม่ วันที่ 6 มิถุนายน 2565 ในรูปแบบ Google Form และทำการอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

1.2 ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถามในเบื้องต้นและแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ งานศึกษา บทความวิชาการ บทความวิชาการ และข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ที่จัดทำขึ้นตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยตั้ง

คำถามที่สามารถให้คำตอบที่สัมพันธ์กับปัญหาที่ทำการศึกษาวิจัยของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 438 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับผลการเรียน แผนการเรียน สาขาวิชา และรอบ TCAS ที่เลือกยื่นยื่นสิทธิ์เข้าศึกษา

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ได้แก่ ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน ด้านหลักสูตร ด้านการประกอบอาชีพ ด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นคำถามแบบมาตราส่วนช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนและแปลผล (บุญใจ ศรีสถิตนรา กูร, 2555) ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00, 3.51-4.50, 2.51-3.50, 1.51-2.50 และ 1.00-1.51 ระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาที่รายงานตัวและขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีการศึกษา 2565 ประกอบด้วย เพศ ระดับผลการเรียน แผนการเรียน สาขาวิชา และรอบ TCAS ที่เลือกยื่นยื่นสิทธิ์เข้าศึกษา โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ จะถูกนำมาวิเคราะห์ผลสถิติด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อพรรณนาข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา และระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565

1. การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 จำแนกเป็นรายได้ โดยใช้สถิติ t-test สำหรับทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง และ F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA: Analysis of Variance) สำหรับทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม

การกำหนดเกณฑ์ระดับความคิดเห็นเป็นคำถามแบบมาตราส่วนช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนและแปลผล (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2555) ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00, 3.51-4.50, 2.51-3.50, 1.51-2.50 และ 1.00-1.51 ระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตามลำดับ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปประเด็นสำคัญจากการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ (N=438)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	129	29.50
หญิง	309	70.50
รวม	438	100
ระดับผลการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย		
เกรดเฉลี่ย 2.00 – 2.50	59	13.50
เกรดเฉลี่ย 2.51 – 3.00	103	23.50
เกรดเฉลี่ย 3.01 – 3.50	192	43.80
เกรดเฉลี่ย 3.51 – 4.00	84	19.20
รวม	438	100
แผนการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย		
คณิตศาสตร์ – ภาษา	11	2.50

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์	314	71.70
ศิลปศาสตร์ – ภาษา	70	16.00
ศิลปศาสตร์ – สังคม	13	3.00
แผนการเรียนอื่น ๆ	30	6.80
รวม	438	100
สาขาวิชาที่เลือกยื่นยันสิทธิ์เข้าศึกษา		
สาขาวิชาการปกครอง	193	44.10
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ,การบริหารท้องถิ่น)	245	55.90
รวม	438	100
รอบ TCAS ที่เลือกยื่นยันสิทธิ์เข้าศึกษา		
TCAS รอบที่ 1 โควตาค่ายเยาวชน นักรัฐศาสตร์	166	37.90
TCAS รอบที่ 1 โควตา Portfolio	127	29.00
TCAS รอบที่ 2 โควตารับตรง	95	21.70
TCAS รอบที่ 3 Admission	38	8.70
TCAS รอบที่ 4 Direct Admission	12	2.70
รวม	438	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 438 คน แยกวิเคราะห์ตามปัจจัยส่วนบุคคลได้ ดังนี้

การกระจายตัวตามเพศ ผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 70.50 (309 คน) ในขณะที่เพศชายมีสัดส่วนร้อยละ 29.50 (129 คน)

ระดับผลการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในช่วงเกรดเฉลี่ย 3.01-3.50 คิดเป็นร้อยละ 43.80 (192 คน) รองลงมาคือช่วงเกรดเฉลี่ย 2.51-3.00 ร้อยละ 23.50 (103 คน) ช่วงเกรดเฉลี่ย 3.51-4.00 ร้อยละ 19.20 (84 คน) และช่วงเกรดเฉลี่ย 2.00-2.50 ร้อยละ 13.50 (59 คน) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับดีถึงดีมาก

แผนการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาจากแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 71.70 (314 คน) รองลงมาคือแผนการ

เรียนศิลปศาสตร์-ภาษา ร้อยละ 16.00 (70 คน) แผนการเรียนอื่นๆ ร้อยละ 6.80 (30 คน) แผนการเรียนศิลปศาสตร-สังคม ร้อยละ 3.00 (13 คน) และแผนการเรียนคณิตศาสตร์-ภาษา ร้อยละ 2.50 (11 คน) ตามลำดับ

สาขาวิชาที่เลือกยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษา กลุ่มตัวอย่างเลือกเข้าศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ, การบริหารท้องถิ่น) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.90 (245 คน) ในขณะที่สาขาวิชาการปกครองมีผู้เลือกร้อยละ 44.10 (193 คน)

รอบ TCAS ที่เลือกยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าศึกษาผ่าน TCAS รอบที่ 1 โควตาค่ายเยาวชนนักรัฐศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 37.90 (166 คน) รองลงมาคือ TCAS รอบที่ 1 โควตา Portfolio ร้อยละ 29.00 (127 คน) TCAS รอบที่ 2 โควตารับตรง ร้อยละ 21.70 (95 คน) TCAS รอบที่ 3 Admission ร้อยละ 8.70 (38 คน) และ TCAS รอบที่ 4 Direct Admission ร้อยละ 2.70 (12 คน) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565

1. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นต่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 โดยภาพรวม (N=438)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ	4.22	0.527	มาก
2. ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน	4.33	0.564	มาก
3. ด้านหลักสูตร	4.25	0.568	มาก
4. ด้านการประกอบอาชีพ	4.25	0.562	มาก
5. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	3.87	0.671	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.18	0.495	มาก

จากตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 โดยภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.495) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อค่าเฉลี่ยรายด้านในอันดับที่ 1 คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.564) รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.568) ด้านประกอบวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.562) และด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.527) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่ให้ความสำคัญที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.671)

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 จำแนกตามภูมิหลังของนักศึกษา ได้แก่ (1) เพศ (2) ระดับผลการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (3) แผนการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (4) สาขาวิชาที่เลือกยื่นยันสิทธิ์เข้าศึกษา และ (5) รอบ TCAS ที่เลือกยื่นยันสิทธิ์เข้าศึกษา พบว่า

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระหว่างเพศกับปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

ปัจจัยในการตัดสินใจ		Statistic	df	p
1. ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ	Student's t	0.326	436	0.744
2. ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน	Student's t	1.030	436	0.303
3. ด้านหลักสูตร	Student's t	-0.233	436	0.816
4. ด้านการประกอบอาชีพ	Student's t	0.330	436	0.742
5. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	Student's t	0.983	436	0.326

Note. $H_a \mu_{ชาย} \neq \mu_{หญิง}$

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ทางสถิติได้ว่า การทดสอบความแตกต่างระหว่างเพศในด้านต่างๆ ใช้สถิติ Student's t-test โดยมีสมมติฐานว่าค่าเฉลี่ยระหว่างเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกัน ($H_0: \mu_{ชาย} = \mu_{หญิง}$) ผลการทดสอบพบว่า ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ $t(436) = 0.326$, $p = 0.744$ ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน $t(436) = 1.030$, $p = 0.303$ ด้านหลักสูตร $t(436) = -0.233$, $p = 0.816$ ด้านการประกอบอาชีพ: $t(436) = 0.330$, $p = 0.742$ และด้านเศรษฐกิจและสังคม $t(436) = 0.983$, $p = 0.326$ สรุปได้ว่า ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเพศชายและเพศหญิงในทุกด้านที่ทำการทดสอบ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นหรือทัศนคติในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สภาพแวดล้อม หลักสูตร การประกอบอาชีพ และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบระหว่างระดับผลการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา กับปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

ปัจจัยในการตัดสินใจ	F	df1	df2	p
1. ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ	1.219	3	177	0.304
2. ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน	0.576	3	176	0.632
3. ด้านหลักสูตร	2.041	3	181	0.110
4. ด้านการประกอบอาชีพ	2.264	3	178	0.083
5. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	3.740	3	182	0.012

จากตารางที่ 4 จากผลการวิเคราะห์ One-Way ANOVA พบว่า ใน 4 ด้านแรก ได้แก่ ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ, ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน, ด้านหลักสูตร และด้านการประกอบอาชีพ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ เนื่องจากค่า p-value มากกว่า 0.05 ในแต่ละด้าน อย่างไรก็ตาม ในด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.012$) ซึ่งหมายความว่ากลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ มีมุมมองที่แตกต่างกันในด้านนี้

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบระหว่างแผนการเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา กับปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

ปัจจัยในการตัดสินใจ	F	df1	df2	p
1. ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ	0.775	4	38.6	0.549
2. ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน	1.363	4	38.1	0.265
3. ด้านหลักสูตร	0.515	4	38.6	0.725
4. ด้านการประกอบอาชีพ	1.028	4	38.1	0.405
5. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	0.468	4	38.6	0.759

จากตารางที่ 5 จากการวิเคราะห์ One-Way ANOVA ใน 5 ด้านดังกล่าว พบว่า ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ, ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน, ด้านหลักสูตร, ด้านการประกอบอาชีพ และด้านเศรษฐกิจ

และสังคมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างในทุกด้าน เนื่องจากค่า p-value ของทุกด้านมีค่ามากกว่า 0.05

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบระหว่างสาขาวิชาที่เลือกยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาของนักศึกษา กับปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

ปัจจัยในการตัดสินใจ		Statistic	df	p
1. ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ	Student's t	1.562	436	0.119
2. ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน	Student's t	0.610	436	0.542
3. ด้านหลักสูตร	Student's t	1.218	436	0.224
4. ด้านการประกอบอาชีพ	Student's t	1.013	436	0.312
5. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	Student's t	1.370	436	0.171

Note. $H_a \mu$ สาขาวิชาการปกครอง $\neq \mu$ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ , การบริหารท้องถิ่น)

จากตารางที่ 6 จากการวิเคราะห์ Independent Samples T-Test ในทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ, ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน, ด้านหลักสูตร, ด้านการประกอบอาชีพ และด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากค่า p-value ของทุกด้านมีค่ามากกว่า 0.05 ซึ่งหมายความว่ามุมมองของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบระหว่างรอบ TCAS ที่เลือกยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาของนักศึกษา กับปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

ปัจจัยในการตัดสินใจ	F	df1	df2	p
1. ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ	1.308	4	66.0	0.276
2. ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน	2.501	4	66.4	0.051
3. ด้านหลักสูตร	1.217	4	66.3	0.312
4. ด้านการประกอบอาชีพ	0.604	4	71.0	0.661
5. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	0.170	4	66.6	0.953

จากตารางที่ 7 จากการวิเคราะห์ One-Way ANOVA (Welch's) ในทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพ และชื่อเสียงของคณะ, ด้านหลักสูตร, ด้านการประกอบอาชีพ และด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน เนื่องจากค่า p-value มากกว่า 0.05 ในทุกด้าน ยกเว้น ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน ที่มีค่า $p = 0.051$ ซึ่งใกล้เคียงกับ 0.05 มาก ทำให้สันนิษฐานได้ว่าอาจมีความแตกต่างทางสถิติที่ใกล้จะมีนัยสำคัญในด้านนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาใหม่ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 438 คน โดยมีสัดส่วนเพศหญิงมากกว่าเพศชายอย่างชัดเจน (ร้อยละ 70.50 ต่อ 29.50) ผลการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในช่วงเกรดเฉลี่ย 3.01-3.50 (ร้อยละ 43.80) แผนการเรียนที่ผู้ตอบส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษามาคือแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (ร้อยละ 71.70) และผู้เลือกยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 55.90) จากการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐศาสตร์ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.18) ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน (ค่าเฉลี่ย = 4.33) รองลงมาคือด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย = 4.25) ด้านการประกอบอาชีพ (ค่าเฉลี่ย = 4.25) และด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ (ค่าเฉลี่ย = 4.22) ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.87) เมื่อดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยทางเพศ ผลการวิเคราะห์ทางสถิติไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเพศชายและเพศหญิงในทุกด้าน การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างผลการเรียนก็เช่นกัน โดยพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเพียงในปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น ส่วนการเปรียบเทียบปัจจัยอื่นๆ เช่น แผนการเรียนและรอบการยืนยันสิทธิ์ TCAS ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน จากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คือด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน ในขณะที่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลน้อยที่สุด ทั้งนี้ การวิจัยพบว่าปัจจัยต่างๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

1.1 ด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.564) พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมของคณะรัฐศาสตร์ และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีภูมิทัศน์ที่สวยงามและร่มรื่น มีความปลอดภัยจาก สภาพแวดล้อมโดยรอบของมหาวิทยาลัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีห้องเรียนและห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย สถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอยู่ใกล้แหล่งชุมชน การคมนาคมสะดวก มีหอพัก ศูนย์อาหาร สนามกีฬา และโรงพยาบาลอย่างครบครัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวลัยพร ชันตะคุ และคณะ (2563) พบว่า ด้านสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันระดับอุดมศึกษา

1.2 ด้านหลักสูตร สูงเป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.568) พบว่า เนื้อหาของ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน มีเนื้อหาครอบคลุมทุกสาขาวิชาและสามารถนำไปเป็นพื้นฐานของ การประกอบอาชีพที่หลากหลาย สามารถประยุกต์เนื้อหาทฤษฎีวิชาให้เข้ากับสภาวะสังคม การประกอบอาชีพ และเทคโนโลยีในปัจจุบันและอนาคตได้ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรี ผาผาง (2552) พบว่า คุณภาพของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยและคณะ หน่วยงานถือ เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจของผู้เรียนที่จะทำการเข้าศึกษาต่อในสถานการศึกษาที่ผู้เรียนได้ให้ความสนใจ

1.3 ด้านการประกอบอาชีพ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.562) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า ย่อมให้ความสำคัญต่อบัณฑิตด้านการประกอบอาชีพ เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่ออัตราการว่างงานและการแข่งขันเพื่อการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้น การที่นักเรียนจะตัดสินใจเลือกเรียนในหลักสูตรหรือสถาบันใดมักจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในประเด็นอนาคตของงาน ได้แก่ ความมั่นคงในสายงาน การได้งานทำหลังสำเร็จการศึกษา และมีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เสาวลักษณ์ เรียงพรม และ อรุณา ลาสุนนท์ (2559) ซึ่งได้ศึกษาพบว่า บัณฑิตที่มีผลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต ได้แก่ บัณฑิตด้านผลิตภัณฑ์ โดยนิตินาคะว่าการสำเร็จการศึกษาจากสถาบันนี้จะมีทักษะวิชาชีพตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ

1.4 ด้านคุณภาพและชื่อเสียงของคณะ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.527) พบว่า คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีภาพลักษณ์ที่ดีและมีชื่อเสียง และเปิดโอกาสให้กับนักเรียนหรือผู้สนใจสามารถทำการสมัครเข้าศึกษาผ่านโควตาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และสามารถเลือกเรียนในหลักสูตรหรือสาขาวิชาเอกและวิชาโทตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน รวมถึงคุณภาพของบัณฑิตที่จบการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นที่ยอมรับในระดับหน่วยงานราชการ และหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุวัฒน์ สว่างแสง (2564) พบว่า ความมีชื่อเสียงและ

ความครบถ้วน สมบูรณ์ในการบริหารจัดการคณะหน่วยงาน เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อ

1.5 ด้านเศรษฐกิจและสังคม มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.671) พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพราะเป็นมหาวิทยาลัยใกล้บ้าน ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าครองชีพไม่สูงและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนและอื่น ๆ ที่เหมาะสม โดยผู้ปกครองสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียนของบุตรหลานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภานุวัฒน์ สว่างแสง (2564) พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีภูมิลำเนาใกล้ที่พักจึงทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายในมหาวิทยาลัยก็มีความเหมาะสมกับการเรียนการสอน

2. การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

2.1 เพศ ผลการวิจัยพบว่า เพศที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวรรณ รักอยู่ (2557) ที่พบว่า เพศไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แตกต่างจากงานวิจัยของ สุวารีย์ วงศ์วัฒนา และคณะ (2559) ที่พบว่า เพศมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในบางด้าน เช่น ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

2.2 ระดับผลการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ระดับผลการเรียนที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.012$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ เลิศทวีสินธุ์ (2558) ที่พบว่า ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับโอกาสทางอาชีพและสถานะทางสังคมในอนาคต

2.3 แผนการเรียน ผลการวิจัยพบว่า แผนการเรียนที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในทุกด้าน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ วิชรพงษ์ สุชีวงศ์ (2561) ที่พบว่า แผนการเรียนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในบางสาขาวิชา ความแตกต่างนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของคณะรัฐศาสตร์ที่เปิดรับนักศึกษาจากหลากหลายแผนการเรียน

2.4 สาขาวิชา ผลการวิจัยพบว่า สาขาวิชาที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ สุขด้วง (2560) ที่พบว่า นักศึกษาในสาขาวิชาที่ใกล้เคียงกันมีปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อไม่แตกต่างกัน

2.5 รอบการรับสมัคร TCAS ผลการวิจัยพบว่า รอบการรับสมัครที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในทุกด้าน ยกเว้นด้านสภาพแวดล้อมของสถาบันที่มีค่า $p = 0.051$ ซึ่งใกล้เคียงกับระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการศึกษานี้สอดคล้องบางส่วนกับงานวิจัยของ ธนัษพร เลิศเดชเดชา (2562) ที่พบว่า รอบการรับสมัครมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในบางด้าน โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับโอกาสในการเข้าศึกษาและการเตรียมตัวของนักเรียน

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถาบัน หลักสูตร และโอกาสในการประกอบอาชีพ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อของนักศึกษา ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ แผนการเรียน และสาขาวิชา ไม่มีผลต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นระดับผลการเรียนที่มีผลต่อการตัดสินใจในด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การรับนักศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่อไป

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2565 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาใหม่ที่ขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดังนั้น ประชากรกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ที่มีความตั้งใจและต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในสถาบันการอุดมศึกษาแห่งนี้อยู่แล้ว ผลของการประเมินระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะด้านสภาพแวดล้อมของสถาบันที่ระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาแก่นักศึกษาที่มาจากภูมิหลังที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้สามารถเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาได้ในระดับที่กว้างขึ้น รวมถึงการศึกษากับนักเรียนที่ยังไม่ตัดสินใจหรือกำลังพิจารณาเลือกเข้าศึกษาต่อ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลในมุมมองของนักเรียนในกลุ่มต่าง ๆ
2. ควรทำการศึกษาการติดตามผลการตัดสินใจหลังจากเข้าศึกษาต่อเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาหลังจากที่ได้ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อแล้ว เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในขั้นต้นนั้น ยังคงมีความสำคัญต่อความสำเร็จทางการศึกษาและความพึงพอใจของนักศึกษาหรือไม่
3. ควรทำการศึกษาในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น วิกฤตเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการศึกษามีผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. (2554). การคิดและการตัดสินใจ. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- ขวลิต ชูกำแพง. (2553). การประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดูเคชั่น.
- ชนินทร์ เลิศประภาภรณ์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 14(3), 16-27.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). จิตวิทยาทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.

- บุญใจ ศรีสถิตินรากร. (2555). **การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: การวัดผลเชิงจิตวิทยา**. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. 463 หน้า.
- ปฐมมา อาแว และนิยาواةร์ ไพบุลย์. (2563). **การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2562**. วารสารวิชาการ ปชมท. 9(2). 22-23.
- ธนวรรณ รักอยู่. (2557). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยในจังหวัดอุบลราชธานี**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 6(2), 131-142.
- ธัญพร เลิศเดชเดชา. (2562). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 39(3), 16-31.
- พรพรรณ เลิศทวีสินธุ์. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคเหนือตอนล่าง**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนเรศวร, 17(2), 31-44.
- ภาณุวัฒน์ สว่างแสง. (2564). **แรงจูงใจในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2561 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (TCAS61)**. วารสารสาระคาม. 12(1): 154–170.
- มยุรี ผาผง. (2552). **แรงจูงใจในการตัดสินใจเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี (ระบบพิเศษ) มหาวิทยาลัย มหาสารคาม**. กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม. 76 หน้า.
- วลัยพร ชันตะคุ, จริญญา สมอุดร, และนวรรตน์วดี ชินอัครวัฒน์. (2563). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือก เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีการศึกษา 2563**. วารสาร Journal of Modern Learning Development. 5(4): 28-39.
- วิรัช พงศ์นภารักษ์, ธนวรรณแสงสุวรรณ, และ สิริวรรณ เสรีรัตน์. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเข้า ศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร**. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 10(1), 131-147.
- วิรัช พงศ์นภารักษ์, สุภาวดี เครือโชติกุล, และธนพล ก่อฐานะ. (2562). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้า ศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 11(2), 234-243.
- วัชรพงษ์ สุชีวงศ์. (2561). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 12(1), 167-178.
- ศิริวรรณ สุขด้วง. (2560). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา**

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 8(2), 226-237.

สุริยา ช้องเสนาะ. (2561). TCAS ระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษารูปแบบใหม่. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2566, จาก

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=49844&filename=index

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 8).** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสาวลักษณ์ เรียงพรม และอรอุมา ลาสุนนท์. (2559). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิตในจังหวัดมหาสารคามของผู้สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 8(3): 69-92.

Translated References

Mankongwattana, J. (2011). **Thinking and decision making.** Bangkok: Phrik Wan Graphic.

Chukamphaeng, C. (2010). **Evaluation of learning outcomes.** Bangkok: Education.

Lertprapaporn, C. (2020). **Factors influencing the decision to pursue a bachelor's degree among students at a private university in Bangkok.** Thonburi University Academic Journal, 14(3), 16-27.

Kitpreedasaburi, B. (2006). **General psychology.** (4th printing). Bangkok: Chamchuri Products.

Srisathitnarakun, B. (2012). **Development and quality checking of research instruments: Psychological measurement.** Chulalongkorn University Printing House. Bangkok. 463 pages.

Arwae, P., Paiboon. N. (2019). **The decisions on undergraduate studying in Prince of Songkla University, Pattani Campus, Academic year 2019.** CUAJST Journal, 9(2), 22-23.

Raku, T. (2014). **Factors affecting the decision to pursue a bachelor's degree among university students in Ubon Ratchathani province.** Ubon Ratchathani Rajabhat University Academic Journal, 6(2), 131-142.

Lertdejdech, T. (2019). **Factors affecting the decision to pursue a bachelor's degree among high school students in Bangkok.** University of the Thai Chamber of Commerce Journal of Humanities and Social Sciences, 39(3), 16-31.

- Lerttaveesin, P. (2015). **Factors affecting the decision to pursue a bachelor's degree among high school students in the lower northern region.** Naresuan University Academic Journal, 17(2), 31-44.
- Sawangsang, P. (2019). **Motivation on decision-making in continuing the undergraduate degree 2018 at the Mahasarakham University.** Sarakham Journal, 12(1), January-June 2021.
- Phaphong, M. (2009). **Motivation for deciding to study at the bachelor's degree level (special system) at a university.** Maha Sarakham. Educational Service Division Mahasarakham University. Maha Sarakham. 76 pages.
- Khantaku, W., Somudon C., Chinnakarawat, N. (2020). **Factors affecting the decision to choose to enter Studying for a bachelor's degree at Suranaree University of Technology, academic year 2020.** Journal of Modern Learning Development. 5(4): 28-39.
- Pongnaparak, W., Sangsuwan, T., Serirat, S. (2019). **Factors affecting the choice of further education among high school students in Bangkok.** Srinakharinwirot Business Administration Journal, 10(1), 131-147.
- Pongnaparak, W., Kruechotikul, S., Korthana, T. (2019). **Factors affecting the decision to pursue a bachelor's degree among students at Rajamangala University of Technology Rattanakosin.** Nakhon Pathom Rajabhat University Academic Journal, 11(2), 234-243.
- Sukiwong, S. (2018). **Factors affecting the decision to pursue studies at the Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Isan.** Nakhon Ratchasima Rajabhat University Academic Journal, 12(1), 167-178.
- Sukduang, S. (2017). **Factors affecting the decision to pursue a bachelor's degree among students at Suan Dusit University.** Phranakorn Rajabhat University Academic Journal, 8(2), 226-237.
- Kongsanoh, S. (2018). **TCAS a new system for selecting admissions to higher education institutions.** Retrieved 17 November 2023, from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=49844&filename=index

Iamsupasit, S. (2013). **Theory and techniques of behavior modification (8th ed.)**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Riangprom, S., Lasunon, O. (2016). **A Study of Factors Effecting the Decision to Study in Bachelor of Engineering Program, Maha Sarakham Province, of the Graduate from Higher Vocational Education**. KKUIJ Journal, 8(3) : September - December 2018

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

Guidelines for Preparing Manuscripts

How to prepare manuscripts:

1. General guideline

1.1 Manuscripts submitted should be academic ones either research article or review article. The manuscripts must be original and have not been published elsewhere nor is it currently under consideration for publication elsewhere.

1.2 All submitted manuscripts are screened by the editor for general scientific quality and information. Articles which meet general standards are sent to expert referees for peer review with double-blind. Special article is an exemption. Referee 's comments are reviewed by editor and after authors revise the manuscripts in response to referee 's comments, the scientific editor will either accept or reject the manuscripts.

2. Manuscript Preparation

All submitted manuscripts are screened by editorial board with the following requirement.

2.1 Font of manuscripts: The manuscript must be an original copy typed in Thai or in English. The use of either language must meet written publication standards. The manuscript should not be margined with the length not more than 15 pages B5 issuing page number on the right top of the page.

- TH SarabanPSK size 14 is used in both Thai and English manuscript. (See further in detail at item 4 Form typing)

2.2 Title : Name of article should be concise and relevant to content.

2.3 Author's name(s): It should put full name of author(s).

2.4 Author affiliation: it should be specified by work place, province and postcode for convenient contact.

2.5 Abstract: It should be made both Thai and English by summarize important content and not more than 200 words with 3-5 keywords.

2.6 Content: It should be presented in relevant to research process including the following items;

- Introduction: Explain research problem and importance objective(s) and scope of study and hypothesis (if any) or research question including review literature in the section of research problem and importance.

- Research Methodology: Specify method of data collection and method for analysis including period for data collection (year of research conducted)

- Research Result: Illustrate research results and data, which may be contained in form of tables or graphs, and should discuss the research result with conceptual framework gained from literature review.

- Conclusion, Comments and Suggestions : Conclude research result, discuss it with concept reviewed from literature review and provide suggestion based on the research result.

2.7 Image and table : Image and table should be available only in case, be chronologically and represent the content clearly when printed in black and white. Picture caption and table should be provided concisely.

2.8 References and bibliography : References and bibliography should be attached in every item and precisely, by referring only the ones relevant to the content. They should be done in the form determined. Details must be provided in order to follow the references and bibliography referred. (References and bibliography should be done in consistency using author-date system)

2.8.1 References and bibliography must be in chronology and alphabetical order without numbering. Thai references are firstly sought followed by foreign languages using the word “Reference”.

2.8.2 Thai references and bibliography, Author’ s full name-last name must be translated in item of “Translated Thai References” by writing in the same style with items 2.8.3 and 2.8.4 (See example in item 5 translation from Thai to English)

2.8.3 For references in foreign languages, author’ s last name must be firstly referenced by fully written followed by other names which summarized in the first capital letter. In the case of last name beginning with “Van de, der, von” they must be filled before last name.

2.8.4 Foreign language references must be provided in APA style (American Psychological Association) which author can choose APA Sixth Edition from Reference in Microsoft Word 2007 or higher.

2.9 Suggestion for language use

2.9.1 Correct, precise and understandable

2.9.2 Vocabulary chosen in according with the Royal Institute's dictionary and it's declaration

2.9.3 Academic terminology used in parallel with English vocabulary

2.9.4 Original language of specific name or translated foreign word, if necessary, should be typed in bracket when firstly mentioned for example กูย (Kuy), ขะแมร์ (Khamare)

2.9.5 Not use foreign vocabulary in case of Thai is widely used

2.9.6 Remain consistency in using vocabulary abbreviation throughout article

2.9.10 Changing in manuscript: Editorial review is all rights preserved. In case, the manuscript will be sent back to authors to make final decision for publication

2.9.11 Reviewing process: It is normally completed within 3 months (depending the author duration to revise in response to the referee's comments)

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

1.หลักเกณฑ์ทั่วไป

1.1 บทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการบริหารปกครอง ต้องเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัย หรือผลงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขารัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือเผยแพร่มาก่อน

1.2 บทความวิชาการที่จะได้รับการตีพิมพ์ เมื่อการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ (ยกเว้นบทความพิเศษ)

2. การเตรียมต้นฉบับ

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณากลับกรองเฉพาะต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

2.1 ต้นฉบับ เป็นต้นฉบับพิมพ์ใช้ภาษาไทยอย่างเดียว หรือภาษาอังกฤษอย่างเดียว ภาษาที่ใช้ควรถูกต้องหลักภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 15 หน้า B5 ระบุเลขหน้าให้ชัดเจนบริเวณด้านบนขวาของหน้ากระดาษ

-บทความภาษาไทยใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

-บทความภาษาอังกฤษใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

2.2 ชื่อเรื่อง ควรกระชับและตรงกับเนื้อหา

2.2 ชื่อผู้เขียน ใช้ชื่อเต็ม

2.3 สถานที่ทำงานของผู้เขียน ระบุสถานที่ทำงานของผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้สะดวก

2.5 บทความย่อให้ทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความอย่างครบถ้วนและมีความยาวไม่เกิน 250 คำ ระบุคำสำคัญ จำนวนอย่างน้อย 3 คำ ไม่เกิน 5 คำ

2.6 เนื้อหา การนำเสนอเนื้อหางานวิจัย ควรสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและครอบคลุมดังนี้
บทนำ อธิบายความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐาน (ถ้ามี)
การตรวจเอกสาร เป็นการสังเคราะห์สาระจากวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อ
แสดงแนวความคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องที่วิจัย และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย
วิธีดำเนินการวิจัย ระบุประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการเก็บข้อมูล
เครื่องมือที่ใช้วิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. ที่ทำการวิจัย
ผลของการวิจัย แสดงผลของการวิจัยและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้นๆ อาจมี
ภาพตารางและแผนภูมิประกอบ ทั้งนี้อาจพิจารณาผลการวิจัยด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจเอกสารได้
บทสรุป และข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปที่ได้รับจากการวิจัยรวมถึงการอภิปรายผลด้วย
แนวคิดที่ได้จากการตรวจเอกสาร และให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของผลงานวิจัย

2.7 ภาพประกอบและตาราง ควรมีเฉพาะที่จำเป็น และมีหมายเลขกำกับภาพตามลำดับ ภาพจะต้อง
ชัดเจนแสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ควรเป็นภาพที่สื่อความหมายได้ เมื่อพิมพ์เป็นขาว – ดำ คำอธิบาย
ภาพประกอบและตารางให้ใช้ข้อความกะทัดรัด ชัดเจน

2.8 การอ้างอิง การอ้างอิงในเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงทำยบความทุกรายการ วิธีการเขียนอ้างอิง
จะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในการเขียนอ้างอิงตามที่กำหนด จะต้องมีย่อละเอียดสำคัญเกี่ยวกับเอกสารไว้
ครบถ้วนเพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้เขียนได้อ้างอิงไว้ โดยการอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้ระบบนาม ปี
และเลขหน้า

2.8.1 การเรียงลำดับเอกสาร เรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้เขียนโดยไม่ต้องมีเลขกำกับ เริ่มด้วย
รายการชื่อเอกสารภาษาไทย และต่อด้วยรายชื่อภาษาต่างประเทศ ใช้หัวข้อคำว่า เอกสารอ้างอิง

2.8.2 เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็มและนามสกุล และให้แปลรายการ
อ้างอิงนั้นจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ Translated Thai References โดยเขียน
แบบเดียวกับหัวข้อ 2.8.3 และ 2.8.4 ดูตัวอย่างในข้อที่การแปลเอกสารอ้างอิงจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

2.8.3 เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนเป็น
คำเต็มและตามด้วยชื่ออื่นๆ ชื่อย่อเฉพาะตัวอักษรตัวแรกในกรณีชื่อที่มีคำขึ้นต้น ด้วยคำว่า Van de, der, von
ให้เขียนเต็มหน้าหน้าชื่อสกุล

2.8.4 การเขียนเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ใช้รูปแบบ APA style (American
Psychological Association) ซึ่งผู้เขียนสามารถเลือกใช้ APA 7 Edition ได้จาก Reference ใน Microsoft
Word 2007 หรือ สูงกว่า

2.9 ข้อเสนอแนะในการใช้ภาษา

2.9.1 ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่ายและกะทัดรัด

2.9.2 ใช้คำศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและประกาศของราชบัณฑิตยสถาน

2.9.3 การใช้ศัพท์บัญญัติทางวิชาการ ควรใช้ควบคู่กับศัพท์ทางภาษาอังกฤษ

2.9.4 การเขียนชื่อเฉพาะหรือคำแปลจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หากจำเป็นก็ควรพิมพ์ภาษาเดิมของชื่อนั้นๆ กำกับไว้ในวงเล็บ เช่น ขวา (Java) เขมร (Khmer) เป็นต้น

2.9.5 ไม่ควรใช้ภาษาต่างประเทศในกรณีที่มีคำไทยใช้แพร่หลายอยู่แล้ว

2.9.6 รักษาความสม่ำเสมอในการใช้คำศัพท์ หรือการใช้ตัวย่อโดยตลอดทั้งบทความ

2.10 การตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขต้นฉบับที่ส่งมาพิมพ์ทุกเรื่องตามแต่จะเป็นสมควร ในกรณีที่จำเป็นจะส่งต้นฉบับเดิมหรือฉบับแก้ไขแล้วกลับคืนมายังผู้เขียนเพื่อขอความเห็นชอบ

2.11 ระยะเวลาในการดำเนินการ กองบรรณาธิการจะดำเนินการตั้งแต่รับเรื่องจนถึงพร้อมตีพิมพ์ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ผู้เขียนใช้ในการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้วย)

3. เงื่อนไขการตีพิมพ์

3.1 ผลงาน หรือบทความวิชาการที่จะนำเสนอเพื่อตีพิมพ์ต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยลงตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน (ยกเว้นเป็นการรวบรวมผลงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceeding) ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เฉพาะบทความเท่านั้น ในการประชุมระดับชาติหรือระดับนานาชาติมาแล้ว)

3.2 เงินลงทะเบียนการส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์บทความละ 3,500 บาท (สามพันห้าร้อยบาทถ้วน) สำหรับบุคคลทั่วไป และบทความละ 2,500 บาท (สองพันห้าร้อยบาท) สำหรับบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ซึ่งชำระได้ทันทีเพื่อเป็นการประกันว่าผู้เสนอผลงานจะไม่ส่งผลงานที่ผ่านการตีพิมพ์ในแหล่งอื่นใดมาก่อน และจะไม่ส่งผลงานที่เสนอเพื่อตีพิมพ์นี้ในวารสารอื่นในระหว่างการศึกษา ซึ่งเมื่อชำระเสร็จแล้วให้ถือเป็นเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ผู้ส่งบทความจะขอคืนไม่ได้

3.3 ผู้เสนอบทความต้องดำเนินการแก้ไข หรือปรับปรุงผลงานตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและส่งคืนกองบรรณาธิการวารสารฯ ภายในเวลาที่กำหนด

4. รูปแบบการจัดพิมพ์ มีการกำหนดรูปแบบการพิมพ์

4.1 บทความภาษาไทย ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

4.2 บทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้แต่ง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16
บทคัดย่อ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
หัวข้อย่อ	เน้น	ชิดซ้าย	14
เนื้อหาข้อความ	ปกติ	-	14
การเน้นข้อความในบทความ	เน้น		14
การแสดงข้อความที่เป็นคำสัมภาษณ์หรือข้อความสำคัญจากแหล่งอื่น	เอียง		14
ข้อความในตาราง	ปกติ		12
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา	ปกติ		14
เอกสารอ้างอิง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16

4.3 การจัดพิมพ์ กำหนดระยะขอบกระดาษ ดังนี้

ด้านบน 1.5 นิ้ว

ด้านล่าง 1.5 นิ้ว

ด้านซ้าย 2.0 นิ้ว

ด้านขวา 1.0 นิ้ว

5. การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

5.1 ส่งต้นฉบับด้วยตนเองทางเว็บไซต์ (website) ในระบบ ThaiJo2.0 (Official launch of ThaiJo2.0) โดยการลงทะเบียนในระบบออนไลน์ผ่านช่องการส่งบทความเข้าสู่ระบบวารสาร (Submission) ที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/about/submissions>

5.2 บทความของท่านจะสำเร็จในระบบเมื่อได้รับการตอบกลับอัตโนมัติจากอีเมลของกองบรรณาธิการไปยังอีเมลส่วนตัวของท่านที่ใช้ลงทะเบียนยืนยันว่าการส่งต้นฉบับบทความของท่านเข้าสู่ระบบวารสารเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นผู้ประสานงานกองบรรณาธิการจะส่งอีเมลกลับไปชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการจัดพิมพ์ต้นฉบับของท่านอีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างนี้ยังไม่ถือว่าบทความของท่านได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารแล้ว นอกจากได้หนังสือตอบรับทางการจากกองบรรณาธิการบริหารเท่านั้น

6.การติดต่อสื่อสาร

6.1 กองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (พื้นที่นวม) เลขที่ 13 หมู่ 14 ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ 46230

6.2 ติดต่อขอส่งเอกสารผ่านระบบโทรสาร ได้ที่หมายเลข 043-602056

6.3 ขอส่งหลักฐานผ่านระบบของวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

การเขียนรายการอ้างอิง

Reference Writing

1. การอ้างอิงในเนื้อหา การอ้างอิงในเนื้อความเป็นการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อหา เพื่อให้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author date in text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิงเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น ดังนี้

1.1 การอ้างอิงชื่อบุคคล คนไทยให้ลงชื่อตัวและนามสกุล ส่วนชาวต่างประเทศให้ลงเฉพาะชื่อสกุล
ตัวอย่างการอ้างอิง

ผู้แต่ง 1 คน (นพพล อัครา, 2556: 10)

ผู้แต่ง 2 คน (กตัญญู แก้วหานาม และนพพล อัครา, 2556: 66)

ผู้แต่ง 3-5 คนให้ใส่ชื่อทุกคน (สุจริต เพียรชอบ, สายใจ อินทร์ทรัพย์ และ สายใจ สุวรรณธาดา, 2548: 5)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คน (สุวกิจ ศรีปัดดา และคณะ, 2550: 145)

1.2 ชื่อนิติบุคคล หน่วยงาน องค์กร ที่ทำเอกสารให้ระบุชื่อหน่วยงานตามที่ปรากฏ

ตัวอย่างการอ้างอิง (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2549)

2. เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้นิพนธ์ได้ใช้อ้างอิงในเนื้อหา พร้อมจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรของผู้แต่ง และให้ใช้การอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association Citation Style) ดังนี้

หนังสือ (Book)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. ครั้งที่พิมพ์ (ถ้าพิมพ์ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป) สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วัลลภ รัฐนิตรานนท์ และนพพล อัครา. (2559). **นักการเมืองถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

Denhardt B. R. & Janet V. D. (2011), *The New Public Service : Serving Rather than Steering*. (3rd). Armonk, NY : M.E.Sharpe.

บทความจากหนังสือที่มีผู้วิจัยเฉพาะบท (Book Article or Chapter)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ/บท/ตอน. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2549). สิทธิมนุษยชนในบริบทของสังคมการเมืองไทยสมัยใหม่. ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). **จักรวาลวิทยา**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, -325 - 389.

Wamsley, G. L. and et al. (1990). Public Administration and the Governance Process : Shifting the Political Dialogue. in Wamsley, G. L. (Editor). **Refunding Public Administration**. California : Sage Publication, pp. 31 – 51.

บทความจากวารสารหรือนิตยสาร (Journal or Magazine Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. (ปีที่ตีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่าง

นพพล อัครชาติ. (2560). วิถีประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนอีสาน. **วารสารการบริหารปกครอง**, 6 (ฉบับพิเศษ เดือนกันยายน): 84 - 104.

Akhat, N. (2017). Democratic Way in the Community Cultural Context of Thai Northeastern. **Governance Journal**, 6 (Special Issue, September): 84 - 104.

บทความจากหนังสือพิมพ์ (Newspaper Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ.” ชื่อหนังสือพิมพ์, หน้าซึ่งปรากฏบทความ.

ตัวอย่าง

ผาสุก อินทราวุธ. 2544. “สังคมชนชั้นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ใน ประเทศจีน.” **กรุงเทพธุรกิจ**, หน้า 6-7.

บทความจากฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต (Article from an Internet Database)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่เผยแพร่. “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร ปีที่ (ฉบับที่). สืบค้นจากแหล่งข้อมูล/สารนิเทศ. วันที่ทำการ

ตัวอย่าง

Mershon, D. 1998. “Startrek on the Brain: Alien Minds, Human Minds.” **American Scientist** 86 (585). Retrieved from Expanded Academic ASAP database, July 29, 2017.

ธร ปีติดล. (มปป.). แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมกับการสร้างเสริมเสรีภาพ. (Online) สืบค้นจาก <http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2558.

บทความจากสารานุกรม (Encyclopedia Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ.” ใน ชื่อสารานุกรม. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง

เจริญ อินทรเกษม. (2515). “ฐานันดร.” ใน สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: นามิบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, หน้า 6912-6930.